

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΜΟΥΣΑΙΟΣ

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΛΩΝΗ ΑΝΤΙΦΑΤΟΥ

Κωμωδία μονόπρακτη
από το Λιβίσι της Λυκίας Μικράς Ασίας (1889)

Μέρος Α΄

Απόδοση του πρωτότυπου κειμένου
στη Νεοελληνική - Διασκευή:
Μιχάλης Π. Δελησάββας

Μέρος Β΄

Πρωτότυπο κείμενο στη διάλεκτο
του Λιβισίου Μικράς Ασίας (1889)

Ανάτυπο από το Δελτίο
του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών,
Τόμος Ε΄ 1984-1985

λεξίτυπον
κδόσεις

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΛΩΝΗ ΑΝΤΙΦΑΤΟΥ

Μιχαήλ Ι. Μουσαίος

ΛΕΞΙΤΥΠΟΝ
κδόσεις

Εμμ. Μπενάκη 36, Αθήνα

Τηλ: 210 3832117 & 210 3845128

Fax: 210 3832527

info@lexitipon.gr

www.lexitipon.gr

Απόδοση στην κοινή καθομιλουμένη - διασκευή:

Μιχάλης Π. Δελησάββας

Επιμέλεια: Βασίλης Μουσαίος

Σελιδοποίηση και επιμέλεια εξωφύλλου: Ζωή Ιωαννίδου

Εξώφυλλο: Από το αρχείο του Συλλόγου Μακρηνών - Λιβισιανών

Νέας Μάκρης

Χάρτης οπισθοφύλλου: Les Cotes de la Grece & l'Archipel Jean

Baptiste Bourguignon 1697-1782 ed. Anville

Πρώτη Έκδοση, Σεπτέμβριος 2021, Αθήνα

ISBN:

Απαγορεύεται η με κάθε τρόπο μερική ή ολική αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος βιβλίου, χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος Α΄: Απόδοση στη Νεοελληνική

Εισαγωγικό σημείωμα Μιχάλη Π. Δελησάββα.....	9
Ο <i>Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου</i> (Σκηνές α΄-στ΄): Απόδοση στη Νεοελληνική Μ. Δελησάββα.....	15
Ο <i>Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου</i> (Σκηνή ζ΄): Προσθήκη Μ. Δελησάββα.....	99

Μέρος Β΄: Πρωτότυπο κείμενο (1889)

Εισαγωγή στην 1η δημοσίευση του έργου στο δελτίο του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών (1984-1985), Βάλτερ Πούχνερ.....	112
Πρόλογος: Επιστολή προς το Προεδρείον του Συλλόγου «Κοραής», Μιχαήλ Μουσαίου.....	121
Ο <i>Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου</i> (Σκηνές α΄-στ΄): Κείμενο γραμμένο στο γλωσσικό ιδίωμα του Λιβισιού.....	130
Σημειώσεις ερμηνευτικάί εις τόν <i>Γάμον του Αντιφάτου</i>	210
Εισαγωγή 1ης δημοσίευσης στην Αγγλική, Βάλτερ Πούχνερ.....	223

Παράρτημα

Προικοσύμφωνο από το Λιβίσι (1813).....	228
Βιογραφία Μιχαήλ Μουσαίου.....	230
Ψήφισμα μαθητών Μιχ. Μουσαίου (1887).....	233
Βιογραφικό Μιχάλη Δελησάββα.....	234

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΛΩΝΗ ΑΝΤΙΦΑΤΟΥ

Μέρος Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η απόδοση στην κοινή νεοελληνική μας γλώσσα του έργου του Μιχ. Μουσαίου «Ο Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου¹», έχει σκοπό αυτό το πολύτιμο έργο να γίνει γνωστό, όχι μονάχα στους πατριώτες Μικρασιάτες, αλλά και στους ενδιαφερομένους και στο πλατύ κοινό, ώστε να λάβει τη θέση του στη νεοελληνική μας λογοτεχνία, και βέβαια με απώτερο σκοπό να δει το φως της σκηνής. Το έργο, όπως είναι γνωστό, είναι γραμμένο το 1889 στη ΜακρηνοΛιβισιανή διάλεκτο, το γλωσσικό Ιδίωμα, όπως το μιλούσαν στη Μάκρη και στο Λιβίσι το 1823. Αυτή τη χρονιά επιλέγει ο μεγάλος Δάσκαλος για να τοποθετήσει αυτό το δρώμενο, που είναι ιστορικά η αρχή εξέλιξεων και ανθοφορίας πνευματικής, πολιτιστικής και οικονομικής, για τη Μάκρη και το Λιβίσι, τις δίδυμες Κοινότητες της Μικράς Ασίας, για μια ραγδαία εξέλιξη προς το καλύτερο, της οποίας ο ίδιος υπήρξε πρωτεργάτης, οδηγός και εμπνευστής. Ο σκοπός που γράφτηκε αυτός ο διάλογος, αυτό το έργο, «Ο Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου», είναι διπλός: για να δείξει τη φθορά που είχε υποστεί η γλώσσα που μιλούσαν οι

¹ Το όνομα Αντιφάτης είναι δηλωτικό της κατοικίας της οικογένειας, πρόκειται για συνοικία του Λιβισιού Μικράς Ασίας όπου διέμεναν κυρίως οικογένειες χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου.

σκλαβωμένοι Έλληνες, οι ραγιάδες, μετά από τόσους αιώνες σκλαβιάς, ώστε να τη διορθώσει, και δεύτερο, να καταδείξει τα «βάρβαρα», όπως τα χαρακτηρίζει ο ίδιος, ήθη και έθιμα, ιδιαίτερα τα σχετικά με το γάμο, τη θέση της γυναίκας και την προίκα. Και μέσα από αυτά τα δρώμενα και τις σχέσεις που δημιουργούνται, να δείξει τη φοβερή αμάθεια του κλήρου, την τυραννία που ασκούσαν οι κοτσαμπάσηδες και ο κλήρος, στο λαό, όπως και την τυραννία και την αυθαιρεσία εξ ίσου της τούρκικης εξουσίας, καθώς επίσης τη φτώχεια και το διαρκή φόβο, μέσα στον οποίο ζούσαν οι ραγιάδες, μπλεγμένοι στα δίχτυα αυτής της διπλής τυραννίας.

«Ο Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου» ως έργο, είναι ένας θεατρικός διάλογος, που χαρακτηρίζεται από τον ίδιο τον συγγραφέα του, είτε ως διάλογος, περισσότερο όμως ως κωμωδία. Ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ, που προλογίζει την δημοσίευση του έργου στο Δελτίο Μικρασιατικών Σπουδών τόμος 5^{ος} 1984-1985, το εκτιμά, ως «δείγμα δραματικής δημιουργίας», που «έστω κι αν δεν φαίνεται να προορίζεται για θεατρική παράσταση», διαθέτει όμως πολλές θεατρικές αρετές, όπως: «περίοδους ζωντανού διαλόγου, κωμικές καταστάσεις, φανερές υποκρισίες, συγκρούσεις ιδεών και συμφερόντων», ενώ σε πολλά σημεία το έργο παίρνει «αριστοφανικές διαστάσεις». Κατόπιν των ανωτέρω, η δική μας εμπλοκή συνίσταται στην προσπάθειά μας να αποδώσουμε αυτό το μνημειώδες κείμενο στην κοινή μας γλώσσα, την ομιλουμένη, όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά, χωρίς να προδώσουμε τη γλαφυρότητα και τη δύναμη, που ενυπάρχουν στις εκφράσεις και στους διαλόγους του, που τους διαπερνάει ένα οξύ και εν εγρηγόρσει πνεύμα, από άκρου εις άκρον. Πιστή, επί λέξει, μετάφραση του κειμένου, από μέρους μας, δεν ήταν δυνατή, για πολλούς λόγους. Ο κυριότερος λόγος είναι γιατί στο κείμενο υπάρ-

χουν τόσες τούρκικες φράσεις, ρητά, παροιμίες κ.λπ. όπως και μεγάλος αριθμός από εξελληνισμένες τούρκικες λέξεις, για τη μετάφραση των οποίων θα έπρεπε ο μεταφραστής να είναι γνώστης της τουρκικής γλώσσας και μάλιστα εκείνου του καιρού. Το έργο με τις 6 «Σκηνές» του, όπως είναι γραμμένο από τον συγγραφέα, είναι ολοκληρωμένο και πλήρες, με ολοφάνερους τις προθέσεις και τους στόχους του. Με την τελευταία μάλιστα εικόνα της 6^{ης} και τελικής σκηνής, σπαρακτική θα έλεγα, σαν κορωνίδα, ο «Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου», θα μπορούσε να τελειώσει εκεί, και μάλιστα με ένα τρόπο πολύ τρυφερό, για τη βασανισμένη μάνα-γυναίκα της εποχής. Όμως, με γνώμονα μια μέλλουσα από σκηνής θεατρική παρουσίαση του έργου, και χωρίς καμιά άλλη παρέμβαση, αν και νομίζουμε ότι κάποια μέρη ή τμήματα του έργου θα πρέπει να περιοριστούν, όχι για κανένα άλλο λόγο, παρά μόνο για σκηνική οικονομία και για τον φόβο κόπωσης των θεατών, προσθέσαμε μια 7^η «Σκηνή» μετά το «Τέλος της Πρώτης Πράξεως», όπως διαβάζουμε το έργο στον 5^ο τόμο του Δελτίου Μικρασιατικών Σπουδών, από όπου το μεταφράσαμε. Διευκρινίζεται εδώ και με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, ότι η 7^η αυτή «Σκηνή» προστέθηκε και μόνο με την προοπτική να παρασταθεί το έργο σε θεατρική παράσταση. Και ότι είμαστε της άποψης ότι ο «Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου» θα πρέπει να μείνει απολύτως ως έχει, κατά το νόημα και τους στόχους του, και προπαντός τη δύναμη της έμπνευσής του. Η 7^η αυτή «Σκηνή» της δικής μας προσθήκης, αν και δίνει μια άλλη κατεύθυνση και λύση στο έργο, δεν το προδίδει. Γιατί καταρχήν είναι μια πιθανή εξέλιξή του, όταν 5-6 μήνες μετά το «Προξενιό» και τη «Μνηστεία», με τελική κατάληξη το «Γάμο» των μνηστευμένων, έτσι, και με αυτό τον τρόπο θα ολοκληρωνόταν, σύμφωνα με την γενική άποψη κατά την οποία στις λαϊκές κωμωδί-

ες και στα θεατρικά δρώμενα, όπως θέλουμε να είναι και ο «Γάμος του Μαλώνη Αντιφάτου», θα πρέπει να «κλείνουν» και να τελειώνουν, με ένα γλέντι. Η προσθήκη αυτή, η 7^η αυτή «Σκηνή», επιλέχθηκε να έχει μορφή «παραδοσιακή», «λαογραφική». Ουσιαστικά είναι μια αναπαράσταση και περιγραφή μιας «Μαντινάδας», της νυχτερινής πατινάδας ή περαντζάδας των γλεντζέδων, πολύ συνηθισμένης στο Λιβίσι την εποχή του δρώμενου, όπου οι τραγουδιστάδες με τα τραγούδια και τα δαδιά αναμμένα, περνούν τραγουδώντας στα καλντερίμια του Λιβισιού. Η εικόνα έχει μάλιστα και μια πικρή και νοσταλγική νότα, όταν ο νεαρός Μαλώνης, ο γιος του Αντιφάτου, αποχαιρετάει την αρραβωνιαστικιά του, το Χρυσασφινί, γιατί την άλλη εβδομάδα θα φύγει με τους φίλους, για 5-6 μήνες, «τ' αλάργου», στα τουρκοχώρια, για δουλειές. Η προσθήκη αυτή, η μόνη άλλωστε στο έργο, πιστεύουμε ότι δεν αλλάζει το νόημα του έργου, που είναι καταγγελτικό και διδακτικό, με κύριο πρόσωπο τον ιερομόναχο Προκόπιο, που ασφαλώς απηχεί τις απόψεις του συγγραφέα, αλλά το ελαφρώνει και του δίνει μια ευχάριστη ανάσα.

Η περιπέτεια της γραφής, της δημοσίευσης, αλλά προπαντός της αποτίμησης ως λογοτεχνικού είδους, του «Γάμου του Μαλώνη Αντιφάτου» περιλαμβάνονται στην «Εισαγωγή» που έγραψε ο Καθηγητής Βάλτερ Πούχνερ στην πρώτη δημοσίευση του έργου, στον 5^ο τόμο του ΔΜΣ, 1985 (σελ. 275-352). Κατατοπιστικότεος επίσης είναι ο «Πρόλογος» του Μιχ. Μουσαίου, η επιστολή δηλ. που έστειλε ο ίδιος στον σύλλογο «Κοροαής» στην Αθήνα, τον Φεβρουάριο του 1891, υποβάλλοντας στο διαγωνισμό το έργο του. Και τα δυο αυτά κείμενα περιλαμβάνονται στην παρούσα έκδοση μαζί με την ανατύπωση της πρώτης δημοσίευσης του έργου στο ΔΜΣ.

Ο Μιχαήλ Μουσαίος, 5 χρόνια μετά την αποστολή του έργου του στον «Κοραή» πέθανε στο αγαπημένο του Λιβίσι, το 1896, με ένα θάνατο «σωκρατικό», όπως τον χαρακτηρίζει ο Κων/νος Λαμέρας στο έργο του «Μάχη και Λυβήσι» (έκδοση 1964), σεβαστός και αγαπημένος από όλους τους πατριώτες του.

Αναγνωρίζουμε ότι το παρόν εγχείρημά μας είχε μεγάλες δυσκολίες και κινδύνους. Προσπαθήσαμε, όσο μπορέσαμε, να αποδώσουμε τον αστραφτερό ιδιωματικό Λόγο του μεγάλου Δασκάλου, που μοιάζει τότε με δίκοπο σπαθί, τότε με κραυγή αγωνίας, για τη γλώσσα και την ελληνικότητα των πατριωτών μας, με τον σεβασμό, την αγάπη και την ευλάβεια που του άξιζαν. Το κάναμε με όλες μας τις δυνάμεις, έχοντας μπροστά μας την εικόνα, την προσφορά και την αξία του μεγάλου Δασκάλου, και εις μνημόσυνον όλων εκείνων που έφυγαν, και που υπήρξαν οι πρόγονοί μας...

Περαίνοντας θέλω να εκφράσω ιδιαίτερες ευχαριστίες στον αγαπητό μου Βασίλη Μουσαίο, δισέγγονο του Μιχαήλ, που μου εμπιστεύτηκε να «μεταφράσω» στην κοινή ομιλουμένη μας σήμερα γλώσσα, και να χειριστώ αυτό το πολύτιμο σε γλωσσολογική, παραδοσιακή και ιστορία έργο του προπάππου του. Και επίσης να ευχαριστήσω από τη θέση αυτή, τον καλό και πολύτιμο φίλο του πολιτισμού της πατρίδας μας, τον Αλέκο Κομπότη, για τη μετάφραση τόσων τούρκικων και εξελληνισμένων τούρκικων λέξεων και φράσεων του κειμένου. Πατριωτικούς χαιρετισμούς και ευχαριστίες επίσης απευθύνω, στη φιλόλογο συμπατριώτισσά μας, Εύα Αηλάδη, για τον ίδιο λόγο.

Μιχ. Π. Δελησάββας
Χαλάνδρι 15/5/2021

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΚΩΜΩΔΙΑΣ

Αντιφάτης Νικόλας

Μαλώνης, γιος του Αντιφάτη

Προξενήτρα πρώτη

Προξενήτρα δεύτερη

Προξενητής τρίτος

Χατζη-Διάκος, επίτροπος του Αγίου Πισιδίας

Χατζη-Σεβαστός, Προεστός (κοτσάμπασης)

Χατζη-Προκόπιος, ιερομόναχος, Αγιορείτης

παπα-Σωτήρης, ιερέας εφημέριος Λιβισίου

Διαματάρης, πεθερός του Μαλώνη

Διαματάραινα, η σύζυγός του

Κοκκινιός, καλαδαρφός του Αντιφάτου

Ρήγινα, σύζυγος του Πανηγύρη, η εναγομένη

Θουρουδής, ανηψιός του Πανηγύρη, ο ενάγων

Προεστοί ανώνυμοι, βουβά πρόσωπα

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ: Η ΜΝΗΣΤΕΙΑ

(Η σκηνή στο Λιβίσι του 1823)

Σκηνή Α΄: Ο διάλογος με την Πρώτη Προξενήτρα

(Η Αντιφάταινα κάθεται στο κατώφλι του σπιτιού της κρατάει τη ρόκα και γνέθει μια τούφα μπαμπάκι. Εμφανίζεται μια γυναίκα Λιβισιανή, η πρώτη Προξενήτρα, που την πλησιάζει και τη φιλάει σταυρωτά)

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Γεια σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλώς την.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Τι κάνετε; Καλά είστε;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλά, καλά όσο γίνεται. Εσείς;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Κι εμείς καλά είμαστε για την ώρα.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Είχατε νέα από τον άντρα σου τον Γιάννη;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Είχαμε νέα του πριν από πέντε-έξι μήνες τώρα, που

μας έστειλε είδηση, πως είναι καλά.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλά τόκανε... Ας είναι, δόξα σοι ο Θεός.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Νάστε και σεις καλά, εσύ και όλοι σας, και νάχει χρόνια πολλά και καλά ο Μαλώνης σου.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Και ποιος δρόμος σ' έφερε ως εδώ, για νάχουμε καλό ρώτημα, κουμπάρα;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Χαίρι νάναι, κι ας είναι για καλό! Η νύφη του Αντώνη με έστειλε και χαιρετά σας. Και θέλει, λέει, αν είναι γραμμένο από το Θεό, κι αν θέλετε κι εσείς, τον Μαλώνη σας να τον ταιριάσουμε με την κόρη της την Ανθούσα. Και κοίτα κουμπάρα! Μη με ντροπιάσετε και με στείλετε πίσω μουτζαλωμένη γι' αυτό το προξενιό, γιατί θα πάψω να σας μιλάω, τρομάρα να μούρθει!... Πού δηλαδή θα βρείτε τέτοια κοπέλα; Κόρη, ψυχή κόρη!... Άξια και επιδέξια, καλογονιού κόρη, και προικισμένη και λυγισμένη, που λάμπει η στράτα της και η περπατηξιά της. Και που είναι, μασαλλά, ακάθιστη. Το φόρτωμά της με τα ξύλα από το βουνό, καμιά άλλη δεν το σηκώνει. Η στοίβα της με τα κλαδιά στέκεται σαν το κάστρο, και ο σωρός με τα ξύλα που θα φορτωθεί, σαν πύργος. Αν πεις και για την τέχνη της να κάθεται στον αργαλειό και να υφαίνει, και για το κλώσιμό της, για το στόλισμα του σπιτιού και για το ράψιμό της, δεν έχει άλλη σαν κι αυτή στον κόσμο όλο. Αν πεις και για τη γλώσσα της, στόμα έχει και μιλιά δεν έχει. Εγώ, κουμπάρα μου, επειδή σας αγαπώ και σας ξέρω, και ξέρω και το παιδάκι σας, που το έχετε ένα και μοναχό, κι αν είναι από το Θεό γραμμένο, το βρήκα εύλογο κι

ευλογημένο, να έρθω στο σπίτι σας σήμερα, γι' αυτό το σκοπό. Και δεν ξέρω καθόλου, τι θα μου πεις και συ από μέρους σου σαν μάνα.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλά έκανες και ήρθες. Καλά. Αλλά μήπως είναι και στο χέρι μου να κάνω κάτι γι' αυτό το πράμα; Το παιδί μου, κουμπάρα μου, είναι ένα άγριο κι ανάποδο παιδί, που δεν παίρνει από λόγια. Αν πεις και για τον ίδιο τον άντρα μου, όταν πάω να του πω μια κουβέντα, με παίρνει στο κυνήγι βρίζοντας, «με τ' αφτημένα, τα αναμμένα, τα δαυλιά», που λένε.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Τι σημασία έχει πια αυτό, καλέ κουμπάρα; Σώπα και οι άντρες έτσι τόχουν, δεν το ξέρουμε δα, και τα παλικάρια το ίδιο. Αλλά τι τα θέλεις, όπως και νάναι, αυτό που θέλεις εσύ θα γίνει στο τέλος. Τα αντρώγυνα οι γυναίκες τα κουμαντάρουν...

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κι όμως εμένανε δεν μου περνάει τίποτε από το χέρι εδώ μέσα... Αν πεις και για το άλλο, που απόμειναν εδώ και φέτος, αταξίδευτοι, και ήρθαν και οι δουλειές ανάποδες και οι χρονιές ακατάστατες, κι έτσι δεν έχουμε όρεξη καμιά για τέτοιες κουβέντες. Ίσα-ίσα, αυτοί οι δυο, πατέρας και γιος, συζητάνε να φύγουν «τ' αλάργου», στα τουρκοχώρια για δουλειές, για πέντε-έξι χρόνια. Ας πάνε δα κι ας έρθουν πίσω με το καλό, και τότε κάνουμε ξανά αυτή την κουβέντα.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Ας πάνε με το καλό. Αλλά γιατί πια θα κάνουν πέντε και έξι χρόνια εκεί πέρα; Μακάρι σε σας. Τι ανάγκη έχετε εσείς, δόξα το Θεό; Μήπως έχετε τρεις και τέσσερις κόρες να τις παντρέψετε; Να κλαις με όλα σου τα

δάκρυα, εκείνες που έχουν κόρες. Κι εσείς νάχετε την υγείά σας, κι απέ ας είναι καλά ο άντρας σου και το παιδάκι σου, κι αν δεν ταξίδεψαν φέτος, θα ταξιδέψουν του χρόνου. Να κάτσω δηλαδή να σκέφτομαι και σας τώρα, κι ας είναι με τις υγιές σας, και με τα πάνω σας και με τα κάτω σας, και με τον μοναχογιό σας; Άκου εκεί πέρα! Που κάθεσαι και στεναχωριέσαι γι' αυτά!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Δόξα το Θεό, δεν έχω παράπονο, αλίμονο, κι ας είναι καλά ο άντρας μου και το παιδάκι μου, αλλά δεν το ξέρεις, κουμπάρα; «Και οι πολλοί, πολλά θέλουν, λείει, κι ο ένας από όλα»... Είχαμε και μια αγελάδα, και μας είπαν πως γέννησε στο βουνό, κι έφυγαν επί τούτου πατέρας και γιος από το πρωί του Θεού, και έγινε αυτή η ώρα και δεν φανήκανε ακόμα. Και μας είπαν πως την έφαγε και ο λύκος...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Μη στενοχωριέσαι, και τίποτα δεν τρέχει. Ότι πει ο Θεός. Μιλήστε τα λοιπόν πια κι εσείς, και δώστε μου ένα σημάδι. Καλή σας μέρα.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Στο καλό. (μόνη) Χαρά στον άνθρωπο που μου προξενεύει αυτή, στον κανακάρη μου. Μωρέ, που θα πάω να πάρω εγώ ένα στραβόξυλο, μια γυμνή, που δεν έχει να βάλει στον κώλο της βρακί, και η ποδιά της λάμπει από τη λίγδα!... Χαρά και στη μούρη που μου ήρθε κιόλα για προξενήτρα...

Σκηνή Β': Ο διάλογος με τη Δεύτερη Προξενήτρα

(Η Αντιφάταινα κάθεται όπως πιο μπροστά, γνέθοντας. Η Προξενήτρα συναντάει στην είσοδο του σπιτιού ένα άγριο σκυλί που ορμάει κατά πάνω της, και γι' αυτό έρχεται στην Αντιφάταινα τρέχοντας και με το πρόσωπο κάτωχρο από την τρομάρα).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Μαρή κόρη μου, εδώ πιο κάτω ένας λουβιάρης, άγριος σκύλος, όρμησε γαυγίζοντας καταπάνω μου και μ' έκανε και κατατρόμαξα, ο άθλιος...

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Πιες καλέ, μια γουλιά νερό, να συνέλθεις. Και πού ήταν τάχα αυτός ο λυσσασμένος σκύλος; Σαν τη στάχτη και σαν το κερύ έγινε το πρόσωπό σου.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Τι τα θέλεις, άστα να πάνε. Καλημέρα σας κιόλα. Τι κάνετε, καλά είστε;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλημέρα, καλώς την. Κι εμείς κομματάκι, ας τα λέμε καλά. Εσείς καλά είσαστε;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Τι καλά, για την ώρα. Ο κουμπάρος μου καλά είναι; Μα πού είναι, δεν είναι εδώ;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Βγήκε προς τα έξω, ζορίστηκε, λέει, να κάθεται, μόνος και μοναχός του, και σηκώθηκε από το πρωί και έφυγε πάνω για την πλατεία, για τον Στούμπο.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Κι ο Μαλώνης; Καλά είναι κι εκείνος;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Έφυγε στο λόγγο για ξύλα από την αυγή του Θεού και έγινε αυτή η ώρα, και δεν φάνηκε ακόμα. Κι έκανε τόση βροχή, βάζω με το μυαλό μου τόσα, κι ανησυχώ...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Αμ' ήταν, καλέ, μια τέτοια μέρα για να φύγει το παιδί στο βουνό;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Αχ, μωρέ, παιδί μου, είναι αυτός ένας ανάποδος, ένα άγριο παιδί. Πάω να του μιλήσω και μου λέει: «Διαόλου κόρη, πάψε γιατί σε σκοτώνω, να ξέρεις, κι ανάθεμά με»...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Τι τα θέλεις; Και παλικάρι είναι και στις λωλάδες του πάνω, σ' αυτή την ηλικία.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μα, και τι να κάνεις; Νάναι καλά, που είναι ένας και μονάκριβος, κι απέ κάποτε θα φρονιμέψει, πού θα πάει; Μα, πώς ήταν και μας ήρθες σήμερα, καλέ κουμπάρα;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Καλέ, σα να μην το ξέρεις του τόπου μας το συνήθιουν! Δεν το ξέρεις τάχα, που έχετε ένα λεβέντη, και «κάθε μια έχει το μάτι στο όμορφο το πράμα», που λένε. Η νύφη του μπάραμπα μου του Παλάση με έστειλε, και θέ-

λει, λέει, αν είναι γραφτό από Θεού, τον Μαλώνη σου, στην κόρη της.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μωρέ κουμπάρα μου, τι να σου πω κι εγώ, που έρχονται και φεύγουν προξενητάδες από χίλιες μεριές, κι ο άντρας που έχω, δεν κάθεται κάτω να κάνουμε κουβέντα... Παρά μόνο όταν πάω να του μιλήσω, με αγριοκοιτάζει και με βλαστημάει, και το μετανιώνω χίλιες φορές.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Κι εγώ μωρέ κουμπάρα, τόθελα πολύ του Παλάση η κόρη να παντρευτεί τον Μαλώνη. Γιατί, κουμπάρα μου, η κοπέλα αυτή είναι ψυχή κουρίν. Χαρά στο κουρίν. Λάμπει και η στράτα της και η περπατηξιά της! Κι όμορφη είναι και καλογονιού κόρη, κι από σόι. Και μακάρι Παναγιά μου, και με τα καλά της και με τα προικιά της, χρυσά και αργυρά!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ε! Να δούμε, λοιπόν, κι εμείς τι θα κάνουμε από τη μεριά μας. Ένα κορίτσι θα πάρουμε κι εμείς για το γιο μας, αν είναι το τυχερό...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Και πότε να έρθω για να μου δώσεις ένα σημάδι;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ξέρω κι εγώ; Τι να σου πω; Μήπως είναι στο χέρι μου; Αυτό είναι στου αφέντη μας το χέρι.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Έτσι είναι, εσύ ξέρεις, εκείνος ξέρει, εμείς και από την πόρτα να μας διώχνετε, από το παραθύρι θα μπαίνουμε. Εμείς τον Μαλώνη δεν τον αφήνουμε να πάει αλλού. Θα στρώσουμε με μάρμαρο τις στράτες. Ό,τι και να μας πείτε δεκτόν, «τρία-τρία τα καλά, κι ένα παρα-

πάνω»...

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κάθε μια, ό,τι έχει να δώσει, στο σπλάγχνο της θα το δώσει. Ποιος τα πήρε και έφυγε;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΑ:

Αυτό αλήθεια το λες, έχεις απόλυτο δίκιο. Αλλά, όπως και νάναι, «και το πολύ το φως στον άνθρωπο ζημιιά είναι», που λένε. Έχετε καλήν ημέρα. Αλλά να ξέρεις! Αύριο και πάλι θα σου έρθω γι' αυτό που αρχίσαμε να λέμε.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Στο καλό. (κατ' ιδίαν) Να λοιπόν κι αυτή! Είπε και αυτή το δικό της! Μα βρε παιδί μου, ούτε ντρέπονται κιόλα; Τι σχέση έχει το δικό μου το παιδί με εκείνη την κόρη, του Παλάση το στερνοπούλι. Χαρά στη μούρη, που έρχονται και την προξενεύουν κιόλα!

Σκηνή Γ': Ο διάλογος με τον Τρίτο Προξενητή

(Είναι απόγευμα, ο Αντιφάτης με τη γυναίκα του κάθονται κοντά στο τζάκι, στον τοίχο φωτίζει ένα λυχνάρι. Ο Αντιφάτης καπνίζει την πίπα του και η γυναίκα του κλώθει μια τουλούπα με βαμβάκι. Παρουσιάζεται ο Προξενητής, σαρικοφόρος, καπνίζοντας κι αυτός μια μακριά πίπα, που φαίνεται σαν να προηγείται του ίδιου. Είναι ντυμένος με τα ρούχα που φορούσαν οι παλιοί Λιβισιανοί)

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλησπέρα σας και καλημέρα σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλησπέρα και καλημέρα και σε σένα. Μα, βρε φίλε μου αυτός ο χαιρετισμός σου σαν διπλός μου φάνηκε πως ήταν! (προς τη γυναίκα του) Φέρε μας, μαρή, ένα χαλάκι κι ένα μαξιλάρι για να καθίσει ο άνθρωπος (η γυναίκα τα φέρνει)

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλησπέρα σας λοιπόν και από κοντά!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλησπέρα και σε σένα.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλησπέρα κουμπάρα.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλή σου εσπέρα, αφέντη.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τι κάνετε; Καλά είστε;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Εσείς καλά είστε; Νάστε κι εσείς καλά στην υγείά σας.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλά, καλά, δόξα σοι ο Θεός.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τα μωρά καλά είναι και η κουμπάρα;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλά είναι για την ώρα. Η κουμπάρα σου, έξω από μας, έπαθε μια καταρροή, άστα, κι από τότε ούτε η ημέρα της μέρα, ούτε η νύχτα της νύχτα. Φωνή στη γη, φωνή στον ουρανό. Την ξεμετρήσαμε κιόλα, έχουμε τώρα πέντε-έξι μέρες και καταλαβαίνετε την ταλαιπωρία μας. Σαν αυτό που λέει κι ο Ναστραντίν Χότζας: «παρά ν' αρρωστήσει η γυναίκα μου, καλύτερα ν' αρρωστήσω εγώ, και παρά να πεθάνω εγώ, καλύτερα να πεθάνει η γυναίκα μου», σωστή κουβέντα, μα την αλήθεια!...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Έτσι είναι, ο άρρωστος μέσα στο σπίτι είναι μεγάλος μπελάς. Κι ο Τούρκος, το ίδιο λέει, αλλά, περαστικά νάναι κι εξάλλου όλα αυτά που παθαίνει ο άνθρωπος κάποτε τελειώνουν. Την έπαθα κι εγώ κάποτε αυτή την καταρροή και είναι άσκημο, ζόρικο πράμα. Ο άνθρωπος, όταν του τύχει αυτό, γίνεται σαν το ζαγκούλι, ούτε να φάει μπορεί, ούτε να πιεί. Τα αφτιά του βουίζουν, σαν να παίζουν μέσα τζιτζίκια, η μύτη του βουλώνει, τα μάγουλα πρήζονται, τα δόντια δέρνουν. Ούτε του καπνού τη γεύση νιώθεις, ούτε του φαγιού, και είσαι σαν

ζωντανό. Αλλά εμένα μου ήρθε καλό το μαλλί της καμήλας, καλό και θεραπευτικό, όπως και το ξεμέτρημα.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Άντε καλέ, τι να σου κάνουν της καμήλας το μαλλί και οι προβιές του λαγού, τι βούτυρου κοιλιές, και τι μπαχάρια με τις πετιμεζόπιτες! Όλα ανώφελα. Φύλαξη θέλει το πράμα, και με τις μέρες, για να φύγει. Κι εγώ λέω, πως όλα αυτά έρχονται από τα τόσα που τυλίγουμε στο κεφάλι, από τα πολλά τα μαντήλια οι γυναίκες, και οι αρσενικοί από το σαρίκι. Σηκώνουμε, βρε αδερφέ, άντρες και γυναίκες, ένα βουνό ολόκληρο πάνω στο κεφάλι μας, μ' αυτά. Αλλά έλα που αυτό, του διαόλου το πράμα είναι παλιά συνήθεια! Τώρα, μας είπανε πως εκείνης της Πετσικαλούς το χερικό, πως είναι καλό. Και τη φωνάξαμε να γητέψει κι εκείνη, την καταρροή της γυναίκας. Να δούμε λοιπόν...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Πάει και με το χερικό του κάθε ανθρώπου, βέβαια πάει, αλλά και με τις μέρες, όπως το λες. Και με τα ζεστά και τα βραστά, θα περάσει, φίλε μου, πρώτα ο Θεός. Περαστικά να είναι, κι όλα θα ξεχαστούν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Εγώ θα σου πω λοιπόν, πως αυτά τα πράματα πάνε με το φεγγάρι. Γιατί όλα τα πράματα ορίζονται από το φεγγάρι. Όταν θα κόψεις ξύλο κοιτάς το φεγγάρι. Αν θα φυτέψεις φυτό υπολογίζεις το φεγγάρι, όταν κλαδέψεις πάλι κοιτάς το φεγγάρι. Κι εγώ θα πω, πως υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι σακάτηδες ή τρελοί, που από κάποια αιτία είναι από το φεγγάρι... Γιατί εμείς οι άνθρωποι είμαστε ατίθασοι και αναιδείς, και δεν έχουμε φόβο Θεού μέσα μας...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ο Θεός τα ξέρει αυτά, μη νομίζεις. Μ' αυτά και μ' αυτά, δένεσαι από μόνος σου κι έπειτα χτυπάς το κεφάλι σου, αυτό ξέρω να πω εγώ... Αλλά ας τ' αφήσουμε αυτά, τι χαμπάρια έχουμε από τα πάνω και από τα κάτω; Να μην είχαμε τίποτα από αυτά, θα ήταν το καλύτερο...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Δεν τ' ακούσατε τα χαμπάρια; Ήρθε ο καβαλάρης για τους φόρους. Είχε και τον τελάλη μαζί του, κι έβαζε φωνές, μαζί με εκείνον τον Σιόμη, κι έκαναν σαματά. Κι έλεγε ο Σιόμης, εμένα μου έβαλαν τον πιο βαρύ φόρο, γιατί; Δεν βλέπετε την κατάντια μου; Κι έλεγε και ο Προεστός. «Πλήρωσε, βρε διαβόλου γιε τον φόρο σου, τον κουραμά, και μη τσαμπουνάς πολλά». Κι έλεγε και ο Σιόμης «δεν ξέρεις αφεντικό, το χάλι μου»; Κι έλεγε και ο Τεκιαλάς, «ο ένας σας το χάλι του, ο άλλος σας την κατάντια του, ποιος θα πληρώσει, βρε, τον κουραμά; Ο αγάς θέλει λεφτά, δεν μπορώ εγώ, για τα σας να γίνομαι ρεζίλι κάθε τόσο στον καβαλάρη, τον φορατζή». Έτσι του είπε και τον άφησε να τον χώσουνε μέσα στο κρατητήριο, στο αχούρι...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Και τι θα γίνει το χάλι μας, μ' αυτούς τους φόρους, αδερφέ μου; Δεν προφταίνεις να πληρώσεις τον ένα κι αμέσως έρχεται ο άλλος από πίσω. Πώς θα τα φέρει βόλτα και η φτωχολογία;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Σάματις τι μπορείς να κάνεις; Τι έχεις να κάνεις; Τι σου περνάει από το χέρι; Εμείς είμαστε τα αβγά. Να χτυπήσει η πέτρα το αβγό, αλίμονο στ' αβγό. Να χτυπήσει το αβγό την πέτρα, πάλι αλίμονο στ' αβγό. Είμαστε στου Μεμμέτη το ρόπαλο από κάτω. Αύριο, με-

θαύριο έρχεται πάλι ο χαρατσής. Πάλι λεφτά! Και ούτω βοήσωμεν! Κάνε κι εσύ το κουμάντο σου!...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Αλλά τι θα κάνεις; Έχεις τίποτε άλλο να κάνεις; Μέχρι που βλέπουν τα μάτια σου, θα τρέχεις να προφτάσεις, κι έπειτα το θυμιατό κι ο τάφος τα ξεπλένει όλα. Ο Θεός να μας δίνει υπομονή και δύναμη να δουλεύουμε σαν τους σκλάβους, και να σηκώνουμε όλα τα βάρη...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ο Θεός ο μεγαλοδύναμος και η Παναγιά η μεγαλόχαρη, να βάλει το χέρι της και να μας λευτερώνει από του Τούρκου δικαστή τα χέρια. Γιατί η δική μας κατάσταση έτσι ήρθε και έτσι θα πάει. Και τώρα ακόμα πιο πολύ, σε τέτοιες περιστάσεις, που είναι πέντε κεφάλια ρωμαίικα ένας παράς, μπορείς να μιλήσεις; Την πίτα, το ψωμί θα τα βλέπουμε από μακριά. Αλλά και οι Τουρκαλάδες οι κακόμοιροι πόσα τραβάνε κι αυτοί, τα βλέπουμε, τους πήρε ο διάλογος από τους τζερεμέδες, τα άχρηστα πρόστιμα που τους βάζουν και πληρώνουν, οι δικοί τους. Είχα ένα φίλο εις τους Καρατσολφάδους και είχε ένα γιο που έκλεψε, λέει, μια κοπέλα που την αγαπούσε. Τον έπιασαν και τον έφεραν στο Κονάκι και τον έβαλαν δεμένον στη φυλακή και τον πήρε ο διάλογος και το ανάθεμα όλως διόλου. Του πήρε ο αγάς την καμήλα και χίλια ασλανιά, κι ο κατής άλλα τόσα. Κείτονταν και το παιδί ένα ολόκληρο μήνα στη φυλακή, κι έπειτα του έδωσαν και μια κλωτσιά στον κώλο, και τον αμόλυσαν. Και είχε ο κακόμοιρος μια καμήλα όλη κι όλη. Άντε φτωχέ να ζήσεις...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Έτσι είναι, φίλε μου, αλλά οι χωροφυλάκοι αυτά θέλουν. Ο Ναστραντίν Χότζας, λέει, ήθελε να πάει στον κάτω κό-

σμο για να δει πώς περνάνε οι πεθαμένοι. Πήγε, λοιπόν, και μπήκε σ' έναν τάφο και κείτονταν εκεί μια ολόκληρη νύχτα. Κι έτυχε να περνάνε από εκεί, καραβάνια με καμήλες. Μαζί ήτανε και ένα μουλάρι φορτωμένο φλυτζάνια. Και τρώμαξε το μουλάρι κι έσπασε όλα τα γυαλικά, κι έγιναν όλα ένας σωρός, συντρίμμια και θρύψαλα. Και τον πιάνουν οι καμηλιέρηδες, οι φύλακες του καραβανιού, και «τούτη φιλά σι κι τούτη χαλά σι», τον κάνουν «της Πασκαλιάς αβγόν», τόπι στο ξύλο. Την άλλη μέρα τον ρώτησαν, «λοιπόν; τι χαμπάρια μας φέρνεις από τον κάτω κόσμο»; Και τους απαντούσε: «Όταν ξαφνιάζεις και τρομάζεις μουλάρια φορτωμένα φλυτζάνια, έχει ξύλο, αν όμως κείτεσαι ήσυχος και κοιτάς το ραχάτι σου, δεν έχει τίποτα, ησυχία». Τώρα, κι αυτοί του διαβόλου οι γιοί που κλέβουν κοπέλες, τους βάζουν κάτω και τους τρώνε οι αγάδες και οι κατήδες. Άλλοι πάλι σκοτώνουν ο ένας τον άλλο και γίνονται ληστές, πανάθεμά τους. Δεν κοιτάνε τις δουλειές τους, είναι σαν τους σκύλους, που γι' αυτό, τους κάνει ό,τι θέλει η εξουσία...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Έτσι που τα λες, είναι πράγματι, του διαβόλου τα παιδιά. Αλλά ο Τούρκος δεν σκέφτεται τα υστερνά, ακόμα κι αν στο τέλος τα πληρώσει όλα αυτά με τη ζωή του.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Αμ, η πίστη τους πια! «Αν προσέξεις, και έχει πίστη στο πεπρωμένο σου», σου λένε οι ίδιοι πάλι. Σωστή κουβέντα, μα την αλήθεια, σε δένει χάμω κι άντε εσύ να βρεις την άκρη. Αμ, έμαθες και του Λουκά τα παιδιά τι έκαναν; Έπεσαν στα δικαστήρια και γίνηκαν όπως τους άξιζε...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ο καθής σου τα έκανε εκείνα τα παιδιά μαντάρα, του κλώστου και του μπάτσου. Είπαν να τους συμβιβάσουν

οι πιο μυαλωμένοι, αλλά δεν δέχτηκε ο μικρός και πήγε στο τούρκικο δικαστήριο. Και βγαίνει πάνω ο αγάς κι ο καδής και τα κάνανε μοιρασιά. Το αποτέλεσμα, πήρε ο καθένας το τυχερό του και κάθισε στον πάγκο του, να μάθουν...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Κι εμείς τι νομίζεις; Έχουμε ανθρώπους της προκοπής για να πάρουν το δίκιο μας; Όλοι της μπάζας και του συμφέροντος. Έδερναν, λέει, ένα φουκαρά κι αυτός φώναζε: «Βοήθα με προστάτη μου»... Έχεις προστάτη; κάνεις τη δουλειά σου. Δεν έχεις, είσαι χαμένος. Όμως πες μου, σ' εκείνη την υπόθεση που μούλεγες πιο μπροστά, για εκείνα τ' αδέρφια που μούλεγες, το σπίτι τους το πατρικό, ποιος από αυτούς το πήρε τελικά;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Το σπίτι το πήρε ο μικρός και το μεγάλωσε, κι έμειναν πάνω του και διακόσα γρόσα.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Όμως τα άλλα, τα ακριβά που είχαν από τον πατέρα τους τι έγιναν;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Να βγάλουν του κατή τα μάτια, τι κατάσταση είναι αυτή, μου λες;... Τι είναι το ένα, τι είναι το άλλο, κρυφά και φανερά, και «νούλλα η νούλλα, έφαγν τα βούλα». Όλα... Δεν άκουσες φίλε, πως «το γινάτι βγάζει μάτι»; Ε, αυτό έγινε...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ναι, έτσι που το λες είναι, το λέει και ο Τούρκος: Είπανε λέει, του διαόλου τον σκύλο, έλα βρε, και δεν κάνει κακό... Στ' αδέρφια μέσα αυτά δεν πρέπει να γίνονται. Ας πάρει ο ένας παρά πάνω, και δέξου κι εσύ αυτό που σου λένε οι άνθρωποι, και δεν πείστηκε. Αλλά βλέ-

πεις και εκείνον τον Σουβλή; Αυτός ο αναθεματισμένος τους εμπιστευόταν. Είναι αυτό που έχεις ακούσει να το λένε πως «του μπαλτά το στειλιάρι είναι από τους ίδιους εμάς, από μέσα μας». Αυτήν, λέει, την κουβέντα την είπανε στα δέντρα και αυτά κάνανε συμβούλιο και αναρωτηθήκανε, πώς θα μπορούσαν να γλυτώσουν από τον μπαλτά που τα ξεριζώνει και τα κόβει, κι έβγαλαν το συμπέρασμα, «δεν γίνεται τίποτα, είπαν, το στειλιάρι του μπαλτά είναι μέσα μας, φτιάχεται από εμάς τους ίδιους».

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Σώπα καημένε, τι λέμε τώρα, έτσι τους έχουν αυτούς, οι αγάδες και οι κατήδες, όπως έχουν οι κυνηγοί τα λαγωνικά για να τους βγάζουν το λαγό μπροστά. Όπως αυτό που λέει «εγώ με τον αγά μιλώ, κι από το σακούλι του γεμίζω». Είχε, λέει, ένα προεστό και τον έλεγαν Παρασκευά, κι αυτός έλεγε κάθε τόσο «έτσι με φωνάζει εμένα ο αγάς, ε Παρασκευά». Έτσι κάνει και το αρχοντολόι μας εδώ, όλο: «Μου είπε ο αγάς», τους ξέρει ο αγάς με τ' όνομά τους δηλαδή, έτσι λένε κι αυτοί, ανάθεμά τους όλους.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Αμέ, μήπως και μπορείς να τους μιλήσεις κιόλα; Άντε μίλα τους, ντε! Έτσι και το κάνεις, αμέσως θα μπεις στου καδή τον μύλο. Αυτοί τον ακούνε, καλέ, γιατί τους κάνει τα χατήρια. Μόλις γίνει τίποτα, αμέσως φτάνει στο αφτί του καδή «εκείνος εκεί αφέντη πήδησε από το παραθύρι», «εκείνος είπε το τάδε», και με τούτο και μ' εκείνο, σου διαβάζουν το συναξάρι και σε βάζουν μέσα. Και πάλι ο άδικος τζερεμές, το πρόστιμο, κόβεται από τους ίδιους τους προύχοντες τους δικούς μας. Και τότε ο φουκαράς, ο παθός, τους λέει κι από πάνω και «σπολάτι, μπάρμπα». Τι θα κάνεις, τι μπορείς να

κάνεις; «Και η πέτρα στο χέρι τους και το πουλί»... Οι χωροφυλάκοι θέλουν τέτοιους, όπως οι κυνηγοί που έχουν τα λαγωνικά για να τους βγάλει από την τρύπα τον λαγό. Η δουλειά τους είναι η ρουφιανιά. Κι εδωνά που τα μιλάμε τους φοβάμαι τους αναθεματισμένους!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Έτσι που το λες είναι. Τι νομίζεις πως είναι ο κοσμάκης; Όλοι αυτοί για το συμφέρον τους δουλεύουν. Μόνο εμείς είμαστε οι άνθρωποι της δουλειάς, οι φουκαράδες. Συναντάς τον αφέντη στο δρόμο, και του λες: «Καλημέρα αφεντικό, σήμερα είσαι πιο καλός από χθες» και πέρασε και φύγε. Είπανε, λέει, στον Ναστραντίν Χότζα, πώς περνάς με τη γυναίκα σου; και είπε: «είτε καλός είμαι, είτε κακός, η σωτηρία μου δεν είναι άλλη από το να τα πας καλά μαζί της»... Ποιος είναι ο πιο καλός τους, ο Χατζη-Σεβαστός ο Προεστός είναι, που λέει, «τον βρήκες τον φτωχό και είναι μέχρι τα γόνατα στη λάσπη, χώσε τον ακόμα πιο μέσα, μέχρι το λαιμό. Αν τον βάλεις στο χέρι, σφάξε τον με τον σβανά, του διαόλου τον υγιόν». Ή μήπως είναι καλύτερος ο Χατζή-Διάκος που έβαλε τον άλλο παπά, τον Παπαγιάννη, μέσα στο αλωνάκι του πατητηριού, και αφού του άλειψε τα γένια του με πετιμέζι, τον είχε εκεί, αλυσοδεμένον μέσα στον ήλιο, μέσα στο λιοπύρι και τον έτρωγαν οι μύγες! Ανάθεμά τους, κι ανάθεμα την καλοσύνη τους, του διαόλου τους τουρκολάτρες. Οι χωροφύλακες τουλάχιστον έχουν τα δικά τους, τον δικό τους Θεό, αλλά αυτοί οι αναθεματισμένοι είναι τσακάληδες, η δουλειά τους είναι να τρώνε και να τραγανίζουν τον φουκαρά. Είμαστε ορφανοί, αδερφέ μου, αβοήθητοι, μα μπορείς να τους μιλήσεις; «Ο φτωχός δεν έχει προστάτη»... Αλλ' ας τα αφήσουμε αυτά, κι ας έρθουμε στα δικά μας. Το λοιπόν, πού απόμεινε εκείνη η κουβέντα που κάναμε προχθές;

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Μα τώρα, τι είναι αυτά που λες, κουμπάρε; Έχω εγώ παιδί, τώρα, για να το αρραβωνιάσω;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τι λόγος είναι αυτός, κάθε άλλο, ακόμα, καλέ, θέλεις να μεγαλώσει κι άλλο, δέκα οχτώ χρονών παιδί; Δε βλέπεις τι γίνεται στον κόσμο, που αρραβωνιάζουν τις κόρες τους και τα παιδιά τους από την κούνια ακόμα; Πέρασε πια ο καιρός του, και κοίταξε να δέσεις το κεφάλι του με αυτό τον αρραβώνα.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Εγώ, καλέ μου φίλε, θέλω τη μια βδομάδα αρραβωνιάσματα και την άλλη το γάμο. Σε θέλω, με θέλεις, τα σούρτα-φέρτα εμένα δεν μου αρέσουν, αυτό, λέω, είναι το πιο καλό.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλή είναι και η κουβέντα σου, αλλά έλα που όταν έμπει ο Γενάρης, του διαόλου τις γυναίκες, σα να μπαίνει ο διάλογος μέσα τους. Τις βλέπεις πια, άλλες προς τα πάνω, άλλες προς τα κάτω, οι προξενήτρες, με τα φανάρια στα χέρια, κι άλλη από εδώ και άλλη από εκεί, λες και έπαιξε τις νύχτες το «κούρου-μιάου», πάνω στα δώματα, για βρούνε γαμπρό. Δε σ' αφήνουν να μείνεις ήσυχος στο ραχάτι σου. Εγώ τώρα, φίλε μου, μα το Θεό, δεν θέλω νάρθω μέχρι του άη-Βασιλειού στο Λιβίσι, γι' αυτά τα πράγματα και μόνο.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ε, αυτά τα πράγματα, έτσι τάχουμε από τους παλιούς, εγώ σ' εσένα, εσύ σε μένα, ο ένας με τον άλλο μας να μοιραζόμαστε τις δουλειές και τις ανάγκες μας. «Κάθε ένας για το σπλάχνο του πασχίζει», που λένε, το ξέρεις.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Έτσι είναι που το λες, αλλά άκουσε δα και τι θα σου πω εγώ. Γκρινιάζουν και λένε τάχατε μερικοί, πώς είναι έτσι αυτό, και πώς το άλλο, αλλιώς, αλλά του κόσμου η διασκέδαση έτσι είναι, να είσαι ανακατεμένος με τον κόσμο. Γιατί τα θέλουν τα αγόρια και τις κόρες; Για να είναι μέσα στον κόσμο. Αρραβωνιάζεις το παιδί σου και μπαίνεις μέσα σε ένα σόι. Κάνεις συμπεθέρους, συμπεθέρες, πέρα-δώθε, μαντινάδες, πασκούνια, γλέντια, χαρές, αυτές πια είναι οι χαρές του κόσμου. Κι εσείς έχετε ανάγκη να παντρέψετε το γιο σας. Γιατί, τι σας εμποδίζει, δόξα το Θεό; Να, και η κουμπάρα μου, μόνη και καταμόναχη είναι. Θέλετε έναν άνθρωπο μέσα στο σπίτι. Από την άλλη τη μεριά, όπως το λένε και οι γυναίκες, αν έχεις, στραβά κι ανάποδα θηλυκά, τι θα κάνεις, «έτσι που κουτσαίνουν όλοι, θα κουτσαίνεις κι εσύ», όπως λένε; Έτσι είναι αυτά τα πράματα.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ας το σκεφτούμε λοιπόν κι εμείς, αυτό, κι αν είναι γραμμένο τότε να γίνει στην ώρα του. Ο άνθρωπος «όσα επιθυμεί στη ζωή, πρέπει να τα ψάχνει μέχρι να κουραστεί», που λέει κι ο Τούρκος. Εμείς, ό,τι έχουμε στον κόσμο, και τα πάνω μας και κάτω μας, ένα παιδί το έχουμε, χαλάλι του.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Όλα τα πράματα γραμμένα είναι, δεν έχω αντίρρηση, αλλά και το κορίτσι του Διοματάρη για τον Μαλώνη σου, εύλογο και κατάλληλο το βρίσκω, ταιριασμένο και ευλογημένο. Γιατί ότι όλα τα πράματα από μίαν αιτία γίνονται, νομίζω.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Όμως εμείς αυτόν τον καιρό, λέμε να φύγουμε, αν θέλει

ο Θεός, εις «τ' αλάργου», να ξενιτευτούμε για δουλειές, και θα κάνουμε, έξω από θάνατο, κοντά τρία χρόνια, έτσι λογαριάζουμε. Ας πάμε, λοιπόν, κι ας έρθουμε πίσω, και τότε, αν είναι από Θεού γραμμένο, θα γίνει κι αυτό. Έτσι είναι, ένας νέος μια κοπέλα θα πάρει για γυναίκα, και μια κοπέλα ένα νέο, δεν γίνεται αλλιώς.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Βρε αδερφέ, εμείς τώρα δεν είπαμε ντε και καλά για γάμο. Μόνο ένα σημάδι θέλουμε, για να ξενοιάσει και εκείνος ο άνθρωπος, που μ' έστειλε.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλέ μου άνθρωπε, κοίτα, «τι είναι ο λόγος, τι είναι το φλουρί», όπως λένε, τι σημάδι να δώσουμε εμείς για αυτό τον αρραβώνα; Ας είμαστε καλά, κι αφού πάμε κι έρθουμε, με το καλό, τότε τα τελειώνουμε όλα μαζί, πρώτα ο Θεός.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Η κουβέντα σου καλή, αλλά δεν παίρνει μουσαφίρη, δεν λέει και τίποτα. Πέστε μου στο κάτω-κάτω, θα γίνει ή δεν θα γίνει κάτι με την υπόθεσή μας, να κοιτάξει κι εκείνος ο άνθρωπος, ο Διοματάρης, τι να κάνει, και τι τον βολεύει. Που θα μου τον έχεις τώρα σε μια μπαμπακερή κλωστή δεμένον, υπόσχεση και λόγος είναι αυτός; Τι λες κι εσύ, κουμπάρα;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Τι να ξέρω εγώ; Ο αφέντης του ξέρει, εγώ είμαι μια γυναίκα. Όταν είναι μπροστά ο αφέντης μου, εμένα δεν μου πέφτει κουβέντα, εγώ είμαι ένα βόδι.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ε, όπως και νάναι και εσύ γονιός είσαι, και αυτές τις δουλειές οι γυναίκες τις φέρνουν στα ίσια.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Οι γυναίκες τις ισιώνουν, το ξέρω κι εγώ, αυτό. Αλλά, δε μου λες, με τι μούρη έστειλε η Διοματάρη, η γυναίκα του Διοματάρη, και γυρεύει για γαμπρό της το παιδί μου, που δεν άφησε κανένα περιθώριο για την αγάπη, αλλά και είπε τόσα λόγια εναντίον μου;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Σώπα, μαρή (προς τη γυναίκα του, άγρια) διαόλου κόρη, κουβέντες άλλες, θα μου βγάλεις τώρα στη μέση;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ε, καλά, ας είναι. Δεν πειράζει, δεν είμαστε ξένοι. (στον Αντιφάτη) Τι θυμώνεις πια κι εσύ; Γυναίκα είναι και ας πει την κουβέντα της.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Δεν θέλω εγώ τέτοιες κουβέντες, άνοστες κι ανάλατες. Πέρσι, λέει, η γυναίκα του Διοματάρη, έπιασε μεταξοσκώληκες, μαζί με τη γυναίκα του Γιαλαντζή. Τον ίδιο καιρό, έπιασε και τούτη η δική μου, και πήγανε όλες να μαζέψουν φύλλα από τις μουργιές στο απάνω χωράφι. Κι εκεί, οι δυο αυτές μάλωσαν μεταξύ τους κι έπεσαν σε κουβέντες. Κουβέντες ανάλατες, αλλά που ετούτη εδώ, τις έδεσε σε ψιλό κόμπο και δεν τις ξεχνάει.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ναι, μου τόπε και σε μένα αυτό, η γυναίκα του Διοματάρη, πως λογοφέρανε τότε οι δυο τους, και μου είπε μάλιστα «πώς να στο πω χάι κουμπάρε, που δεν έχω πρόσωπο να τη δω, αλλά δεν φταίω εγώ η κακομοίρα, η συντρόφισσά μου, εκείνη φταίει. Αλλά ό,τι κι αν έγινε, γυναίκες είμαστε», πες της.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κι εγώ γυναίκα ήμουν, αλλά δεν είπα ούτε μια κουβέ-

ντα, που να ντρέπομαι τώρα. Όμως εκείνη μου έσουρε «του γάμου μου και του παστού μου», τον αναβαλλόμενο, που λέει ο λόγος.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Σώπα, λέω. Σε ποιον μιλάω, μαρή; Τώρα θα σου κατέβει το τσιμπούκι μου πάνω στο κεφάλι σου, να μάθεις, διαόλου κόρη.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Τι έπαθες καλέ, και με πιάνεις όλο με «τα αφητημένα τα δαυλιά»; Χαρά στο πρόσωπο, μα άφησέ με να μιλήσω, και το ξέρουμε πια πόσο ευέξαπτος και ανάποδος είσαι. (σταματάνε την κουβέντα τους και καπνίζουν)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(στη γυναίκα του) Ψήσε, μαρή, έναν καφέ... Κι ανάθεμά σας όλες, γυναίκες δεν είστε;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ε, εγώ πια να πηγαίνω. Νάχετε καλό βράδυ. (σηκώνεται να φύγει)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(σηκώνεται όρθιος) Χαιρέτα μου τον, τον Διοματάρη, κι ας μένει ήσυχος, πες του. Κι αν είναι γραφτό, πιο καλή από την κόρη του πού θα βρούμε; πες του το κι αυτό.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Νάχετε καλό βράδυ!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Στο καλό, καλό ξημέρωμα. (μόνος προς τη γυναίκα του) Μαρή, διαβόλου κόρη, τέτοιες ανόητες κουβέντες τι θέλεις και τις σκαλίζεις;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Και γιατί να μην τις σκαλίζω; Όταν μου έλεγε αυτή όλα εκείνα τα λόγια... Έτσι που έκαψε την καρδιά μου

αυτή, τώρα που είμαι εγώ το πάνω χέρι, του πάνω μύλου η πέτρα, που λένε, θα τ' ακούσει από την καλή! Άντε από εκεί!...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Του διαβόλου τις γυναίκες, μωρέ αδερφέ μου! Πώς κρατάνε μέσα τους την κακία, πώς τη θυμούνται. Μωρέ έχει δίκιο Τούρκος που λέει, «ο Θεός να φυλάει τον πατέρα μου από σαράντα κακά». Αλλά τώρα, μαρή, που ήρθε και σε παρακαλάει για το παιδί σου!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Και που με παρακαλάει; Έτσι που έκαψε εκείνη την καρδιά μου, θα κάψω κι εγώ τη δική της.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Το κορίτσι της, γυναίκα, πώς είναι, τι καλό έχει;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Το κορίτσι, είναι ένα μικρό κορίτσι, ακόμα δεν βγήκε από το αβγό, μα το παιδί μας δεν το θέλει.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Και γιατί; Τι κουβέντα του πέφτει αυτουνού; Άντε μην πω καμιά βαριά κουβέντα... Όστε έτσι λοιπόν του διαβόλου του πιδάκιν! Άντε από 'κεί...

Σκηνή Δ': Η Αγία Κλήρα δικάζει

(Ο Διαματάρης πάει στο σπίτι του αρχιερατικού επιτρόπου Χατζη-Διάκου για να τον παρακαλέσει να πάνε μαζί με τον Δημογέροντα Χατζη-Σεβαστό και τον Προκόπιο στο σπίτι του Αντιφάτη, για τη μνηστεία της κόρης του. Η σκηνή στο σπίτι του επιτρόπου. Ο Χατζη-Διάκος είναι ένας άντρας πενήντα περίπου ετών, σαριχοφόρος και φοράει τούρκικο μανδύα, όπως και ο Χατζη-Σεβαστός)

Τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στη σκηνή: Διαματάρης, Χατζη-Διάκος, Χατζη-Σεβαστός, Προκόπιος, και παπα-Σωτήρης.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(μπαίνοντας στο σπίτι του Χατζη-Διάκου, χαιρετάει με σεβασμό, βάζοντας το δεξί χέρι στο στήθος και κλίνοντας το κεφάλι) Καλησπέρα σας.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(κάθεται καπνίζοντας την πίπα του) Καλησπέρα και σε σένα Διαματάρη. Πώς ήταν και ήρθες, ως εδώ;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Εγώ, αφεντικό, ήθελα να πας μια επίσκεψη ως του Αντιφάτη, να τον δεις, που θέλω το γιο του γαμπρό στην την κόρη μου, το Χρυσσαφινί.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Έχετε κάνει κουβέντα, καμιά συμφωνία μεταξύ σας;
Τάχετε συμφωνήσει;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Έστειλα μια γυναίκα προξενήτρα και τον γείτονά μου τον Γιαγκλίτζη, αλλά θέλω να πάτε κι εσείς μαζί με τον Προεστό μας, τον Χατζη-Σεβαστό και τον Χατζη-Προκόπιο. Του μίλησα και θάρθει και ο παπα-Σωτήρης εδώ, να πάτε όλοι μαζί. Γιατί όσο και νάναι το δικό σας το βάρος, έχει άλλη αξία. Ο ίδιος ο Αντιφάτης είναι ευσεβής, και αξιοσέβαστος, αλλά η γυναίκα του είναι που το κρατάει κομμάτι. Όμως αν πάτε εσείς, όσο και νάναι, θα είναι αλλιώς. Και κοίτα, μην αδιαφορήσεις αφεντικό. Αμέσως, ξέρεις εσύ... Ε, κι εμείς άνθρωποι είμαστε δεν θα μείνουμε έτσι... Καταλαβαίνεις...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όστε θέλει νάρθει μαζί και ο Χατζη-Σεβαστός;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μόλις τώρα έρχομαι από εκεί, και μου είπε, «άντε πήγαινε εσύ μπροστά, κι αμέσως έρχομαι κι εγώ στου Χατζη-Διάκου».

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Έ! Όταν έρθει λοιπόν ο Προεστός, θάρθει να πάμε μαζί στου Αντιφάτη. Έχει καλώς...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(παρουσιάζεται καπνίζοντας μακριά καπνοσύριγγα)
Καλησπέρα σας.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Καλησπέρα και σε σένα Χατζη-Σεβαστέ. Τι μαντάτα έχουμε;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλά. Εσείς τι νέα έχετε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Καλά για την ώρα. Όμως όπως σε είδα που ερχόσουν από το Διοικητήριο, από το Κονάκι, σκέφτηκα μήπως και έχουμε τίποτα πάλι.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ο αγάς θέλει, κιοστέκια, λεφτά, χρυσάφια και μαλάματα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κιοστέκια, χρυσάφια και μαλάματα! Κοίτα του διαόλου τους τζερεμέδες! Αμέ και ο φορατζής, ο καρβαλάρης, οι φόροι;...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ο καρβαλάρης... Τον καρβαλάρη και τα λεφτά που ζηταγε, αφού μαζί με τον γραμματικό τα φέραμε στα ίσα, είδαμε και πάθαμε να τον κάνουμε να σηκωθεί και να φύγει. Έφυγε παίρνοντας ένα ολόκληρο μποχτσά γρόσια, πέντε οκάδες. Αλλά τι να κάνεις;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι να κάνεις, λοιπόν! Τι σου περνάει να κάνεις, ανάθεμά τους! Τι κάνατε, αλήθεια, με τον άλλο φόρο, τον κουραμά, μετά, αφού σας άφησα και έφυγα εγώ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τα καταφέραμε και έφτασαν τα χρήματα, αλλά απόμειναν χρέη. Σαν μεσολαβητές κόψαμε ό,τι μπορούσαμε. Ο Σταματουλλάς έλειπε, ο Παναέτακας, το Σόμιν, ο Ζιαβίδας, το Ταλακίν, ο Παλλίκαρος, ο Αρκουδιάρης, ο Βιλλάς, ο Κάβουρας, ο Καρά Μαχώνης, ο Σαρή Νικόλας, ο Ξηνταρίκης, ο Σαλαμαλέκης, ο Πασπαράς, ο Φακκή, ο Χάννα, ο Απούκαλος, ο Πίτσικας, ο Μέρμηγκας, ο Πιτσινής, ο Κοζάνης, μήπως και τους θυμάμαι

όλους αυτούς; Ποιον να πιάσεις; Ο καρβαλάρης ντε και καλά ήθελε τα λεφτά σωστά. Του είχε πει βλέπεις ο αγάς «άντε, μέχρι την άλλη εβδομάδα παράδωσέ τα μου, και εγώ θα περιμένω»... Με αυτό το χάλι τον σηκώσαμε, πήρε όσα πήρε, και πήγε στ' ανάθεμα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όμως βρε φίλε μου, είναι και ο Γραμματικός μας ένας τεμπέλης!... Τονε βλέπω όλη μέρα να κάθεται στα καφενεία της πλατείας, στον Στούμπο, και να παίζει Ντάμα, άστα...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλέ, και τι να σου κάνει και ο Γραμματικός, δηλαδή; Λεφτά θα σου γεννήσει;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μη μου τους δικαιολογείς του διαβόλου τους γιους, αν αγαπάς τον Θεό. Δέσε του την ουρά, περιορίσέ τον, σφίξε του τα λουριά, και σου λέω εγώ. Ο Γραμματικός βγάζει τον Προεστό παλικάρι, να ξέρεις, κι αυτό που σου λέω εγώ, αυτό είναι.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ας είναι καλέ... μήπως εγώ τον ανέθρεψα, κούνησα την κούνια του; Είναι παιδί μου ή αδελφός μου; Ας πάει στ' ανάθεμα, ό,τι πεις εσύ κι' εγώ.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Με το συμπάθιο, θα το πω στα τούρκικα: «Το σκυλί, λέει, που σέρνει τα πόδια του, φέρνει στο κοπάδι τον λύκο», και ο νοών νοείτω...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(μπαίνει) Καλησπέρα σας άρχοντες!

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Καλή εσπέρα σου γέροντα! Πέρασε... Καλησπέρα σας.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλησπέρα Γέροντα, μα γιατί είσαι φασιωμένος έτσι; Περαστικά σου.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Καλησπέρα σας κύριε Χατζη-Σεβαστέ. Σας ευχαριστώ, είμαι λίγο αδιάθετος από κρουολόγημα και δεν ήθελα να βγω έξω από το σπίτι, αλλά δεν μπόρεσα να αντισταθώ στις παρακλήσεις του κυρίου Διαματάρη και αναγκάστηκα να βγω με μεγάλες, όπως βλέπετε προφυλάξεις.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ε, σηκωθείτε λοιπόν να πηγαίνουμε.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μα, θάρθει κι ο παπα-Σωτήρης.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι να γίνει, τότε ας περιμένουμε. Και δεν μου λες, πρε Διοματάρη, τι τον θέλεις αυτόν τον λωλόν, νάρθει μαζί μας;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μα είναι ο παπάς μας, ο παπάς της ενορίας μας, για...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Πού να πάρει!... Ας περιμένουμε λοιπόν κομμάτι, όσο να πιεί και ο Χατζη-Προκόπιος τον καφέ του. Πότε έχουμε Αποκριές Χατζη-Προκόπη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εις τας είκοσι Φεβρουαρίου.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Και τη νηστεία δηλαδή, θα την κάψουμε φέτος, θα την αφήσουμε να πάει στο έτσι;...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Το Πάσχα θα είναι όψιμον εφέτος, δέκα πέντε Απριλίου.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Η Καθαρά Δευτέρα επομένως, πέφτει την ερχόμενη εβδομάδα.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μάλιστα. Το Τριώδιον αρχίζει την προσεχή Κυριακήν.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Θυσία να γίνει η ψυχή μου για ένα άνθρωπο, τέτοιο άνθρωπο τίμιο και εργατικό, σαν αυτόν τον Διαματάρη. Οπότε και η απάντηση, στη δουλειά που πάμε να κάνουμε, είναι εύκολη...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μήπως το ζήτημα αυτό είναι θεολογικόν;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Να, ρώτησε και τον παπα-Σωτήρη να δούμε τι θα πεί κι αυτός.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Καλησπέρα σας, άγιε Επίτροπε.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Να, πάνω στην ώρα. Αν λέγαμε και καμιά κακή κουβέντα για κανένα, θα μας άκουγε και ο παπα-Σωτήρης. Καλησπέρα παπά, αλλά μόνο τον Επίτροπο χαιρετάς, τον μόνο από όλους μας; Σε μας δηλαδή, ούτε καλημέρα, ούτε καλησπέρα;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Και βέβαια. Εκείνον πρώτα, που είναι εις του Δεσπότη τον πόδαν κι έπειτα τους άλλους. Καλησπέρα λοιπόν και σε σένα Χατζή-Προεστέ.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, παπά, μια ερώτηση θα σου κάνουμε και θέλουμε την απάντησή σου. Της αγίας Πελαγίας, η ημέρα, η γιορτή, είναι αργία;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Καλά, τι λόγος είναι αυτός, πια; Της αγίας Πελαγίας που ο ναός της είναι μέσα εις της Πιπεριάς το χωράφι, είναι πανήγυρη του τόπου μας, και μονοκλησιά σαν της αγίας Παρασκευής. Και είναι αργία επίσημη και κατάλυσις οίνου και ελαίου.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τόδες Χατζη-Σεβαστέ, που λες πως δεν τα ξέρει αυτά ο παπα-Σωτήρης;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εγώ όμως, δεν ρώτησα για τη γιορτή της αγίας Πελαγίας, που την ξέρουν ακόμα και του βουνού οι λαγοί. Εγώ ρώτησα για την μεγάλην Πασχαλιάν, για το μέγα Πάσχα.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Η μεγάλη Πασκαλιά είναι μετά την Κυριακή των Βαγίων. Φέρε μου εσύ το Οχτωήχι και την Σύνοψη, να σας πω και του Αγιαούκουλου την ημέρα μαζί.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άφεριμ, παπά. Τάδες Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μήπως νομίζεις ότι στο έτσι γίνηκε παπάς ο παπα-Σωτήρης; Τα ξέρει αυτά απ' έξω κι ανακατωτά.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Εγώ διαβάζω και το Συναξάρι, κι έχω και του πάππου μου την «Αμαρτωλών Σωτηρίαν», και τον Δαμασκηνόν. Αλλά μήπως και μου μένει καιρός από τους αγιασμούς και τα διαβαστικά;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πού ήσουν σήμερα, παπά;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Έβαζα πετσιά στη γούρνα.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μη μου πεις, έγινες γεμενετζής, ταπάκης, και πάλι, όπως ήσουν και πριν;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Μα, τι λέμε τώρα, να κάθομαι και να περιμένω το πενηνταράκι της ευχής, το πρόσφορο της Κυριακής, ή τα ψίχουλα του δίσκου; Ο Χατζη-Σεβαστός, ως Προεστός μας, θέλει τους φόρους, κι ο Χατζη-Διάκος: το μερίδιο του δεσπότη. Η παπαδική δεν είναι τέχνη για σε ζήσει, είναι «δια ψυχικήν σωτηρίαν»...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιατί γκρινιάζεις, παπά; Η παπαδική είναι ασημένια βρύση, λέω εγώ. Κι αφού εσείς τα διαβάζετε, εσείς και τα ξέρετε όλα αυτά, τα περιδιαγραμμάτου.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Εμείς είμαστε για να ευλογούμε και να αγιάζουμε. Ο Χατζη-Προκόπιος είναι εκείνος που κάνει κήρυγμα και μας τα εξηγεί καμιά φορά.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Αλίμονον, αθλιότης!... (στον εαυτό του) Σε ποια οικτρά κατάσταση κατήντησε το επάγγελμα του λειτουργού του Υψίστου. Τέχνη παπαδική και τίποτε περισσότερο. Και το χειρότερον, οι προϊστάμενοι των Κοινοτήτων, τέρπονται με την αμάθειαν των ιερέων και τους εμπαιίζουν. Σώσον Κύριε τον λαόν σου, εις ποίαν αθλιότητος άβυσσον κατεβύθησε το γένος των χριστιανών η επάρατος δουλεία!...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τι είναι αυτά που λέει ο Χατζη-Προκόπιος, παπα-Σωτήρη;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Όλο μιλάει περιδιαγραμμάτου, περιγραμματίσιμα, γιατί έκανε χρόνια στο Άγιον Όρος. Αλλά ας μας πει δα, τι θα πει Τζετζέκα κι Κουλούκα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Έχετε δίκιο παπά μου. Αλλά λυπάμαι γιατί δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε εμείς οι δυο.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

«Χείλη δόλια εν καρδία, και εν καρδία ελάλησε κακά», που λέει και ψαλμός. Να μας εξηγήσει λοιπόν ο Χατζη-Προκόπιος, και το «τον ρουν τον πριν», και το «όλβιος τάφος»...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τα χείλη τα δόλια είναι οι δόλιοι άνθρωποι παπα-Σωτήρη. Που άλλα λέγουν και άλλα έχουν στην καρδιά τους... Όσο για τα δυο τροπάρια που ανέφερες, θάνατι φιλά γράμματα για σένα να σου εξηγήσω, και θάπρεπε νάχαμε καιρό πολύ μπροστά μας για να σου μιλήσω περί της μεγάλης λατρευτικής και ποιητικής τους αξίας.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Άκουσες παπα-Σωτήρη; Να τι είναι ο βαθιά διαβασμένος. Τον έχεις μπροστά σου, και νιώσε την αξία του.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Κι ο διακο-Γιάννης μας τα εξηγεί κι εκείνος. Μια φορά μάλιστα, μας εξήγησε και το «Κύριε εκέκραξα».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Και πώς τα εξήγησε, παρακαλώ;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Κύριε, ίσον Κύριε, εκέκραξα, ίσον εκέκραξα, αλίμονο. Προς σε, ίσον προς σε. Εισάκουσόν μου, ίσον εισάκουσόν μου. Κύριε, ίσον Κύριε, δηλαδή ο Θεός. Πρόσχες,

ίσον πρόσχες. Τη φωνήν, ίσον τη φωνή. Της δεήσεώς μου, ίσον της δεήσεώς μου. Εισάκουσόν μοι, ίσον εισάκουσόν μου. Κύριε, ίσον Κύριε.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Άφεριμ, μάνας γιε! Μα αυτός ο άνθρωπος, βρε παιδί μου, διαβάζει την ακολουθίαν από την αυγή ως το βράδυ, κι έχει και τα Μηναία και την Παρακλητικήν, κι όλα τα βιβλία της εκκλησίας. Είναι καλός χριστιανός, κάνει εκατό μετάνοιες πρωί και βράδυ.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Αυτά είναι όλα αλήθεια. Όμως ο ίδιος, από ό,τι ξέρω, τοκίζει με τριάντα τοις εκατό, και τις πενήντα οκάδες, τις παίρνει για τριάντα από αυτούς που αγοράζει.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τι λέτε, καλέ; Καπατσοσύνη του, το λέω εγώ, αυτό. Μήπως τα παίρνει από του Τούρκου τη ράχη; Απλούστατα δεν θέλει μπλεξίματα μ' αυτούς, ο άνθρωπος. Αυτό δεν είναι αμαρτία.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λαμπρά ηθική! Αρκεί κανείς να κάνει προσευχές και μετάνοιες. Τότε θεωρείται καλός και ευσεβής χριστιανός, αδιάφορο αν ψεύδεται, απατά και αδικεί.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Και βέβαια, ο καλός ο χριστιανός πάει κάθε μεγάλη γιορτή στην εκκλησία του. Νηστεύει το λάδι τη σαρακοστή, μεταλαβαίνει τέσσερις φορές το χρόνο. Κι έπειτα από όλα αυτά δεν θέλει τόσες απαγορεύσεις, μη φας τούτο ή από το άλλο, γιατί είναι κρίμα, μην πάρεις από εκείνον, γιατί είναι αμαρτία! Γιατί; Από πού λοιπόν θα βγει το φαί και το φωμί, ο τζερεμές και οι φόροι, από πού θα βγουν;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Να παπάς, σαν παπάς, και μπράβο του! Όχι σαν τον Χατζη-Προκόπη, που μας έβαλε σ' όλες τις στράτες και μια δυσκολία. Ε, Χατζη-Προκόπη, Χατζη-Προκόπη, πας να αγοράσεις τυρί, χλωρό τυρί, εξήντα μαϊδιά, κι όσο να το φέρεις στο σπίτι σου, μένει το μισό, και εσύ του λες αυτά που του λες, κι άντε φτωχέ να ζήσεις...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μήπως δεν υπάρχουν άλλοι τρόποι για να ζήσει κανείς; (μόνος του) Το ψέμα κυριαρχεί, ο λόγος του Θεού έγινε γράμμα κενό και οι λειτουργοί του τυφλοί, οδηγοί τυφλών. Πού είναι η ελπίδα για την αναγέννηση της εκκλησίας; Ο κάθε τυχαίος μπορεί σήμερα να μεταμορφωθεί σε ιερέα.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Η γιορτή της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, είναι στις έξι του Αυγούστου, που εορτάζουν επίσης οι Μαλώνηδες και οι Δουλήδες, και τρώνε και ψάρι.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Άφεριμ παπά, το βρήκε με την πρώτη.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Ε, Χατζη-Διάκο, δεν θα μου πάρεις, καλέ, εκείνη την άδεια, να μπορώ να εξομολογώ κι εγώ;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ο Δεσπότης θέλει τρακόσα γρόσα γι' αυτή τη δουλειά.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Άμμα δα και συ! Πέρσι ακόμα μου πήρε χίλια για να με χειροτονήσει και να με κάνει παπά. Όμως αυτό που σου ζητάω εγώ, είναι στο δικό σου το χέρι. Αν θέλεις εσύ, τάκα-τάκα την παίρνεις την άδεια.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(στον παπα-Σωτήρη) Θέλεις λοιπόν αιδεσιμώτατε, να

ονομαστείς πνευματικός; Και πώς θα εξομολογείς τους πιστούς, παρακαλώ;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Του Κυρίου δεηθώμεν. Και μετά την ευχή, τον οβολό του πιστού, και έξω από την πόρτα.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Και πώς θα εισδύσετε στην καρδιά των χριστιανών, ώστε αναλόγως να τους νουθετήσετε και ν' ακούσετε την μετάνοιάν τους;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Αχ, Χατζη-Προκόπη μου, το πας πολύ μακριά. Πώς ξαγορεύουν όλοι οι παπάδες, ε, έτσι θα εξομολογεί και ο παπα-Σωτήρης.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Να, πώς θα γίνεται. Έρχεται ένας χριστιανός να εξομολογηθεί. Τον ρωτάς, έκλεψες, πόρνεψες, ψευτομαρτύρησες, έφαγες ξένο δίκιο, βλαστημάς; Έχεις με κανένα μαλώσει; Κι αν είναι άντρας, του λες πήγαινε να αγαπηθείς με τον εχθρό σου. Αν είναι νεαρός άντρας ή κόρη, τους λες να φιλήσουν της μάνας τους ή του αφέντη τους το χέρι. Αν είναι γυναίκα παντρεμένη, της λες, νάναι κάτω από την υποταγή του αντρός της, και τελειώνει η δουλειά. Τι τις θέλεις τις πολλές τις κουβέντες;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εύγε. Βλέπω να ξέρετε αρκετά καλά τα χρέη του πνευματικού.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Και βέβαια, έχω βιβλίο εγώ, πού να στα λέω. Εξομολογητάριο, ένα κι ένα γι' αυτή τη δουλειά.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ο παπα-Σωτήρης, όπως βλέπετε, έκανε τον Χατζη-Προ-

κόπιον πέντε στον παρά! Μάσαλλά παπα-Σωτήρη, κι όταν λέει το ευαγγέλιο, κουδουνίζει η εκκλησία με τη φωνή του. Μα, κι ο Μυριαλής, ξέρει γράμματα κι εκείνος, και είναι και άνθρωπος του Θεού κι αυτός.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Την τύφλα του ξέρει αυτός ο Μυριαλής. Το Μεγάλο Σάββατο άκουσε, λέει, τον παπά που είπε, «λάβετε, φάγετε» και πήγε στο σπίτι του και είπε στη γυναίκα του, «βάλε, μαρή, λάδι στα ρεβύθια». Και του είπε και η γυναίκα, «Χριστός και Παναγιά, σήμερα μεγάλη μέρα, τρώνε λάδι»; Και της είπε κι εκείνος, «Μαρή, διαόλου βόδι, δεν άκουσες τον παπά που είπε στην εκκλησία “λάδι την φάη την”»; Τότε του είπε και η γυναίκα «πού να τα ξέρουμε εμείς αυτά τα πράγματα, εμείς οι γυναίκες είμαστε βόδια. Πηγαίνουμε τάχατε στην εκκλησία, αλλά καταλαβαίνουμε καθόλου τον λόγο του Θεού;»

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Έτσι που το λες είναι οι γυναίκες, του διαβόλου οι κόρες, έρχονται στην εκκλησία με τα μωρά τους και κάνουν μια φασαρία, ένα πατιρντί... Όσο να τελειώσει η λειτουργία, είτε άγια σηκώνονται, είτε ευαγγέλιο διαβάζεται, είτε φάλλουν, είτε κανοναρχούν, αυτές δεν παίρνουν χαμπάρι. Με τούτο και μ' εκείνο, αλληλούγια-πατραλούγια, βρίσκουν η μια την άλλη και κάνουνε συνέδριο εκεί μέσα. «Καλέ, τα μάθατε, αρραβωνιάστηκε η τάδε με τον τάδε». «Μάλωσε η τάδε με την τάδε, και της είπε εκείνη το και το, και της είπε η άλλη αυτό κι αυτό». Έτσι πια τα μουρμουρίζουνε μεταξύ τους, όσο να γίνει η απόλυση. Και έπειτα, όταν πάνε στο σπίτι, και εκεί δεν σωπαίνουν. «Η τάδε φορούσε αυτό το φόρεμα, και δεν φορούσε το άλλο, με εκείνη την ψαλιδιά στο πλάι, ή το ταγεράκι της η τάδε, μπλε, κόκκινο, μελιτζανί». «Το εφταλοϊτικό μαντήλι της τάδε, δεν της πήγαινε, αμέ η

τραχηλιά της αλληνής»;... Τόσα και τόσα, ως πού φτάνει ο νους του ανθρώπου, πανάθεμά τες.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Έτσι που τα λες είναι, του διαβόλου οι κόρες. Καμιά φορά, κι εγώ ακόμα τους βάζω τις φωνές, «περίδρομος στην κοιλιά σας» τους λέω, αλλά πού ν' ακούσουν;...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, σηκωθείτε πια να πηγαίνουμε. Ποιον περιμένουμε ακόμα;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κάνετε υπομονή για λίγο να εξετάσουμε εκείνη την υπόθεση της Ρήγινας και του ανηψιού της Θουρουδή, που την ξέρεις, Χατζη-Σεβαστέ. Βλέπεις, έχει ενάγοντα τον ίδιο τον Θουρουδή.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Έχουμε, όπως ξέρετε, το ζήτημα του θείου μου του Πανηγύρη, που τα πράγματα που άφησε, στέκονται έτσι δα, από τότε. Και θέλουμε να μας ταιριάσετε χριστιανικάτα, για να μην πέσουμε στα τούρκικα δικαστήρια. Λοιπόν θέλω να φωνάξετε τη θειά μου τη Ρήγινα, για να μας συμβιβάσετε.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Εγώ, παιδί μου, τη θειά σου τη Ρήγινα, τη φώναξα προχθές, που μου το πρωτόπες και αυτή μου είπε πως δεν έχει τίποτα, εκτός από το σπίτι που της άφησε ο θείος σου ο Πανηγύρης, πεθαίνοντας. Τώρα λοιπόν που ήρθες, την φωνάζουμε πάλι εδώ, ενώπιον της Αγίας Κλήρας, και δικάζεται η διαφορά σας κατά τους θείους και ιερούς νόμους.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Το ίδιο λέμε κι εμείς. Ας πάρει τότε η θειά μου από σας, ένα αφορισμό, μια βεβαίωση, πως δεν έχει τίποτα

άλλο εκτός από το σπίτι, κι εσείς όπως το βρείτε, δικαιο και εύλογο, θα κρίνετε. Εμείς από τη μεριά μας, θα το δεχτούμε αυτό.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(προς κάποιον που παρίσταται) Άντε, παιδί μου, πήγαινε και φώναξε από εκεί δα δίπλα, τη Ρήγινα, του Πανηγύρη τη γυναίκα.

Η ΑΓΙΑ ΚΛΗΡΑ ΔΙΚΑΖΟΥΣΑ

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μαρή Ρήγινα, ο Θουρουδής σαν κληρονόμος του μπάρμπα του, του Πανηγύρη, έχει απαίτηση να πάρει σύμφωνα με τα έθιμά μας, ένα μέρος από την περιουσία που άφησε εκείνος, πεθαίνοντας. Σε φωνάξαμε λοιπόν γι' αυτή την υπόθεση. Κόρη μου, ο θάνατος είναι του κόσμου, και ο κόσμος πεθαίνει. Το λέει και ο Τούρκος αυτό το ίδιο, το ξέρεις. Είναι από Θεού αυτά, και ο Θουρουδής δεν θέλει την αδικίαν. Θέλει να εξεταστεί αυτή η υπόθεση χριστιανικάτα, εσωτερικά, από εμάς εδώ δηλαδή, και με τους θείους και ιερούς νόμους. Είμαστε όλοι εδώ, δόξα σοι ο Θεός, η Αγία Κλήρα όλη, το ιερόν Δικαστήριο. Και μελετούμεν την υπόθεσίν σας, για να βρούμε την διαφοράν σας. Αλλά, αν δεν τα βρείτε μεταξύ σας, θέλω να το ξέρετε, άμετε στου Άρειου την πόρταν, στο τούρκικο δικαστήριο, όπου δεν υπάρχουν, «σου είπα και μου είπες», και όπου κόβονται τα λόγια με του Μεμέτη την χαντζάρα.

ΡΗΓΙΝΑ:

Εγώ, εκτός από ένα σπίτι, τίποτε άλλο δεν ξέρω να έχω από τον άντρα μου. Συγχωριανοί είστε και ξέρετε του

ενός και του άλλου το χάλι. Του άντρα μου, που πέθανε, εγώ, όλα, από εμένα γίνηκαν όλα. Και το κόλυβό του, και το μνημόσυνό του, και τα σαράντα του, και το πρόσφορό του στην εκκλησία, τι δεν θέλει ένας αποθαμένος, πιο πολλά και από τους ζωντανούς, τα ξέρετε. Αυτά όλα, με τα κλώσματά μου κι από τα φάσματά μου στον αργαλειό, τα πλήρωσα. Αυτά δεν τα ξέρει αυτός ο ίδιος, ο Θουρουδής; Ας μιλήσει με το χέρι στην καρδιά και με φόβον Θεού.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Καλέ, τόσον πια έρημος και παραλυμένος, ήταν ο μπάρμπας μου; Αυτός, ξέρω, είχε γερό μερτικό από τις δουλειές που έπαιρνε. Κι έκανε τέσσερα και πέντε χρόνια δουλεύοντας, στην ξενιτειά. Πού είναι το μουλάρι του; Πού είναι τα καζάντια του; Πού είναι τα χαλκώματά του, το ασημομάχαιρόν του, τα σεντούκια του; Όλα τα θέλω, από βελόνα μέχρι κλωστή, να πέσουν στη μέση, και να τα δούμε.

ΡΗΓΙΝΑ:

Αχ, πήγε, αλίμονο, ο συχωρεμένος, μια φορά στο Αϊδίνι, και πέφτει στο στρώμα άρρωστος για έξι μήνες. Και τρώει πίσω από την αρρώστια του και τα δουλεμένα και τα αδούλευτα. Έρχεται πίσω μετά από ένα χρόνο και φέρνει διακόσα γρόσια. Πού να φτάσουν; Τόσα στον κουραμά, τόσα στο χαράτσι, τόσα εδώ και τόσα εκεί, ήτανε κι ο συχωρεμένος, σπάταλος, «όπου δόξα και παντιέρα, πάρε και τον κυρ-Νικόλα». Κι έτσι «νούλλα η νούλλα, έφαήν τα βούλα», που λέει και η παροιμία. Αρρωσταίνει άλλη μια φορά κι εδώ που ήρθε πίσω, βάζει και διακόσια γρόσα, χρέος, και φεύγει μαζί με τον Παναέτακαν για δουλειές, εις το Τσάλιν. Κάνει κι εκεί δυόμισι χρόνια κι έρχεται πίσω με τρακόσια γρόσια στον κόρφο του. Ψόφησε και το μουλάρι του,

και του κόβονται τα χέρια και τα πόδια. Πέφτει και δυο μήνες στο στρώμα, κι αν είχαμε κανα-δυό χαλκώματα, έφυγαν άλλα στους γιατρούς και στα γιατρικά, άλλα εδώ κι άλλα εκεί. Έμεινε το σπίτι, τάβλα πάνω και τάβλα κάτω. Έτσι μου το άφησε κι έφυγε πεθαίνοντας. Να, και τα ταξίδια του, να και τα καζάντια του. (στη συνέχεια καταριέται τον Θουρουδή) Το χάρη και την προκοπή, που έκανε εκείνος, να τα κάνεις κι εσύ!...

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ε, να λοιπόν, μπάρμπα, πώς βγαίνει ο άνθρωπος από την πίστη του. Εσύ, μαρή, δεν είσαι που τα σκόρπισες όλα εδώ κι εκεί στους συγγενείς σου; Τώρα το ξέρω ακόμα κι εγώ γιατί το άφησες έτσι έρημο αυτό το σπίτι.

ΡΗΓΙΝΑ:

Όσα έκρυφα και όσα έκλεφα, τόσα καλά να δεις και τόση προκοπή στη ζωή σου. Εγώ, βρε, πήγα στα χέρια του άντρα μου, προικισμένη και λυγισμένη, κι απόμεινα με το τίποτα, παρά μόνο με την ψυχή μου. Και δεν ντρέπεσαι, που έπεσες πίσω από το μεριδίό σου, που να πέσει «φαήνα στα μεριά και στα κρέατά σου», κι έτσι που με τυραννάς, να σε τυραννήσει και σένα ο Θεός... Μακάρι, Θεέ μου, δώσε του, όσην αλήθεια έχουν τα λόγια του, τόσο καλό να δει στην νιότη του και στην υγεία του.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Σώπα, μαρή. Σώπα, σώπα κι εσύ, βρε! Μαρή Ρήγινα, άκουσέ με, τέτοιες κουβέντες δεν χρειάζονται. Εδώ διακάζει η Αγία Κλήρα, κι εμείς γνωρίζουμε, ότι ο συχωρεμένος, ήτανε φιλάσθενος, όλο με ένα σάλι ήταν τυλιγμένος και περπάταγε σκύβοντας τους ώμους.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Βρε Θουρουδή, έχεις μωρέ μαρτύρους; Να κόβουμε τα λόγια, γιατί αυτούς τους δυο αν τους αφήσουμε, θα μας

ξημερώσουν. Λοιπόν, εγώ λέω ότι αυτήν την υπόθεσιν θα την λύσει η καντάρα, το τούρκικο δικαστήριο. Έχεις βρε, μαρτύρους;

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Και πού να τους βρω εγώ, καλέ, τους μαρτύρους; Και πού να ξέρει κανείς, αυτοί σαν άντρας και γυναίκα, τι έχουν κάνει; Εσείς δώστε της έναν αφορισμόν, πάρτε και τον όρκο της, και από εκεί και πέρα ο Θεός και η ψυχή της.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μαρή Ρήγινα, ο αφορισμός θα διαβαστεί στην εκκλησία, κι άνοιξε τα μάτια σου. Ο άνθρωπος μιαν ψυχήν έχει, το ξέρεις. Του κόσμου τα πράγματα στον κόσμο απομένουν, άνοιξε λοιπόν τα μάτια σου, πρόσεξε τι θα πεις...

ΡΗΓΙΝΑ:

Τον αφορισμό σας, ας τον έχει αυτός στη στράτα και στη νιότη του. Εμένα όλα του τα καλά, τα ασημικά και τα χρυσαφικά μου, και τα βραχιόλια και τα χρυσόκουμπα, και κανένα μισόφλουρο αν είχα, και οι πουκαμίσες μου και τα καβάδια μου, τα γιορτινά μου φορέματα, όλα φύγανε πίσω από τον άντρα μου. Και που θα μου βάλετε αφορισμό, απέναντι στην καθαρότητά μου, ούτε αφορισμοί, ούτε όρκοι και ορκωμοσίες με φοβίζουν. Ο αφορισμός κόβει και από τις δυο μεριές. Εγώ είμαι σαν την καλαμιά στον κάμπο, και δεν έχω στον ήλιο μέρα (κλαίει). Όμως «ο Θεός βλέπει ψηλά και χαμηλά ας κρίνει». Αλλά για τούτα που τραβάω τώρα εγώ εδώ, «ούτε τα είδε, ούτε είναι για να τα δει, ούτε να τα απαντήσει». Εγώ έναν Θεό έχω.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, Χατζη-Διάχο, εμείς ως τότε θα καθόμαστε και θα

τους ακούμε; Δεν τον ξέραμε τώρα τον Πανηγύρη, τι είχε και τι δεν είχε; (στον Θουρουδή) Βρε συ, έχεις μαρτύρους στα πράματα που γυρεύεις, που διεκδικείς; Και θέλουμε, όλα αυτά να τα αποδείξεις ένα-ένα, τ' ακούς; Όμως εγώ ξέρω την καντάρα, το τούρκικο δικαστήριο, αφού εσείς... «Τον καθένα, δεν του μετράνε πανί με το δικό του πήχη»... (θυμωμένος) Λέγε, βρε! Μίλα βρε!... Γιατί δεν μιλάς, πρε;...

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Πού να τους βρω, εγώ, τους μαρτύρους, αφού σας τόπα.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μαρή 'σύ, Ρήγινα! Παλαμίζεις την εικόνα;

ΡΗΓΙΝΑ:

Στο όνομα της αθωότητάς μου και της καθαροσύνης μου, την παλαμίζω, αφέντη.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ε, τι είναι ο λόγος, τι είναι ο όρκος! Ο Θεός και η ψυχή της. Εκτιμήστε το σπίτι, να το κάνουμε μερίδια, και να νεττάρει η δουλειά, τι μου το τραβάτε ο ένας προς τα πάνω και ο άλλος προς τα κάτω; Προτείνω το σπίτι να το κάνουμε μερίδια. (στον Θουρουδή) Μίλα πρε, εγώ από της Ρήγινας το μέρος, δίνω δέκα γρόσια.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Είκοσι από εμένα, αφεντικό.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άντε λοιπόν! Τι τις θέλετε τις κουβέντες; Τριάντα γρόσια να αφήσουμε πάνω στην Ρήγινα. Τι λες κι εσύ Θουρουδή;

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Εγώ από το πατρικό μου σπίτι, δεν φεύγω. Ας πάρει εκείνη ό,τι της πέφτει στο μερίδιό της, κι ας τραβηχτεί.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(αγανακτισμένος) Πού θα τάβρεις βρε διαόλου σκύλε, τόσα λεφτά για να το πάρεις το σπίτι; Μη βλέπεις, καημένε μου, που δεν σου μιλάω. Ακόμα, βρε, του μπάριμπα σου οι φόροι είναι απλήρωτοι, και τους χρωστάει. Φόροι, γραμμένοι στην Πλάκα, διαόλου μασκαρά. Τι κάθεται και του μιλάς, σε τέτοιο γαιΐδουρι, Χατζη-Διάχο; Το βρίσκεις εύλογο αυτό;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Λοιπόν, η απόφαση είναι: Το σπίτι της Ρήγινας εκτιμάται τριάντα γρόσια. Η Ρήγινα να δώσει δέκα γρόσια στον Θουρουδή, και δέκα στον Δεσπότη Πισιδιάς, γιατί με αυτόν τον τρόπον, τους γίνεται αδερφός, αφού το ζευγάρι δεν είχε παιδιά. Άλλα δέκα γρόσια είναι της Ρήγινας. Και να πάρει τέλος αυτή η υπόθεση.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Την απόφαση τη βρίσκω εύλογη και δίκαιη. Έχεις μαρή Ρήγινα, λεφτά;

ΡΗΓΙΝΑ:

Δώστε μου διορία, να δω τι θα κάνω.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(στον Θουρουδή) Έλα βρε, αύριο να σου δώσω τα δέκα γρόσια, κι ως περιμένουν τα χρέη του μπάριμπα σου.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ας είναι, καλέ; Εντάξει. Τι άλλο μπορώ να πω εγώ τώρα;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Κάνε Χατζη-Διάχο το έγγραφον.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(γράφει) «Δια του παρόντος και κληρικού ημών γράμματος, διλοπηγώ κι φανηρόννου σίμμηρου, πιθανόντος του Γέργη της Χριστίνας, η γιος ονόματι Παναΐρις,

ήλθεν προς ημάς η ανηψιός η Θουρουδής, κι ηζήτηξιν απού τη γυναίκαν του Πανηύρη, την Ρήγιαν του σπίτιν του, απανούν και άλλα πρώματα του αντρού της, του Πανηύρη. Και εξετάξαμεν την Ρήγιαν τη γυναίκαν του Πανηύρη για πράματα πούχιν του αντρού της του Πανηύρη και αρνήστην, πως δεν έχιν τίποτις, και εξαιτέξαμεν και ιμές και ήταν καθώς του λέγι τις γυναίκας. Και ηθέλησεν η άνωθεν Θουρουδής να βάλι επίτιμουν την Ρηγίαν και έλαβεν η άνωθεν Ρηγίνα επιτίμιον, πως γεν έχει τίποτις. Κιπιούν τέλος και ετιμήσαμεν του σπίτιν τριάντα γούρουσα και εκαμάμιν τρία μιρτικά κατά τους θείους και ιερός νόμος, το έναν εις τη γυναίκα του Πανίγρι, και το άλλο δια ψιχικίν σωτιρίαν και το τρίτον εις τον άνωθεν Θουρουδήν και τους συγγενείς του. Κι απόμεινήτι του σπίτιν στην Ρήγιαν τη γυναίκα του Πανίγρι, εστόντας και να εξοδέψιν δια την ψιχίν του και εις την εξότεραν. Και δεν έχουν να κάμουν του Διακουμή της Χριστίνας τα πιδιά, μήτε η Θουρουδής, μήτε οι αδερφέ του. Κε εδόθιν το παρόν γράμμαν εις χείρας της Ρήγινας υπό τους κάτωθεν αξιοπιστούς μαρτυρόν.

Γεναρίου 20 1755

(οι υπογράφωντες)

Δ. Ζανοεβρένις και επίτροπος του αγίου Πισιδείας
βεβεγόνο
Χατζη-Σεβαστός προυγιστός
Βεγούνου
Ποπα-σουτίρις, παρόν».

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

(κατ' ιδίαν) Ανάθεμα και τους Προεστούς και τους Επιτρόπους μαζί. Να λοιπόν: «Ο καδής γαμάει τη μάνα σου, κι εσύ πού πας για να κριθείς;» Την έφησαν και την έφαγαν την κακομοίρα, κι ακόμα της ζητούν κι άλλα. Άντε, φώναζε κι εσύ όσο μπορείς. Σου δίνουν μια στο

κεφάλι, γιατί «και η πέτρα στο χέρι τους είναι, και το πουλί». Να πας τώρα στον καδή; Δε σφάξανε! Μακριά! Γι' αυτό, πάρε Θουρουδή τα δέκα σου τα γρόσα, για να μην τα χάσεις κι αυτά. Και κοίτα τη βολή σου και την τύχη σου. Γιατί έτσι και κάνει αύριο, και θυμηθεί τα χρεωστούμενα του μπάρμπα σου, ο Χατζη-Σεβαστός, ως Προεστός, σε βλέπω στο αχούρι, πίσω από τα σίδερα της φυλακής.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(στον Θουρουδή) Βάλε, βρε, την υπογραφή σου εδώ.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Εγώ δεν ξέρω γράμματα, μπάρμπα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ε, άστο τότε, την βάζουμε εμείς.

**Σκηνή Ε΄: Οι κοσμικές και εκκλησιαστικές αρχές
στο σπίτι του Αντιφάτη ως προξενητές**

(Όλοι μαζί πάνε στο σπίτι του Αντιφάτη. Αυτός κάθεται κοντά στο τζάκι, σαρικοφόρος, και καπνίζει την πίπα του. Η γυναίκα του κάθεται απέναντί του, κρατάει τη ρόκα της και κλώθει μαλλί ή μπαμπάκι)

Πρόσωπα: Χατζή-Διάκος, Χατζή-Σεβαστός, Προκόπιος, παπα-Σωτήρης

(μπαίνουντας στο σπίτι καλησπερίζουν και ο Αντιφάτης σηκώνεται αιφνιδιασμένος και τους υποδέχεται με υποκλίσεις)

ΟΛΟΙ:

Καλησπέρα σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλή σας εσπέρα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι μαντάτα, Νικόλα; Καλά είσαι;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Εσείς νάσαστε καλά στην υγειά σας, αφεντικό. Εμείς, τι είμαστε, για να μην είμαστε καλά;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(στον παπα-Σωτήρη συνεχίζοντας της προηγούμενη κουβέντα τους) Όστε έτσι λοιπόν, παπα-Σωτήρη, θέ-

λεις να γίνεις και πνευματικός, τώρα...

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Ας είναι για καλό το ερώτημά σου Χατζη-Διάκο! Αλλά μήπως και δεν σου άρεσε η κουβέντα μου;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όχι, όχι. Γιατί να μη μου αρέσει; Τι έχει να κάνει; Και εσύ παπάς είσαι και θέλεις την προαγωγή σου και τη δόξα σου. Αλλά έλα που είσαι ακόμα καινούργιος παπάς;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Αυτό δεν έχει σημασία, καλέ, αν είμαι παλιός ή καινούργιος. Ε, καλά τώρα, αν μιλήσεις εσύ στον Δεσπότη, και του δώσω και εγώ τα λεφτά στο χέρι, όλα γίνονται μέλι και γάλα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Στον Δεσπότη πάνω, κουβέντα μη ρίχνεις, γιατί αυτός είναι η κεφαλή της εκκλησίας, εις τύπον Χριστού.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Μα, εγώ ο καημένος τι είπα; Μήπως είπα καμιά άσκημη κουβέντα; Έτσι που τα λέω δεν είναι; Που είπα πως παίρνει ο Δεσπότης λεφτά; Μήπως κι εκείνού την επαρχία, χάρισμα, δωρεάν του την έδωσαν; Έτσι που τον έφαγαν εκείνον, έτσι τρώει κι αυτός. Είναι αλήθεια, θρόνος είναι αυτός και έχει έξοδα μεγάλα. Μεγάλο καράβι, μεγάλη φουρτούνα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Να τα, ακούστε τι του λέω εγώ, και τι μου λέει εκείνος... Έμαρτον Παναγία μου (κάνει το σημείο του σταυρού θυμωμένος). Νάσαι βρε παπά, μέχρι τον κώλον, λωλλός;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μην παραξενεύεστε κύριε Χατζη-Διάκο, ο παπα-Σωτήρης, λέγει γυμνή την αλήθειαν.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ναι, εντάξει, αλλά ο παπα-Σωτήρης είναι παπάς και δεν του ταιριάζει να τα λέει αυτά. Ο Θεός έδωσε τα δόντια για να δαγκώνουν τη γλώσσα. Λέγονται όλα; «Θου Κύριε φυλακὴν τῷ στόματί μου».

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Κι επειδή είμαι παπάς δηλαδή, να μην λέω τα πράγματα όπως είναι; Κύριε ελέησον (σταυροκοπιέται). Άντε καλέ, κι εσύ Χατζη-Διάκο...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ναι, να μη μιλάς. Δεν ξέρεις τον αφέντη σου, και είσαι και παπάς. Ο Δεσπότης ποιος είναι, και εσύ ποιος είσαι; Σου βάζει το κεφάλι στον χαραπά, στην αποθήκη με τα άχρηστα, σε κάνει αργό, και εσύ τινάζεις τα αφτιά σου σαν τον λαγό. Άντε από δω!...

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Μάσαλα! Μπράβο!... Τώρα περάσαμε στου ποταμού από την άλλη μεριά. Το ξέρω δα, πως μπορεί να με κάνει αργό, και γι' αυτό τον φοβάμαι.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Παπά, παπά, διαολόπαπα! Τώρα δα, είναι που με κάνεις και σηκώνομαι και σε τσουλουπατώ, να ξέρεις. Έτσι βγαίνει ο άνθρωπος από τα όρια του, με αυτό τον τρόπο...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιατί καλέ, θυμώνεις, που μίλησε ο παπα-Σωτήρης. Τι είπε ο άνθρωπος; Άμμα δα και συ, σαν το εγγλέζικο το μπαρούτι ανάβεις, καημένε Χατζη-Διάκο.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μη μου τους δικαιολογείς αυτούς του διαβόλου τους γιους, ήμαρτον Θεέ μου. Γιατί θα με κάνετε να τους

βγάλω τα καμηλαύκια τους, ολονών, για να μην ιερουργούν, έξω από του Στούμπου την Λάκκαν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ιδού η κατάσταση ιερατικού Επιτρόπου, ή μάλλον ενός χωροεπισκόπου με σαρίκι. Ο ιερέας, ως ένας άνθρωπος αμαθής, αγνοεί τα πάντα. Μόνον μια αθλία ανάγνωσις, και η απλοϊκότητά του είναι τα μόνα προσόντα του. Τον επαινούν, γιατί διαβάζει με λαρυγγισμούς το ευαγγέλιον της Κυριακής, αδιάφορο αν δεν γιγνώσκει αυτά που αναγιγνώσκει. Ο Επίτροπος, άνθρωπος επίσης αγράμματος και βάρβαρος κοτσαμπάσης, θεωρεί τον λειτουργό του Υψίστου ως σκύβαλον. (απευθύνεται στον Χατζη-Διακό) Κύριε Επίτροπε, μη θυμώνετε και τα βάζετε με τον παπα-Σωτήρη, αφού γνωρίζετε τον χαρακτήρα του.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κι εσύ Χατζη-Προκόπη τον δικαιολογείς; Εσείς όλοι, ένα και το αυτό είσαστε, πάρε τον ένα και χτύπα τον άλλο σας. Κόρακας κοράκου μάτι δεν το βγάζει. Εσύ ξέρεις πολλά γράμματα, αλλά δεν ξέρεις οσμανηλίκιν, τα τούρκικα τερτίπια. Ο άνθρωπος πρέπει να είναι οσμανλής.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Οσμανηλίκι και ιεροσύνη είναι δύο άκρα αντίθετα. Μου δίνετε μεγάλην τιμήν, με αυτή σας την ομολογία, ότι αγνώω τον γενιτσαρισμόν και γνωρίζω τα γράμματα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τα γράμματα εγώ τι τα θέλω; Όλο ευλογητός ο Θεός, και του Κυρίου δεηθώμεν, και αντιλαβού σώσον ελέησον, θα είμαστε; Εγώ θέλω ο άνθρωπος να είναι ξύπνιος κι επιτήδιος. Επιτήδιος!

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Έχετε δίκιο αν νομίζετε, ότι τα γράμματα είναι μόνο

η απαγγελία των προσευχών και τίποτε περισσότερο.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τα γράμματα είναι μόνο για τους παπάδες. Ο άνθρωπος, αν δεν κόβει το κεφάλι του, όλα είναι άδεια, όπως λένε και τα κιτάπια. Κι έπειτα, που θα τους διαβάζει ο ιερέας το ευαγγέλιο απ' έξω και θα τους το εξηγεί, τι έγινε, τι σημασία έχει;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Πώς λοιπόν θα πρέπει να είναι ο άνθρωπος, σύμφωνα με τη δική σας αντίληψη, άγιε Επίτροπε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ο άνθρωπος πρέπει να είναι επιτήδειος. Να ξέρει πώς να μιλήσει, είτε είναι παπάς, είτε είναι κοσμικός. Αν δεν ξέρει να μιλήσει, καλύτερα να σωπαίνει. Και στη μεγάλη κρίση, στις δύσκολες περιστάσεις, νάχει το χέρι κοντό, και την γλώσσα κοντή. «Μεγάλη μπουκιά να φας, μεγάλη κουβέντα να μην πεις», λέει μια τούρκικη κουβέντα. Γιατί οι τούρκικες κουβέντες έχουν όλες τη θέση τους. Κι εμείς ξέρουμε τούρκικες κουβέντες.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Επειδή αγνοείτε, αγαπητέ μου, την εθνική σας γλώσσα, δανείζετε την ξένη γλώσσαν, ξένας ιδέας, όπως ο γυμνός φτωχός δανείζεται μπαλωμένα ράκη για να σκεπάσει τη γύμνια του. Αν δεν ήμασταν δούλοι, αλλά ελεύθεροι όλοι εμείς, τότε οι ιερείς δεν θα ήταν αμαθείς, όπως δυστυχώς ο λαός μας. Αλλά και εσείς θα γνωρίζατε, ότι θα πρέπει να αποδίδετε σ' αυτούς τον οφειλόμενο σεβασμό.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ε, μια κουβέντα είπαμε. Το ψάρι βρωμάει από το κεφάλι. Όμως ας τα αφήσουμε αυτά και ας έρθουμε στην υπόθεσή μας. (στον Αντιφάτη) Εμείς ήρθαμε εδώ για

την κουβέντα που σου είχα κάνει σχετικά με τον Διομα-
τάρη. Ε, Νικόλα, εσένα μιλάω...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ορίστε αφεντικό! Τι κουβέντα; Μήπως είναι για εκείνη
τη διαφορά που είχα, για το γαϊδάρο μου, με το συ-
μπάθιο;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι διαφορά και για ποιο γαϊδάρο, είναι που λες, καλέ;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Να, για ένα γαϊδάρο που μου έδωσαν, ένα φοφίμι, και
τους τον γύρισα πίσω.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι είναι αυτά που λες, άνθρωπέ μου; Σκύλου παραμύ-
θια μου διαβάζεις; Οι δουλειές αυτές δεν είναι τίποτα,
ανούσιες, μικροπράματα, κι αυτές τελειώσανε. Για το
αντρόγυνο σου μιλάω, τώρα.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Με το συμπάθιο, ο νους μου πήγε εκεί... Εμείς είμαστε
άνθρωποι αμόρφωτοι και πρέπει να μας συμπαθάτε.
(στη σύζυγό του) Βάλε, μαρή, το μπρίκι στη φωτιά να
φτιάξουμε καφέ για τους ανθρώπους.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Είναι καιρός, αυτό το αντρόγυνο πρέπει να τελιώνει,
επί τέλους. (στην Αντιφάταινα) Άφησε εσύ Αμύρισα
το μπρίκι και φέρε μας τα φλουριά για το «λόγο», για
τον αρραβώνα. Εμείς είμαστε γρήγοροι και κοφτεροί
προξενητάδες.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μετά χαράς, αφού με τα φλουριά γίνεται αυτό που
θέλεις.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Γρήγορα-γρήγορα λοιπόν και τα φλουριά; Ε, αφεντικό, όμως και εγώ ένα παλικάρι έχω, στον ορισμό σας. Αλλά, ούτε για τα προικιά να μην ακούσουμε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι προικιά θέλεις να ακούσεις; «Τόπου συνήθιουν, νόμου κεφάλαιον», που λένε. Κι όλα θα γίνουν όπως πρέπει, «τρία-τρία τα καλά κι ένα παραπάνω».

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Αμ, εκείνο το «παραπάνω», τι να είναι άραγε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ένα ασημομάχαιρον με τα σχετικά του...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τι να μου κάνει εμένα το ασημομάχαιρο; Εγώ θέλω τουλάχιστον, αν θα γίνει ο λόγος σας ντε και καλά, θέλω ολόκληρο το χωράφι του Διαματάρη.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Αμ' σαν πολλά τα ζητάς! Άντε ας σου δώσει το μισό χωράφι ο Διαματάρης. Τι λες και εσύ Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τι λέει μωρέ ο άνθρωπος!... Μπα, είναι τόσο νόστιμο αυτό το γλυκό, που δεν τρώγεται... Άκουσέ με Νικόλα. Σ' αυτά που σου λέει ο Χατζη-Διάκος να δώσεις προσοχή, κι έπειτα τα πολλά τα λόγια, τι τα θέλεις; Στην οικογένεια του Διαματάρη και στην κόρη, δεν έχεις να ρίξεις κουβέντα. Εμείς θέλουμε το δικό σου καλό, ξέρουμε το αγόρι σου, που τόχεις μοναχογιό και να το χαιρέσαι, και θέλουμε να συνεχίσει τη γενιά σας. Με της γυναίκας την προίκα ο άνθρωπος δεν γίνεται άνθρωπος. Εσύ δεν είσαι άνθρωπος τυχαίος, με τα πάνω σου και με τα κάτω σου, είσαι ένας χρυσός νοικοκύρης.

Εσένα σου πρέπει νύφη από σόι, να βάλεις στο σπίτι σου. «Άνθρωπον από γενιάν και σκύλον από μάντραν», λένε. Εμείς θέλουμε να κάνεις νύφη, όπως σου πρέπει, έτσι δεν είναι Χατζη-Προκόπη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Κύριε Νικόλα, οι κύριοι προϊστάμενοι σε παρακινούν υπέρ του οικογενειακού σου συμφέροντος. Η οικογένεια είναι η εγγύηση της ηθικότητας, διότι προϋποθέτει ηθικόν χαρακτήρα οικογενειακόν. Δια τούτο η περί ης ο λόγος κόρη, υπό την έποψιν της τιμιότητας, της σωματικής διαπλάσεως και της προικός, φέρει όλα τα απαιτούμενα προσόντα, και μη διστάζετε να αποφανθείτε υπέρ του υιού σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Εγώ δεν κάνω πίσω, και καλό το λέγει σας, να έχω την ευχή σου Χατζη-Προκόπη, αλλά έχουμε κι εμείς τους λόγους μας. Εγώ για το παιδί μου, δεν θα σας χαλάσω το χατήρι, ξέρω πως θέλετε όλοι το καλό μου, και σπολάτι σας. Να είστε καλά και τιμή μας που μπαίνετε μπροστά για να αρραβωνιαστεί το παιδί μου. Όμως θάθελα να αρραβωνιαστεί, αφού πάμε και έρθουμε από την ξενιτειά, από τ' αλάργου. Γιατί εμείς είμαστε άνθρωποι που έχουμε ανάγκη από τη δουλειά, και φέτος μείναμε εδώ και έχουμε χάσει τη σειρά μας. Εμείς αφεντικό, αν δεν ιδρώσουμε, δεν βγάζουμε για να χορτάσουμε το ψωμί.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Καλέ, εμείς τώρα, γάμο σου γυρεύουμε; Ένα σημάδι θα μας δώσεις, για να είναι του παιδιού το όνομα εντάξει, κι εσύ άμε στη δουλειά σου. Από τώρα και εις το εξής θα γεννηθεί τάχα η κόρη, που θα πάρει το παιδί σου; Εμείς είμαστε άνθρωποι που τα σκεφτόμαστε

όλα. Εμείς «από την τρύπα της βελόνας αγναντεύουμε τις Ινδίες» που λένε, κι εσύ το ξέρεις καλά αυτό. Άντε, σήκω τώρα και φέρε μας τα φλουριά, να πηγαίνουμε. (γίνεται διακοπή της συνομιλίας, και για ώρα όλοι σωπαίνουν και καπνίζουν) Ε, λοιπόν πού απόμεινε η κουβέντα μας; Σήκω, μαρή Αμύρισα, να κοπούν τα λόγια.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Αμ, έτσι με μιας, τα δίνουν τα φλουριά;... Και θα μιλήσω τώρα κι εγώ, κι ας είμαι μια γυναίκα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατί; Μίλησε λοιπόν. Σου είπαμε εμείς να μη μιλήσεις; Ό, τι πεις εσύ, κι εκεί θα κοπεί η κουβέντα. Το ξέρω εγώ, εσείς οι γυναίκες βάζετε τον πειρασμό μέσα στη μπότσα, στο μπουκάλι, που λένε. Έτσι δεν είναι Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Έτσι είναι, του διαβόλου τις γυναίκες, αλλά έλα που δεν κάνουμε χωρίς αυτές; «Μακριά μαλλιά και ο νους κοντός, και όλα τα φτάνει», ανάθεμά τες. Αλλά τι να κάνεις; αφού «το κουμάντο μοιράζεται σε δυο κεφάλια», όπως το λένε;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Εσείς οι άντρες, είστε ανόητοι ολωσδιόλου, μου φαίνεται.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ναι, μαρή Αμύρισα. Από εσένα μου φαίνεται θα κοπεί η κουβέντα. Κι έπειτα τι τον χρειάζομαι εγώ τον Χατζη-Διάκο, που τα φιλολογεί; Άντε λοιπόν, κόβε του εσύ τις κουβέντες.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Εγώ, λοιπόν αφέντη μου, δεν θέλω να αρραβωνιάσω το παιδί μου, φέτος. Ας κρατήσουν όλοι εδώ τον λόγο

τους, και εκείνοι οι δυο, πατέρας και γιος, ας πάνε κι έρθουν από την ξενιτειά, από «τ' αλάργου». Κι αν είναι γραφτό, από Θεού, εμείς τον λόγο μας δεν τον χαλάμε, δεν τον αλλάζουμε. Τότε, πάλι εσείς θα κάνετε τον αρραβώνα κι εσείς θα είστε μπροστά.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άκου να δεις, Αμύρισα, τα λόγια σου είναι καλά, αλλά δεν αφήνουν περιθώρια. Έτσι δεν είναι Χατζη-Σεβαστέ; Και η δική μου η γνώμη πάνω σ' αυτά, είναι άσκημη, και θα θυμώσω μαζί σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Όμως εγώ δεν πιστεύω ότι θύμωσες με μένα. Έτσι το λες, επίτηδες, για να με πειράξεις.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άντε, παπά εφέντη, δεν θα μπορέσουμε μου φαίνεται να την πείσουμε αυτήν... Πάντως εμείς από εδώ δεν πρόκειται να φύγουμε άπραγοι. Λέγε μας Χατζη-Προκόπη κανένα Συναξάρι να περάσει η ώρα γιατί αυτήν την πεισματάρρα ούτε ο άντρας της δεν μπόρεσε να την κάνει ζάφτι...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Νομίζω ότι δεν πρέπει να επιμείνουμε κύριοι στην πρότασή μας, εμείς είμαστε μεσίτες. Οι Αντιφάται αποφασίζουν. Δεν είναι σωστό να επιμένουμε, η βία και η επιμονή στα συνοικέσια δεν έχουν καλές συνέπειες. Περί ορέξεως ουδείς λόγος.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μήπως και σ' αφήνουνε στη όρεξή σου; Με ξέρουνε καλά εμένα; Εγώ, εκεί όπου πάω και δεν γίνεται το δικό μου, δεν ξαναπατάω, ας το ξανασκεφτούνε λοιπόν. Ο δικός μου ο λόγος είναι βαρύς.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ε, αφεντικό! Μα εμείς τώρα τι είπαμε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι είπατε; Εσείς βάλατε το νερό στο γουδί και το κοπανάτε, αυτό κάνετε. Πάλι και πάλι. Και νάταν καμιά άσκημη περίπτωση αυτή, θα ήμουν κι εγώ μαζί σας, αλλά τώρα τι έχεις να πεις;

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Για τη νύφη και τους ανθρώπους δεν έχω να πω κουβέντα, αλλά είπαμε να γίνουν όλα με τη σειρά τους. Όχι, εμείς δεν έχουμε να πούμε τίποτε άσκημο.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(στον Χατζη-Διάκο) Εσύ γιατί θυμώνεις; Δεν μιλάει άσκημα ο άνθρωπος. Μη στενοχωριέσαι λοιπόν, «με παλιό μπαλτά δεν κόβεται το δέντρο».

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άντε κι εσύ Χατζη-Σεβαστέ, και μη γίνεσαι μαλάκας και τους μιλάς γλυκά και με το μέλι στη γλώσσα... Εσείς τους κάνετε και σηκώνουν μύτη αυτοί οι βλάχοι, και σας καβαλάνε, με το να τους δίνετε μούρη.
(ο Αντιφάτης και η γυναίκα του παραμερίζουν σε μια γωνιά του δωματίου και συνεννοούνται μόνοι)

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Γυναίκα, αυτούς τους διαβόλους εγώ τους φοβάμαι. Γιατί αν δεν τους κάνεις αυτό που θέλουν, θα μας βάλουν στο κυνηγητό, στο χασουντού, κι αύριο θα ανοίξουν τα κιτάπια της Εφορίας, θ' ανακαλύψουν φόρους και χρέη και θα μας πάρει ο διάολος. Τούτοι είναι «και η πέτρα στο χέρι τους και το πουλί». Έλα, ας δώσουμε εκείνο το φλουρί που ζητάνε, κι ας πάνε στ' ανάθεμα που τους έχει. Κι έπειτα μέσα σε τρία χρόνια «για η

καμήλα θα φοφήσει για ο καμιλιέρης». Κι άστους αυτούς, ποιος ζει και ποιος πεθαίνει μέχρι τότε...

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Και γιατί να τους δώσουμε έτσι στα γρήγορα το φλουρί; Ας φύγουν και ας ξανάρθουν, και πάλι ας ξανάρθουν, για τον μοναχογιό μου και τον κακανάρη μου. Ένας Θεός ξέρει τι τους έταξε ο Διουματάρης για να κάνουν αυτή τη δουλειά. Δεν τους ξέρεις αυτούς; Αυτοί αν δεν φάνε τον αγλέουρα δεν ρίχνουν το πόδι τους, δεν πάνε πουθενά. Μήπως και δεν τους ξέρουμε;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Μαρή, γυναίκα, κι εγώ τους ξέρω, αλλά έλα που θα μπλεχτούμε άσκημα μ' αυτούς. Για πολλά που μ' έχουνε χρεωμένο, κι ακόμα πιο πολύ μ' εκείνον τον φόρο, τον κουραμά, που είναι μεγάλος.

(ενώ αυτοί οι δυο, ο Αντιφάτης με τη γυναίκα του τα λένε μεταξύ τους ψιθυριστά, ο Χατζη-Διάκος απευθύνεται στον Προκόπιο)

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Χατζη-Προκόπιε, ο παπα-Σωτήρης είναι από σήμερα αργός πάσης ιεροπραξίας.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Σε μένα πάνω βγάζεις τώρα το θυμό σου;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Εγώ, εσένα θα σε κάνω καλά-καλά, παπά. Γιατί εσύ ακόμα δεν έχεις γίνει σωστός παπάς. Ο νους σου είναι πάνω από το καλιμαύκι σου, κι εγώ θα σου τον βάλω μέσα.

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Εσύ ξέρεις, Διάκο-αφέντη μου, «που τους δέρνεις, αλλά τους αγαπάς»... Εγώ ας μην είμαι μέσα σ' αυτούς, κι απέν ό,τι μου κάνεις εσύ, δεκτόν πάνω στο κεφάλι μου.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τον είδες τον παπα-Σωτήρη, τι οσμάνος είναι; Άφεριμ παπά, «προσκυνημένο κεφάλι ακονισμένο σπαθί δεν το κόβει», τόδες;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όμως είναι δειλός, αμέσως κατεβάζει το κεφάλι, δεν τον είδες;

ΠΑΠΑ-ΣΩΤΗΡΗΣ:

Μα τι να σου κάνει κι ο κακόμοιρος ο παπα-Σωτήρης; «Τι έβρεξε ο ουρανός και η γη δεν το βάσταξε»; Εμείς είμαστε αβγά, «αν χτυπήσει η πέτρα το αβγό, αλίμονο στο αβγό. Αν χτυπήσει το αβγό την πέτρα, πάλι αλίμονο στο αβγό». Στο χέρι σου είναι αφεντικό, και σπολάτι.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Βρε, μα αυτός, μάνας γιε, είναι φωστήρας! Ε, Χατζη-Διάκο, με συγχωρείς, δεν επιτρέπεται τέτοιος λόγος. Τον παπά, σε παρακαλώ, μην τον κάνεις και στενοχωρηθεί.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Εγώ, αν δεν του μάθω τα χρέη του, τότε δεν είμαι Επίτροπος του αγίου Πισιδίας. Να, «δώσε θάρρος στον Αλή, να σου χέσει το χαλί», μωρέ έχουνε δίκιο οι Τούρκοι, που το λένε...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Παρακαλώ κύριε Επίτροπε να είσθε επιεικής προς τους ιερείς του Θεού του Υψίστου. Διότι αυτοί προσκομίζουν τα άχραντα μυστήρια. Ως άνθρωποι μπορεί να έχουν τα ελαττώματά τους, αλλά πρέπει να είναι σεβαστοί. Ο παπα-Σωτήρης, είναι ένας άνθρωπος αφελής και αθώος, και σαν τέτοιος είναι άξιος της συμπαθείας σας. Παρακαλώ λοιπόν να ανακαλέσετε τον λόγο σας. Άλλωστε εδώ ήρθαμε για μια μνηστεία και όχι για να δικάσουμε ιερείς.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Αν απομένουμε στη δική τη γνώμη, Χατζη-Προκόπιο, τότε το χερούλι του καζανιού θάταν έτοιμο, χαλασμένο από χρόνια... Άντε, ας είναι, «και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών»...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Βεβαίως, «άφετε και αφεθήσεται ημίν», είναι χρέος μας να συγχωρούμε τα παραπτώματα των πλησίον μας, μέχρι και εβδομήντα επτά φορές.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(στον Αντιφάτη που παρουσιάζεται ξανά ανάμεσά τους) Ε, ελάτε να δούμε άλλη μια φορά πού απόμεινε η κουβέντα μας. Προσέξτε, αυτή τη φορά να μιλάτε ήσυχα και γλυκά.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τι άλλο έχουμε να κάμουμε, πια; Μαζί σας, κι ό,τι πείτε εσείς.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τι έχεις να πεις τώρα Χατζη-Διάκο; Δεν σου τόλεγα εγώ πως ο Νικόλας είναι τέκνο της υπακοής;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κι εγώ έτσι τον λογάριαζα, αλλά σήμερα δεν μου άρεσαν κάποια λόγια, που του έφυγαν από το στόμα.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μα, τέτοιες δουλειές γίνονται έτσι στα γρήγορα; Όχι δεν γίνονται, εδώ που τα λέμε...

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Κι εγώ τώρα τι έχω να πω ο καημένος, όταν εσείς τέτοιοι άνθρωποι, αφήνετε να πέσει μια τέτοια κουβέντα κάτω, και έχετε αυτή τη γνώμη; Εσείς είσαστε το λύσε και το δέσε, που λένε. Αυτό που θα πείτε, θα γίνει. Μο-

νάχα να φωνάξουμε λέω και τους συγγενείς μας. Εμείς κι εμείς θα είμαστε, θα καλέσουμε τον νουνό του παιδιού, τη νονά του, τους μπαρμπάδες του, και τις θειές του, να μην τους παραλείψουμε και δεν τους κάνουμε τη χάρη. Τους συγγενείς μας γιατί τους έχουμε;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατί; Είπαμε εμείς να μην τους φωνάξετε; Και δεν τους φωνάξετε; Εμείς δεν έχουμε καμιά αντίρρηση, έτσι δεν είναι Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Χάι, χάι χαϊρλί, «η καλή δουλειά με τον καιρό τελειώνει, αδερφέ»! Να λοιπόν, του Νικόλα του Αντιφάτη ο γιος, άτηλαν-σάτηλαν, μόνος θάτανε, χωρίς το σόι του; Άντε λοιπόν κουμπάρα μου, στείλτε να φωνάξετε όλους τους συγγενείς σας, τι κάθεστε; (στον Χατζη-Διάχο) Όπως βλέπεις, αυτοί θέλουν να πηγαίνεις με τα νερά τους, φιλικά και με το μαλακό. Κι έπειτα, το βλέπουμε άλλωστε, οι άνθρωποι είναι χρήσιμοι άνθρωποι, ψωμάκια του Χριστού. Τι να μου κάνεις εσύ λοιπόν, που ανάβεις σαν το μπαρούτι το δημητσανέικο; Τους είδες τι όμορφα μπήκαν σε λογαριασμό; Να, που «με την υπομονή η αγουρίδα γίνεται μέλι». Για τέτοιες δουλειές, όπως είδες, θέλουν νάναι και τα επιχειρήματά σου, βαριά κι ασήκωτα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όσο να μαζευτούν αυτοί, πες μας Χατζη-Προκόπη, καμιά ιστορία για να μην νυστάξουμε.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Αντί για άλλη ιστορία θέλω να σας συμβουλέψω, εσείς σαν κεφαλές της Κοινότητας, να κάνετε ένα σχολείο στη μικρή μας πατρίδα. Η αμάθειά μας είναι άθλια και αξιολόγητος. Εγώ, σας εξομολογούμαι ότι έχω μετα-

νώσει που εγκατέλειπα το Άγιον Όρος για να έρθω και πάλι εδώ. Τουλάχιστον εκεί δεν έβλεπα αυτή την αθλιότητα, την κτηνώδη κατάσταση, μέσα στην οποία σέρνεται η πατρίδα μου. Η σκηνή που παρακολούθησα πριν από λίγο μεταξύ σας και του παπα-Σωτήρη, δεν πηγάζει από αυτή την αμάθεια; Πώς λοιπόν θέλουμε να συλλέξωμεν εξ ακανθών σταφυλήν;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατί; Επειδή δεν έχουμε τάχα σχολεία; Τι τα θέλουμε τα πιο πολλά. Γράψιμο και αριθμητική, αρκετά. Όσο να ξεστραβωθεί και να γράφει μια επιστολή, ένα σημείωμα, στον Χασάνη και στον Μουσταφά, και νάχει μια επικοινωνία, κι απέν τα παραπάνω τι τα θέλει; Όλοι παπάδες θα γίνουν, και καλόγεροι; «Εγώ αγάς, εσύ αγάς, ποιος θα ταΐσει το βόδι»;...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Είναι περίεργη η παρατήρησις αυτή, μα την αλήθεια. Όστε μόνο οι παπάδες έχουν την ανάγκη των γραμμάτων, και μάλιστα για να διαβάζουν τα ιερά κείμενα, μηχανικά; Ο έμπορος, ο τεχνίτης δεν έχουν ανάγκη παιδείας; Αυτό πράγματι είναι μεγάλη πλάνη, έπειτα μάλιστα από το διάλογο που ακούσαμε με τον παπα-Σωτήρη. Μήπως τάχα οι ιερείς μας γνωρίζουν γράμματα; Ή μήπως νομίζετε πως η ανάγνωση των προσευχών, σημαίνει γράμματα και παιδεία;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μα, τα πολλά τα διαβάσματα δεν είναι και τα πολλά γράμματα; Δεν ακούς που λένε πως τα πολλά γράμματα, είναι τάχατε τα πολλά διαβάσματα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Απατάσθε κύριοι. Γράμματα κατά κύριον λόγον είναι τα ιερά γράμματα, ήτοι η Αγία Γραφή, η Παλαιά και η

Καινή Διαθήκη, που είναι το ταμείον του αγίου λόγου. Αυτά είναι απαραίτητη γνώση για τον χριστιανό πιστό. Το γράφει ο απόστολος Παύλος προς τον Τιμόθεον «ότι από βρέφος, τα ιερά γράμματα ήταν τα δυνάμενά σε σοφίσει εις σωτηρίαν». Αλλά εκτός τούτων υπάρχουν και τα ελληνικά γράμματα, που είναι το κληροδότημα των προγόνων σε μας. Και ούτε χριστιανοί, ούτε Έλληνες μπορούμε να ονομαζόμαστε, αν δεν ποτιστούμε στα νάματα της εκκλησιαστικής και της εθνικής μας παιδείας.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, καλέ Προκόπιε τώρα, όλα τα θέλουμε αυτά, «το μάτι μας είναι εκεί, αλλά δεν έχουμε τον τρόπο»... Δεν βλέπεις τι γίνεται; Κάθε μέρα οι φόροι και ο κουραμάς, κάθε μέρα και αγγαρεία. Ο αγάς θέλει αυτό, ο αγάς θέλει εκείνο, κάθε μέρα, φέρε και φέρε μαϊδιά, λεφτά. Δεν περνάει εβδομάδα και να μην έρθει ο καβαλάρης, ο φορατζής. Τι να σου κάνει και η φτωχολογιά; Πού να προφτάσει ο φουκαράς ο κοσμάκης, και ποια τρύπα να βουλώσει πρώτη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Αυτά κύριέ μου, είναι προφάσεις εν αμαρτίαις. Τίποτα δεν είναι δύσκολον όταν υπάρχει θέλησις. Αλλά εδώ δυστυχώς δεν υπάρχει η δέουσα εκτίμησις στην παιδεία. Δεν θέλετε να αλλάξετε τρόπον ζωής, θέλετε την τυραννίαν. Εγώ θρηνώ και οδύρομαι γι' αυτή την κατάντια σας, και λυπάμαι για την πατρίδα μου.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Αμ' εσύ θέλεις και δασκάλους και σχολεία, αλλά όλα αυτά δεν γίνονται με τα λεφτά;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Και βέβαια γίνονται με τα χρήματα, χωρίς χρήματα τί-

ποτε δεν γίνεται εις τον κόσμον. Όπως για να φας και να ντυθείς, θέλεις χρήματα, έτσι και για θρέψεις τη διψασμένη και πεινασμένη σου ψυχή, έχεις ανάγκη χρημάτων. Κι όπως το ψωμί αγοράζεται με χρήματα, έτσι και ο άρτος της ψυχής, η μάθησις, αγοράζεται και αυτή με τα χρήματα. Όπως αγοράζεις αλεύρι για να κάνεις ψωμί, έτσι αγόραζε και παιδείαν και μάθησιν. Θρέψε το σώμα σου, αλλά θρέψε και την ψυχή σου.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, λοιπόν εδώ ταιριάζει η παροιμία: «Άσπρον είδες, άσπρα θέλει, μαύρον είδες, κι άλλα θέλει». Είδες δηλαδή τον καβαλάρη, τον τούρκο φορατζή με το άσπρο καφτάνι στο κεφάλι, αυτός χρήματα, τους φόρους, θέλει. Είδες και τον δικό μας τον κληρικό με το μαύρο ράσο, άλλα κι αυτός χρήματα θέλει να σου πάρει. Τι να σου κάνει και η φτωχολογιά, καημένη Χατζη-Προκόπη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μήπως νομίζετε ότι με το να πηγαίνετε στον άγιο Τάφο και να παίρνετε τον τίτλο του Χατζή, πως προσθέτετε τίποτα σπουδαίο, ένα φως, στην ψυχή σας; «Πίστη θέλω και όχι θυσίες», λέει ο Θεός. Και μήπως νομίζετε ότι με τις πολύωρες ακολουθίες στις εκκλησίες, τις θείες εικόνες και τα λίγα χρήματα που δίνετε στους ιερείς και στους φτωχούς, είσαστε εντάξει με τα θρησκευτικά σας καθήκοντα; Απατάσθε, πλάνην μεγάλην!...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ο Χατζη-Προκόπιος όλους θέλει να τους κάνει καλογέρους, μα την αλήθεια!

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Απατάσθε κύριοι. Είμαι μάλιστα εναντίον του μοναχικού βίου. Ο γάμος είναι θεσμός θεοσύστατος. Ο Ιησούς Χριστός, γεννήθηκε στη γη, συναναστράφη με τους

ανθρώπους, emίλησε, edídaxe και θαυματούργησε μέσα στην κοινωνίαν. Ο μοναχικός βίος θα κηρυχθεί μια μέρα ως τρόπος ζωής των απόκληρων της κοινωνίας, όταν η πολιτική ελευθερία επικρατήσει εις το έθνος και η κοινωνική ασφάλεια και ευημερία εξαπλωθεί. Αλλά τώρα, σ' αυτούς τους χρόνους της δουλείας, το μοναστήρι και τα όρη είναι το καταφύγιο της ελευθερίας, και κάθε γενναίας ψυχής. Το ράσον, είναι το πένθιμον ένδυμα της πασχούσης πατρίδος. Το άσυλον, όπου πάσα αρετή και ευσέβεια βρήκαν την ελευθερία. Όμως θα έρθει κάποια μέρα, όταν το έθνος αποκτήσει ξανά την ελευθερία του, και τότε το ράσο θα μείνει ως ένα έμβλημα του ιερατείου και τα μοναστήρια, καταφύγια των απόκληρων της κοινωνίας. Όσο για μένα, αγαπητοί μου, κι ως μην παρεξηγηθώ, με τα λόγια και τα έργα μου, δεν σας προσκαλώ εις την μοναχικήν ζωήν, αλλά εις την πνευματικήν αναγέννησιν και ανάπλασιν!

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Καλόν το λέγει σου γέροντά μου, να έχω την ευχή σου, αλλά σ' εμάς εδώ, ο τόπος μας, είναι φτωχός τόπος, της ανάγκης. Τα γράμματα εδώ, δεν δίνουν φωμί, εδώ ή ασημένιος πρέπει νάσαι ή σιδερένιος, για να αντέχεις μια ζωή ολόκληρη στις ταλαιπωρίες. Μήπως έχουμε εδώ τους μεγάλουςπραματευτάδες, τα μεγάλα ονόματα, τους μεγάλους ανθρώπους; Εδώ, ο πιο μέγας είναι εκείνος που μπορεί να βγάξει το δικό του φωμί. Το μέγαλο μας το έχει, είναι ένα σπίτι, ένα χωράφι κι ένα μαγαζί στη Μάκρη με τη σιρμαγιά του, το πολύ. Εμείς πιο πολύ χρειαζόμαστε τα τούρκικα γράμματα, παρά τα ρωμαίικα. Γιατί όλοι μας είμαστε νομάδες, μετακινούμενοι, ξενιτεμένοι. Τα ταξίδια, για «τ' αλάργου», για δουλειές στα τουρκοχώρια, μας θρέφουν. Αν δεν πάει ο καλαϊτζής, τ' αλάργου, κι ο παπουτσής εις τον

Γεγλέν, τι θα φάει η οικογένεια; Θα φοφήσουν από την πείνα. Το αλισβερίσι που λες κι εσύ, τι είναι νομίζεις; Για ένα τίποτα, όσο μια χούφτα, για μια ριξιά μπαρούτι. Το λιμάνι μας, η Σκάλα, στη Μάκρη, είναι ένα μικρό λιμάνι, δυο φράγκικα καράβια να έρθουνε και ν' αράξουνε εδώ, το γεμίσανε. Να τι είναι αυτό σου λέω εγώ, πως ο τόπος μας δεν είναι για γραμματισμένους.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εφόσον λοιπόν είναι τόσο τυραννική η ζωή των κατοίκων, άλλο τόσο θα είναι και η ανατροφή τους. Αλλά μήπως είναι δυνατόν να αλλάξετε επαγγέλματα; Αυτό ακριβώς ισχυρίζομαι, ότι η ανάπτυξις θα μεταβάλει τη ζωή των συμπολιτών μας. Διότι ο πεπαιδευμένος είναι και κοσμοπολίτης. Έχω επισκεφθεί πολλές πόλεις και είδα τα αποτελέσματα της ανάπτυξης. Γιατί δεν απλώνονται οι συμπολίται μας, και σε άλλες πόλεις, όπως στην Σμύρνη, την Κων/πολη, την Αλεξάνδρεια, Μασσαλίαν, Οδησσόν, και αλλού; Παρατηρείστε τους Χίους, τους Ηπειρώτες, αλλά και πολλούς συμπατριώτες μας, μικρασιάτες. Γιατί εσείς μάθατε το Αϊδίνι, το Τσάλι, την Μαγνησίαν και πουθενά αλλού. Δεν πάτε να ζήσετε σ' αυτές τις μεγάλες πόλεις, που ανέφερα, διότι δεν τολμάτε να εκτεθείτε. Δεν είσθε κοσμοπολίται, και αν πάτε εκεί θα σας ρωτούν αν ο τόπος σας παράγει σανό και κριθάρι για τα ζώα. Δείξε μου τη συντροφιά σου να σου πω την ανθρωπιά σου.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλό το λέγει σου γέροντά μου, αλλά δώσε μου εμένα τα γρόσια, και τα γράμματα κράτα τα για σένα. «Τα άσπρα, τα χρήματα, κατεβάζουν τα άστρα», κι ο Δεσπότης με τα λεφτά γίνεται Δεσπότης. Τον φτωχό τον άγιο, ποιος τον λογαριάζει; Αν είχες κι εσύ λεφτά, θα γινόσουνα Δεσπότης, με την αξία που έχεις. Όλος ο κό-

σμος από τον παρά κρέμεται. Όλοι οι Δεσποτάδες και οι Πατριαρχάδες, ήταν αρχοντάδες κι έτσι αγιάσανε. Κι εσείς οι καλόγεροι, που γινήκατε για να σώσετε την ψυχή σας, γιατί τα αγαπάτε κι εσείς τα γρόσια; Παράς και πάλι παράς, αγαπητέ μου. Τι να τα κάνω εγώ τα φτωχά τα γράμματα. «Ανάθεμα στα γράμματα, Χριστέ, και που τα θέλει».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λυπούμαι κύριε, διότι δεν συννενοούμεθα. Τα χρήματα δεν είναι σκοπός του βίου, και πρέπει να διακρίνουμε τα μέσα από τον σκοπό. Εγώ ίσα-ίσα σας λέω να βρείτε τρόπους να αναπτυχθούν οι πολίται, διότι ο ανεπτυγμένος άνθρωπος αποκτά ευκολότερα τα μέσα του βίου και ζει καλύτερα από τον αμαθή. Η παιδεία παράγει τον έντιμον πλούτον, διότι ο εξ αρπαγής και αδικίας πλούτος είναι απόκτημα των ληστών και των απατεώνων, και δεν έχει καμιά ηθική αξία.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ο Χατζη-Προκόπιος μας θέλει ντε και καλά όλους γραμματισμένους. Όμως εμείς είμαστε άταχτοι και αγροίκοι, και δεν γινόμαστε ζάφτι. Όμως, αν ανοίξουν και τα μάτια μας, άκουσέ με γέροντά μου, τότε θα γίνει όπως το λένε οι Τούρκοι: «Στον άνθρωπο, το καλό δεν περνά, δεν έχει πέραση, δεν κάνει καλό. Αν του κάνεις κακό, σε φοβάται. Αν του κάνεις καλό, σου βγάζει το μάτι. Τον βρήκες μέσα σε μια πιθαμή νερό; ξάπλωσέ τον να πάει παραμέσα. Τον βρήκες μέχρι τα γόνατα στη λάσπη, σπρώξε τον να πάει μέχρι το λαιμό. Κι ακόμα, σφάξε τον με τον σβανά, τον αναθεματισμένο, να του σπάσεις τον τσαμπουκά». Δεν τα βλέπεις; Κάθε μέρα, τζερεμέδες κι άδικα πρόστιμα, κι όμως πάλι οι αναθεματισμένοι οι δικοί μας, θα κάνουν τρόπο να πηδήσουν από τα παναθούρια, και να κάνουν το δικό τους. Μωρέ

οσμανηλίκι και πάλι οσμανηλίκι, όπως κάνουν σε μας οι Τούρκοι. Γιατί εμείς οι ρωμιοί είμαστε άταχτο ασκέρι. Ο Θεός να μη μας αξιώσει να βάλουμε το ρόπαλο του Μεχεμμέτη, δικαιοκρίτη πάνω από το κεφάλι μας. Εμείς θέλουμε τη ζεύγλα και το χαλκά των βοδιών, τι λέμε τώρα...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λυπούμαι, κύριοι, διότι αι αρχαί μας, είναι ολωσδιόλου αντίθετοι. Λυπούμαι διότι παραγνωρίζετε την θεμελιώδη αρχήν του χριστιανισμού, την αγάπην, και καθιερώνετε στη θέση της τον νόμο της δυσμένειας, της έχθρας. Πόλεμος πάντων και κατά πάντων είναι η αρχή σας. Όμως αν δεν αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν, τότε απέχετε παρασάγγας από το πνεύμα της θρησκείας σας! Και αλίμονον... Εσείς είσαστε οι προϊστάμενοι του λαού και έχετε τέτοια αναλγησία; Ο Θεός μια μέρα θα σας ζητήσει λόγον των πράξεών σας. Εσείς αν και οφείλετε να είστε οι πατέρες του λαού, είστε η μάχαιρα του δημίου, την οποίαν κρατεί μετέωρον επί της κεφαλής του θύματος. Ίλεως Κύριε! Οποία αθλιότης και κακοδαιμονία! Από πού λοιπόν να ελπίσουμε τη θεραπεία αυτής της γαγγραινης;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τι είναι αυτά που λέει, Χατζη-Διάκο ο Χατζη-Προκόπιος; Εγώ δεν τα καταλαβαίνω, γιατί τα λέει περιδιαγραμμάτου. Όμως είναι σπουδαίος, που να τον πάρει! Δεν καταλαβαίνεις γρυ από αυτά που λέει, μα την αλήθεια, μάνας γιε!

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Όντως, Χατζη-Σεβαστέ, έτσι είναι που το λες. Κι εγώ δεν τα πιάνω όλα όσα λέει, αλλά χαρά στη γλώσσα του, του διαβόλου τον καλόγερο. Ναι, «όλα να γίνουν αλλά όπως πρέπει». Όμως εδώ που τα λέμε Χατζη-Σεβα-

στέ, οι καλόγεροι τώρα, ποια είναι η δουλειά τους; Τα παιδιά τους έχουν ή τα σκυλιά τους; Το τι θα διαλογιστούν, κι όλο Συναξάρια και ιστορίες διαβάζουν. Μας λέει τάχα, πως εμείς είμαστε οι διαφεντεφτάδες του λαού και πρέπει να τα συμβιβάζουμε. Εντάξει, αλλά όταν μιλούσε για του Μεχεμμέτη την μαχαίρα και θύμωνα, τι έχεις να πεις; Όμως όλα αυτά που έλεγε, τα έλεγε νομίζω, βαθιά, από μέσα του.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μακάριος εκείνος που μιλάει σε ώτα ακουόντων.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εσύ, γέροντά μου, κουκιά έφαγες και κουκιά μαρτυράς. Κι εμείς τα ξέρουμε όλα αυτά, και τα θεοτικά και τα ανθρώπινα, κι ας είμαστε αντάρτηδες και αγροίκοι, αλλά η ζωή, η ζήση, είναι ζόρι. Κι έπειτα ποιος έχει καιρό να διαλογιστεί για σχολειά και για γράμματα; «Αν είναι προσευχή, να γίνει ευχαρίστως», που λέει και ο Τούρκος, αλλά άμα δεν δουλέψεις δεν τρως ψωμί... Τη ζήση, να ζήσουμε, τη ζήση να δούμε πρώτα-πρώτα. «Ρίχνουμε τα μάτια μας ψηλά, αλλά δεν έχουμε τη δύναμη»...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μαρή Αμύρισα, πού είναι μαρή, ο Νικόλας και δεν φάνηκε ακόμα;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μα, νάτους που έρχονται όλοι... Όμως, έχω κι εγώ κάτι να σας πω και ακούστε με! Τόδατε, που θα κάνουνε αυτό που θέλετε, αλλά ο Διαματάρης, ολόκληρο το χωράφι να το δώσει προίκα στην κόρη του...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κι εμείς, Αμύρισα, το χατήρι σου δεν το χαλάμε. Έτσι δεν είναι Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Και οι άλλες του οι κόρες; Αλίμονό τους!... Τι λόγος, καλέ, είναι αυτός; Ας το δώσει. Στο παιδί του θα το δώσει, στο σπλάχνο του, σ' εμάς θα το δώσει;
(έρχονται οι συγγενείς και καθώς μπαίνουν στο σπίτι, χαιρετάνε λέγοντας «καλησπέρα σας»)

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

(στον Κοκκινιό που έχει έρθει μαζί με τους άλλους)
Βρε, κι εσύ εδώ, Κοκκινιέ;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Αμ, λείπει ο Μάρτης από τη Σαρακοστή; Αν δεν ερχόμουν εγώ, ποιος θα ερχόταν; Εγώ είμαι του Νικόλα καλαδαρφός, φίλος πιστός και σύντροφός του, μπορούσε να μη με φωνάξει;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι είναι που λέει τούτος, Νικόλα;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Έτσι που το λέει είναι αφεντικό. Εγώ έναν καλαδαρφό τον έχω, και δίχως αυτόν τίποτα δεν γίνεται.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Στο Θεό σου, Νικόλα, για χάρη αυτουνού μας έχεις τόση ώρα στο περίμενε;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Πώς λοιπόν τα εκτιμάς τα πράματα εσύ, Προεστέ μας, Χατζή-Τζορπατζή, Σεβαστέ;... «Όμοιος τον όμοιο και η κοπριά στα λάχανα», που λέει και ο Τούρκος...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πρε Κοκκινιέ, εσύ έχεις μια καταγγελία εις βάρος σου, και ενάγοντα, για μια υπόθεσή σου, το ξέρεις ή δεν το ξέρεις;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Εσείς νάστε καλά, αφεντικό, κι απέν ο Κοκκινιός χίλιους ενάγοντες νάχει απέναντί του, δεν τους λογαριάζει.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ναι, αλλά αυτός ο ενάγων είναι αξιόπιστος;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Και ποιος τάχα είναι αυτός ο κατήγορός μου, ο ενάγων;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ο αξάδερφός σου ο Κοφτηρός.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Μπα! Εγώ, αυτόν ούτε στο νου μου τον βάζω, δεν τον υπολογίζω, αλλά αν έχει να πει θα τα ακούσει κιόλα. Εγώ ζητάω από εκείνον του πάππου μου την περιουσία, που είναι εις την δικαιοδοσία του. Και τι ζητάει δηλαδή αυτός από εμένα; Πήγα να του πω και μου είπε, τάχα και τρέχα γύρευε, δηλαδή. Ε, «πάσα ένας με τον πήχη του χεριού του δεν του μετράνε το πανί». Το τι ζητάει και τι κουβέντα θα πει να τα ακούσουμε πρώτα, κι έπειτα ό,τι θέλει λέει ο καθένας. «Τα λόγια έχουν τελωνείο;» όπως λέει και η παροιμία.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πού να τα ξέρω εγώ αυτά, βρε Κοκκινιέ; Εκείνος γυρεύει από εσένα, εσύ από αυτόν, και πάει λέγοντας. Η καντάρα και το δικαστήριο του Τούρκου θα τα ξεπλύνει όλα αυτά, να το ξέρεις. Όμως «το τηγάκι δεν μπαίνει στη μοιρασιά», που λένε, να το ξέρεις κι αυτό...

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Τα δικά μου είναι μαρτυρημένα με ανθρώπους παρόντες, που τα έγραψαν κιόλα. Εγώ ζητάω διακόσια πολιτικά, εκατό μισιριώτικα, πενήντα κεφαλάκια και δέκα οκάδες ασήμι, που ήταν στην περιουσία του μπάραμπα

μου, με μαρτύρους πιστοποιημένα. Ο μεγάλος ζητάει από τον μικρό ή ο μικρός από τον μεγάλο; Ο δικός μου ο πατέρας ήταν ο μικρός.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μα, εκείνος ζητάει μια ομολογία του πατέρα σου, και το σπίτι σας το πατρικό, που ήταν αμοίραστο ανάμεσά τους, καθώς και τον κήπο του σπιτιού.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Εσύ, λοιπόν, το φαντάζεσαι αυτό το πράγμα; Ακόμα πιο πολύ εγώ, να κάθεται δηλαδή ο πατέρας μου σε ξένο σπίτι; Ο Θεός να ελεήσει και για σένα αφεντικό, γιατί «δάχτυλο που κόβεται συχνά, δεν πονάει», που λένε.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εγώ το ξέρω για σένα, πως είσαι στρεψόδικος, αλλά και εκείνος είναι ένας πονηράκις, κοφτερός πραγματικά, άστα. Άντε να δούμε...

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Τι θα μου κάνεις λοιπόν;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εγώ κι εσύ το ξέρουμε.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Με πάτησες τώρα στον κάλο!... «Σιγά μη φοβηθούμε»...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Αφήστε τες πια αυτές τις κουβέντες, και να τελειώνουμε αυτήν εδώ τη δουλειά. Εσύ, βρε Κοκκινιέ κάνε στην άκρη, κι εσύ Νικόλα στη δουλειά σου, φέρε μας τα σημάδια του αρραβώνα, να πηγαίνουμε, γιατί μας πήρε η νύχτα. (η γυναίκα του Αντιφάτη φέρνει μαντήλι μεταξωτό, στην άκρη του οποίου, είναι δεμένα φλουριά. Κάνει μεγάλη μετάνοια, φιλάει το χέρι των

*ιερέων και αποθέτει τα φλουριά στα χέρια του Χα-
τζη-Προκόπιου)*

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Άντε... Καλορίζικα! Καλορίζικα! Κι από τα παντρέμα-
τα!...

ΟΛΟΙ:

Καλορίζικα! Κι από τα παντρέματα! Κι από τα αρχο-
ντόπουλά σας! (η ευχή αυτή επαναλαμβάνεται από
όλους, ως είδος προπόσεως, καθώς πίνουν το κρασί
ή το ρακί και παίρνουν τα γλυκίσματα που τους προ-
σφέρονται)

ΧΑΤΖΗ-ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(μόνος του) Τώρα, για πρώτη φορά γνώρισα τι θα πει
κοτσαβασισμός. Τι κτηνώδης κατάστασις! Αυτοί οι
θεομπαίχτες είναι οι πραγματικές μάστιγες των ανά
την Ανατολήν και την Τουρκίαν Χριστιανικών Κοινο-
τήτων. Είναι οι προδόται και οι λησταί του λαού, που
εχμεταλλεύονται την αμάθειαν και την αγριότητα των
τυράννων. Παράσιτοι! Έρπουσαν σαν τα δουλικά σκυλιά
στα πόδια των αγάδων, και γίνονται δήμιοι των υπο-
δεέστερων ομογενών τους. Τους τρέμει ο φτωχός ο λα-
ουτζίκος, καθώς επισείουν πάνω του την μάστιγα του
τυράννου. Ρουφάνε το αίμα του λαού και τον διατηρούν
σε κτηνώδη αμάθεια, για διαιωνίζεσθαι αυτή η αθλιότης.
Φαρισαίοι, υποκριταί, κατατρώνε τα σπίτια ορφανών
και χηρών. Μέσα στις εκκλησιές κρατάνε διακεκριμένες
θέσεις, φοράνε πλούσια φορέματα για να φαίνονται ότι
υπερέχουν των άλλων, ενώ διανοητικώς καθόλου δεν δι-
αφέρουν από αυτούς που κυβερνούν. Φοβερίζουν τους
απλοϊκούς συμπολίτες τους, με την δύναμη του αγά,
στην εύνοια του οποίου στηρίζονται, ως όνοι φέροντες
λεοντήν. Πότε άραγε θα φυσήξει ένας άνεμος δυνατός,

ο άνεμος της προόδου και των φώτων, να τους αφαιρέσει αυτή την λεοντήν, ώστε να φανεί το πραγματικό τους πρόσωπο; Ο κοτσαβασισμός! Ένα τέρας γεννημένο εδώ σ' εμάς, στη γη μας, όμοιο με εκείνον το Τυφώνα του Μύθου. Όμως αλίμονο, οι λαοί «υπό μανδραγόραν καθεύδουσι». Κοιμούνται κάτω από τη σκιά του μανδραγόρα, και με την αδράνειά τους υποθάλπουν αυτούς που τους απομυζούν και τους ρουφούν το αίμα. *(οι καλεσμένοι αποχωρούν με τις ευχές «καληνύχτα» και οι προξενητάδες κατευθύνονται στο σπίτι του Διαματάρη φέρονοντας τα σημάδια του αρραβώνα)*

**Σκηνή ΣΤ': Η παράδοση των μνήστρων
στον Διαματάρη**

(Πρόσωπα: Χατζη-Διάκος, Χατζη-Σεβαστός, Προκόπιος, και παπα-Σωτήρης έρχονται στο σπίτι του Διαματάρη για να παραδώσουν τα σημάδια του αρραβώνα. Ο Διαματάρης και η σύζυγός του τους υποδέχονται με καλησπερίσματα κ.λπ.)

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Καλησπέρα σας. Σαν να αργήσατε... Γιατί;

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι τα θέλεις; «Το να έρθεις είναι στο χέρι σου, το να φύγεις είναι; Η καλή δουλειά αργεί»... Εσύ κοίτα που η δουλειά μας τελείωσε. «Χωρίς κόπο καμιά δουλειά δεν τελειώνει σ' αυτό τον κόσμο», μόνο του σπανού τα γένεια δεν ξαναφυτρώνουν»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Σε κόπο σας βάλαμε, αφεντικά, το βλέπουμε, αλλά να μας συμπαθάτε, αυτά τα πράγματα έτσι μας δόθηκαν από τους παλιούς. Άλλωστε, για ποιο λόγο έκανε ο Θεός τους μεγάλους και τους μικρούς; Για να διορθώνουν οι μεγάλοι τις δουλειές των μικρών. Ο Θεός να σας έχει καλά. *(καθώς μιλάει ο Αντιφάτης, η γυναίκα του κάνει τις δουλειές της φιλοξενίας, φέρνει μαξιλάρια,*

τακτοποιεί τα παπούτσια των ξένων, ετοιμάζει τα στραγάλια και το κρασί στο σοφρά, το τραπεζάκι στη μέση του δωματίου, συνδουλίζει τη φωτιά στο τζάκι. Η κόρη τους στέκεται όρθια στη γωνιά σιωπηλή, ντυμένη καθαρά ρούχα και προσέχει τα σημάδια που θα της κάνει με τα χέρια ή με το κεφάλι, η μητέρα της)

ΧΑΤΖΗ-ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λάβε, κύριε Διαματάρη τα σημάδια του αρραβώνα της κόρης της Χρυσ αφίνης, μετά του Εμμανουήλ Αντιφάτου. Σας ευχόμεθα τύχην αγαθήν, και τέλος αγαθόν εις το συνοικέσιόν σας. Κύριος ο Θεός ας ευλογήσει τα μνήστρα ταύτα, και ευοδώσει τον παρ' αυτοίς λαληθέντα λόγον εις το κάλλιστον τέλος.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(φιλάει το χέρι του Χατζη-Προκόπιου και των άλλων στη σειρά, ενώ η γυναίκα του παίρνει τα μνήστρα φιλώντας και αυτή το χέρι των επισήμων με την ίδια σειρά) Η ευκή σας γέροντα. Και εις των αρχοντόπουλών σας, αφεντικά. Σπολάτι σας, χίλια χρόνια νάχετε. Ο Θεός να μη σας κάνει αδικία.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Η συμπεθέρα σας, η Αντιφάταινα, μας τα μπερδεψε κομματάκι, αλλά έπειτα τα διόρθωσε. Ο συμπέθερός σας όμως, είναι «του Χριστού ψουμάκιν», ήσυχος άνθρωπος.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ναι, είναι αλήθεια, έχει με μένα μια παρεξήγηση, όμως δεν φταίω εγώ η κακομοίρα...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Τι παρεξήγηση έχει μαζί σου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γυναικίστικες κουβέντες!

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Των γυναικών «τίποτε δεν καταγράφεται»... «Μακρυά μαλλιά και νους κοντός»... Όμως, ακούστε με τι θα σας πω. Το χωράφι όλο, ολόκληρο, θα το δώσετε προίκα στο κορίτσι, να το ξέρετε! Εμείς κάναμε το παν, αλλά...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ολόκληρο το χωράφι! Καλέ, τι είναι αυτό που λες, αφεντικό; Για όνομα του Θεού! Αμ' τις άλλες κόρες μας, τι θα τις κάνουμε; Πάνω μας και κάτω μας ένα χωράφι το έχουμε και ένα σπίτι. Ας μας ζητούσανε τότε και το σπίτι και εμάς μαζί.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Μα τι να γίνει, και πώς να το κάνεις, πια; Εμείς είπαμε ναι, όσο μας έπαιρνε, για να σκαρώσουμε τη δουλειά, κιαπέ, βλέπουμε, πάλι εδώ είμαστε...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

(στον άντρα της) Σώπασε πια κι άστο για πιο ύστερα, γι' αυτό λένε πως «σε δυο τρελούς βάζουν και ένα φρόνιμο ανάμεσα»... Οι άνθρωποι τα φέρνουν στα ίσια όλα...

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τα ακούς Χατζη-Προκόπη, τι τραβάνε οι γονιοί; Κι έπειτα μου μιλάς για σκολειά και για γράμματα. Είδες τους γαμπρούς τι νάζια κάνουν, ώσπου να πουν το ναι τους; «Του ανθρώπου ο κώλος μπαίνει και βγαίνει όσο να παντρέψει μια κόρη». Το είδες τι πάει να πει ζωή και ζήση, τι ζόρι είναι; Κι εσύ μου διαβάξεις Συναξάρια. Τα ξέρουμε κι εμείς αυτά τα Συναξάρια, αλλά είμαστε στο γομάρι, στο φόρτωμα από κάτω. Τις κόρες τι θα τις κάνουμε; Μου λες; «Τέτοια βάσανα έχει η ρόκα, όσο να γεμίσει το αδράχτι», που λένε.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τι θέλετε να πείτε δηλαδή, κύριε Χατζη-Σεβαστέ;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πως εσείς οι καλόγεροι, που δεν έχετε ούτε αγόρια, ούτε κόρες να παντρέψετε, «μακράν κι αν είστε» δηλαδή, κι έτσι ερμηνεύετε τον κόσμο, με αυτό τον τρόπο. «Όποιος είναι έξω από το χορό, πολλά τραγούδια ξέρει»...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Κάνετε μεγάλο λάθος. Καταλαβαίνω πολύ καλά τη θέση αυτών που έχουν οικογένειες, αλλά αυτό δεν ακυρώνει τη θεωρία που διετύπωσα προηγουμένως. Γι' αυτό επαναλαμβάνω, ότι οι δυσκολίες που έχετε για να αποκαταστήσετε τις θυγατέρες σας, προέρχονται και αυτές από την αμάθεια.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μα, τι είναι αυτά που λες, καλέ μου άνθρωπε; Τι θα τα κάνεις λοιπόν αυτά τα στραβά τα θηλυκά;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τα στραβά τα θηλυκά, θέλουν και στραβά αρσενικά, και τανάπαλιν, και σ' αυτό τον φαύλο κύκλο επικρατεί πυκνόν αμαθείας σκότος και τύφλωσις. Εξηγούμαι. Πρώτον δυστύχημα: μητέρα αμαθής. Δεύτερον δυστύχημα, η αγραμματοσύνη. Τρίτον δυστύχημα: το ό,τι δεν μπορώ να σας πείσω. Και δεν μου λέτε; Γιατί διαιωρίζετε το έθιμον να παρακαλάτε τους γαμπρούς για να παντρευτούν τις θυγατέρες σας; Γιατί δεν αφήνετε αυτούς να εκλέξουν τας συζύγους των; Και γιατί βιάζετε την φύσιν με το να αρραβωνιάζετε τα τέκνα σας από τόσο μικρή ηλικία;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιατί, είναι «τόπου συνήθεια, νόμου κεφάλαιον»...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Το συνήθειον τούτο είναι νόμος θεόγραφτος;

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Οι άνθρωποι το έκαναν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Κακώς το έκαναν, διότι δεν ήξεραν τι έκαμαν. Την πρωτοβουλίαν του γάμου την έχει ο ανήρ. Ο Αβραάμ αφού ενηλικιώθη ο Ισαάκ έστειλε και εζήτησε σύζυγο γι' αυτόν.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μα, αν δεν τον γυρέψω εγώ θα τον ζητήσει ένας άλλος για την κόρη του. Μου τον αφήνουνε, λες;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ίσια-ίσια λοιπόν, επειδή θέλεις να προλάβεις εσύ, ώστε εσύ μεν να επιτύχεις, ο δε άλλος να αποτύχει, γίνεται ο γάμος δημοπρασία, στην οποία κερδίζει ο πλειοδότης. Όμως υπάρχει και κάποια κακοβουλία σ' αυτή την περίπτωση, που προϋποθέτει και έλλειψιν χριστιανικής αγάπης.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εμείς έτσι το βρήκαμε, έτσι το συνεχίζουμε. Ό,τι και να κάνεις αυτό δεν κόβεται.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τότε εσείς οι ίδιοι δημιουργείτε την τύχη σας και είσθε άξιοι αυτής της τύχης. Δεν έχετε αγάπην, και δεν μπορείτε να συμφωνήσετε σε αυτά που συμφέρουν στο κοινωνικό σύνολο, παρά δαγκώνετε και τρώτε ο ένας τον άλλο. Δεν έχετε αγάπη μεταξύ σας, και έτσι όλα για σας είναι, δύσκολα, όλα νεκρά και αδύνατα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ας τα αφήσουμε πια τώρα όλα αυτά, και οι κουβέντες δεν έχουν τελειωμό. Ας πιούμε το κρασί μας κι ας πη-

γαίνουμε. Τα λόγια είναι θηλυκά, γεννούν κι άλλα λόγια. Καλορίζικα, Διαματάρη. Κι από τα παντρέματα. Κι από τα περτέλοιπα, τις «χαρές» και των άλλων παιδιών σου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Νάσαι καλά, αφεντικόν. Κι από των αρχοντόπουλών σας. Αλλά να, αφεντικό, κι εσείς πια ξέρετε. Εκείνο το χωράφι, που είπατε για την προίκα, τουλάχιστον να είναι το μισό, γιατί αυτό είναι μια αδικία σε μένα.

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Ε, και μη χολοσκάς, όλα γίνονται, μόνο του σπανού τα γένια δεν γίνονται. Δεν άκουσες να λένε, «για γαμπρόν και για μελάνι, τον γαμπρόν μου δεν τον χάνω»; Κι εμείς δεν θα τον χάσουμε, όχι... (αποχωρούν με τις ευχές «καλή νύχτα» και «καλορίζικα» Χατζη-Διάκος και Χατζη-Σεβαστός, αποχωρώντας)

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ε, Χατζη-Διάκο. Και ο Χατζη-Προκόπιος, λέω, «σε άδεια πιθάρια, κλάνει», νομίζω...

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Αμ, τι νομίζεις; Τι είναι, ένας καλόγερος είναι, τι έχει να νοιαστεί; Τι ξέρει ο χορτάτος από τον πεινώντα; Όσο και να το σκεφτεί, «τα γένεια είναι μαλλιά»; Τι άλλο νάναι, δηλαδή, είναι κι αυτά μαλλιά.

ΧΑΤΖΗ-ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Έτσι που το λες, είναι. Αλλά είναι φωστήρας, μάνας γιε. Γλώσσα που την έχει, της πουτάνας ο γιος!

ΧΑΤΖΗ-ΔΙΑΚΟΣ:

Κι εγώ, τέτοιος φωστήρας είμαι όταν ορμηγεύω τους άλλους, και δίνω συμβουλές. «Χίλιες ξυλιές στον ξένο κώλο»... Στων άλλων για, τι στον δικό μου; (στο σπίτι του Διαματάρη)

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(στη γυναίκα του) Μαρή γυναίκα, αυτήν την άγουρη αγλάδα, το σημερινό που έγινε στο σπίτι μας, μου φαίνεται δεν θα μπορέσω να την καταπιώ, Θαρρείς και μου στάθηκε κόμπος.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Μα τι να κάνεις, βρε παιδάκι μου, έτσι είναι αυτά τα πράγματα. Μήπως όσοι δίνουν, θέλουν και τα δίνουν; Χωρίς να χάσεις, τίποτα δεν κερδίζεις... Βρέξε κώλο για να φας πατέλα, που λένε...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Του διαόλου τη δουλειά!... Όλο το χωράφι! Άντε φτωχέ να ζήσεις! Πώς θα γινούμε, τι θα κάνουμε, που έχουμε άλλες τέσσερις πίσω! Ούτε μια, ούτε δυο, τέσσερις, μάνας γιε!

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Έτσι που κάνει όλος αυτός ο κόσμος, θα κάνεις κι εσύ. Ούτε με σένα η αρχή, ούτε σε σένα το τέλος. Όλος ο κόσμος δίνει, κι εμείς δεν θα δώσουμε; Εσύ νάσαι καλά και όλα στον κόσμο, τελειώνουνε και βρίσκουνε τη θέση τους...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Όλα τελειώνουν, αλλά τελειώνει και ο άνθρωπος. Δώσαμε στη μια κόρη μας το χωράφι, τις άλλες τι θα τις κάνουμε; Να τις τουρκέψουμε, λοιπόν; Αυτή η δουλειά, η σημερινή, δεν ήτανε καλή δουλειά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Μήπως οι άλλοι σκέφτονται εσένα, ο καθένας το δικό του χάλι κοιτάει. Όσο για τα παιδιά, τι λένε; Κόρη, ίσον κούραση, παιδιά, ίσον παιδεψη. Αν ήταν εύκολο να παντρευτούν οι κόρες, δεν θα είχαν τόση μεγάλη έγνοια

αυτοί που τις έχουν. Ο βασιλιάς, λέει, την έκανε την κόρη, και ήπιε της πικρής ελιάς το φαρμάκι.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Κι εξάλλου, το κεφάλι μας στα σίδερα το έβαλαν; Η αρκούδα, λέει, μετράει πρώτα το κόκκαλο στον κώλο της, κι έπειτα το τρώει. Λοιπόν, εγώ, αυτό το κόκκαλο, που μου βάλανε αυτοί σήμερα, δεν θα μπορέσω να το φάω.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ε, όλοι δεν το μπορούν, αλλά στο τέλος το τρώνε και μιλιά δεν βγάζουν.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Διαόλου κόρη, εσύ με έβαλες σε αυτόν τον μπελά. Μη μιλάς τουλάχιστον. Ανάθεμά σας, γυναίκες δεν είστε; «Άντρα θέλω, τώρα τονε θέλω»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Σώπα! Σώπα!... Αχ, μωρέ παιδάκι μου, θέλω κι εγώ να δώσω, κάτι να κάνω... Αλλά βρες μου εσύ έναν τρόπο...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ας της έλειπε ο άντρας, του διαβόλου την κόρη.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ας σου έλειπε τότε και η δική σου η γυναίκα, δεν ξέρεις πως τα πίσω αχλάδια έχουν ουρές; Γιατί, καλέ, βλαστημάς το παιδί σου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Του διαόλου τις γυναίκες, βρε αδερφέ, πώς καταφέρνουν και τουμπάρουν τον άνθρωπο!

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γιατί, καλέ, στεναχωριέσαι; Με το ζόρι θα σου πάρουν την κόρη σου, στο κάτω-κάτω;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μαρή, διαόλου κόρη, το ζωντανό το δένουν από το κεφάλι, κι ο άνθρωπος δένεται με τον λόγο του. Εμείς στείλαμε τους ανθρώπους του τόπου μας και μας έκαναν μια δουλειά. Μπορούμε τώρα να την αποφύγουμε; Η κουβέντα ειπώθηκε και ο λόγος δόθηκε, μπορούμε τώρα να πούμε, δεν, όχι έτσι, αλλά αλλιώς;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Λοιπόν, εγώ λέω ναι, γίνεται και αλλιώς. Γιατί, λέει, όταν γαμάς το φτωχό, να κοιτάς και το Θεό...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Άκου!... Άκου πράγματα! Μου ανακατεύει και το Θεό! Γινο-
νται μωρέ αυτά; Πως μπόρεσες να τα σκεφτείς αυτά; Πάσα ένας τον καημό του και ξένος πόνος κόπανος.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Έτσι που το λες, είναι. Αλλά τι να κάνουμε; Μην κακομελετάς, γιατί έχει ο Θεός και για τις άλλες μας κόρες. Κάθε παιδί και με το τυχερό του γεννιέται. Γιατί κόβεις από το Θεό την ελπίδα του παιδιού σου; «Όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος», το ξέρεις δα...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Αλλά!... «Ο Θεός είναι μεγάλος αλλά το πηγάδι του Κερίμ βαθύ»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Έλα, έλα, που παίρνεις ένα νοικοκυρόπουλο, μοναχογιό ασύγκριτο και ζηλεμένο, και θα γίνει η κόρη σου μια χρυσονοικοκυρά, που «τόνα της το χέρι θα τόχει στο μέλι και τ' άλλο της στο λάδι», πώς το βλέπεις; Κι εσύ, τα ίδια δεν πήρες από εμένα; Αυτά είναι δανεικά ψωμιά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τι πήρα εγώ, μαρή; Δος της, της κόρης μας τότε, τα προι-

κιά που έφερεις από τον πατέρα σου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Εκείνες οι χρονιές ήταν άλλες και τούτες εδώ είναι άλλες. Θα πορευτείς όπως σου έρχονται τα πράγματα, όπως μπορέσεις. «Το άχυρό σου θα το περάσεις από το κουμέρκιν, από το τελωνείο, όπως μπορέσεις»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Του διαβόλου τις γυναίκες, πως τα σοφίζονται όλα!... Μήπως, μαρή, και τους έταξες τίποτα αυτούς, που μας ήρθαν, με τα λαδικά, τις προξενήτρες, που έστειλες;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Προς Θεού! Εγώ δεν έταξα τίποτα σε κανένα, αλλά χωρίς να τάξεις γίνεται η δουλειά σου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μαρή, μας έφυγε και ένα ολόκληρο φλωρί στον Χατζη-Διάχο, τον Επίτροπο, και ένα άλλο στον Χατζη-Σεβαστό τον Προεστό...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Αμ, κι εκείνοι για τα μαύρα σου τα μάτια, νομίζεις τσαλαμπουρδισαν εκεί στου Αντιπάτη, και έχασαν την ώρα τους; Κι εκείνοι, αυτά περιμένουν, δεν το ξέρεις πια αυτό που λέει, πως «ό,τι κάνουν τα πέντε δάχτυλα, δεν τα κάνουν πέντε άγιοι»;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Φέρε μου, μαρή, ένα κρασί. Στ' ανάθεμα πια, όπου πάει ας πάει, «και με τα εκατό στη φυλακή, και με τα χίλια μέσα»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Μη θυμώνεις, όλα καλά και καλορίζικα νάναι, κι έχει ο Θεός και για τις άλλες. Μέχρι που να έρθει ο καιρός τους...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Όσο να ανοίξεις και να κλείσεις τα μάτια σου, πλάκωσαν κι εκείνες. Δε βλέπεις; Με τις οργιές και με τις πήχες μεγαλώνουν, του διαόλου τα θηλυκά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γιατί, καλέ, βλαστημάς τα μωρά μου και λυπούνται, που σ' ακούνε; Ας μην τα έσπερνες στο κάτω-κάτω! Έφερα εγώ, καμιά από αυτές, από του πατέρα μου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Σώπα πια! «Που να σε χέσω κι εσένα»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

(στην αρραβωνιασμένη κόρη της, το Χρυσαφινίν) Εσύ, κόρη μου, να μην ακούς αυτά που λέει ο αφέντης σου. Άφησέ τον κι ό,τι θέλει ας λέει. Κι εσύ, αύριο την αυγή, να βάλεις το σουπανάκι σου, το καλό σου το φόρεμα, να δέσεις στο κεφάλι σου το μαντήλι σου τα μεταξωτό. Να νιφτείς όμορφα-όμορφα, και να κάνεις ένα ματσάκι λουλούδια. Να πας μετά, να γεμίσεις μια στάμνα νερό, και να την πας στην πεθερά σου. Σήμερα τη νύχτα να τσακίσεις τα καρύδια, για τον μπακλαβά, που θα κά-νουμε τους αρραβώνες σου. Μου το έστειλε εμένα η συ-μπεθέρα μου το καλό χαμπάρι. Καλορίζικη νάσαι κόρη μου. Και μην ακούς τον, αφέντη σου, πατέρας είναι. Έτσι ήτανε και ο δικός μου, οι αφεντάδες έτσι τόχουν...

ΤΕΛΟΣ

1889

Σκηνή Ζ': «Οι Μαντινάδες»

(Προσθήκη: Μ.Π. Δελησάββας)

(Έξι μήνες μετά τον αρραβώνα και δυο βδομάδες μετά το Πάσχα, τέλος Μαΐου, που οι Λιβισιανοί πάνε «στ' αλάργου», για δουλειές στα τουρκοχώρια. Στην αριστερή μεριά της σκηνής, μέσα σε ένα καφενεδάκι του Στούμπου, στην κεντρική πλατεία του Λιβισιού, οι δυο γνωστοί μας, ο Κοκκινιός, ο καλαδαρφός του Διαματάρη, και ο Τρίτος Προξενητής, που τον γνωρίσαμε στο σπίτι του Αντιφάτη, κάθονται αντίκρυ σε ένα τραπεζάκι και παίζουν Ντάμα. Έχει πέσει η νύχτα. Στο δεξιό μέρος της σκηνής, σκοτεινό μέσα στη νύχτα, το σπίτι του Διαματάρη)

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(θριαμβευτικά, παίζοντας και χτυπώντας τις «πέτρες», όπως κάνουν με τα πούλια οι ταβλαδόροι)
Γιάντες, χάι Γιέργη μας! Ταγκαλάκι... Ντάμα! Πέ μου το λοιπόν, πού θα πάεις να κρυφτείς, τώρα. Αμ, τι νόμιζες; Εδώ είναι Ντάμα, αξαδερφάκιν. Ντάμα, μυαλόν δηλαδή, όχι γλώσσα. Κοφτηρός προξενητάς, λέει, εσύ δηλαδή. (γελάει τρανταχτά) Όπως στο προξενειό του Διαματάρη, κουμπάρε μου, τι να πω; Σε παραδέχομαι...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

(σοβαρά, κλείνοντας την Ντάμα) Στου Διαματάρη, ναι.

όλα καλά... Αν και εκείνη η Αμύρισσα, η γυναίκα του Νικόλα, δεν αστειεύεται... Άντε να δούμε. Αλλά τι τα θες αξαδαρφάκιν (σχύβει, και μιλάει στον Προξεντή, φιθυριστά) ούτε η δική μου γλώσσα έκαναν τη δουλειά, ούτε τίποτα, να ξέρεις... Τα μαϊδιά που έδωσε ο Διαματάρης στις κεφαλές μας, στον Επίτροπο και στον Προεστό, αυτά έκαναν το θάμα τους. Πάντως για την ώρα, όλα καλά... Κι ο Μαλώνης, ο γιος του Αντιφάτη, τρελός και παλαβός με το Χρουσαφινίν τώρα πια... Φαίνεται να χτυπήθηκε γερά μαζί του, το παλικάρι.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(χαμογελώντας κι ανάβοντας τσιγάρο) Πρε, Γιέργη μας, είσαι να το κάψουμε σήμερα;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

(ανάβοντας κι αυτός τσιγάρο) Τι έχεις πάλι στο νου σου, βρε διαβόλου γιέ, πικρέ κι σκουτεινέ; Δεν σας έφταναν, μωρέ, τα αναμμένα δαυλιά και οι μαντινάδες στα σοκάκια του Λιβισιού κάθε βράδυ; Τις κότες από του Λάζαρου το κοτέτσι, και της Ρήνας του Ξουριού την αυλή, τι τις θέλατε, πανάθεμά σας;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(ανήσυχος τάχα, κοιτώντας γύρω) Σώπα, καλέ, και θα μας ακούσουν. Τι είναι αυτά που λες τώρα; Εμείς;... (και στη συνέχεια σχύβοντας μπροστά, γελώντας) Έπειτα, γίνεται γλέντι ποτέ, πασκούνι, μαντινάδα, χωρίς μεζέ; Ε, μερικά πράματα πάνε από πάππου προς πάππου σε μας, το ξέρεις δα, εδώ που τα λέμε. Κι ο γιος του Λάζαρου, κι ο αδερφός της κυρα-Ρήνας, τα ίδια κάνανε σαν κι εμάς στον καιρό τους, κάθε φορά, προτού να φύγουνε κι αυτοί για δουλειές, για τ' αλάργου, από το Λιβίσι... Στο κοτέτσι του γείτονα... Και ξέρεις εσύ, οι νοικοκυραίοι το μαθαίνουνε την άλλη μέρα, αν το μάθουν...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ανάθεμα τη γλώσσα σου, Κοκκινιέ! Τι να πω, μάνας γιε; Μωρέ εσύ μας ξεπερνάς όλους, διαβόλου γιέ!

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Άστα αυτά τώρα, και πες μου στα ίσα. Είσαι να πάμε μαντινάδα, απόψε, μαζί με την παρέα του Μαλώνη του Αντιφάτη, στο σπίτι της αρραβωνιάρας του, της κόρης του Διαματάρη, της Χρουσαφίνας;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

(γελώντας) Αν είμαι, λέει... Αν είμαι! Όστε έτσι το Μαλώνακιν, η γιος του Αντιφάτη. Ε, δέκα οχτώ χρονώ παιδάριο, στα δέκα εννέα. (το σκέφτεται) Έρχομαι, γιατί όχι; Μονάχα μη μου πείτε για κότες και κοκόρια από τα κοτέτσια. Αν δω τίποτα τέτοια, θα φύγω να το ξέρεις, χωρίς παρεξήγηση...

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Όχι, όχι, καρντάση μου. Έχεις το λόγο μου. Στου Διαματάρη θα πάμε... Έτσι ξαφνικά, Μαντινάδες, περαντζάδα, χωρίς να το ξέρει αυτός, όπως γίνεται με τις μαντινάδες. Θάναι μαζί μας και ο Στενός με το βιολί, κι ο Θιλιππής με το λαγούτο του, κι άλλα δυο-τρία παιδιά δικά μας, φίλοι του Μαλώνη, τεμερτζήδες, που φεύγουνε μαζί του για το Κεστέπι, για τ' αλάργου, κι αυτά τα καημένα...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Όστε θάχουμε μαζί μας και τον Μισόβγιλλο, τον Στενό τον βιολιτζή, και τον Θιλιππή με το λαγούτο του... Θα γίνει δηλαδή ένα πασκούνιν καλό... Ραβαΐσιν...

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(σχεφτικός) Μωρέ, πασκούνιν με τα όλα του θα γίνει. (μικρή σιωπή κι έπειτα θλιμμένα) Θα φύγουνε τ' αλάργου τα παιδιά, μαζί τους ο Μαλώνης ο γιος του Νικόλα,

δεν με άκουσες φαίνεται, κουμπάρε μου, ή δεν το κατάλαβες. Στ' αλάργου! Για πόσον καιρό άραγε, αρραβωνιασμένο παιδί, ερωτοχτυπημένο, και η αρραβωνιάρα, το Χρουσαφινίν εδώ, να τον περιμένει, το καημένο...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ε, ναι, τώρα το κατάλαβα... Κι αφήνει μπενετάδες, το παλικάρι... Πώς δεν κατάλαβα, τα ξέχασα, λες, τα δικά μου;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Αμ, τα δικά μου; Άκου λοιπόν να σπάσεις πλάκα με τα έθιμά μας. Πήγε, λέει, προχτές στο σπίτι της πεθεράς της, στου Αντιφάτη, το Χρουσαφινίν, να δει και τον Μαλώνη, κι η μάνα του τον έδιωχνε από το σπίτι, μόλις φάνηκε η νύφη της στην πόρτα: «Φύγε, πρε, από το σπίτιν», του φώναζε. «Φύι, κι ήρτιν του κουρίν». Τον έδιωχνε να φύγει από το σπίτι, γιατί είχε πάει η αρραβωνιάρα του, να τον δει!... Ακούς; Όλα μετά τον γάμο δηλαδή... Γιατί όλα τα καλά, βλέπεις, λέω εγώ δηλαδή, έχουν και τα άλλα τους από την άλλη μεριά...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Μόνο αυτό, κουμπάρε μου; Μόνο αυτό; (γελάει) Ρώτα κι εμένα! Άκου λοιπόν και τα δικά μου να δεις, και να... Νάμαι, τότε, αρραβωνιασμένος με την Πιπίνα, και να θέλουμε να πάμε μια βόλτα μέχρι τα Τρία Καβάκια, στο Λιβίσι εδώ, στην πλατεία. Κι αντί για τους δυο εμάς, βρεθήκαμε έξι στη παρέα με τα αδέρφια της. Δυο μπροστά και άλλοι δυο πίσω μας, φρουροί άγρυπνοι κι ακοίμητοι (γελάει τρανταχτά), το Κωστιόν και Ψιβιόν μικρά τότε, παιδάκια, το Γιωργιόν και το Τασόν, ο αδερφός τους, καλή των ώρα...

(ακούγονται να πλησιάζουν μια παρέα άντρες, νέοι και μεγαλύτερης ηλικίας, τραγουδώντας. Κρατάνε στα χέρια τους αναμμένα δαδιά, και έχουνε κέφι. Τραγου-

δάνε το «Έρχομαι κι εσύ κοιμάσαι». Όταν φτάνουν στο καφεενεδάκι του Στούμπου, σταματούν. Ο Μαλώνης Αντιφάτης, που παρουσιάζεται εδώ για πρώτη φορά στο έργο, φοράει άσπρο πουκάμισο και φαίνεται να είναι το τιμώμενο πρόσωπο. Αφήνει πίσω την παρέα και απευθύνεται στον Κοκκινιό).

ΜΑΛΩΝΗΣ:

Θείε Κοκκινιέ, ήρθαμε να σε πάρουμε. (μετά απευθύνεται στον Προξενητή). Θείε Γιέργγη, θάρθεις κι εσύ μαζί μας; Είσαι φίλος του πατέρα μου και θεωρώ τιμή μου να σ' έχουμε στην παρέα μας.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Μετά χαράς... Αλίμονο... Μα, πού είναι ο πατέρας σου, δεν τον βλέπω.

ΜΑΛΩΝΗΣ:

Όπως το ξέρεις, θείε, στις μαντινάδες τους γονιούς δεν τους καλούμε. Ξεκινάμε από τον Στούμπο μια παρέα, κι όποιον φίλο βρούμε στην πλατεία ή στο δρόμο, τον παίρνουμε. Αλλά τώρα είναι άλλος ο λόγος, θα σου τόπε ο μπάρμπας μου ο Κοκκινιός... Αφήνουμε μπενετάδες, που φεύγουμε τ' αλάργου... Έτσι, θα κάνουμε τον κύκλο, και θα περάσουμε από τη γειτονιά μας να τον πάρουμε. Θα είναι εκεί και θα μας περιμένουν κι ο μπαρμπα-Στενός με το βιολί του, κι ο αξάδερφός μου ο Θιλιππής με το λαγούτο του.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(κάνει το σήμα στην παρέα με το χέρι) Εμπρός λοιπόν, λεβέντες μου σταυραετοί, «τάνι, πιτάνι», που λέει και Γιορντάνης. Το «Έρχομαι και συ κοιμάσαι», βρε παιδιά, πάλι και πάλι. Εμπρός, τι καθόμαστε;... (η παρέα τραγουδώντας το «έρχομαι κι εσύ κοιμάσαι» αποχωρεί στο σκοτάδι, προς το δεξιό άκρο της

σκηνής. Ακούγονται μακριά τα τραγούδια, οι δυο καρέκλες όπου κάθονταν ο Κοκκινιός και ο Προξενητής, εξαφανίζονται τώρα, όπως και το τραπεζάκι. Το αριστερό μέρος της σκηνής φωτίζεται και εμφανίζονται τρεις φιγούρες να περιμένουν, ο πατέρας του Μαλώνη, ο Αντιφάτης, ο Στενός με το βιολί στα χέρια και ο Θιλιππής. Από αριστερά και αυτή τη φορά έρχονται από το σκοτάδι στο φως, η παρέα των τραγουδιστών, με επικεφαλής τον Μαλώνη Αντιφάτη)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ω, καλώς τους... Θα τους πιάσουμε στον ύπνο τους ανθρώπους, τους Διαματάρηδες, κι έχουν και μικρά παιδιά, άλλες τέσσερις κόρες οι καημένοι... Αλλά χαλάλι, τέτοιον υγιόν, που τους δίνω εγώ... Χαλάλι τους, τι να γίνει; (οι άλλοι γελάνε και χειροκροτούν - τα όργανα αρχίζουν το «Ξύπνα καλέ μου χουβαρτά»)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(αυτοσατιρίζεται) Για μένα το λένε βέβαια, τα παιδιά... Αμ' τι; Έτσι είναι... Πιο δυνατά βρε λεβέντες, να το ακούσει όλη η Πάνω Γειτονιά. (απαγγέλλει με στόμφο)

Πάνω Γειτονιά
παίζει τα σπαθιά
Κάτω Γειτονιά
πνίγει τα γατιά...
Αχ, μωρέ νιάτα!

ΠΑΡΕΑ:

Ξύπνα καλέ μου χουβαρτά
κι ήρθα στη γειτονιά σου
έβγα να σε δω
χρυσά πλεξούδια σούφερα
να πλέξεις στα μαλλιά σου [δεις]
να παρηγορηθώ

ΜΑΛΩΝΗΣ:

(στην παρέα) Άντε παιδιά, τι καθόμαστε; Πάμε...

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

(στον Προξενητή) Όπως βλέπεις, κουμπάρε, δεν κρατιέται το παλικάρι!... Και με το δίκιο του, εδώ που τα λέμε.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Μωρέ ήξερα εγώ τι πράμα είχα να προξενέψω... Γι' αυτό και ανέβηκα από τη Μάκρη στο Λιβίσι, μέσα στις Γιορτές, χειμώνα καιρό. Μόνο το χατήρι του Διαματάρη, ήτανε νομίζεις;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Και για το κάτι τις σου, κουμπάρε... Το κάτι τις, σου... Και πώς να το κρύψομεν άλλωστε; Ε, έτσι είναι αυτές οι δουλειές, το ξέρουμε, δα. Έλα όμως, που σε πρόλαβαν οι δυο εκείνοι, και τα μπικικίνια που τους έδωσε ο Διαματάρης στο χέρι!... Οι κεφαλές μας, καλή τους ώρα και χαλάλι τους...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Και χαράμι... Χαράμι τους, λέω εγώ... Κι άντε τώρα εκείνος ο Δάσκαλος, ο Χατζη-Προκόπιος, ο άγιος, να τους βάλει μυαλό... Δεν τους παρατάμε όμως, λέω εγώ, που μ' αυτά και μ' αυτά μείναμε πίσω από την παρέα;...

ΠΑΡΕΑ:

(τραγουδάει τώρα, περπατώντας)

Η μάνα σου μου τάδωσε
τα μήλα στο μαντήλι
και μούδωσε παραγγελιά
να σε φιλώ στα χείλη
Της γης τα χορταράκια
τα μαγειρεύουνε

τα τρων τα κοριτσάκια
κι άντρα γυρεύουνε

(η παρέα έχει φτάσει στο σπίτι του Διαματάρη που βρίσκεται στο δεξιό της σκηνής. Σταματούν, κι εκεί στην αυλή του σπιτιού, στήνεται χορός. Χορεύουν πρώτα-πρώτα τη σούστα. Πρώτος στο χορό ο Μαλώνης κι έπειτα από αυτόν ο Αντιφάτης κρατώντας του το μαντήλι).

Τράβα λεβέντη το χορό
τράβα με την καρδιά σου
που να δώσει ο Θεός
τα πεθυμά η καρδιά σου...

(φώτα, το σπίτι του Διαματάρη φωτίζεται έξω και μέσα. Η σκηνή τώρα είναι μέσα στο κύριο δωμάτιο όπου υπάρχει μεγάλη κίνηση. Όλοι σηκώνονται από τον ύπνο - στρωματσάδα, οι περισσότεροι, στο κύριο δωμάτιο, και σηκώνουν παπλώματα και χράμια για να τα πάνε στο διπλανό δωμάτιο, στη «γουνιά», στο δωμάτιο των κοριτσιών. Όλοι με μεγάλη χαρά, λένε μεταξύ τους: «Σηκωθείτε παιδιά, μας ήρθαν οι Μαντινάδες»... «Μας ήρθαν οι μαντινάδες». Το Χρουσαφινίν ψιθυρίζει: «Ο Μαλώνης»... «Ήρθαν οι μαντινάδες». Η Διαματάραινα βάζει το σοφρά στη μέση του δωματίου, φέρνει γλυκά και ξηρούς καρπούς και μια καράφα ρακί με πολλά ποτήρια. Ο νοικοκύρης όταν τελειώσει η ετοιμασία, ανοίγει την πόρτα του σπιτιού και με πλατύ χαμόγελο καλωσορίζει την παρέα της μαντινάδας, στο κεφαλόσκαλο. Πρώτα θα μπουν τα «παιχνίδια», οι οργανοπαίχτες, κι έπειτα οι άλλοι, ο πατέρας Αντιφάτης και ο Μαλώνης, κάθονται σε τιμητικές θέσεις. Ακολουθούν τα καλωσορίσματα και οι ευχές, τα τραταρίσματα και αμέσως μετά τα τραγούδια και οι χοροί).

ΧΡΟΥΣΑΦΙΝΙΝ:

(περιφέρει τον δίσκο με τα ποτήρια και τους ξηρούς καρπούς και εύχεται στον καθένα) «Καλώς μας ήρθατε»... «Ευχαριστούμε» κ.λπ.

ΟΛΟΙ ΚΑΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΧΩΡΙΣΤΑ:

«Ευχαριστούμε. Κι από τις χαρές σας»...

«Κι από τις χαρές σας».

«Και με όλα τα καλά»...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(σηκώνει το ποτήρι) Καλώς ήρθατε, συμπέθερε... Να χαιρέσαι τον Μαλώνη σου και την συμπεθέρα... (στους άλλους) Καλώς ήρθατε παιδιά, μας κάνατε μεγάλην τιμήν.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλώς σας βρήκαμε συμπέθερε, Νικόλα. Να χαιρέστε κι εσείς τα παιδιά σας... Κι από τις χαρές των παιδιών μας.

ΟΛΟΙ:

(σηκώνουν τα ποτήρια) Στις χαρές τους. Αμήν...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(σηκώνεται με το ποτήρι στο δεξί χέρι, συγκινημένος) Μονάχα που ο Μαλώνης, που είναι πια και δικό μας παιδί, θα φύγει για τ' αλάργου. Και η έγνοια του θα μας τρώει. Με καλούς και αγαπημένους φίλους φεύγει, κι αυτό λιγάκι μας παρηγορεί. Αλλά η ξενιτειά, τ' αλάργου, είναι χωρισμός, και καημός μεγάλος. Πιο πολύ για τους γονιούς του βέβαια, αλλά και για μας. Και ακόμα πιο πολύ, για το Χρουσαφινίν, που θα πρέπει να κάνει υπομονή και θα μετράει τις μέρες και τις νύχτες.

ΜΑΛΩΝΗΣ:

(μετά τα λόγια του Διαματάρη, ο Μαλώνης σηκώνεται από τη θέση του και πάει στο Χρουσαφινίν, που

έχει σταθεί στην άκρη του δωματίου με κατεβασμένο κεφάλι. Της πιάνει τα χέρια) Να με αγαπάς και να με περιμένεις. (βγάζει από την τσέπη του γιλέκου του ένα μενταγιόν). Να, πάρε αυτό... Το είχα για να στο δώσω φεύγοντας, στο τέλος, κρυφά από τους φίλους, αλλά όπως ήρθαν τα πράγματα... Σου το στέλνει η μάνα μου, το είχε εκείνη όσο έλειπα μακριά της, τώρα θα έχεις εσύ...

ΧΡΟΥΣΑΦΙΝΙΝ:

(παίρνει το μενταγιόν με λαχτάρα, το κοιτάει και το θαυμάζει. Ο Μαλώνης πατάει το κουμπί του. Μέσα είναι η φωτογραφία του. Το Χρουσαφινίν, δεν μπορεί να κρατηθεί άλλο, ντρέπεται να πέσει στην αγκαλιά του αρραβωνιαστικού της, και τρέχει να κρυφτεί στη «γουνιά», από όπου ακούγονται οι λυγμοί της)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(στους μουσικούς) Ε, τι κάθεστε εσείς, καλέ; Α, δεν είπαμε κι έτσι. Αυτά, τα περάσαμε όλοι μας Τι, μόνο σ' αυτούς τους δυο έλαχε αυτό; (πάει να κάνει ένα αστείο, αλλά σπάει η φωνή του από τη συγκίνηση). Η σειρά τους λοιπόν, και καλά να πάθουν, έτσι δεν είναι συμπέθερε, Νικόλα; Αυτά έχει η ζωή... Μωρέ, για τραγούδι και χορό δεν ήρθαμε εδώ; Εμπρός λοιπόν. Άντε, έναν καρσιλαμά δικό μας, βρε παιδιά, άντε και εγώ πρώτος. Το «Έριξα το μήλον», βρε λεβέντες μου σταυραετοί, που λέει...

ΟΛΟΙ:

«Που λέει και ο Γιορντάνης»... (γέλια)

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ο Δημητράκης ο Γιορντάνης, ναι. Αλλά μήπως τόπα πρώτος εγώ; (αστεία) Πρώτος ή δεύτερος, εκεί θα τα χαλάσουμε; Το «Έριξα το μήλον», βρε παιδιά καρσιλα-

μάς ανατολίτικος. Ανατολίτικος; Κι όμως δε σφάξανε, καθαρά ελληνικός ήτανε κι αυτός. Όλα ελληνικά είναι, όπως το λέει και ο Παρδάλογλου, ή εγώ; Ή μήπως κάπου το διάβασα και το κράτησα...

Έριξα το μήλον
 έριξα το μήλον
 έριξα τα μήλον
 κι εν ηκύλησιν
 κι εν ηκύλησιν
 του διαβόλου η κόρη
 του διαβόλου η κόρη
 εν μη μίλησιν
 εν μι μίλησιν.

(μετά το χορό, πίνουν και πάλι. Το Χρουσαφινί και η Διαματάραινα κερνάνε. Και τότε σύμφωνα με την περσίταση, επειδή ο Μαλώνης θα φύγει και θα πάει «τ' αλάργου», τραγουδάνε το τραγούδι του «μισεμού»):

Μισεύω και σ' αφήνω γεια
 ατίμητή μου πέτρα
 και τον καιρό λογάριαζε
 και τις ημέρες μέτρα...

(οπότε το αρραβωνιασμένο ζευγάρι, ο Μαλώνης και το Χρουσαφινί, καθώς φεύγουν οι άλλοι τραγουδώντας, αγκαλιάζονται και φιλιούνται με πάθος.

Το άσπρο πουκάμισο του Μαλώνη και το επίσης άσπρο φόρεμα του Χρουσαφινιού μέσα στο σκοτάδι δίνουν το στίγμα της ανίκητης ζωής, και αγάπης των νέων ανθρώπων)

ΧΡΟΥΣΑΦΙΝΙΝ:

Να πας στο καλό, ψυχή μου... Μη με ξεχάσεις... Θα σε περιμένω... Ακόμα και στην άλλη ζωή, θα σε περιμένω... Η αγάπη μου θα σε προστατεύει...

ΜΑΛΩΝΗΣ:

Σ' αγαπώ, Χρουσαφίνα μου, και σου δίνω όρκο βαρύ.
Θα ζω μόνο και μόνο για να γυρίσω πίσω γερός και να
σε κάνω ταίρι... Έχε γεια.

ΧΡΟΥΣΑΦΙΝΙΝ:

(κρέμεται από τον λαιμό του) Στο καλό... Κρατάω
αυτό που μου έδωσες και θα το έχω σαν φυλαχτό... Να
σε κοιτάω χίλιες φορές την ημέρα και να παρακαλάω
νάσαι καλά και να γυρίσεις πίσω. Στο καλό και καλό
δρόμο... Έχε γεια...

(Μαλώνης και Χρουσαφινίν, αγκαλιάζονται και φι-
λιούνται, η «Μαντινάδα» καθώς χάνεται στο σκοτάδι
τραγουδάει, το «Απόψε θε να τραγουδώ»)

Απόψε θε να τραγουδώ [δισ]
με τους τραγουδιστάδες
πάπια χήνα μου
με τους τραγουδιστάδες
νάχεις το κρίμα μου
Με τα Λιβισανά παιδιά [δισ]
που είν' όλα χουβαρτάδες
άστρον της αυγής
που είν' όλα χουβαρτάδες
όπ' άργησες να βγεις...

Αυλαία

Τέλος

2021

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΛΩΝΗ ΑΝΤΙΦΑΤΟΥ

Μέρος Β΄

Κωμωδία εις πράξιν μίαν συνταχθεῖσα ἐν ἔτει 1889 εἰς τό
ὁμιλούμενον γλωσσικόν ἰδίωμα ἐν Λειβησίῳ τῆς Λυκίας
Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 19^{ου} αἰ. (1823)

Εἰσαγωγή: Βάλτερ Πούχνερ

Ἀνάτυπο ἀπό τό
ΔΕΛΤΙΟ ΚΕΝΤΡΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τόμος Ε΄

ΑΘΗΝΑ 1984-1985

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Μιχαήλ Ι. Μουσαῖος (1829-1896) ἀπό τό Λιβίσι τῆς Λυκίας ἀνήκει στούς πιό γνωστούς καί προικισμένους λόγιους ἀπό τό χῶρο τῆς Μικρασίαςⁱ. Εἶναι χαρακτηριστικός ἐκπρόσωπος τοῦ «καθυστερημένου Διαφωτισμοῦ»ⁱⁱ πού ἐκδηλώνεται κατά τά τέλη τοῦ 19^{ου} αἰώνα καί στοχεύει «στόν προσανατολισμό τῆς συλλογικῆς συνείδησης τοῦ Ὀρθόδοξου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πρὸς τό νεοελληνικό ἐθνικισμό. Το ἐσωτερικό περιεχόμενο τοῦ καθυστερημένου Διαφωτισμοῦ προσδιορίστηκε ἀπό τις ἀξίες τοῦ νεοελληνικοῦ μεγαλοῖδεατισμοῦ»ⁱⁱⁱ.

Τὴν ἰδιαίτερη φιλοσοφία του ὁ ἐπιφανὴς λόγιος τὴν ἀναπτύσσει στὴν εἰσαγωγή του στό λεξιλόγιο τῆς Λιβισιανῆς γλώσσας *Βατταρισμοί*^{iv}, γιὰ τὴν ἔκδοση τῶν ὁποίων εἶχε δικαστεῖ (κι ἀθωωθεῖ) ἀπό τίς τουρκικὲς

ⁱ Κ. Μουσαίου-Μπουγιούκου, *Παραμύθια τοῦ Λιβισιοῦ καί τῆς Μάκρης*, Ἀθήνα 1976 (Ἐκδόσεις Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν), σ. 310-313.

ⁱⁱ Π. Μ. Κιτρομηλίδης, «Ἡ ἔξοδος τῆς κεντρικῆς καί νότιας Μικρασίας: αἰτήματα τῆς ἔρευνας καί μεθοδολογικὲς προδιαγραφές», *Ἡ ἔξοδος*, τ. Β', Ἀθήνα 1982, σ. κγ'-μ', ἰδίως σ. λστ'.

ⁱⁱⁱ Κιτρομηλίδης, ὁ.π., σ. λζ'.

^{iv} 4. Μ. Ι. Μουσαῖος, *Βατταρισμοὶ ἤτοι λεξιλόγιον τῆς Λειβησιανῆς διαλέκτου*, Ἀθήνα 1884, σ. ε'-κστ'.

άρχες τῆς πατρίδας του. Οἱ δύο κοντινές κωμοπόλεις τῆς Λυκίας, ἡ Μάκρη καί τό Λιβίσι, ἦταν ἀνέκαθεν ἀμιγῶς ἐλληνικέςⁱ.

Ὁ Μουσαῖος, πού μιὰ παροιμιακή φράση τόν ἀναφέρει ὡς «φῶς τοῦ Λιβισιοῦ»ⁱⁱ, «δέν ἦταν ἀπλός δάσκαλος, ἀλλά ἀνθρωπιστής καί ὁδηγός. Ὅλη του τή ζωή τήν ἀφιέρωσε στό νά βοηθάει μέ κάθε τρόπο τοὺς συμπατριῶτες του, νά τοὺς καθοδηγεῖ, νά τοὺς διαφωτίζει γιά τήν ἐθνική τους προέλευση καί τόν προγονικό τους πολιτισμό καί νά τοὺς ἀναπτέρωνει τό φρόνημα στίς δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς κάτω ἀπό τήν τουρκική κυριαρχία»ⁱⁱⁱ. Ἰδιαίτερη μέριμνα στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς διαφωτιστικῆς ἐκστρατείας ἀφιέρωσε στή γλώσσα, πού διασώζει ἀπό τή μιὰ στοιχεῖα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐλληνισμοῦ ἀλλά ἀπό τήν ἄλλη ἔχει διαβρωθεῖ ὡς ἕνα βαθμό ἀπό τά τουρκικά, βρίσκεται, κατὰ τήν ἔκφραση τοῦ ἴδιου τοῦ Μουσαίου, «ἐν μεγίστη παραφθορᾷ καί ἀνάμικτος μετά πολλῶν τουρκικῶν λέξεων, φράσεων καί παροιμιῶν, σώζουσα ὅμως τοὺς χαρακτῆρας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐλληνισμοῦ. Διατελῶν δέ διδάσκαλος ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ἀπό τεσσαράκοντα καί πλέον ἐτῶν, ἐπέστησα τήν προσοχήν μου εἰς τήν ἐγχώριον διδάλεκτον, ὡς πρῶτιστον ὄργανον τῆς διδασκαλίας, καί ἔκτοτε καταγίνομαι καί διά τοῦ προφορικοῦ καί διά

ⁱ Βλ. Δ. Α. Πετρόπουλος, Εἰσαγωγή στόν τόμο: Κ. Μουσαίου - Μπουγιούκου, *Παροιμίες τοῦ Λιβισιοῦ καί τῆς Μάκρης*, Ἀθήνα 1961 (Ἐκδόσεις Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν 14), σ. ια' λά', ἰδίως σ. ιβ' κέ.' Κ. Γ. Λαμέρας, *Ἡ Μάκρη καί τό Λιβίσι*, Ἀθήνα 1964.

ⁱⁱ «Τά τρία καλά τοῦ Λιβισιοῦ: Ἡ δάσκαλος ἡ Μουσαῖος, τοῦ φῶς τοῦ Λιβισιοῦ. Ἡ καμπάνα τοῦ Ταξιάρχη. Κι ἡ Χριστοφής ἡ βγγιλιτζής». (Μουσαίου-Μπουγιούκου, *Παροιμίες*, δ.π., σ. 166, ἀρ. 560.)

ⁱⁱⁱ Πετρόπουλος, ὁ.π., σ. ιζ».

γραφής εις τήν διόρθωσιν τῆς διαλέκτου ταύτης»ⁱ.

Μέρος αὐτῆς τῆς γλωσσικῆς προσπάθειας γιά τήν ἀπογραφή καί διόρθωση μιᾶς διαλέκτου ἀποτελεῖ, ἐκτός ἀπό τούς *Βατταρισμούς*ⁱⁱ, καί τό προκείμενο θεατρικό ἔργο, πού βρίθεται ἀπό τουρκικές παροιμίες καί ἐκφράσεις καί δίνει μιᾶ πιστή εἰκόνα τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου τῆς περιοχῆς. Ἀποτελεῖ, ἀπό αὐτή τήν ἄποψη, ἕνα σημαντικό γλωσσολογικό μνημεῖο. Μόνο ἕνας σκηνικός χαρακτήρας τοῦ ἔργου, ὁ Προκόπιος, μιλάει τήν κοινή ἑλληνική ἀρχαΐζουσα τῆς ἐποχῆς. Αὐτό τό πρόσωπο ἐπωμίζεται ἄλλωστε καί ὅλη τήν κριτική πού ὁ συγγραφέας σκοπεύει νά ἀσκῆσει μέ τό ἔργο ἐναντίον τοῦ κοτζαμπασισμοῦ καί τοῦ ἀμόρφωτου κλήρου. Γράφει ὁ Μουσαῖος στήν εἰσαγωγή του: «Καθ' ὄλον δέ τό δρᾶμα τοῦτο ἀνελίσσεται ὁ χαρακτήρ τῶν Κοτσαβασέων, τά ἦθη καί ἔθιμα τῆς ἐποχῆς καί ἡ διανοητική ἀθλιότης καί γλωσσική ἔνδεια τῶν ὑπό τήν δουλείαν βιωσάντων καί ἐκφυλισθέντων ἡμετέρων προγόνων, ἦτις καί μετά πάροδον ἡμίσεος αἰῶνος, καί ἐνῶ ἔχομεν ἤδη ὑπέρ τούς 20 ἐπιστήμονας καί προήχθημεν διανοητικῶς καί ὑλικῶς δέν ἐξέλιπε καθ' ὀλοκληρίαν. Ἄν καί ὁ Κοτζαβασισμός ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀντλῶν τήν δύναμίν του παρά τῶν Τούρκων Τυραννίσκων καί γενόμενος ἀληθῆς μάστιξ καί ὀλετήρ τῶν δούλων ὁμογενῶν δέν ἔχει τήν προτέραν ἰσχύν ὑποχωρήσας εἰς τάς μεταρρυθμίσεις τοῦ Ὄθωμανικοῦ Κράτους. Δέν ἐξηροῦντο δέ τῆς κατηγορίας ταύτης καί οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτινες ἐχμεταλλεόμενοι τήν παχυλήν ἀμάθειαν τῶν χριστιανῶν των διώριζον

ⁱ Βλ. σέ γράμμα «Πρός τό Σεβαστόν Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου Κοραῆ εἰς Ἀθήνας», ὡς εἰσαγωγή στό *Γάμο* τοῦ Ἀντιφάτου. Γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα βλ. ἐπίσης Ν. Π. Ἀνδριώτης, *Τό Ἰδίωμα τοῦ Λιβισιοῦ τῆς Λυκίας*, Ἀθήνα 1961.

ⁱⁱ Βλ. σημ. 4.

έπιτρόπους των λαϊκούς εκ τῆς Κοτσαβασιτικῆς σπείρας, οἵτινες ἤγον καί ἔφερον τά κοινοτικά κατά τό δοκοῦν αὐτοῖς ἀφορῶντες εἰς τό ἀργυρολογεῖν».

Ἀλλά τό ἔργο αὐτό, ἤ μάλλον ἡ πρώτη πράξις τοῦ δράματος, γιατί συνέχειά της δέν ἔχει βρεθεῖ, ἀξίζει νά δημοσιευτεῖ ἀκόμα καί γιά ἕναν ἄλλο λόγο: γιά τή θεατρική του μορφή. Στοιχεῖα ἐλληνικῆς θεατρικῆς δραστηριότητος στή Μικρασία εἶχαμε μόνο ἀπό τήν περιοχή τοῦ Πόντου¹. Ὁ Γάμος τοῦ Ἀντιφάτου ἀποτελεῖ μοναδικό δείγμα δραματικῆς δημιουργίας ἀπό τό χῶρο τῆς Λυκίας, ἔστω καί ἂν δέν φαίνεται νά προοριζόταν γιά θεατρική παράσταση, παρά μάλλον γιά ἀπλό ἀνάγνωσμα. Ἡ διαλογική μορφή ἔδωσε στό συγγραφέα περισσότερη εὐχέρεια νά ἀποδώσει πιστά τό ντόπιο γλωσσικό ἰδίωμα, ὅπως ἐκδηλώνεται ἀποκλειστικά στόν προφορικό λόγο.

Ὁ Μουσαῖος γράφει γιά τούς σκοπούς του καί τήν ὑπόθεση τοῦ ἔργου: «Τήν δέ Κωμωδίαν Ὁ γάμος τοῦ Ἀντιφάτου συνέταξα εἰς τό ἐγγώριον ἰδίωμα, διά νά καταδείξω τάς ἀσχημίας αὐτοῦ, καί διά νά φέξω τά βάρβαρα ἦθη καί ἔθιμα ἂν καί προκάλεσα τό μῖσος καί τήν χολήν τῶν κακεντρεχῶν κατά τό Γραφικόν “Μή ἔλεγχε κακούς, ἴνα μή μισήσωσί Σε”, προτιμήσας τήν πικράν ἀλήθειαν τῆς ἐπιπλάστου κολακείας. Ἡ κωμωδία αὕτη εἶναι διεσκευασμένη εἰς τρεῖς πράξεις, ὧν ἡ μέν πρώτη καλεῖται “Ἡ προξενειά” ἐν ἧ ἐκτίθενται πάντες οἱ τύποι τῆς διαπραγματεύσεως μνηστείας, ἡ δέ δευτέρα ἐκλήθη “Ὁ θυμός” διότι ἡ Ἀντιφάταινα ὀργισθεῖσα ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ὤθησε τόν Ἀντιφάτην εἰς διάλυσιν τῆς μνηστείας, ἡ δέ τρίτη περιέχει τόν Κυρίως Γάμον, διότι

¹ Ο. Λαμφίδης, *Γύρω στό Ποντιακό Θέατρο. Ὑπόσταση καί Ἱστορία του (1922-1972)*, Ἀθήναι 1978 (Ἀρχεῖον Πόντου, Παράρτημα 10), σ. 87 κέ.

ὁ Ἀντιφάτης ἀπειλούμενος ὑπὸ τῶν προεστῶν νά ζημιωθῆ ἠναγκάσθη νά ἐκτελέσῃ τοῦ υἱοῦ του τόν γάμον».

Τό ἔργο δέν στερεῖται ἀπό δραματουργικές ἀρετές: διαθέτει περιόδους ζωντανοῦ διαλόγου, κωμικές καταστάσεις, φανερές ὑποκρισίες, συγκρούσεις ἰδεῶν καί συμφερόντων, ἀκόμα καί ἀριστοφανικές διαστάσεις κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τό κωμικό ζευγάρι τοῦ Ἀντιφάτη καί τῆς Ἀντιφάταινας. Ἀλλά δέν ἐξαντλεῖται στίς συνταγές τοῦ περιγραφικοῦ ἠθογραφισμοῦ τοῦ 19ου αἰώνα. Στήν προτελευταία σκηνή τῆς πράξης ἐκδηλώνεται, στό πρόσωπο τοῦ ἀγιορείτη ἱερομονάχου Χατζῆ Προκόπιου, κι ἓνας ἔντονος διδακτισμός, σέ ἀντιδιαστολή μέ τόν «κοτσαβασισμό» τῶν ἐλληνικῶν ἀρχῶν τῆς πόλης (κοσμικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν). Ὁ Προκόπιος μιλάει κιόλας μιάν ἄλλη γλώσσα, τήν καθαρεύουσα. Κατά τή συνομιλία του με τούς ἄλλους σχολιάζει τήν κατάσταση «κατ' ἰδίαν»: «Φεῦ τῆς ἀθλιότητος! (καθ' ἑαυτόν) εἰς ποίαν οἰκτράν κατάστασιν κατήντησε τό ἐπάγγελμα τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου. Τέχνη παππαδική καί οὐδέν πλέον! Καί τό χεῖριστον οἱ προϊστάμενοι τῶν κοινοτήτων τέρπονται εἰς τήν ἀμάθειαν τῶν ἱερέων καί ἐμπαΐζουσιν αὐτούς. Ἐνῶ ὄφειλον νά θρηνώσι θρηνον Ἱερεμίου διά τήν κατάπτωσιν τοῦ ἔθνους. Ἴδού ἄνθρωποι ἐμπεπιστευμένοι τήν σωτηρίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Οὐαί τοῖς λαοῖς οἵτινες προσδοκῶσι τόν ἠθικόν καί θρησκευτικόν των καταρτισμόν ὑπό τοιούτων ἀθλιῶν. Σῶσον, Κύριε, τόν λαόν Σου! εἰς ποίαν ἀθλιότητος ἄβυσσον κατεβύθισε τό γένος τῶν χριστιανῶν ἢ ἐπάρατος δουλεία! Τά ὅμοια τοῖς ὁμοίοις οἱ ἄθλιοι τοῖς ἀθλίοις! ἀθλιότης ἀθλιότητων τά πάντα ἀθλιότης!» Στή συνέχεια ὁ Προκόπιος τά βάζει ἀνοιχτά μέ τούς παπάδες: «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε γράμμα νεκρόν, καί οἱ λειτουργοί αὐτῆς τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν... Κι ἄλλοῦ: «(καθ' ἑαυτόν) Ἴδού κατάστασις ἐπιτρό-

που ἢ μάλλον χωρεπισκόπου σαριχοφόρου. Ὁ ἱερεὺς ἄνθρωπος ἀμαθής, ἀγνοεῖ τὰ πάντα. Μόνον ἀθλία ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἀπλοϊκότης του εἶναι τὰ προσόντα του. Ἐπαινεῖται δέ διότι ἐκφωνεῖ διὰ λαρυγγισμῶν τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον ἀδιάφορον ὅτι δέν γινώσκει ἅ ἀναγινώσκει. Ὁ ἐπίτροπος ἄνθρωπος ἐπ' ἴσης ἀγράμματος καὶ βάρβαρος κοτσαβάσης θεωρεῖ τὸν λειτουργόν τοῦ Ὑψίστου ὡς σκύβαλον...».

Ἄλλοῦ ὁ Προκόπιος θίγει καὶ τὸ γλωσσικό ζήτημα: «Ἐπειδὴ ἀγνοεῖτε τὴν ἐθνικὴν σας γλῶσσαν, δανείζεσθε ξένην γλῶσσαν, ξένας ἰδέας καθὼς ὁ γυμνὸς πτωχὸς δανεῖζεται ἐμβαλλωμένα ράκη νά καλύψῃ τὴν γυμνωσίαν του, καὶ διὰ τοῦτο εἶναι δυστυχής. Ἐάν ἐγνωρίζετε τὴν θέσιν σας, ἠθέλετε θρηνητὸ τοῦ ἔθνους τὴν πτώχευσιν καὶ τὴν ἰδικὴν σας. Ἐάν ἤκμαζε τὸ ἔθνος οἱ ἀμαθεῖς δέν ἠθέλον εἶσθε ἱερεῖς καὶ Ὑμεῖς ἠθέλετε γνωρίζει νά προσφέρετε πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου τὸν ὀφειλόμενον σεβασμόν, ἀλλὰ νῦν γέγονεν ὁ Ἱερεὺς ὡς λαός». Τελικὰ συστήνει καὶ τὴν ἴδρυσιν σχολείου, γιὰ νά ἐκλείψουν οἱ ἀσυνεννοησίαι. «Ἀντὶ πάσης ἱστορίας θεωρῶ ἐπάναγκες νά σᾶς συμβουλεύσω, ὡς προϊσταμένους τῆς Κοινότητος, νά φροντίσητε περὶ συστάσεως Σχολείου ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν. Ἡ ἀμάθειά μας εἶνε ἐλεινή καὶ ἀξιοδάκρυτος. Ἐγὼ τῇ ἀληθείᾳ μετανοῶ διότι ἐγκατέλειψα τὸ Ἅγιον Ὅρος, καὶ αἰσθάνομαι βαθεῖαν λύπην βλέπων τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν τῆς πατρίδος μου. Τοῦλάχιστον μακρὰν αὐτῆς διατρίβων δέν ἔβλεπα τὴν ἀθλιότητα ταύτην καὶ δέν ἠσθανόμην τὴν ἀλγηδόνα ἣν αἰσθάνεται σήμερον ἡ καρδιά μου βλέποντας τὴν κτηνώδη κατάστασιν ἐν ἣ ἔρπει ἡ πατρίς μου. Πρὸ ὀλίγου ἡ μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ Παππασωτήρη σκηνὴ δέν πηγάζει ἐκ τῆς ἀμαθείας; Πῶς εἶνε δυνατόν νά συλλέξωμεν ἐξ ἀκανθῶν σταφύλην;»

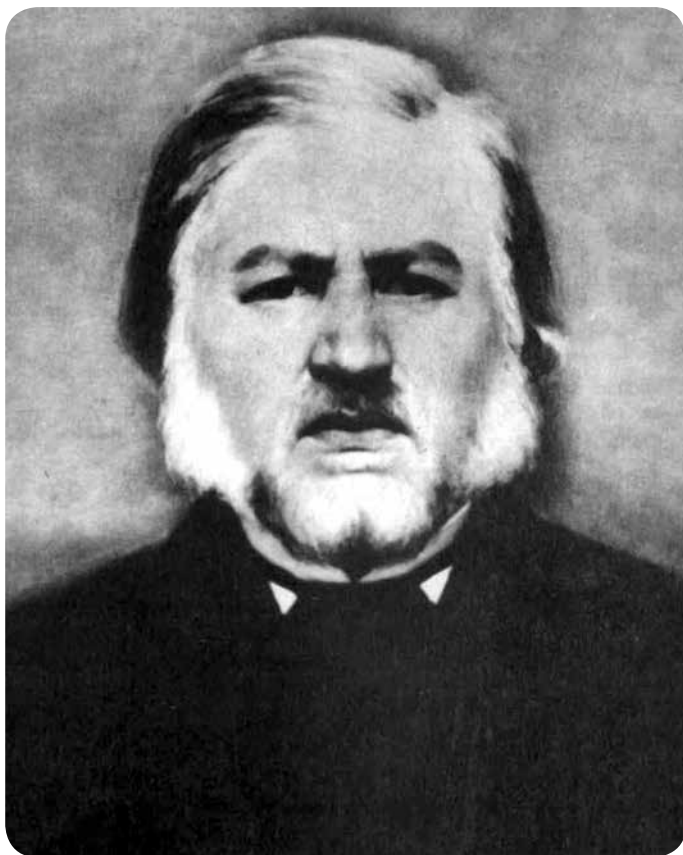
Βέβαια, από τέτοιες σκηνές παρεξηγήσεων και άσυνενοησιών, πού πηγάζουν εν μέρει από τή διαφορετική γλώσσα, εν μέρει από διαφορά νοοτροπίας, άποτελείται κυρίως ή κωμική πλευρά του έργου. Τά όλοένα πιά έντονα κηρύγματα του Προκόπιου, πού παίρνουν κάποια έκταση, βαραίνουν τό διάλογο σ' αυτή τή σκηνή, πού τελειώνει μέ τόν έξής μονόλογο του Προκόπιου: «Τώρα πρώτην φοράν έγνώρισα τί θά είπη κοτζαβασισμός. Όποία κατάστασις κτηνώδης! Αύτοί οί θεομπαίχται εἶνε μάστιγες τών ανά τήν Άνατολήν και Τουρκίαν εν γενεί χριστιανικῶν κοινοτήτων! Εἶνε οί προδόται και λυμεῶνες του λαου, εκμεταλλεούμενοι τήν άμάθειάν του και τήν άγριότητα τών τυράννων. Παράσιτοι έρποντες ως κυνάρια υπό τούς πόδας τών άγάδων, γίνονται δήμιοι τών ύποδεεστέρων όμογενών των! Τρέμει αύτούς ό χυδαίος όχλος, έπισείοντος τήν μάστιγα του τυράννου, διότι έμπαίζουσι τούς άπλοϊκούς και ροφῶσιν ως βδέλαι τό αίμα των ένασμενίζοντες νά τούς διατηρῶσιν εις κτηνώδη άμάθειαν, διά νά δαιωνίζηται ή άθλιότης αύτη. Φαρισαίοι ύποκριταί, κατεσθίοντες οικίας χηρῶν και όρφανῶν, και εν τή εκκλησία διακατέχοντες διακριτικάς θέσεις, και πλατύνοντες τά κράσπεδα τών ιματίων αύτών, διά νά φαίνωνται πρόσχοντες ή υπερέχοντες τών άλλων ενῶ διανοητικῶς ουδόλωσ διαφέρουσι τών άρχομένων φενακίζουσι δε τούς άπλουστέρους μέ τήν δύναμιν του άγα, εις οὔ τήν εϋνοϊαν στηρίζονται ως όνοι φέροντες λεοντήν. Άρά γε δέν θά έλθη μία ήμέρα νά πνεύση άνεμος σφοδρός, ό άνεμος τής προόδου τών φώτων, νά τούς αφαιρέση τήν λεοντήν και νά φανῶσιν εις τήν πραγματικήν των κατάστασιν. Κοτσαβασισμός! τέρας γηγενές όμοιον προς τόν μυθολογούμενον εκείνον τυφῶνα! και όμως φευ! Οί λαοί «υπό μανδραγόρα καθεύδουσι, και ύποθάλπουσι τούς λυμεῶνας των».

Ἡ δομή τοῦ ἔργου ἀκολουθεῖ τήν παραδοσιακή διαδικασία τοῦ προξενείου: οἱ προξενήτρες ἔχουν δύο συναντήσεις μέ τήν Ἀντιφάταινα (σκηνή πρώτη καί δεύτερη), ὁ προξενητής μέ τόν Ἀντιφάτη (σκηνή τρίτη μέ ἐκτενέστατες «ἠθογραφικές» παρεκβάσεις), μετά τή σκηνή τῆς συνάντησης τῶν προεστών καί τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν στό σπίτι τοῦ Ἀντιφάτου (σκηνή κατά τό χειρόγραφο, μέ ἐκτενεῖς παρεκβάσεις τοῦ Προκόπιου), καί ἡ τελευταία σκηνή ὅπου οἱ προεστοί παραδίδουν τά μνηστρα στό σπίτι τοῦ Διαματάρη (σκηνή τέταρτη κατά τό χειρόγραφο). Οἱ σκηنيκοί τόποι ἐπομένως εἶναι δύο: τό σπίτι τοῦ Ἀντιφάτη (καί ἡ εἴσοδος του) καί τό σπίτι τοῦ Διαματάρη. Οἱ διδασκαλίες εἶναι ἀπλές κι ἐντελῶς λειτουργικές.

Χαρακτηριστικά γιά τή διαδικασία τοῦ προξενείου ἀναφέρω πῶς τό ζευγάρι πού προξενεύουν ὁ Μαλώνης καί ἡ κόρη τοῦ Διαματάρη δέν ἐμφανίζεται καθόλου στή σκηνή. Ἡ ὑπόθεση διαδραματίζεται, ὑποτίθεται, τό 1823, στό Λιβίσι, δηλαδή λίγο μετά τό ξέσπασμα τῆς ἐλληνικῆς Ἐπανάστασης. Ἡ χρονολογική αὐτή τοποθέτηση δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ τυχαία ὡς πρός τό πατριωτικό μήνυμα τοῦ ἔργου.

Ὁ *Γάμος τοῦ Μαλώνη Ἀντιφάτου* τοῦ Μ. Ι. Μουσαίου ἀποτελεῖ ἕνα ἀξιοπρόσεκτο ἀπό πολλές ἀπόψεις (γλωσσική, λογοτεχνική, θεατρολογική, ἠθογραφική καί ἰδεολογική) ἔργο, προερχόμενο ἀπό ἕνα χῶρο τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπό τον ὁποῖο σπανίζουν κατά τά ἄλλα τά γραπτά μνημεῖα πνευματικῆς δημιουργικότητας. Ἀποτελεῖ ἐπίσης ἀξιοπρόσεκτο δείγμα ἑτεροχρονίας τῶν πνευματικῶν κινήματων μέσα στό πλαίσιο τῆς ἴδιας τῆς ἐθνικῆς λογοτεχνίας (δείγμα ὄψιμου διαισθητισμοῦ στά τέλη τοῦ 19^{ου} αἰῶνα) καί ἀκόμα μιᾶς θεατρικῆς αἰσθητικῆς ἀπό μιᾶ περιοχῆ χωρίς παράδοση στά θεατρικά πράγματα.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ
1985

Μιχαήλ Ι. Μουσαΐος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πρός τό Σεβαστόν Προεδρείον
τοῦ Συλλόγου «Κοραῆ» εἰς Ἀθήνας

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπό τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες ἀπώλεσαν πολλαχοῦ καί μάλιστα ἐν τῇ Μεσογαίᾳ τήν Ἑλληνικήν Γλῶσσαν, καί εἴτε διά τῆς βίας, εἴτε διά τήν χρονίαν μετά τῶν Τούρκων ἐπιμιξίαν, εἴτε διά τήν ἀραίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἐξενίκησε τέλειον ἢ Τουρκική γλῶσσα καί λησμονηθείσης τῆς ἑλληνικῆς, διατελοῦσι τουρκόφωνοι. Ἐάν δέ που ἔμεινε γλωσσάριόν τι ἑλληνικόν, παρεμορφώθη ἐπί τοσοῦτον ἡ γλῶσσα καί ἐπληρώθη τοσοῦτων τουρκικῶν λέξεων καί ἰδιωμάτων, ὥστε εἶνε ἀκατάληπτος τοῖς ἀλλοδαποῖς ὁμογενέσιν, οἷον ἐν Χαλδίᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Σίλλῃ, ἐν Φερτεκίῳ, ἐν Πόντῳ καί ὅπου ἀλλοῦ ἀκούονται τοιαῦτα μιξοβάρβαρα Ἑλληνικά Γλωσσάρια.

Ἐν Λειβησίῳ δέ, Κωμοπόλει τῆς Λυκίας, παρά τῇ Μάκρῃ, παρέμεινεν ἡ Ἑλληνική Γλῶσσα ἐν μεγίστῃ παραφθορᾷ καί ἀνάμικτος μετά πολλῶν τουρκικῶν λέξεων, φράσεων καί παροιμιῶν, σώζουσα ὅμως τούς χαρακτῆρας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ. Διατελῶν δέ διδάσκαλος ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ἀπό τεσσαράκοντα

καί πλέον ἐτῶν, ἐπέστησα τήν προσοχήν μου εἰς τήν ἐγχώριον διάλεκτον, ὡς πρῶτιστον ὄργανον τῆς διδασκαλίας, καί ἔκτοτε καταγίνομαι καί διά τοῦ προφορικοῦ καί διά γραφῆς εἰς τήν διόρθωσιν τῆς διαλέκτου ταύτης.

Ἐπειδή δέ οἱ πλείστοι τῶν μαθητευόντων ἐν τοῖς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς Κωμοπόλεως ταύτης ἀποφοιτῶσι προῶτως ἀποκομίζοντες μόνον γραφήν, ἀνάγνωσιν καί ἀριθμητικήν καί μή δυνάμενοι νά ἐκφράσωσι τάς ιδέας των ἢ ἐκθέσωσιν ὀρθῶς, ἐσκέφθην νά παράσχω τοῖς τοιούτοις ἐν ἐγχειρίδιον ἐπανορθωτικόν τοῦ ἐγγχωρίου ἰδιώματος, καί φιλοπονήσας ἐξέδωκα διά τοῦ τύπου τό πρῶτον μέρος ὑπό τόν τίτλον *Βατταρισμοί ἤτοι λεξιλόγιον ἐπανορθωτικόν τῆς Λειβησιανῆς Διαλέκτου*.

Τό δεῦτερον μέρος τοῦ ἐγχειριδίου τούτου μένει ἀτύπωτον, πρῶτον διότι ὁ Τυπογράφος ἐναντίον τῶν συμπεφωνημένων ἠρνήθη νά τυπώσῃ τό ὄλον, ζητῶν προκαταβολικῶς τό τίμημα τῆς ἐκτυπώσεως· δεῦτερον διότι ἐναντίον τῶν προσδοκιῶν μου οὐ μόνον δέν ἠδυνήθην νά ἐκποιήσω 500 τοῦλάχιστον ἀντίτυπα, ἀλλά καί διότι κατηγγέληθην ὡς ὑβρίζων τήν Ἰσλαμικήν Θρησκείαν εἰς τάς Ὄθωμανικάς ἀρχάς, καί διαδίδων διά τοῦ τύπου ἔλληθινά φρονήματα ἐν Τουρκία, καί ὀλίγου δεῖν ἔπασχον ὅ,τι ἔπαθον ὁ Φιλιππίδης καί Πασχίδης, ἐάν ἢ πρός ἐμέ ὑπόληψις τῶν συμπολιτῶν μου Ὄθωμανῶν καί ἢ ἀγαθότης τῶν δικαστῶν μου δέν ἐματαίουν τήν προδοσίαν. Τό δέ χεῖριστον (διότι δέον νά εἴπωμεν τήν ἀλήθειαν ἐνώπιον Ἰμῶν), οἱ προδόται μου ἦσαν μαθηταί μου, καί ὁ εἷς διατελεῖ διδάσκαλος, οἱ δέ δύο φοιτηταί τῆς Νομικῆς!!! Ἰδοῦ τίνες ἐξύφανον τήν κατ' ἐμοῦ συκοφαντίαν πρός αὐτόν τόν ἀνώτατον θρησκευτικόν ἄρχοντα τοῦ Ἰσλαμισμού, τόν Σείχ-ουλ-Ἰσλάμην, καί πρός τόν Γενικόν Διοικητήν Σμύρνης. Θεωρῶ περιττόν νά περιγράψω τά κατά τήν δίκην μου, ἧς σχετικά τινά ἔγγραφα ἐδημοσίευσαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει οἱ ἐν Ἀθήναις ἡμέτε-

ροι φοιτηταί βαρέως φέροντες τό ανοσιούργημα τούτο. Θεωρώ όμως καθήκον μου νά έκφράσω εύγνωμοσύνη πρός τόν Ίεροδικαστήν Μάκρης Άζίς έφέντην, Άλβανόν, όστις ύπερησπίσθη εκθύμως τήν άθωότητά μου έναντίον τού φανατισμοϋ τών όμοθρήσκων του. Ίδών όποια τέρατα κρύπτονται έν χριστιανική κοινωνία και τά τέρατα ταϋτα έπαγγέλλονται νά διδάξωσι τήν έλληνικήν παιδείαν και τήν κατά Χριστόν Ήθικήν ως διδάσκαλοι, και νά υπερασπίζωσι τό δίκαιον, ως νομικοί, και νά προΐστανται τών Όρθοδόξων Κοινοτήτων τής Άνατολής, ως πρόκριτοι.

Διά τούς λόγους τούτους ήναγκάσθη νά κρύψω τό έργον μου, όπερ και ή άβελτηρία τού τυπογράφου ειχε καταστήσει δυσνόητον έν πολλοίς ένεκα τών τυπογραφικών σφαλμάτων. Μόνον μίαν εύνοιικήν φωνήν ήκουσα, καθ'ά μοι διεβεβαίωσαν οι άκούσαντες αυτήν συμπολίτες μου φοιτηταί έν τή αίθούση τού Ήθνικού Πανεπιστημίου, και ή φωνή αύτη ήν ή τού Κυρίου Γ. Χατζιδάκη καθηγητού τής γλωσσολογίας. Ό σοφός οϋτος άνήρ ευηρεστήθη νά μέ προτρέψη εις έκδοσιν και τού δευτέρου μέρους τού Λεξιλογίου μου, πρό δύο δε μηνών έπεμψέ μοι τήν προκήρυξιν «του Γλωσσικού Διαγωνισμοϋ», όν ό Ύμέτερος Σύλλογος προεκήρυξεν. Έντεϋθεν παρακινούμενος τολμῶ νά υποβάλω Ύμιν τό περι οϋ ό λόγος έργον μου. Τό τε έντυπον διωρθωμένον εκ τών πολλών τυπογραφικών σφαλμάτων και τό άτύπωτον χειρόγραφον.

Έν τούτω περιέχονται:

- α) Τό τυπικόν τής Λειβησιανής Διαλέκτου πλατύτερον.
- β) Προσθήκαι εις τό Έλληνικόν Λεξιλόγιον.
- γ) 600 περίπου παροιμιαί Έλληνικαί και 100 Τουρκικάί μεθ' έρμηνευτικών σχολίων.
- δ) Άσματά τινα δημώδη και έν διήγημα εις διάλεκτον Λειβησιανήν γεγονότος τής Έλληνικής Έπαναστάσεως.

ε) Μίαν πράξιν τῆς Κωμωδίας Ὁ Γάμος τοῦ Ἀντιφάτου ἐπ' ἴσης εἰς τό ἐγχώριον ἰδίωμα.

Ὑποβάλλων εἰς τόν Σύλλογον Ὑμῶν τά ἔργα μου ταῦτα, Κύριε Πρόεδρε, δέν παρουσιάζομαι ἐνώπιον Ὑμῶν μέ τίτλους φιλολογικῆς πολυμαθείας, ἀλλ' ὡς ἐλάχιστος διδάσκαλος ἐργασθεῖς ἀποκλειστικῶς ἐπί πλέον τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν ἐν τῇ πατρίδι μου καί προαγαγῶν ἐνταῦθα τά ἑλληνικά γράμματα εἰς βαθμόν ἐπίζηλον κατ' ἀναφοράν πρὸς τάς παρακειμένας ὁμογενεῖς Κοινωνίας, καί ὡς Συλλογεύς διασκευάσας τήν γλωσσικήν ὕλην, ἣν ἔχω ὑπ' ὄψει, μέ τήν φιλοπάτριδα πρόθεσιν τοῦ νά διορθώσω τήν παρεφθαρμένην τοῦ τόπου μου διάλεκτον, καί τήν ἐπιθυμίαν τοῦ ν' ἀφήσω εἰς τούς μεταγενεστέρους, ἴχνη τῆς διαβάσεώς μου ἐκ τῆς ἐσχατίας ταύτης τῆς Μικρασίας, καί νά κινήσω τό ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν μου.

Τήν δέ Κωμωδίαν Ὁ γάμος τοῦ Ἀντιφάτου συνέταξα εἰς τό ἐγχώριον ἰδίωμα, διά νά καταδείξω τάς ἀσχημίας αὐτοῦ, καί διά νά ψέξω τά βάρβαρα ἦθη καί ἔθιμα ἃν καί προυκάλεσα τό μῖσος καί τήν χολήν τῶν κακεντρεχῶν κατὰ τό Γραφικόν «Μή ἔλεγχε κακούς, ἵνα μή μισήσωσί Σε», προτιμήσας τήν πικράν ἀλήθειαν τῆς ἐπιπλάστου κολακείας. Ἡ κωμωδία αὕτη εἶναι διεσκευασμένη εἰς τρεῖς πράξεις, ὧν ἡ μέν πρώτη καλεῖται «Ἡ προξενειά», ἐν ἣ ἐκτίθενται πάντες οἱ τύποι τῆς διαπραγματεύσεως μνηστείας, ἡ δέ δευτέρα ἐκλήθη «Ὁ Θυμός» διότι ἡ Ἀντιφάταινα ὀργισθεῖσα ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ὤθησε τόν Ἀντιφάτην εἰς διάλυσιν τῆς μνηστείας, ἡ δέ τρίτη περιέχει τόν Κυρίως Γάμον, διότι ὁ Ἀντιφάτης ἀπειλούμενος ὑπό τῶν προεστῶν νά ζημιωθῇ ἠναγκάσθη νά ἐκτελέσῃ τοῦ υἱοῦ του τόν γάμον. Καθ' ὅλον δέ τό δράμα τοῦτο ἀνελίσσεται ὁ χαρακτήρ των Κοτσαβασέων, τά ἦθη καί ἔθιμα τῆς ἐποχῆς καί ἡ διανοητική ἀθλιότης καί γλωσσική ἔνδεια τῶν ὑπό τήν

δουλείαν βιωσάντων και εκφυλισθέντων ἡμετέρων προγόνων, ἥτις και μετά πάροδον ἡμίσεος αἰῶνος, και ἐνῶ ἔχομεν ἤδη ὑπέρ τούς 20 ἐπιστήμονας και προήχθημεν διανοητικῶς τε και ὑλικῶς δέν ἐξέλιπε καθ' ὄλοκληρίαν. Ἐάν και ὁ Κοτζαβασισμός ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀντλῶν τήν δύναμίν του παρά τῶν Τούρκων Τυραννίσκων και γενόμενος ἀληθῆς μάστιξ και ὀλετήρ τῶν δούλων ὁμογενῶν δέν ἔχει τήν προτέραν ἰσχύν ὑποχωρήσας εἰς τάς μεταρρυθμίσεις τοῦ Ἰθωμανικοῦ Κράτους. Δέν ἐξηροῦντο δέ τῆς κατηγορίας ταύτης και οἱ ἀρχιερεῖς, οἵτινες ἐκ μεταλλεούμενοι τήν παχυλήν ἀμάθειαν τῶν χριστιανῶν των διώριζον ἐπιτρόπους των λαϊκούς ἐκ τῆς Κοτσαβασικῆς σπείρας, οἵτινες ἤγον και ἔφερον τά κοινοτικά κατά τό δοκοῦν αὐτοῖς ἀφορῶντες εἰς τό ἀργυρολογεῖν. Ἐάν και σήμερον τό σωματεῖον τῆς Δημογεροντίας και ἐφορίας τῶν Σχολείων διοικοῦσι κοινοβουλευτικώτερον τά πράγματα, κι οἱ Ἀρχιερεῖς ὡς ἔμμισθοι μετέβαλον κάπως πολιτικήν.

Περί Κυρίων ὀνομάτων και Τοπωνυμιῶν δέν ἐπραγματεύθη ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ, διότι τά μέν Κύρια ὀνόματα τῶν ἀνδρῶν εἶνε τά ἀπανταχοῦ ἀκούόμενα χριστιανικά ὀνόματα Ἀντώνιος, Γεώργιος, Δημήτριος, Ἰωάννης, Ἐλευθέριος, Θεόδωρος, Κωνσταντῖνος, Μιχαήλ, Λουίζος, Λάζαρος, κ.λπ. προφερόμενα παρεφθαρμένως, Ἀντώνης, Λευτέρης, Γέργης, Γιάννης, Νικόλας, Νικολλιός (Κολλιός), Μαλώνης, Μιχάλης, Κουσαντῆς, Θουρουδῆς κ.λπ. Τά δέ τῶν γυναικῶν ἐπ' ἴσης ἀκούονται πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἷον Ἄννα, Βαρβάρα, Ζωή, Ἐλένη, Ζαχαροῦλλα, Δέσποινα, Ποινιά, Πιπίνα, Χρυσάφίνα, Ἀσημίνα, Ἀργυρή, Ἀνθούσα, Σοφία, Ρήγινα, Μοσχοῦλα, Μοσχοβία, Εὐφροσύνη, Κυράννα, προφερόμενα παρεφθαρμένως, Χρυσάφίνα, Φρουσύνη, Ποινιά, Μαργιόν, Μαριγώ, Δησποινίν, Χρυσάφινίν, κατ' οὐδέτερον γένος τό Μαργιόν, τοῦ Δησποινίν, τ' Ἀργυρόν

κ.λπ. Νῦν δέ ἀκούονται καί τά ὀνόματα Πλάτων, Ἄριστοτέλης, Ἄριστείδης, Θεμιστοκλῆς, Ἄσπασία, Εὐανθία, Πανδώρα, Εὐάδνη κ.λπ.

Τό ὄνομα Ρήγινα (Regina) φαίνεται φραγκικόν, ἄν καί τινες τό θεωροῦσι παραφθοράν τοῦ ὀνόματος Εἰρήνη. Διότι Ρήγας καί Ρηγόπουλον ἀκούονται εἰς τά τραγούδια.

*Ρηόπουλλον ἑπαντρεύγητη κή ἑπαίρει Ρηουποῦλλαν
Τήν ὁμορφην τῆς γειτονιάς κή τήν ἀρχουντουποῦλλαν.
Ναννί τοῦ Ρήγα τοῦ πηδίν, τοῦ Βασιλλειό ταγγόνιν,
Τοῦ Μάρτη τοῦ τριαντάφυλλον πού τοῦ ζηλεύουν
βοῦλοι.*

Ἐπώνυμα δέ οἰκογενειακά καθαρώς ἑλληνικά σπανίως ἀκούονται οἷον Φιλαίτους Συνόδης (Φιλίγητος Συνόδης), Μαλώνης Ἀντιφάττους (Μανουήλ Ἀντιφάτης), τοῦθ' ὅπερ ἐκίνησε τήν περιέργειάν μου ὡς ἀπαντῶν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα εἰς ὄνομα τοῦ Βασιλέως τῶν Λαιστρυγόνων. Συνήθως τά ἐπώνυμα εἶναι Τουρκικῆς συνθέσεως οἷον ἐκ τοῦ χρώματος, Ἄκ Βασίλης (λευκός Βασίλης), Καρᾶ Βασίλης (μέλας Βασίλης), Σαρῆ Γεώργης (Ξανθός Γεώργιος), Κιόκ Βασίλης (Γαλανός Βασίλης), Πέτρογλους, Γιαγκηλίτζογλους, Ζεϊβέκ Μανόλης, Τεκελῆς, Βαῖρακτάρης κ.λπ. Ἑλληνικώτερον ἐκφράζονται τά ὀνόματα τῶν Γονέων διά Γενικῆς οἷον Θεομᾶς Ἰωάννου Θεωμᾶ, Μάρκος Κωνσταντῆ Μάρκου, Ἰωάννης Κωνσταντῆ Καραγιάννη. Τά δέ ὀνόματα τῶν γυναικῶν σχηματίζονται ἐκ τῶν τῶν ἀνδρῶν εἰς -αινα ἢ -ινα, οἷον Κωνσταντῆς-Κωνσταντίνα, Δημήτρης-Δημήτραινα, Γιάννης-Γιάνναινα, Σταμάτης-Σταμάταινα, Θεωμᾶς-Θωμάδαινα, Ἀντώνης-Ἀντωνίνα. Αἱ δέ γυναῖκες καλοῦσιν ἀλλήλας διά τοῦ νυμφικοῦ τίτλου οἷον Νύμφη τοῦ Γιάννη, Νύμφη τ' Ἀντώνη κ.λπ. Ἐάν ὁ πατήρ εἶνε ἀλλοδαπός, ὁ υἱός καλεῖται μητρωνυμούμενος· οἷον Μιχάλης Ρήγινας, Γεώργιος Χρυσάφινος, Ἰωάννης Μαρίας κ.λπ. Σήμερον

ἀκούονται καί τὰ εἰς -ιδῆς καί -αδῆς καί -ιάδῆς πατριωτικά, οἷον Κωνσταντινίδῆς, Ἰωαννίδῆς, Ἀντωνιάδῆς, Δημητριάδῆς κ.λπ.

Ἐπ' ἴσης δὲν διέλαβον καί περὶ τοπωνυμιῶν, διότι ἡ Μικρασία ἀφοῦ ἠγγωνίσθη ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας κατὰ τοῦ Χειμάρρου τῶν ἐξ Ἀνατολῶν καί Δυσμῶν ἐπιδραμόντων Τούρκων καί Σταυροφόρων πρωταγωνιστῶν τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας στενάζει ὑπὸ τὸν βαρύτατον Ὀθωμανικὸν ζυγὸν εἶνε θαῦμα ὅτι διέσωσε ναυάγια τῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνθάδε κἀκείσε, διασώσαντα ποῦ μὲν τὴν θρησκείαν μόνον, ποῦ δὲ καί τὴν γλῶσσαν. Διὰ τοῦτο ἅπανσα ἡ Μικρασία ἐξετουρκίσθη, καί πόλεις καί κῶμαι καί ὄρη καί ποταμοί καί ἐπαρχίαι καλοῦνται ὀνόμασι Τουρκικοῖς. Μόνον αἱ νῆσοι διέσωσαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ὁ πληθυσμὸς ὁ Ἑλληνικὸς ἐν αὐταῖς ὑπῆρξεν ὁ ἐπικρατέστερος πάντοτε. Ἐπ' ἴσης καί τὰ παραλία καί οἱ κόλποι διέσωσαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Οὕτως αἱ πόλεις τῆς Λυκίας Ἐάνθος, Πίναρα, Τλῶς, Μύρα, ἐξετουρκίσθησαν εἰς Κινίκι, Μίναρε, Τουβάρ, Τέμρε, καί ὁ Ποταμὸς Ἐάνθος εἰς Ἑσέν-Τσαί καί ὁ Κράγος εἰς Μέντος, καί ὁ Ἀντίκραγος εἰς Ἀκ-δέγ. Ἡ δὲ Μάκρη κειμένη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Τελμισσοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ νησίου τῆς παλαιᾶς Μάκρης, ὅπερ ἐκτείνεται ὡς μακρὰ καί στενὴ λωρὶς εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος τῆς, ὀνομασθεῖσα τουρκιστί Μάρι, ἡ δὲ παραλία Καλαμεία, Κεραμεία, Σύμπουλον (Σύμβολον), Βα(θ)ύ, Ἀλίκιντα, Καθαρράκτη (Καταρράκτης), Φαράλια (Παραλία), Μεγίστη (νῆσος τουρκιστί Μεΐς), Κάλαμος (Καλαμάκι), Ἀντίφελλος, Νηήφτης (Νηϊάπτῆς), παραλία ἐν Μεγίστῃ, ἡ νῆσος Στραγγεντή, τὰ Μύρα, ὁ Φοίνικας (ἀρχ. Φοινικοῦς), τὸ Χελιδόνιον ἄκρον (Κάβο-Χελιδόνι), ἡ Ἀττάλεια (Ἐνταλία Τουρκιστί), σώζουσι τὰ Ἑλληνικά τῶν ὀνόματα ἐκτουρκισθέντα μὲ μικρὰν παραφθοράν.

Ἔγγραφον ἐν Λειβησίῳ τῆς Λυκίας παρά τῆ Μάκρῃ
κατά Φεβρουάριον τοῦ 1891.

M. I. ΜΟΥΣΑΙΟΣ

ὑποσημειούμεθα

Ἀριζοῦ: ὄνομα κύριον γυναικῶν ἐν Λειβησίῳ ἀκούμενον. Τό ὄνομα τοῦτο ἐφείλκησεν τήν προσοχήν μου ἐσχάτως, ὡς σπάνιον, κι ἴσως οὐδαμοῦ σύνηθες (φαίνεται δέ ἐλληνικώτατον κατά τόν τύπον λειχοῦ = λεχώ, Μουσκού = Μοσχίῳ, στοματοῦ = στομού = στομῶ = λάλος ἐσχηματισμένον), ὅπερ ἐστί ὀρθοεπῶς ἀριζῶ, φαίνεται δέ σύνθετον ἐκ τοῦ ἐπιτακικοῦ μορίου ἀρι καί τοῦ ζῶ, ὁ ἔστιν ἡ λίαν ζῶσα ἤ ζωηρά, καθῶς τό ἀρσενικόν Πολυζώης, Πανταζῆς ἀλλαχοῦ λέγονται καί τό Ζήσης.

Φαίνεται δέ ὅτι καί τό Σταμάτης ἔχει τήν αὐτήν αἰτιολογίαν, ἐννοουμένου τοῦ νά ἴσταται διαρκῶς ἐν τῇ ζωῇ. Διά τοῦτο καί αἱ γυναῖκες τῶν ὁποίων τά τέκνα ἀποθνήσκουσι, κρεμῶσιν εἰς τάς τέσσαρας γωνίας τῆς οἰκίας τάς εἰκόνας τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν καί τήν τοῦ ἁγίου Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος, ὡς σώστου τῶν νηπίων, καί Στυλιανούς καί Στυλίτας ὀνομάζουσιν τούς υἱούς αὐτῶν, ἵνα ἴστανται ὡς στύλοι. Ἦκουσα δέ καί μητέρα ἀπαιτήσασα νά ὀνομασθῇ ὁ υἱός τῆς Στερείος, διότι ἀπέθνησκον τά παιδιά τῆς, καί ζῆ τό φέρον τό ὄνομα τοῦτο υἱός τῆς. Ἰσως τήν αὐτήν καταγωγὴν ἔχει καί τό Στέργος, ὄνομα Κύριον ἐν Ρόδῳ ὅπερ ἄλλοι παράγουσιν ἐκ τοῦ ἀστέρος, ἄλλοι ἐκ τοῦ στέργω, ὅθεν καί ἐν Λειβησίῳ Ἀριζοῦ εἶνε ἀρι + ζῶ = Ἀριζῶ.

Ἀρητή: Καί τοῦτο εἶναι γυναικεῖον ὄνομα κατά τροπήν τοῦ ε εἰς η ἐκ τοῦ ἀρετή, μᾶς ἐνθυμίζει ὅμως τό ὄνομα τῆς Ἀρητῆς συζύγου τοῦ Ἄντινού Βασιλέως τῶν Φαιάκων ἀπαντῶν ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα.

M. I. ΜΟΥΣΑΙΟΣ

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΚΩΜΩΔΙΑΣ

Ἀντιφάτης Νικόλας

Μαλώνης, υἱός τοῦ Ἀντιφάτου

Προξενήτρια πρώτη

Προξενήτρια δευτέρα

Προξενητής τρίτος

Χατζῆ Διάκος, ἐπίτροπος τοῦ Ἁγίου Πισσιδείας

Χατζῆ Σεβαστός, προεστώς (Κοτσαβάσης)

Χατζῆ Προκόπιος, Ἱερομόναχος ἀγιορείτης

Παππα-Σωτήρης, Ἱερεύς καί Ἐφημέριος Λειβησίου

Διαματάρης, πενθερός τοῦ Μαλώνη

Διαματάραινα, ἡ σύζυγός του

Κοκκινιός, καλαδαρφός τοῦ Ἀντιφάτου

Ρήγινα, σύζυγος τοῦ Πανηγύρη, ἐναγομένη

Θουρουδῆς, ἀνεψιός τοῦ Πανηγύρη, ἐνάγων

Προεστοί, ἀνώνυμοι, κωφά πρόσωπα

Ἡ Σκηνή ἐν Λειβησίῳ ἐν ἔτει 1823.

Σημειώσεις. Αἱ ἐν τῷ κειμένῳ τουρκικαί παροιμίαι ὡς λέξεις ἐξηγοῦνται ἐν ταῖς προσηρτημέναις ἐν τέλει τῆς α΄ Πράξεως ἐρμηνευτικαῖς σημειώσεσιν, ἔνθα καί παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης. Ἐν τῷ φυλλαδίῳ τούτῳ περιέχεται μόνον ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς παρουσίας κωμωδίας.

Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ: Η ΜΝΗΣΤΕΙΑ

Σκηνή Α΄

ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ¹ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ

(Ἡ Ἀντιφάταινα κάθηται ἐν τῷ κατωφλίῳ τῆς οἰκίας τῆς κρατοῦσα ἡλακάτην φέρουσαν τολύπην βάμβακος ἐν τῇ ἀριστερᾷ καί μέ τήν δεξιάν ἄτρακτον καί νήθουσα. Γυνή δέ τις Λειβησιανή ἔρχεται καί ἀσπάζεται αὐτήν κατά τό ἐγγώριον ἰδίωμα).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Γειά Σας!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλῶς την!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Τί κάμνητη; Καλᾶσθη;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κάθουμούσθην. Κουμματάκιν. Ὑσές καλᾶσθη;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Κ' ἡμέες καλᾶμουσθην γιά τήν ὥραν.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἐν ἀκούστην ὁ Γιάννης;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἐχοιμουν πέντ' ἕξι μέρης πού μᾶς ἔστελην, κ' ἔκου-
σάμουν του καλά του.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἄς εἶνην δά, δόξα Σοι ὁ Θεῖός! Καλά σᾶς ἔκαμην.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Χαρούμενη νά τόν δουξάννης, κή καλά κή χρόνια ν' ἄχη
ὁ Μαλώνης Σου!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἄμ' πῶς ἦταν ἀανά κ' ἦρτης μας; Χαῖριν² νᾶννη!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Χαῖριν εἶννη! Ἡ νύφη τ' Ἀντώνη μ' ἔστελλην, κή χηρη-
τᾶ Σας, κή θέλει, λέ, ἄν εἶννη κηουσματτιν³ ἀπού Θειοῦ
κή θέλητη κι' ἀπατή κ' ὕσες τούν Μαλώνην εἰς τήν κό-
ρην της τήν Ἀθθοῦσαν. Ἄμ' θουρᾶς χά! νά μην μεί μου-
ζαλλιάσητη! Γιατί χά, ἔν σᾶς ἴμιλου. Στραβάραν νᾶχου!
Ποῦ χά τήν εὔρητη τέτοιαν κόρη; Κόρ' εἶνν' ἠκείνη;
ψυχή κόρη! ἄξια κή ἴπιδέξια κή καλουγουννιοῦ κόρη,
κή προικισμένη, κή λυγισμένη, πού λάμπει κή ἠ στρα-
τα της κή ἠ πουρπατηξιά της! Κή ἴπούνην, μάσαλλάχ',
ἀκάθιστη! Τού γουμάριν της καμμιά ἔν τού σηκώννει!
Ἵ σουρός της μέσ' τᾶ κλαδιά τού κίζιν στέκητη χάν κά-
στρουν, κή ὁ σουρός της μεί τᾶ ξύλα τού γιάζιν στέκητη
χάν πύργουζ! ἄν πῆς κ' εἰς τού φάμμαν της, κ' εἰς τού
κλωσμαν της, κ' εἰς τού καρκάφιν⁵ της, κ' εἰς τού ράμ-
μαν της, κ' εἰς τούν ἠγγρύπου⁶ της, ἴπού ἔν τήν ἔχει σ'
τουν κόσμουν! ἄν ἴπῆς χά στόμαν ἔχει κή γλώσσαν ἔν
ἔχει! ἠβῶ, κόρη μου, γιαντ' ἀαποῦ Σας, κή ξέρου σας, κή
ξέρω κή τού πηδάκιν σας ἴπούνην ἔναν κή μοναχόν, κ'
ἔν εἶννη κηῖμάτου, ηῖρα του ὄβλοουν κή μινασίπιν⁷ ἔν
ξέρου πλειόν τί θά μοῖ πῆς κή σύ;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλάκαμης κ' ἤρτης χάλας μου, ἀμ' ταάρις κ' εἶνν' εἰς
 τοῦ χέριν μου! Τοῦ πηδίν μου, κουμπάρα μου, εἶννη ἕνας
 ἄγροικους κή ξανάστροφους κ' ἔν 'μιλλείτη ἄν πῆς κ'
 ὁ ἀπατός του ὁ ἄντρας πῶχου πάου νά τούν 'πού μιάν
 κουβένταν κή «πιάννει μου μεί ταῦτημένα τά δαυλιά».

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἐν πατσάρει κ' οἱ ἀντράδοι τῶχουσιν! κή τά παλλι-
 κάργια! ἀμ' χίλια νῆνην ἠκεῖ πού θέλεις ἠσύ θά γινῆ.
 «Τάντρούενα ἠ γυναίκης τά κάμνουσιν».

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἐν μοί πειρνᾶ κόρη μου! ἄν πῆς, ἀπόμεινάσιν κή φέτι
 ἀταξειδέυτοι, κ' ἤρταν ἠ δουλειαῖς τουν ξανάστροφης
 κή ἠ χρουννιαῖς ἀκατάστατης, κ' ἔν ἔχουμουν τέτοιαν
 κουβένταν. Ἦκεινοι συννιαρίνουντην πού θά φύουν εἰς
 τ' ἀλάργου κή θά κάμουν πέντεξη χρόνια, ἄς πάουν δά
 κι ἄς ἔρτουν μεί τοῦ καλόν, κιαπέν κάμνουμουν ἱμιάν
 κουβένταν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἄς πάουν δά κ' εἰς τά μακρά. Γιατί θά κάμουσιν πέντη
 κ' ἔξη χρόνια; Μαάρι χάν κ' ἠσᾶς! Τ' ἔχητη δόξα σοι
 ὁ Θεῖος; Μή λᾶς κ' ἔχητη τρεῖς κή τέσσερης κόρης; Νά
 κλαίης μεί τά 'πηννιά σου δάκρυα ἠκείνης πόχουν κό-
 ρης! Κιαπέν ὕσές... «Βοῦλα τά ζουντανά πιττίνουν»⁸.
 Τῆν ὕγειάν μοι 'πέ, κιαπέν ἄς εἶν' καλά ὁ ἄντρας σου
 κή τοῦ πηδάκιν σου κι ἄν γέν ἠταξειδεψάσιν φέτι, τα-
 ξιδεύγουν τοῦ χρόνου. Νά κάτσου θέλου νά διαλουού-
 μου κ' ἠσᾶς; ἄς εἶν' μεί τῆς ὕγιαῖς Σας! Μεί τά πάνου
 Σας κή μεί τά κάτου Σας κή μεί τούν μουνουγειόν Σας,
 ἄκου τέκεινα! τ' ἔκατσης κή χουλιᾶς!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Δόξα σοι ὁ Θεῖος ἔν ἔχου ναμκιορλίκιν χέλας μου, κι' ἄς

εἶν' καλὰ ὁ ἀπατός του κή τοῦ πηδάκιν μου, ἀμ' ἔν τοῦ
 ξέρεις ἀανά; «κή οἱ πουλλαί πουλλά θέλουν, λέ κή ὁ
 ἕνας ἀπού βοῦλα». Θέλουμουν νά τά κάμουμουν βοῦλα
 μεί τοῦ κολάϊν μας. Εἶχαμουν ἀανά κή μιάν ἀηλλιάν
 κή εἶπαν μας πῶς ἡγέννησιν λέ, 'στοῦ βουνίν, κ' ἔφυαν
 ἀανά ἀφέντης κή πηδῖν ἀπ' τοῦ πουρνόν τοῦ Θειοῦ, κ'
 ἡγέννην τηννιά ἡ ὠρα κ' ἔν ἡφάνηκάσιν κ' εἶπαν μας πού
 τήν ἔφαην κή τοῦ τζαναβάριν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Μήν χουλιᾶς κή τίποτα ἔν ἔχει πρῶτα ὁ Θειός! Μέλη-
 σήτη δά πλειόν κ' ἡσές, κή δέκημούτ' ἕναν τζαάπιν⁹.
 Ἐχητη καλήν ἡμέραν!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

'Στού καλόν! (μόνη) Χαρά 'στούν ἄνθρωπον πού μοί
 προυξηννιάννει! σ' τούν κανακάρην μου θά πάου νά
 πάρου ἕναν ἰστραβόξυλουν, ἰμιάν κοτζάκηζαν «πὸν
 ἡύρίσκητη ὁ κώλους της δίχως ποννίν κή ἡ πουδιά της
 ἰσπαστρική»; χαρά σ' τήν μούρην ἰπώρχοντην καί 'λα!

Σκηνή Β΄

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

(Ἡ Ἀντιφάταινα κάθεται ὡς καί πρὶν νήθουσα, ἡ προξενήτρια ἀπαντᾷ πρὸ τῆς εἰσόδου κύνα, ὅστις ὀρμᾷ κατ' αὐτῆς, καί προσέρχεται εἰς τὴν Ἀντιφάταινα δραμαία, ἐπτοημένη καί κάτωχρος).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Μαρ' κόρη μου, ἔχει τῶδουνα ἕναν ἰσχύλλουν, κ' ἠχοστιβίρηξην γουβά γουβά, κή ἠξισπάστηκα, ὁ λουβιάρης!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Πιῆ μιάν οὐλλιάν νηρόν ἀμ' ποῦ ἦταν ἀανά κι αὐτός ὁ φαηνιάρης; Χάν ἄθθους ἠγένην ἢ μούρη σου!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἐν πατσάρη. Καλ' ἡμέρα σας καί 'λα. Τί κάμνητη καλᾶστη;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλή σου μέρα, καλῶς την! Κουμματάκιν ἐά. Ὑσές καλᾶστη;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Γιὰ τὴν ὄραν δά. Ὑ κουμπάρους μου καλᾶνην; ἀμ' ποῦ 'νην; ἔν εἶν ἠδῶ;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἐσαξ' ἠῦβγην ἠσβίχτην, λέ, κάθου, κάθου, κάθε, μόνια

μοναχός, κ' ἤσηκώστην ἀπού τυρνῶν κ' ἔφυην ἔσαξου
σ' τούν ιστούμπου.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἄμ' ὁ Μαλώνης καλᾶν κ' ἠκείνους;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Στα ξύλα ἔφυην απ' τὰ πουρνόν τοῦ Θειοῦ κι ἀκόμα
ἐν ἠφάνην, κ' ἠγένην τηνιὰ ἡ ὥρα, κ' ἔκαμην κή τόσην
ἰβρουχὴν κή κακουβάλλου κή κάθουμου.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἄμ' ἠῦρην την ἀανά τήν ἡμέραν νά φύη 'στοῦ βουνίν;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μάρ' κόρη μου, εἶνην ἕνας ξανάστροφους, κι ἄγροικουν
πηδίν, 'πάου νά τούν μιλήσου, κή λέει μου, Διάολου
κόρη, σκοτώννου Ση χά, κί' ἀναθθηματᾶ μου.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἐν πατσάρει! κή παλλικάρην εἶννην κή πόνου 'στῆς
λουλλάρης του.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἄμ' τί θά κάμης πλειόν, ἄς ἰζῆ ποῦννεν ἕνας κή μοναχός,
κιαπέν χάλπετ¹⁰ νά φρηνέψη θέλει ἀμ' πῶς ἦταν ἀανά
κ' ἦρτης, χάϊ κουμπάρα;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Μαρ' ἐν τοῦ ξέρεις ἀανά τοῦ τόπου μας τ' ἀτέτιν¹¹,
ἐν τοῦ ξέρης πῶχητη πειδίν κή «πᾶσα μιά ἔχει τοῦ
'μμάτιν της εἰς τῶμορφουν του πρῶμαν», ἡ νύφη τοῦ
πάρπα μου τοῦ Παλάση μ' ἔστελλην κή θέλει, λέ, ἄν
εἶννεν κηουσμᾶτιν³ ἀπού Θειοῦ τούν Μαλώνην εἰς τοῦ
κουρίν¹² της.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μάρ' ἔ κουμπάρα μου! Τί νά σοί 'ποῦ κ' ἠβῶ; ἔρχουνη

κή φεύγουσιν ἀπού χίλλης μηριαῖς κ' ὁ ἄντρας ἰπώχου
 ἔν καθίννει νά κάμουμουν ἱμιάν κουβένταν μόνουν πού
 ἰπάου νά τούν ἰμιλήσου, κή χαμέτα ἀαργουντρανᾶ μου,
 κή βλαστημᾶ μου, κή μηταννοιώννου χίλλης βουλαῖς.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Ἰβῶ ἀανά, μάρ κουμπάρα, ἦθελά του τοῦ Παλάση τού
 κουρίν εἰς τούν Μαλώνην. Γιατί, μάρ κουμπάρα εἶνην
 ψυχή κουρίν, χαρά σ' τού κουρίν! Λάμπει κή ἡ στράτα
 της κή ἡ πουρπατηξιά της! κι ὄμορφη κή καλουγουν-
 νιοῦ κόρη, κί ἀπού σόιν¹³, κή μαάρι Παναγιά μου, μεῖ
 τά καλά της κή μεῖ τά προικιά της χρουσά κι' ἀργυρά!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

ἸΑῖ! Νά δούμουν ἱμιάν χάλπετ κ' ἡμές ἔναν κουρίν θέν-
 νά πάρουμουν. Ἰἄν εἶνην κουσμάττιν...

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Κή πότη νᾶρτου νά μοῖ δίκη¹⁴ ἔναν τζαάπιν;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἰμ' ταάρις κή ξέρου του κ' ἡβῶ; τί θά σοῖ ἰποῦ; Ταάρις
 κ' εἶνν εἰς τού χέριν μου; ἡκείνου ἰνην σ' τάφέντη του
 τού χέριν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Νά χά ἡσῦ ξέρεις, ἡκείνους ξέρει, ἡμες ἀπ' τήν πόρταν
 νά μᾶς ἡζῶχτητη θά ἰμπαίνουμουν ἀπού τού παναθοῦ-
 ριν, ἡμές τούν Μαλώνην ἔν τούν ἀφίννουμουν νά πάη
 ἄλλοῦ. Τῆς ἰστράτης θά μαρμαρώσουμουν. ἸΕ,τι κι ἄν
 μᾶς ἰπήτη χαζῆριν¹⁵ εἶμουστην «τίργια τίργια τά καλά
 κ' ἔνα παραπάνου».

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Πᾶσα μιά ἔτι δέκη τόν Τσοτζοῦκιν της χά τού δέκη.
 Ποιός τά πήρην κ' ἔφυην;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΡΙΑ:

Σ' αὐτό ἀλήθειαν τοῦ λέεις, «ἀμ' χίλια νᾶννην τοῦ πουλλύν τοῦ φῶς εἰς τούν ἄθρωπον ζαράριν εἶνην», ἔχητη καλήν ἡμέραν. Μά χά! αὐριουν πάλι θά σ' ἔρτου.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Σ' τοῦ καλόν. (καθ' ἑαυτήν) Μά κι' αὐτή! Εἶπην κι' αὐτή τοῦ δικόν της! Μαρ' κόρη μου, μή ἡντρέποντην και 'λα! Τοῦ τέγγιν¹⁶ ἀανά τοῦ πηδιοῦ μου εἶνην τοῦ Παλάση τᾶπουκοῦννιν; Χαρά 'στὴν μούρην, πόρχοντην κή λέουν του καί 'λα!

Σκηνή Γ΄

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ ΤΡΙΤΟΣ

(Εἶνε ἑσπέρα. Ὁ Ἀντιφάτης μετὰ τῆς συζύγου του κάθηνται παρὰ τὴν ἐστίαν διαλεγόμενοι ἐνώπιον πυρᾶς καὶ ἀμυδροῦ λιχναρίου. Ὁ μὲν καπνίζει μακρὰν καπνοσύριγγα ἢ δέ νήθει τολύπην βάμβακος. Παρουσιάζεται ὁ προξενητής, ἀνὴρ σαρικοφόρος, φέρων μακρὰν καπνοσύριγγα, ἣτις προηγείται αὐτοῦ καπνίζουσα, εἶνε ἐνδεδυμένος κατὰ τὸν ἀρχαῖον Λειβισιανὸν ἱματισμόν).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλή 'σπέρα Σας, κή καλ' ἡμέρα Σας!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλή σου 'σπέρα, κή καλή Σου 'μέρα! ἄμ τέλεια τοῦ σελάμιν σου τσατταλούδικουν ἦταν! (πρὸς τὴν σύζυγόν του) φέρη μαρή¹⁷ ἕναν ἀγγειόν, κ' ἕναν μαξηλλάριν τόδουνα (ἢ σύζυγος φέρει προσκεφάλαιον καὶ τάπητα, ὃν στρώνει, καὶ ἐπ' αὐτοῦ καθίζει ὁ Προξενητής).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἄμ' πλειόν ἀριφ ὀλάν ἀγνασὴν¹⁸. Καλή 'σπέρα Σας κι ἀπού κουντά!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλή Σας ἑσπέρα.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλή 'σπέρα, Κουμπάρα!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Καλή Σου 'σπέρα ἀφέντη!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τί κάμνητη καλᾶστη;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλά 'στήν ὑγειάν Σας. Ὑσές καλᾶστι;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλά δόξα σοι ὁ Θεός!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τά μουρά καλᾶνην κ' ἡ κουμπάρα μου;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλᾶνην γιά τήν ὥραν. Ἡ Κουμπάρα σου ἠῦρην την ἱμιά κατηβασιά¹⁹ κή μή ἡμέρα της 'μέρα, μή ἡ νύχτα της νύχτα. «Φουνή σ' τήν γῆν, φουνή σ' τούν οὐρανόν». Ἡγήτεψάμουν την καί 'λα, ὄλματη. Ἔχουμουν τώρα πέντ' ἔξη 'μέρης, κή σόρμα πλειόν τού τιρλίκιν²⁰ μας! Πού λέει δά κή ὁ Ναστρατίνης «παρά νά 'ρουστήση ἡ γυναίκα μου κάλλια ν' ἀρουστήσου ἡβώ, κή παρά ν' ἀπουθάνου ἡβώ κάλλια ν' ἀπουθάνη ἡ γυναίκα μου», σουστή κουβέντα, μάνας υἱέ!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' ἔτσι εἶνην ὁ ἄρρουστος μες 'στού σπίτιν εἶνην κακόν τιρλίκιν. Ἐν ἀκούεις 'πού λέει κή ὁ Τούρκους «Χασταῖ πακκάν χαστά ὀλούρ»²¹; ἀμ' τί θά κάμουμουν; «Χασταλήκ σαγλήκ πιζίμ ἰτσίν»²². Πηραστικά νᾶνην κιαπέν βοῦλα τά ζουντανά πιττίνουν. Ἐπαθά την κ' ἡβώ αὐτήν τήν κατηβασιάν κ' εἶνην ἀζάβαλλη, ζόριν πρῶμαν. Ὑ ἄνθρωπους γένητη χάν μαγκαφᾶς, μήν νά

φάγ' ἀμπουρά μῆη νά πγῆ. Τ' αὐτιά του βουῶνουσιν χάν πού παίζουσι κάζηροι μέσσα, ἡ μύττη ταππώννητη, τὰ μάουλα πρήσκουνητη, τὰ δόντια δέρονουσι, μῆη τοῦ καπνοῦ τοῦ τάτιν ἡννοιώθης, μῆη τοῦ φαγιοῦ, κ' εἶση χάν ἄζῶν ἀμ' ἡμέναν ἦροτην μου τῆς καμήλας τοῦ μαλ- λίν ράστιν κῆ τοῦ γήτεμμαν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Πρέ χέ μάνας υἱέ, τί καμήλας μαλλίν; κῆ τί λαοῦ προ- βηαῖς τί βότυρου κοιλλαῖς; κῆ τί παχάρια μεί τῆς ἐψη- ματόπητητης! Βοῦλα ναφηλέ²³! Φέλαξιν θέλει, κῆ μη τῆς ἡμέρης. Βοῦλα εἶνην ἀπ' αὐταῖς τῆς ττακκιαῖς²⁴ κι ἀπ' τὰ πουλλά τὰ μαντήλια σ' τῆς γυναίκης, κ' εἰς τοὺς ἀρ- σηνικῶς ἀπού τοῦ κκιλάφιν κί ἀπ' τοῦ σαρίκιν. Σηκῶν- νουμου, πρ' ἀδαρφέ, ἀντράδοι κῆ γυναίκης ἕναν βουνίν 'πάνου σ' τήν κηφάλην μας! ἀμ' ἔλα δά τοῦ διάολου τοῦ πρῶμαν 'πούνην συνήθειουν! Τώρα λέ εἶπαν την πούν- νην τῆς Πιτσικαλλοῦς τοῦ χειρικόν 'καλόν, κ' ἠφάναξῆν την νά τῆς τοῦ γητέψη κ' ἠκείνη, νά δούμουν ἱμιάν.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Πάει κι' ἀπού τοῦ χειρικόν ὅπως τῶχει ὁ ἄνθρωπους εἶνην ἀμ' κατά που λέεις, μεί τῆς ἡμέρης κῆ μεί τὰ βραστά θά πειράση πρῶτα ὁ Θεῖός πειραστικά νᾶνην, κι ἀπέν πασαῖ κελέν τσεκκιλίρ²⁵.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἡβῶ θα' ποῦ πῶς πάει κι' ἀπ' τοῦ φηγγάριν, γιατί θου- ροῦ βοῦλα τὰ πρῶματα ντρανοῦσιν τοῦ φηγγάριν. Τε- γιαλήμ χάν θά κόψης ξύλουν, ἡντραναῖς τοῦ φηγγάριν. Χάν θά σπείρης φυτόν, ἡντραναῖς τοῦ φηγγάριν. Χάν θά κλαδέψης ἡντραναῖς τοῦ φηγγάριν. Ἡβῶ θα ποῦ πῶχει κῆ μηρικῶς ἄθρῶπους κ' εἶνην σακκάτηδοι κῆ λουλλαί για μεί κανέν ἀἴπιν εἶνην ἀπ' τοῦ φηγγάριν. Γιατί ἡμές οἱ ἄθρῶποι εἶμουστην ἀρσοῦζηδοι. Χαμέν φηγγάριν μηγκά-

ριν ἔν λίουμουν σαμάν χαραρή κιπί τεπίπ τουρούζ²⁶.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἵ Θεϊός τά ξέρει πλειόν αὐτά. Μήν παγαίνης τερινικά. Κατέρ²⁷ κατηρουλλάχ βέρσελαμ. Δόννεις χαμέτα τού κηφάλιν του, ἦβώ αὐτό ξέρου. Τί χαπάρια ἀποσαπάνου κι' ἔσακάτου; Νέβαρ νέ γιόκ πακκαλούμ²⁸;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἐν τάκουσήτη τά χαπάρια; Καβαλλάρης²⁹ ἦρτην γιά τά κουραμαῶ³⁰. Ἄπουτέρη εἶχην ἠκειδα ἔστουν ἰστούμπουν τούν Κκιαχᾶν, κ' ἔβαλλην φουναῖς μεί τού Σόμιν κ' ἔκαμαν ἠκει δα σαματτᾶν, κ' ἔλεην τού Σόμιν, ἠμέναν ἔβαλή μου τη βαρύν κουραμαῶ. Γιατί ἦντρανάτη τού ἐμσάλιν μου; Κ' ἔλεην κή ὁ προουηστός, πλήρωση, πρέ διάολου γυιέ, τού κουραμαῶ Σου! κή πουλλά μήν ἰτσαμπουνίννης! Κ' ἔλεην κή τού Σόμιν ἔν τού ξέρεις, ἀφηντικόν, τού χάλιν μου! Κ' ἔλεην κή ὁ Τεκιαχᾶς ὁ ἔνας σας τού χάλιν του, ὁ ἄλλους Σας τού γιουῶζιν του, Ποιός, πρέ, θά τού πληρώση τού κουραμαῶ; Ἵ ἀάς θέλει μαῖδιᾶ. Ἐν ἀμπουροῦ ἦβώ γιατα σᾶς κή γιαμόνουν νά γένουμου ρεζίλιν εἰς τούν καβαλλάρην. Κιοττούρ ὀλάν σουνοῦ! (εἶπην εἰς τού κηζάνιν) σοκ ταμαῶ ἄλ παρασηνή³¹. Κ' ἔβαλάν τουν εἰς τ' ἀχοῦριν.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Πῶς θά γινῆ τού χάλιν μας μ' αὐτά τά κουραμαῶ; ἀλλάχ ὄναρᾶ! ἄδαρφέ, ἔν συφταίνεις να πληρώσης τῶνα, τού κουραμαῶ, κή χαμέτα νά κι' ἄλλ' ἄου πίσου. Χαφτά σεκίζ, κουραμαῶ τοκκούζ. Πῶς θά κετσιντίση κή ἦ φτουχούλουγια;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἄμ' τί θά κάμης, λάατή μου; Νά κάμης ἔχεις; Τί πειρον' ἀπ' τού χέριν μας; Ἡμές εἴμουστην αὐγά. «Νά χτυπήση ἡ πέτρα ταῦγόν, βαί ταῦγόν! Νά χτυπήση ταῦγόν εἰς τήν

πέτραν πάλι βράϊ ταύγόν»! Εΐμουστην ἴστοῦ Μεεμμέτη τήν ττοπποῦζαν ἀπού κάτου. Αὔριουν μηθαύριουν ἔρχετη κή ὁ χαρατσής! Πάλι μαϊδιά! Παραῶ ὀγλού παρα³²! κάμη τού κολάϊν σου!

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄμ' τί θά κάμης, λάατή μου! Νά κάμης ἔχεις; Ὡς ἴπου θουροῦν τά ἴμμάτια σου θά κοστιβιρῶς, κιαπέν ὁ θυμιατός τά ξηπλύνει. «Ποϊλέ κάμ ποϊλέ κκετέρ³³, ποϊλέ κιλίρ, ποϊλέ κιτέρ». Ὁ Θεϊός νά μᾶς δίη ἀπουμουνήν, κή δύναμιν νά δουλεύγουμον χάν τούς μάγκους, νά συφταίνουμον σή βοῦλα τά βάρητα.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἵ Θεϊός ὁ μειαλουδύναμους κή ἡ Παναγία ἡ μειαλόχαρη νά βάλη τού χέριν της, κή νά μᾶς ληφτηρώννη ἀπ' τ' Ἄρειου³⁴ τά χέρια! Τού ἴδικόν μας πλειόν ἔτσ' ἦρτην κ' ἔτσι θά πάη. Τώρα τέλλεια ποῦνην πέντη κηφάλλια ρουμάϊκα ἔναν μαϊδῖν ποῦνην πηρίστασεις, ἀμπουρῶς νά ἴμιλήσης; Τήν πήτταν ἔν θάμπουρούμουν ναῦρουμουν! κ' εΐμουστην κή μουχτάτζιν εἰς τᾶξου. Ἄμ κή οἱ Τουρκαλλάδοι οἱ κακόμοιροι ἴλλιά τραβοῦσιν; θουρούμουν τους δά κ' ἡκείνους! ἀνάθημαν τούς ἡπείρην ἀπού τούς τζερεμέδους³⁵! Εἶχα ἔναν φίλουν εἰς τούς Καράτσουλφάδους, κ' ἡσήκωσιν, λέ, ὁ γυιός του μίαν κόρην κ' ἔφεράν τουν εἰς τού Κονάκιν κ' ἔμπηξάν τουν εἰς τού χάψουν³⁶ κ' ἡπήρην τουν τ' ἀνάθημαν! ἡπήρην τουν ὁ ἄᾶς ἱμιάν καμήλαν, κή χίλλια ἀσλανιά κή ὁ Καδῆς ἄλλου τόσα, ἡκοίττουνταν κ' ἔναν μῆναν εἰς τού χάψουν, κιαπέν ἔδεκάν τουν ἡμιάν λάσπην εἰς τούν κώλουν κι' ἀμόλυκάν τουν. Κ' εἶχην ὁ κακόμοιρους πάνου του κή κάτου του μίαν καμήλαν· ἄμη, φτουχέ, νά ζήσης!

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄμ' οἱ Ζαπιτάδοι αὐτά θέλουσιν ἔν ἀκούεις ἴπου λέει,

«λεσπέρ πόκ γέμεγίντζε ἀαλάρ χαλβᾶ γεμέζ³⁷»; ὁ Να-στρατίνης, λέ, ἔθελην νά δῆ στούν κάτου κόσμου πῶς πειροῦν οἱ ἀπηθαμμένοι, κ' ὑπήην κ' ἤμπην σ' ἕναν μεζάριν³⁸ κ' ἠκοίττουταν ἱμιάν νυχτιγιάν. Ἔτυχην νά πειροῦσιν ἀπουκεῖδα κερβάνια³⁹ κ' εἶχην ἕναν μου-λάριν φουρτουμένουν φυλτζάνια, κ' ἠξιπάστηκην, κ' ἐσπασάσιν βοῦλα τά γυαλλικά, κ' ἠγένηκάσιν τάρμα ταγάνιν⁴⁰. Κῆ πιάννουσοίτουν οἱ Καττηροτζῆδοι⁴¹, κῆ «τίτη φιλᾶ σοι κῆ τίτη χαλᾶ ση», δίουν τουν ἕναν καλόν ξύλουν, κῆ κάμνου τουν πασκαλλιᾶς αὐγόν. Τῆν ἄλλην τῆν ἡμέραν ἠρώτηνάν τουν, τί χαπάρια ἀπ' τούν κάτου κοσμού; Κ' ἔλεην ἄν ἠξιπαίνης μουλάρια φουρτουμέ-να φυλτζάνια, ἔχει ξύλουν, ἄν κοίττηση ραχάττιν, ἔν ἔχη τίποτα, ἡσυχία. Τώρα κι' αὐταί τοῦ διάολου οἱ γυαῖδοι, σηκώνουν κόρης τρώουντους οἱ ἀάδοι κῆ οἱ καδῆδοι. Σκουτώννουντην ἕνας μεί τούν ἄλλον, γίνουντην ζεῖ-πέκια⁴², ἀνάθημμάν τους! ἔν ἠντρανοῦσιν τῆν δουλειάν τουν. Εἶνην χάν τούς ἡσκύλλους. «Τομουζούν πουρνού-νοῦ κουλαγηνή κχεσάν⁴³, γίνε τομούζ, γίνε τομούζ⁴⁴». Ἔ,τι θέλεις κάμητουν. Πιλτιγιντέν βάζ κετσεμέζ⁴⁵.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἔτσια πού τοῦ λείεις εἶνην τοῦ διάολου τούς υἰέδους! Ἄμ' ὁ Τούρκους ἔν ἠδιαλουάτη τά ὕστηρινά! «Σουνου-νοῦ τοσουνέν μουρατηνά ἐρμέζ⁴⁶, λέ Πίρ ἐγίτιν γιασα-τηγή, λέ πίρ ἰνάτ ἰτσίν, πίρ μουράτ ἰτσίν⁴⁷». Κιαπέν χάν ἰσκουτουθῆ. Κατερί ποῖλέ ἴτι⁴⁸, λέ. Δέννει σοι χαμέτα τοῦ κηφάλιν του 'στου κατέριν. Κητέρ κατερουλλάχ βέσσελάμ.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' ἡ πίστι τουν δά. Μουκκαττερέ ἱμανίμβαρ, λέ, ἄμ, πίρ πακκάρσαν⁴⁹, σουστή κουβέντα μάνας υἰέ! δόννει σοι χα-μέτα τοῦ κηφάλιν του ἄμ' ἔμαθης κῆ τοῦ Λουκᾶ τά πηδιᾶ τί ἔκαμάσιν; ἠγένηκάσιν μουραφάδοι 'σ τούν μερκεμέν;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἦ Καδῆς⁵⁰ ἠκείνα ἔκαμήν σοι τα ἀλιχάνην. Εἶπαν νά τούς συβάσουν οἱ ἄθρῶποι κ' ἔν ἠδέχτη ὁ μικρός, κ' ὕπήην εἰς τήν Καντάραν⁵¹. Κ' ἤβγην πάνου ὁ ἄᾶς κή ὁ Καδῆς κ' ἔκαμάν τα κασσέμιν⁵⁹, κ' ἠπήρην πάσα ἕνας τού τυχηρόν του, κ' ἠπίττησην.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' ἡμές ἄθρῶπους ἔχουμουν; Εἶνην βούλουν μουζεβίρηδοι⁵³, κή μεί τά χαττούρια. Ἦχτέπηνναν λέ, ἕναν, κ' ἔλεην βάϊ ἄρκᾶν⁵⁴! Ἦχεις ἄρκᾶν; κάμνεις τήν δουλειάν Σου. Ἄμ' τού σπῆτιν ποιός τού πήρην;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τού σπῆτιν ἀυγάτησῆν του ὁ μικρός, κι ἀπόμεινν πάνου του διακόσια γουρούσια.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' τ' ἄκριβα; μάνας υἰέ!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Νά βγάλουν δά τοῦ Καδῆ τά ἠμάτια, τί εἶνν τούτου ρέσιμουν. Τ' εἶνν; τελλαλιγές, τ' εἶνν; καλεμιγές, κρυφά κή φανηρά, νοῦλλα ἠ νοῦλλα ἔφαην τα βουλα. Ἦν ἀκούεις πού λέει «τού γινάτιν βγάλλει ἠμάτιν»;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἦτσια πού τού λέεις εἶνν. Λέει κή ὁ Τούρκους ἰοφκέ, ἰλέ καλκάν ζιγιάν ἰλέν ὄττουρού⁵⁵. Εἶπα τουν τοῦ διάλου τούν ἰσχύλλουν, ἔλα, πρέ, κή μειάλους σοῦ νην, κ' ἔν πατσάρει. Στ' ἀδέρφια μέσα αὐτά ἔν θουρηούντην, ἄς πάρ' ἠκείνους παρα πάνου κή δέχτου σ' ἠκείνου, ἠποῦ σοι λέουσιν οἱ ἄθρῶποι κ' ἔν ἠπειστήκην. Ἄμ' ἠθουράς του κή τού Σουβλίν⁵⁶ ἠκείνους ἠ ἀναθηματισμένους τους ἠτορίτιννην. Ἦν ἀκούεις ἠπού λέει, λέ «τού ππαλττά τού στειλλίν εἶνν' ἀπού μέσα μας»;

Αὐτήν τήν κουβένταν εἶπην την τά δηντρά, ἔκαμάσιν μεντζιλίσιν⁵⁷, κ' εἶπασιν πῶς θά γλυτώσουμεν ἡμέσ ἀπού τούν παλατᾶν κ' εἶπασιν πάλι, ἀμ' τοῦ στειλλίν εἶνιν ἀπού μέσα μας.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἄμ' ἰγιά νά βγάλη δά λαῶς εἰς τούς ἀάδους κ' εἰς τούς καδῆδους! πού τούν ἔχουν χάν τούς ἀβτζήδους τήν ττάζαν! Ττεφεκκελί κουρουλτίννητη κή λέει «ἡβῶ μεί τούν ἄαν μιλοῦ κι ἀπού τούν σακκοῦλιν του γημίννου⁵⁸»; Εἶχην λέ, ἔναν προηστόν κ' ἔλεάν τουν Παρασκηβγᾶν, κ' ἔλεην βούλουν «εἶπην ὁ ἄας, ἐ Παρασκηβγᾶ!» κή τοῦ Σουβλίν βούλουν' «εἶπην ὁ ἄας» εἶνην ἀνάθημᾶν τους βούλους!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' ἀμπουράς νά τούς μιλήσης; μέλησή τουν δά. Μόνουν μόνουν! κή χαμέτα νάμπης εἰς τοῦ Καδῆ τοῦ τυρπαλλάκιν! ἀκούουν τουν, καλέ, γιατί γεμλετίννει⁵⁹ τους. Χαμέτα ἔκουσην τίποτα; κή ἴστοῦ Καδῆ τοῦ ἴφτιν, ἡκειννᾶς, ἀφέντιμ, ἡππήδησην ἀπού τοῦ παναθοῦριν. Ἰκειννᾶς εἶπην ἔτσινα! κή τοῦ τό κή τοῦ τό, διαβάννει της τα συναξάριν, ἄνσηζταν⁶⁰ παίρνουν σει μέσα ἴστου χάφουν, κή ὁ τζερεμές κόβγητη πάλι ἀπού τοῦ Σουβλίν, κή λέεις τουν κή ἴσπουλλάετη, πάρπα! Τί θά κάμης; Τάς τα ἔλλερινδέ, κούστα ἔλλεριντέ⁶¹. «κή ἡ πέτρα ἴστούν χέριν τουν κή τοῦ πουλλίν». Σερινέ ναλέτ⁶²! Οἱ Ζαπιτάδοι θέλουν μουζεβίρηδους, χάν τούν ἀβτζήν πού θέλει ττάζα νά βγάλλη τούς λαῶς ἀπού τήν τύρπαν. Ἰ δουλειά τουν εἶνην μουζεβιρλίκιν. Κ' ἡδῶδα ἴπού μιλούμουν φουούμου τους τούς ἀναθηματισμένους! «κόρκ κορχμαζτάν, οὔττάν οὔττανμαζτάν⁶³!»

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἰτσινα ἴπού τοῦ λέεις εἶνην. Ποιός εἶνην χηρλή⁶⁴! ἀνάθημᾶν τους! Βοῦλοι περί ἐμοῦ εἶνην, ἡμέσ εἶμουστην

λεσπέρηδοι ἄθρῶποι, φουκαράδοι, ἐλί κογινοντά, ἐλκάνιμηδοι. Καλή μέρα, ᾿φηντικόν, σήμερα εἴση ἀπ' τὰ χτές πειά καλλιός κή πέραση κή φύη. Εἶπαν, λέ τούν Ναστρατίνην πῶς πηρναῶς μεί τήν γυναίκαν σου; κ' εἶπην «Γιά ἐγίίμ για κκιοττοῦ⁶⁵, κετσινμίκτιρ τσαρεσί⁶⁶». Ποιός εἶν' ὁ καλός τουν; ὁ Χατζή Σηβαστός εἶνην καλός ᾿πού λέει «ἡῦρης τουν τούν ἡφτουχόν, κ' εἶνην ἔσα μεί τὰ γόνατα ᾿στήν λάσπην, μπήξη τουν παρά μέσα ἔσα μεί τούν λαιμόν χάν τούν πειράσης εἰς τοῦ χέριν, σβάξη τουν μεί τούν κκετζέν τοῦ διάολου τούν ὕγιόν» Γιόξα ὁ Χατζής ᾿πῶβαλην τούν Ποπαγιάννην μέσα στήν ἀμπλώχτραν, κ' ἔλειψην κ' εἰς τὰ γέννεια του ἔφημαν κ' εἶχην τουν τσακτισμένουν μεί τήν ἄλυσιν μέσα ᾿στούν νήλιουν τοῦ ᾿λιπύριν, κ' ἔτρωάν του ἡ μυίης; ἀνάθημάν τουν πειά καλλιόντουν! τοῦ διάλου τούς τουρκουλάτρηδους. Οἱ Ζαπιτάδοι, πάρμου, ἔχουσιν ἕναν μερχαμέττιν⁶⁷, ἀμ' αὐτοί οἱ ἀναθηματισμένοι εἶνην τσακκάληδοι κή τρώουν κή κάθουντην τούν φουκαράν. «Φουκκαρηνήν παπασή γιόκ⁶⁸». Βάσσελαμ⁶⁹! εἶμουστην ἀρφανοί, ἀμ' ἀμπουράς νά τούς μιλήσης; Μόνουν «κεμεσινί κουρτταν καπιτάν τιρ⁷⁰» ἄς τάφήσουμουν αὐτά... κι ἄς ἔρτουμουν εἰς τήν κουβένταν μας. Ποῦ ἀπόμεινην ἡκείνηδα ἡ κουβέντα ᾿ποῦ σ' εἶπα τέε προυχτές;

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄμ' τώρα ᾿πού λέεις, ἔχου ἡβῶ πηδίν ᾿ποῦ θ' ἀναβουργιαῖσου;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τί λόους εἶν' αὐτός; ἀκόμα νά μειλλαίνη θέλεις δηκουχτώ χρουνῶν πηδίν; Ἡδῶ ἔν θουράς; ὁ κόσμους μέσα στήν κοῦναν τ' ἀναβουριάννουν τά πηδιά τουν, κή τῆς κόρης τουν. Ἡπέρασιν πιλέ⁷¹ ὁ κηρός του, κή ξάννοιξη νά δόσης τοῦ κηφάλιν του.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἦβώ κουλία μου, θέλου τήν ἱμιάν τήν ἠβδουμάδα ἀναβούργιασμα κή τήν ἄλλην ἅπαντρεμαν. Τί ἀνάγκη σύρτα κή φέρτα; θέλεις μου; θέλουσι. Βέσσελάμ. Τού καλόν αὐτό εἶνῃν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Καλόν τού λειῖ σου, ἀμ' σόζ ἀγνάτ⁷² τῆς γυναίκαῖς τοῦ διάολου τῆς κόρης! Χάν ἔμπη ὁ Γηννάρις ἔγριτζα⁷³ τῆς ἠμπαίννει. Θουράς τῆς πλειόν ἄλλης ἔσα πάνου ἄλλης ἔσα κάτου, βηζήρ βηζήρ⁷⁴. Θουράς κή τά φανάρια τοῦν προυξηγητάδου ἀλλ' ἔσα δῶ κι ἄλλ' ἔσα κει, ἔπαιξην τού κουρρουμιάου; ἔν ἀφήννου πλειόν τούν ἄθρωπου ραχάττιν. Ἦβώ τώρα, μά τούν Θειόν ἔν θέλου ν' ἄρτου τ' ἄϊ Βασιλειοῦ ἵστου Λείβησιν γιὰτ' αὐτάδα κή γιά μόνου.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄϊ! αὐτά τά πρῶματα ἔτσι ἠδόστηκάσιν. Ἦβώ σ' ἠσέ-ναν, ἠσύ σ' ἠμέναν, ἕνας μεί τούν ἄλλουν μας θά θειου-ρούμουν τήν δουλειάν μας κή τήν ἔχρειαν μας. «Πᾶσα ἕνας γιά τού τσοτζίκιν του πασκίξει».

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἔτσια πού τού λέεις εἶνῃν ἀμ' ἄκουση χά νά σοι ποῦ. Λέουσιν τάχατοι ἴτσινά μου κ' ἠκείνά μου, ἀμ κή τού κόσμου οι ἐγλεντζέδοι⁷⁵ αὐταί εἶνῃν. Νάση δά ἀνάκα-τους μεί τούν κόσμου. Γιατί τά θέλουν τά πηδιά κή τίς κόρης; γιά νά μὴν εἶση ξανάκατους μεί τούν κόσμου. Ἄναβουργιάννεις τού πηδίν σου, μπαίνεις σ' ἕνα σῶν, κάμνεις συμπεθθέρους συμπεθθέρης σαγτάν σολτάν⁷⁶, μαντινάδης⁷⁷ πασκούνια ἐγλεντζέδοι, χαραις, αὐταίς εἶνῃν ἠ χαραις τοῦ κόσμου δά. Κ' ἠσές ἔχητ' ἀνάγκη νά παντρέψητη τού πηδίν σας. Τ' ἔχητη δόξα σοι ὁ Θειός; Νά κή ἠ κουμπάρα μου μόννια μαναχῆ εἶνῃν. Θέ-λητ' ἄνθρωπου ἵστου σπῆτιν μέσα. Ἄπ' τήν ἄλλην πάλι

τήν μηριάν λέουν κή ἡ γυναίκης Παναγιά μ' ἀκαταδέ-
καστα, χάν ἔχης στραβά θηλυκά, τί θά κάμης; «ἔτσι
'πού κουτσεύγουν βοῦλοι θά κουτσεύγης κή σύ». Ἐτσ'
εἶν' αὐτά τά πρῶματα.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄς ἡδιαλουῖστούμουν δά κ' ἡμές ἱμιάν κή δυό, κιαπέν
κουσμάττιν τά πρῶματα. Αὐτά τά πρῶματα ἀτζαλε-
γέ κελμέζ⁷⁸. Ὑ ἄνθρωπους «γιασατίκτζα κετσινετζεγινί
γιορουλούντζαγια κατάρ ἀραμαλή⁷⁹» λέει κή ὁ Τούρ-
κους «χάλπετ τουσουνέ τουσουνέ ὀλούρ⁸⁰». Κ' ἡβώ πά-
νου μου κή κάτου μου ἕναν πηδίν τῶχου ἶς κκησματτί-
ντηρ⁸¹.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Βοῦλα τά πρῶματα κουσμάττιν εἶνην, ἔν σοί λέου
τώρα ἡβώ... ἄμ' κή τοῦ κουρίν⁷ τοῦ Διουματάρη ἀλλάχ
ἰτσι⁸² εἶνην εὔλοουν κή μινασίπιν για τούν Μαλώνην
θαρρεῖς κή τηργιάννει κή κάρητη. Χέρσει πίρ σεπέπιλε
ὀλούρ⁸³. Βοῦλα μ' ἕναν σεπέπιν⁸⁴ γένουντην.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἡμέσ τώρα λέουμουν νά φύουμουν, ἄν θέλη ὁ Θεῖος εἰς
τάλάργου, κή θά κάμουμουν ἔξ ἀπού θάνατουν τίργια
χρόνια. Ἄς πάουμουν δά κι ἄς ἔρτουμουν κι' ἀπέν ἄν
εἶνην ἀπού Θειοῦ γραμμένουν, χάλπετ ἕναν πηδίν ἱμιάν
κόρην θέ νά πάρη μιά κόρη ἕναν πηδίν

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Τζάνουμ! Ἡμέσ τώρα ἔν εἶπαμουν κή καλά γάμουν.
Μόνουν ἕναν σημάδιν, για νά ξηνοιάση κ' ἡκείνους ὁ
ἄθρωπους.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄταμ⁸⁵ «τ' εἶν' ὁ λόους τί εἶν' τοῦ φλουρίν». Ἄν εἶμου-
στιν καλά, χάν πάουμουν κ' ἔρτουμουν τηλειώννουμούν

τα βοῦλα μαζῆν, πρῶτα ὁ Θεῖός.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἡ κουβέντα σου καλή, ἀμ' ἔν παίρνει μουσαφίρην. Πέμουτη του ὕστερινοῦ θά γίνη γ' ἔν θά γίνη νά ἴντρανήξη κ' ἡκείνους ὁ ἄθρωπος τοῦ κυλαίν του. Πού θά μοί τούν ἔχης τώρα μεί μιάν πομπακηρήν κλουστήν δουμμένουν λόους εἶνν' αὐτός; Τί λέεις κή σύ; κουμπάρα!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ποῦ τοῦ ξέρου ἴβω! Ὑ ἀφέντης του ξέρει, ἡβῶ ἴμου μιὰ γυναῖκα. Στέκουντας ὁ ἀφέντης του, ἔν μοί πέφτει ἡμέναν κουβέντα, ἡβῶ μου ἕναν βῶδιν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἄμ χίλλια νᾶνην κή σύ γουννιός εἶση χέμ αὐταῖς τῆς δουλειαῖς πάντα κή διά πάντα ἡ γυναίκτης τῆς ἰσκαρώννουσιν;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἡ γυναίκτης τῆς ἰσκαρώννουσιν ξέρου του κ' ἡβῶ, ἀμ' μεί τί μούρην ἔστελην ἡ Διουματαρίνα κή γυρεύγει τοῦ πηδίν μου; ἴπῶν ἔφηκην ἕναν λόουν γιά τήν ἀάπην, ἡκείνη ἡμέναν;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Σῶπα, μαρή (πρός τήν σύζυγόν του βαρβάρως ἀποτεινόμενος) Διάολου κόρη ἰνναί! φούντης θά μοί βγάλης εἰς τήν μέσην τζάνινα σήτ στηγήμ⁸⁶!

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἄς εἶνην δά. Ἐν εἴμουστην ξένοι. Τί θυμώνηση πλειόν ἡσύ; Γυναῖκα εἶνην, κι' ἄς πῆ τήν κουβένταν της.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἐν θέλου ἡβῶ τέτοιης κουβέντης ἀνάλατης. Πέρσου, λέ, ἡ νύφη τοῦ Διουματάρη ἔπιασην ἰσκουλούκια μεί τοῦ Γιαλαντζῆ, ἔπιασην κή τίτη μεί τά κηλλῆ, κ' ἡπήασιν εἰς

τά φύλλα τῆς συκαμινιάς εἰς τ' ἀππάνου τοῦ χουράφιν
κ' ἠκαταμίλησάσιν. Νά κουβέντης ἀνάλατης κ' ἔδεσῆν
της εἰς τούν ψιλόν τούν κόμπουν.

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Εἶπην μού του κ' ἠμέναν ἠ νύμφη τοῦ Διουματάρη, πού
ἠλουόφερήτη, κ' εἶπην μου χάϊ κουμπάρη ἔν ἔχου μού-
ρην ἄμ ἔν ἰφταίχου ἠβῶ ἠ κακουμοίρα, ἠ συντρόφα μου
φχταίχει ἄμ' χίλλια νᾶννη γυναίκης εἴμουστην!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κ' ἠβῶ γυναίκα ἤμου, ἄμ' ἔν εἶπα καμμιάν κουβένταν
νάντρέπουμου. Ἄμ' ἠκείνη ἠμέναν ἠδέινεσῆν μου «τοῦ
γάμου μου κῆ τοῦ παστοῦ μου».

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Σῶπα λῶ. Τίναν ἠμιλοῦ μαρῆ; Τώρα θά κατηβῆ τοῦ τσι-
πούκιν εἰς τήν κηφάλην σου χᾶ, διάολου κόρη.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Τ' εἶννη, καλέ συ, κῆ πιάννης μου βούλου «μεί ταῦτη-
μένα τά δαυλιά». Χαρά ἠστῆν μούρην ἄφηκῆ μου δά νά
μιλήσου, κῆ ξέρουμούν του ποῦση φόρσους. (Διακόπτε-
ται ἠ συνδιάλεξις καί καπνίζου).

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(πρός τήν σύζυγόν του) Ψῆση μαρῆ ἔναν καιβέν, σούρ-
τισῆ τούν τζεβζέν. Κι' ἀνάθημάν σας βούλης, γυναίκης
ἔν εἶστη;

(Ὁ καφρές ἐψῆνηται καί τόν πίνουν).

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Αἶ! Βακτῆ ἰκκί ἐτελίμ. ἠεχτη καλόν ἰβράδου.

(Σηκῶνεται ἔν' ἀπέλθη).

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

(ἰστάμενος ἐπί ποδός) Χηρέτα μού τουν ἠσύ τούν Διου-
ματάρην κι' ἄς κάθητη βαρύς, κι ἄν εἶννη κχουσματτιν

πειά καλλιάν ἀπ' τήν κόρην του θαῦρουμουν;

ΠΡΟΞΕΝΗΤΗΣ:

Ἐχρητη καλόν ἰβράδου!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Εἰς τοῦ καλόν ξημήρωμαν! (μόνος πρὸς τήν γυναῖκα του) Μαρ' ἔ διάολου κόρη, τέτοιης μικραῖς κουβέντης τί τῆς ἰσκαλᾶς;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Γιατί ἔν θά τῆς ἰσκαλοῦ; Χάν μ' ἔλεην ἡμέναν ἠκείνα βουῦλα τά λόγια, ἔτσια ἔκαψην τήν καρτιάν μου. Κιαπέν τώρα «πούμου τοῦ πάνου μύλου ἢ πέτρα», ἄν θελ' ἄς τ' ἀκούση· ἄκου τεκεινά!

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τοῦ διάολου τῆς γυναίκης, πρ' ἀδαρφέ! Τεβέκιννίδισης εἶνην⁸⁷ Πού λέει δά κή ὁ Τούρκους «ἀλλάχ σακλασῆν ἄταμή καρῆ σερητέν⁸⁸», σουστή κουβέντα, μάνας υἱέ! Μά τώρα μαρή, 'πούρτην κή παρακαλα σει γιά τοῦ πηδίν σου!

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κιαπέν πού παρακαλᾶ. Ἐτσια 'πόκαψην ἠκείνη τήν καρτιάν μου, θά κόψου κ' ἠβώ τήν δικήν της.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τοῦ κουρίν της, μαρή, πῶς πάει;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Κουρίν δά μεσ' ταύγόν ἀκόμα· ἄμ' τοῦ πηδίν σου ἔν τοῦ θέλει.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Γιατί πέφτει τον ἠκείνον κουβέντα; ἀαζηνά στησά-ρημ⁸⁹ τοῦ διάολου τοῦ πηδάκιν.

Σκηνή Δ´

(Ο Διαματάρης πορεύεται εις τήν οίκίαν του Ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου Χατζῆ Διάκου καί παρακαλεῖ αὐτόν νά ὑπάγη μετά τοῦ Δημογέροντος Χατζῆ Σεβαστοῦ καί τοῦ Προκοπίου διά νά ἐκτελέσουν τήν μνηστείαν τῆς θυγατρὸς του. Ἡ Σκηνή ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχ. ἐπιτρόπου. Ὁ Χατζῆ Διάκος εἶνε ἀνὴρ πενηκοντούτης σαρικοφόρος καί φέρει μανδύαν Τουρκικὸν τζουμπέν καί ὁ Χατζῆ Σεβαστός ὡσαύτως).

Τα πρόσωπα που παίρνουν μέρος στη σκηνή: Διαματάρης, Χ. Διάκος, Χ. Σεβαστός, Προκόπιος καί Παππᾶ Σωτήρης.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(εἰσερχόμενος χαιρετίζει εὐσεβάστως θέτων τήν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους καί κλίνων τήν κεφαλὴν) Καλή σπέρα Σας!

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

(κάθεται καπνίζων μακράν καπνοσύριγγα) Καλή Σου σπέρα Διαματάρη! Πῶς ἦταν κ' ἤρτης;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἦβώ, ἀφηντικόν, ἔθελαν νά 'πάης ἰμιάν βουλάν εις τ' Ἀντιφάτου γιά τού Χρουσαφινίν εις τού πηδίν του.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦχητη καμμιάν κουβένταν;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἔστειλα μιάν γυναίκαν κι τούν κείτουάν μου τούν Γιαγκκλήτζην, ἀμ' θέλου νά πάητη κ' ἡσές μεί τούν Χατζῆ Σηβαστόν κή μεί τούν Χατζῆ Προκόπιον, κ' ἡμίλησά τουν κή χάρτη κ' ὁ ποππᾶ Σουτήρης ἡδῶ, νά πάητη βουῖλοι μαζῆν. Γιατί χίλλια νάνην τού δικόν σας τού βάρους πατᾶ. Ὑ ἀπατός του εἶνην καλουσέβαστους ἀμ' ἡ γυναίκα εἶνην ποῦ τού βαστᾶ κουμματάκιν. Ἄμ' χάν πάητη ἡσές... χίλια... νάνην, ἀγῆρο πατσῆκτζα γεγνή κκαλκάρ τζάνουμ⁹⁰ ἀφηντικόν νά μήν κάμης τᾶξου νοῦν κή χάλπετ, κ' ἡμές ἀνθρῶποι εἵμουστην. Πίρο γιαβᾶς ἀττήν πάσκηνή, τουετᾶ πελίριζ. Γιούκ ἀλτήν τά ἐσέκ καλή⁹¹.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Νᾶρτη θέλει τώρα κή ὁ Χατζῆ Σηβαστός;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἦβῶ τώρα ἔρχομ' ἀπού 'κεῖ, κ' εἶπην μου χάτε σύ κ' ἔρχομου κ' ἡβῶ 'στοῦ X. Διάκου.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Αἴ! χάν ἔρτη 'πάουμουν ἀπόψη μαζῆν.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(παρουσιάζεται φέρων μακράν καπνοσύριγγα ἀνημμένην καί καπνίζουσαν) Καλή 'σπέρα Σας.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Καλή Σου σπέρα Χατζῆ Σηβαστέ! Τί μαντάτα;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλά. Ὑσές τί μαντάτα;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Καλά για τήν ὥραν, ἀπ' τού κονάκιν ἔρχουσουν μή λάς κ' ἔχει πάλι τίποτα;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τί θᾶχη; ὁ ἄᾱς θέλει κκιοστέκια⁹².

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Κκιοστέκια θέλει; ᾿Δέ τοῦ διάολου τῆς ἀγγαρειαῖς! ἄμ' ὁ καβαλλάρης;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

᾿Υ καβαλλάρης... ἡγιαττήρησάμουν μεί τούν ἰγραμμα-
τικόν τὰ μαϊδιά, κι ὅσουν νά τούν κάμουμουν νά σηκου-
στή εἶδαμουν κ' ἔπαθάμουν! ἔφυην ἕναν ἀπλουτάρην
πέντη ὀκκάδης. Τί θά κάμης;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἀμ' τί θά κάμης λάατή μου; νά κάμεις ἔχεις; ἀνάθθημάν
τους! καῖναγιάν γερινέ τοκκέρσαν ὀλούρ⁹³. Τί τῶκαμῆτη
πλειόν τοῦ κουραμᾶ χάν ἔφουα ἡβῶ;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

᾿Ησάλτισάμουν του, κ' ἡπίττησαν τὰ μαϊδιά, ἄμ' ἀπό-
μεινάσιν πακκηγιάδοι. ᾿Η τζοῦντα ἔκαμην κκεσίριν⁹⁴.
᾿Υ Σταματουλλάς λείπει ὁ Παναέτακας, τοῦ Σόμιν, ὁ
Ζιαβίδα, τοῦ Ταλακίν, ὁ Παλλίκαρους, ὁ Ἀρκουδιάρης,
ὁ Βιλλαρᾶς, ὁ Κάβουρας, ὁ Καρᾶ Μαχώνης, ὁ Σαρῆ
Νικόλας, ὁ Ξυντηρίκης, ὁ Σαλαμαλέκης, ὁ Πασπαρᾶς,
ὁ Φακκή, ὁ Χάνια, ὁ Ἀπούκοττους, ὁ Πίτσουκας, ὁ Μέρ-
μιγκας, ὁ Πιτσινης, ὁ Κοζάνης κι ἀθθυμούμου τους καί
λα; Βοῦλοι αὐταί κι ἄλλοι πουλλαί λείπουν; κή ὁ ἕνας
κὴ ὁ ἄλλους. Ποιόν θά πιάσης; Δίεις τουν πλειόν τούν
σετζετέν⁹⁵ γιά ἕν τούν δίεις; ἡκείνους κή καλά ἔθελην
τά μαϊδιά σουστά. Εἶπην τουν πλειόν ὁ ἄᾱς χάτε κ' ἡβῶ
χαφταγιά κατάρ οὐλαστηρήν⁹⁶ κ' ἡσήκωσάμουν τουν μ'
ἕναν χάλιν κ' ἡπήην εἰς τἀνάθθημαν.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Πρ' ἄμ' ἄ καρτάς⁹⁷! Εἶνην κ' ὁ Γραμματικὸς κουνιάρης,
Βούλουν θουροῦ τουν κή κάθητη ᾿στούν Ἰστούμπουν εἰς

τήν τάμαν.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλέ τί θά σεί κάμη ύ Γραμματικός; Μαϊδιά θά σοί γηνηγήση;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Μήν μοί τούς παλταίρης τού διάολου τούς υιέδους, ἄν ἀπαῶς τούν Θεión, δέση μού τουν τήν νουράν του σοί λέου ἔβώ. Τούν προηστούν ύ Γραμματικός τούν ἡβγάλλει παλλικάριν ἡκείνου ἔπου σεί λέου ἡβώ ἔσεναν.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄς εἶνην, καλέ... ὕστερα ὕστερα πεσιῖνί μι σαλλατήμ.⁹⁸ τού Διάολου τούν υión; ἔστ' ἀνάθημαν ἔπου τούν ἔχει ἔτι πῆς ἡσύ κ' ἡβώ.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Μεί συμπάθειουν, λέ ττέρος οὐρέν κιοππέκ, σουρουγέ κουρκεττιρίρ.⁹⁹

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(εἰσέρχεται) Καλή ἔσπέρα Σας, ἄρχοντες!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

(ἀνίσταται) Καλή σου ἔσπέρα, γέροντα! πέραση τούνα. Καλή σπέρα Σας.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλή σπέρα, Γέροντα, ἄμ' γιατί εἶση τυλιμένους; πειραστικά!

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Καλή ἔσπέρα Σας, Κύριε X. Σεβαστέ! Σᾶς εὐχαριστῶ εἶμαι ὀλίγον ἀδιάθετος ἀπό κρυολόγημα καί δέν ἤθελα νά ἐξέλθω ἀλλά δέν ἡμπόρεσα ν' ἀποφύγω τάς παρακλήσεις τοῦ κυρίου Διαματάρη καί ἡναγκάστην νά ἐξέλθω μετά προφυλάξεως.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Αἴ σήκουστη νά 'παίννουμουν.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἄμ' χάρτη κ' ἡ Ποππᾶ Σουτήρης.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὅγλείσα¹⁰⁰ ἄς ἀλιμένουμουν. Κή τί τούν ἔθελης ἡκείνουν τούν λουλλον;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἄμ' πλειόν εἴνην ποππᾶς μας γιά.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὅγλείσα ἄς ἀλιμένουμουν κομμάιν, ὅσουν νά πιῆ κή ὁ Χατζῆ Πρικόπιους τούν καίφάν του. Πότ' ἔχουμουν ἀπούκουργαίς Χ. Προκόπη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εἰς τάς εἴκοσι Φεβρουάριου.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὅγλείσα τού γιαιγλή φέτι θά τού κάψουμουν κέτσιν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τό Πάσχα εἶνε ὄψιμον 15 Ἀπριλίου.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἡ Σοῦμα¹⁰¹ ὄγλείσα εἴνην τήν ἐρχόμενην τήν ἡβτουμάδαν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μάλιστα. Τό τριώδιον ἄρχεται τήν προσεχῆ Κυριακῆν.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τζανήμ κουρπᾶν ὀλοούν¹⁰² εἰς τούν μαλιματλήν¹⁰³ τούν ἄθρωπου! Χαμέτα τού τζουάπιν εἴνην χαζῆριν¹⁰⁴.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μήπως εἶναι ζήτημα θεολογικόν;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ῥώτηξῆ δά κή τούν ποππᾶ Σουτήρην νά δούμουν τί θά πῆ;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Καλή ᾿σπέρα Σας, ᾶγιη ἐπίτροπε!

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄν ἐλεάμουν κή καμμιάν κουβένταν, ὁ ποππᾶς νά μάς ἀκούση ἔθελην! Καλή ᾿σπέρα, Ποππᾶ, ᾶμ τούν ἐπίτροπου μόνουν χηρητᾶς; εἰς ἡμᾶς νέ καλησπέρα νέ καλημέρα;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἄμμῆ; ἡκείνουν ᾿ποῦνην εἰς τοῦ Δησπότη τούν πόδαν πρῶτα κιαπέν τούς ἄλλους. Καλή σου ᾿σπέρα Χατζῆ Τσορπατζῆ¹⁰⁵.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἐ! Ποππᾶ ἡμιάν κουβένταν θά σε ρουτήξουμουν. Τῆς ᾶης Πηλαγίας ἀργία εἶνην;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Τί λόους εἶν ᾿αὐτός; Τῆς ᾶης Πηλαίγιας ποῦνην εἰς τῆς Πιπιριᾶς τοῦ χουράφιν μέσα; εἶνην τοῦ τόπου μας Πανῆρη κή μουνουκκλησιν χάν τῆς ᾶης Παρασκηγῆς, κ ᾿εἶνην ἀργία κή κατάλυσις οἴνου καί ἐλαίου.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Εἶδες X. Σεβαστέ, πού λέεις ἔν ἡγγρουνά ἡ Ποππασουτήρης.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἡβῶ ἔν ἔλεα γιά τῆς ᾶης Πηλαίγιας ᾿πού τοῦ ξέρουν κή τοῦ βουνιοῦ οἱ λαγοί, ἡβῶ λέου γιά τήν μειάλην Πασκαλιάν.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἡ μειάλην Πασκαλιά εἶνην ὕστερ ᾿ἀπού τούν Βαγιῶν.

Φέρη μου τάραλόιν γιά τήν Σέναψιν, νά σαῖς ποῦ κή τ'
Αὐκούλου τήν ἡμέραν μαζήν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἀφερίμ¹⁰⁶ Ποππᾶ! Εἶδης Χ. Σηβαστέ;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ζάαρι τεφεκκελῆ¹⁰⁷ ἡγένηκην ποππᾶς. Γρουνᾶ τα, κή
γιά 'κείνου.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἡβῶ διαβαίννου κή τοῦ συναξάριν, κ' ἔχει κή τοῦ πάπ-
που μου τήν Ἀμαρτουλῶν Σωτηρίαν, κή τούν Δαμασκη-
νόν ἀμ' ταάρις κή ἀδειάννου ἀπού τούς ἀγιασμῶς κι'
ἀπ' τά διαβαστικά;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πούσουν σήμερις, Ποππᾶ;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἐβαλλα τά πητσιά 'στοῦ τταλαπούριν¹⁰⁸.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μή λᾶς κ' εἶση πάλι γιαγλαττζῆς¹⁰⁹;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἄμ' νά κάθουμου θέλου ν' ἀλιμένου τοῦ πηντάρτιν κή
τήν λουτουργιάν κή τοῦ δίσκου τοῦ μαϊδίν. Ὑ Χατζῆ
Σηβαστός θέλει κουραμᾶ, κή ὁ Χατζῆ Διάκος θέλει τοῦ
'μπατίκιν πεσιίνιν. Ἡ Ποππαδική ἔν εἶνην τέχνη γιά
κετσίντισιν, εἶνην γιά ψυχικήν σωτηρίαν.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιατί καχηρολάντίνεις Ποππᾶ; ἡ ποππαδική εἶνην ἀση-
μένη βρούσι. Ἡκείδα πού διαβάννητη πλειόν κή πάητη,
γρουνάτη τα πλειόν βούλα τά πηριγραμματίσιμα.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἡμές εἴμουστην γιά νά 'βλουόμουν κή νάγιάννουμον.

Ἡ Χ. Προκόπιους εἶνῃν πού τὰγνατᾶ¹¹⁰ κῆ ξηᾶ μας τα καμμιάν βουλάν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Φεῦ τῆς ἀθλιότητος! (καθ' ἑαυτόν) εἰς ὁποῖαν οἰκτρὰν κατάστασιν κατήντησε το ἐπάγγελμα τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου. Τέχνη παππαδική και οὐδέν πλέον! Καί τό χείριστον οἱ προϋστάμενοι τῶν κοινοτήτων τέρπονται εἰς τήν ἀμάθειαν τῶν ἱερέων καί ἐμπαίζουσιν αὐτούς. Ἐνῶ ὤφειλον νά θρηνώσι θρηνον Ἱερεμίου διά τήν κατάπτωσιν τοῦ ἔθνους. Ἰδοῦ ἄνθρωποι ἐμπεπιστευμένοι τήν σωτηρίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. Οὐαί τοῖς λαοῖς οἵτινες προσδοκῶσι τόν ἠθικόν καί θρησκευτικόν των καταρτισμόν ὑπό τοιούτων ἀθλιῶν. Σῶσον Κύριε, τόν λαόν Σου! εἰς ποῖαν ἀθλιότητος ἄβυσσον κατεβύθισε τό γένος τῶν χριστιανῶν ἢ ἐπάρατος δουλεία! Τά ὅμοια τοῖς ὁμοίοις οἱ ἄθλιοι τοῖς ἀθλίοις! ἀθλιότης ἀθλιοτήτων τά πάντα ἀθλιότης!

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τ' εἶνῃν πού λέει ὁ Χ. Προκόπιους παππᾶ Σουτήρη;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἡκεῖνους 'μιλᾶ πηριγραμματίσιμα βούλουν γιαντ' ἕκαστην εἰς τ' ἄιν ὄρους. Ἄμ' ἄς πῆ δά τί θά πῆ Τζεζέκα κῆ κουλοῦκα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἔχετε δίκαιον, Παππᾶ μου, λυποῦμαι διότι δέν δυνάμεθα νά συνεννοηθῶμεν!

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Χείλη δόλια ἐν καρδίᾳ, κῆ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά. Νά μάς τοῦ ξηγήσῃ ὁ Χ. Πρικόπιους κῆ τό «Ροῦν τόν πρῖν» κῆ το «Ἔλβιος Τάφος».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τά χείλη τά δόλια εἶνε οἱ δόλιοι ἄνθρωποι, οἵτινες ἄλλα

λέγουν και άλλα έχουν εν τη καρδιά των. Ο Προφητάναξ Δαβίδ εύχεται να εξολοθρευθή ο Θεός τους δολίους και τους μεγαλολόγους, ύπερηφάνους ανθρώπους. Τό τροπάριον Ρουὺν τὸν πρὶν τῆς φύσεως ἡμῶν εἶνε εἰς τὰ Τριαδικὰ τοῦ 1^{ου} ἡχοῦ καὶ ἐννοεῖ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις σαρκωθεὶς ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀνέστειλε τὸν ἄτοπον ρουὺν δῆλα δὴ τὴν παρά φύσιν διεύθυνσιν τῆς ἐκ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας διαφθαρείσης ἀνθρωπίνης φύσεως. Τό δέ τροπάριον Ὅλβιος Τάφος εἶναι εἰς τὸν κανόνα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, καὶ ἐννοεῖ τὸν ζωοδόχον τάφον τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ἐδέχθη τό ζωαρχικόν σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἐκουσης ποππαΣουτήρη; Νά ὁ φαθύς ὁ διαβασμένους τί εἶνῃν! Χαμέτα ἔστου χέριν σου.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Κῆ ὁ Διάκου Γιάννης ξηᾶ τα κ' ἡκείνους. Μιάν βουλάν ἐξήγησῆν μας τοῦ «Κύριε ἐκέκραξα».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Καί πῶς τό ἐξήγησε; Σᾶς Παρακαλῶ;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Κύριε = Κύριε, ἐκέκραξα = ἐκέκραξα δά. Πρὸς Σέ = πρὸς σέ. Εἰσάκουσόν μου = εἰσάκουσού μου. Κύριε = Κύριε (ὁ Θεὸς τάχατοι). Πρόσχες = πρόσχες. Τῆ φωνῆ = τῆ φωνή. Τῆς δεήσεώς μου = τῆς δεήσεώς μου. Εἰσάκουσόν μοι = εἰσάκουσόν μου. Κύριε = Κύριε.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἀφφερίμ, μάννας υἱέ! Ἄμ ἡκείνους ἡδιαβάννει κῆ τὴν ἀκουλουθίαν πουρνόν κῆ βράδου κ' ἔχει κῆ μνηαία κῆ παρακλητικῆν, κι ἀπού βοῦλα τά χαρτιά τῆς νηκκλησιᾶς εἶνῃν ἰχριστιανός ἀνθρώπους. Βάλλει ἡκατόν μητάννοι-

ης πουρνόν κή βράδου.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἀλήθειαν ἀμμά τά μαϊδιά δίει τα 30 τά ἡκατόν, κί τῆς 50 τῆς ὀκκάδης φέρνει της τριάντα.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἡκείνου εἶνῃν κατασιτά¹¹¹! Τί τοῦ θέλεις ἡκείνου ἔν εἶν ἀπ τοῦ Τούρκου τήν ράχην; «ἀτσο κιοζουνοῦ ἀτσάρημ κιοζουνοῦ¹¹²» ἔν θέλει κατσιντζεμέν¹¹³ ὁ ἄθρωπους; Αὐτό ἔν εἶν' ἀμαρτία.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λαμπρά ἡθική! ἀρκεῖ νά προσεύχηται τις μακράς προσευχάς, νά νηστεύη καί νά ποιῆ γονυκλισίας μακράς καί νά θεωρεῖται Χριστιανός εὐσεβής, ἀδιάφορον ἕαν ψεύδῃται, ἀπατᾶ καί ἀδικεῖ!

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἀμμή, ὁ καλός ὁ χριστιανός εἶνῃν πᾶσαν μεγάλην ἡμέραν εἰς τήν νηκκλησιάν του. Νηστεύγει τήν σαρακουστήν κή τοῦ λάδιν. Ἐημουλουάτη μεί τούν κηρόν του κή μηταλαβαίννει τόσσορης βουλαῖς τούν ἡχρόνον πιάννει κή τρίμερουν δίει κή γιά τήν ψυχήν του. Κιαπέν ἔν θέλει κατσιντζεμέν; Μήν φάης ἀπού 'δῶ γιαντ' ἔχει κριμάν, μήν πάρης ἀπού 'κεῖ γιαντ' εἶνν' ἀμαρτία! Κιαπέν ἡ πίττα ἀαποῦ θᾶβγη; ὁ τζερεμές ἀαποῦ θᾶρτη; τοῦ δόσιμου ἀαποῦ θά τούν βγάλουμουν;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Νά ποππᾶς χάν ποππᾶς. Βόχι χάν τούν X. Προκόπην πού μάς ἔβαλῃν 'σῆ βούλης τῆς ἰστράτης ἀπόναν χαρίκιν¹¹⁴ X. Προκόπιη, X. Προκόπιη, ὕπῆγης εἰς τούν τυρίν, χλουρόν τυρίν ἡξήντα μαϊδιά ὄσουν νά τοῦ φέρης ἀπουμένει μισόν κή μισόν, κή καθίννει σοι τέεκεινά πάνου ἄμη φτουχέ νά ζήσης! Ἀφερίμ Ποππᾶ! ἔτσια πού τοῦ λείει εἶνῃν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μήπως δέν ὑπάρχουν νόμιμα μέσα τοῦ πορισμοῦ τῶν ἐπιτηδείων; Τό ψεῦδος εἶνε τό μέγιστον τῶν ἀμαρτημάτων. (καθ' ἑαυτόν) Μακάριος ὁ λαλῶν εἰς ὧτα ἀκουόντων. Εἰς τήν βαβυλωνίαν ταύτην ποίαν ἠθικὴν ἀλήθειαν δύναται τις νά διδάξῃ; ἡ θρησκεία περιορίζεται εἰς τήν τυπικὴν ἄσκησιν τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς θείας λατρείας. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶνε γράμμα νεκρόν, καί οἱ λειτουργοί αὐτῆς τυφλοὶ ὁδηγοὶ τυφλῶν ἔχοντες πορισμόν τήν εὐσέβειαν! Καί γέγονεν ὁ ἱερεὺς καθὼς ὁ λαός! Εἰς τήν ἐλεεινότητα ταύτην πόθεν νά ἐλπίσῃ τις τήν ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας τήν ἀνάπλασιν τῶν Χριστιανῶν; Τήν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους; «Οὐδεὶς δύναται συλλέγειν ἐξ ἀκανθῶν σταφυλὴν ἢ ἐκ τριβόλων σῦκα». Ἡ ἱερωσύνη εἶνε μία μεταμόρφωσις τοῦ τυχόντος χυδαίου εἰς παππᾶν.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Τῆς μεταμορφώσεως εἶνῃν 6 Αὐγούστου πού γερττιάννουσιν¹¹⁵ οἱ Μαλώνηδοι κ' οἱ Δουληδοὶ κή τρώουν κή φάριν.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄφφερίμ ποππᾶ! Χαμέτα τοῦβριν.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἦ! Χ. Διάκου! ἔν θά μοί πάρης τήν ἄδειαν νά ξηουρεύου.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦ Δησπότης θέλει τρακόσα γουρούσα.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἦμμα δά κή σύ! ἄμ' ἀκόμα πέρσι μ' ἠπήρην χίλλια κ' ἠχειροτόνησῃν μου, ἠκείνου ἔνῃν εἰς τοῦ δικόν σου τοῦ χέριν. Χάν θέλης ἠσύ κή πεταχαβάπιλε¹¹⁶ τήν πέρνης τήν ἄδειαν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Θέλετε λοιπόν αιδεσιμώτατε, νά ὀνομασθῆτε πνευματικός; Καί πῶς θά ἐξομολογήτε παρακαλῶ;

ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν, τήν ἠὺκὴν κή τοῦ μαϊδίν κί ὄξ' ἀπού τήν πόρταν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Καί πῶς θά εἰσδύετε εἰς τήν καρδίαν τῶν Χριστιανῶν καί θά ἐννοῆτε τήν πνευματικὴν αὐτῶν διάθεσιν, καί ἀναλόγως νά νουθετήσητε αὐτούς, καί νά ἀκούσητε τήν μετάνοιάν των!

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Χαί, Χατζῆ Πρικόπιη, πουλλά τοῦ μακραίνεις. Βούλοι οἱ ποππάδοι πῶς ξησηρεύουσιν. Ἔτσι θά ξηουρεύει κ' ὁ Ποππασουτήρης.

ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἦρτην ἓνας ἰχριστιανός νά ξηουρηφθῆ. Ρουτᾶς τουν ἔκλεψης; ἠπούρνεψης; ἠψηφτουμαρτύρησης; ἔφαις ξένουν δίκηρουν; ἠβλαστιμᾶς; ἔχεις μεί κανέναν ἀμάχην; Κιαπέν ἄν εἴνην ἄντρας, λείεις τουν ἄμη νάπηθῆς μεί τούν ἠχτρόν σου. Ἄν εἴνην πηδίν γιά κόρη, λείεις την νά φιλήση τῆς μάνας της κή τ' ἀφέντη της τοῦ χέριν, ἄν εἴνην γυναῖκα λείεις την νάνην εἰς τήν ἀπουταήν τάντροῦ της, κή πιττίνει ἢ δουλειά. Τί τάς θέλει τῆς πολλαῖς της κουβέντης;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εὔγε! ἀξιόλογα βλέπω γνωρίζετε τά χρέη τοῦ πνευματικοῦ.

ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἄμ' ἔχου ξημουλητάριον που σοί τά λείει ἓναν κ' ἓναν.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦ Παππασουτήρης τούν Χατζῆ Πρικόπιουν ἠβγάλλει

τουں πέντη πεέρης! Μάσαλλαχ! χάν λέει τουν βγαγγέλλιν κουδουνίννει ή νηκκλησά μέσα, άμ κή ύ Χατζή Μυριαλλής ξερει γράμματα κ' έκείνους θειότης εΐνην.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Τύφλαν ξερει ήκείνους έκουσην τοῡ μειάλουν Σάββα- τουν τούν Ποππᾶν ποϋπην «Λάβετε φάγετε» κ' ήπήην εις τοῡ σπῆτιν του κ' εΐπην. Βάλη, μαρή, λάδιν εις τά βρίθια. Κ' εΐπην τουν ή γυναΐκα. Χρουστός κι Παναγια σήμερουν μειάλη 'μέρα λάδιν τρώουσιν; Κ' εΐπην την κ' ήκείνους. Μαρ' έ διάολου βῶδιν! έν έκουσης τούν ποππᾶν πῶλεην «λάδιτην φάητην». Εΐπην του κ' ή γυναΐκα, άμ' πού τά γρουνούμουν ήμές αυτά τά πηρι- γραμμάτου; ήμές άανά ή γυναΐκης εΐμουστην βῶδια. Πάουμουν τάχατοι στην Νηκκλησιάν άμ' ταάρις κή καταλαβαίνουμουν έναν Θειοῡ λούουν;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

'Ετσια 'ποϋ τοῡ λείεις εΐνην τοῡ διάολου τῆς κόρης έρχο- ντην ήκείδα μεΐ τά μουρά τουν, άδαρφέ, κι άκούεις έναν παπτηρητή, τζαγούλ τζουγούλ¹¹⁷. 'Όσουν ν' άπουλύης άμ' άγια σηκώννουντην, άμ ήβγαγγέλλιν λέητη, άμ' ψάλλου- σιν, άμ' καλαναρχοῡσιν, έν έχουσιν χαπάριν! άλλαλούγια πατραλούγια. Ηύρίσκει πλειάν ή μιá τήν άλλην, κή κά- μνουν συναῶδιν. Μαρ' κόρη μου άναβουργιαστήκην ή τάδινη μεΐ τούν τάδινουν, ήμάλλωσιν ή τάδινη μεΐ τήν τάδινην κ' εΐπην ήκείνη τό κή τό κ' εΐπην κ' ήκείνη τουν- νά κή τουννά. Γουργουλλοῡντη πλειόν κή στέκουντην ὄσουν ν' άπολύκη. Κή χάν πάουν πάλι 'στοῡ σπῆτιν πάλι έν σουπαίνουσιν. 'Η τάδινη ήφόρηνην τέτοιουν καβάδιν ή τάδινη ήφόρηνην κοιννά την ψαλιδιάν κή ή τάδινη σβουράτην, κή ή τάδινη βαζανί. Τοῡ 'φταλοῡιτι- κουν τῆς τάδινης κή τοῡ σεβαΐ τῆς άλληνῆς, κή φτάννει τα ύ νοϋς τᾶθρώπου; άνάθημάν της.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἔτσια πού τού λείεις εἴνην τοῦ Διάολου ἢ κόρης καμμιάν βουλάν ἠβώ λέου της «πηρίδρομους εἰς τήν κοιλιάν σας», ἄμ' τίναν μιλάς.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄμ' σήκουστη δά νά πααίννουμουν. Τίναν ἀλιμένουμουν;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Σταμάτηξή τη μιάν ἰστιγμὴν νά ντρανήξουμουν τηνιάν τήν ἀπόθεσιν, ἔν θουράς πῶχει ταβατζήν¹¹⁸; Λέει πρέ!

Ο ΕΝΑΓΩΝ ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ἔ! πάρπα, ἡμέες ἔχουμουν τοῦ συχγουρημένου τοῦ Πάρπα μου τοῦ Παναῦρη τά πρῶματα κή στέκουνητην ἔτσια δά. Ἡμέες θέλουμουν νά μᾶς τηργιάσητη χριστιανικάτα, γιά νά μὴν πέσουμουν εἰς τ' Ἄρειου τήν Πόρταν³⁴. Τοῦ λοιπόν θέλου νά φαναξήγη τήν ἰθειάν μου τήν Ρήϊναν νά μᾶς συβάσητη.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἡβώ, πηδίν μου, ἠφάναξάτην τέε προυχτές, χάν μοι τοῦ προυτοῦπης, κ' εἴπην μου, πῶς γέν ἔχει τίοτις ὀξῶν ἀπού τού σπῆτιν. Τώρα πούρητης φανάννουμουν την πάλι στήν ἅγιαν Κλῆραν, κή θειουργήγη ἢ διαφουρά σας κατά τούς θείγους και Ἱερῶς νόμους.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Τζάνουμ ἡμέες τί εἴπαμουμ τώρα; ἄς πάρη ἕναν ἀφφουρισμόν πῶς γέν ἔχει τίοτις, οὔξῶν ἀπού τού σπῆτιν κί ὀπως τόβρητ' ὄβλοουν, κ' ἡμέες δηχταί.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

(πρός τινὰ παριστάμενον) Ἄμη, πρέ, κή φάναξή μας ἀπού 'κειδα τήν Ρήϊναν τοῦ Παναῦρη τήν γυναίκαν.

Η ΑΓΙΑ ΚΛΗΡΑ ΔΙΚΑΖΟΥΣΑ

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Μάρ, Ρήϊνα, ὁ Θουρουδῆς γυρεύγει τοῦ Πάρπα του τοῦ πρῶμαν κ' ἠφάναξάμουν ση για τὰ 'κείνου. Κόρη μου ὁ θάνατους τοῦ κόσμου 'νην κ' ὁ κόσμους ἀπουθαί-νει. Λέει κῆ ὁ Τούρκους ἰολούμ χοῆ μεράς χαλάλ. Αὐτὰ εἶνην θειουτικά πρῶματα. Κ' ὁ Θουρουδῆς ἄσκημα ἔν μιλά, θέλει νά κυτταχθῆ ἢ δουλειά χριστιανικάτα, ἡσου-τηρικά κατὰ τούς θείους κῆ Ἱερῶς νόμους. Ἰστέ δόξα σοι ὁ Θεῖος κῆ οἱ Κλήρι καί βοῦλοι ἡδῶ 'νην. Μέλλητη τήν ἀπόθεσίν σας, νάβρουμουν τήν ἰδιάλεξίν σας κῆ χάν γέν τηργιάσητη ἄμητη στήν ἔξωτέραν στήν Καντάραν πού ἔν ἔχει κκερττίκιν, πού κόβγουντην τὰ λόγιαι, μεί τοῦ Μεεμέτη τήν μαχαῖραν.

Η ΕΝΑΓΟΜΕΝΗ ΡΗΓΙΝΑ:

Ἦβῶ οὐξῶν ἀπόναν ἰσπῆτιν ἄλλου τίποτα ἔν ξέρου τὰ-ντροῦ μου. Χουργιαναί εἷστη κῆ σές, κῆ ξέρητη κῆ τὰ-νοῦς κῆ τᾶλλονοῦ τοῦ χάλιν, ἀκόμια κῆ τοῦ κόλλυβούν του, κῆ τοῦ μουρμουνέσιμούν του κῆ τοῦ σαραντάριν του, κῆ την λουτουργιάν του. Τί ἔν θέλει ἕνας ἀπου-θαμμένους; πειά πουλλά θέλ' ἀπ' τούς ἰζουντανῶς; μεί τὰ κλώσματά μου κῆ μεί τὰ φάμματά μου τὰ πλήρωσα. Ἐν τοῦ ξέρει κῆ ὁ ἀπατός του ὁ Θουρουδῆς; ἄς μιλήση θειόψυχα.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Καλέ τέλλεια πλειόν ὁ Πάρπας μου ἔρημους κῆ παραταλ-λικός ἦταν; ἄνθρωπους 'πῶπερνην γηρόν μηρτικόν, κ' ἔκαμνην κῆ τόσσορα κῆ πέντη χρόνια 'στήν ξηνητειάν; Ποῦνην τοῦ μουλάριν του; Ποῦνην τὰ ππουσάτια¹¹⁹ του; Ποῦνην τὰ πακκούργια του; Τ' ἄσημουμάχηρούν του, τὰ σουντούκια του, βοῦλα τὰ θέλου ἀπού βλόνιν ὡς κλου-στήν νά ππέσουν εἰς τήν μέσην.

ΡΗΙΝΑ:

Ἰππὴν γειό μου, μιάν βουλάν εἰς τ' Ἀγτίνιν, ππέφτει κι ἄρουστᾶ ἔξη μήνης, τρώει κή τά δούλημμένα κή τ' ἀδούλεφτα, ἔρχετ' ὕστερ' ἀπού ἕναν ἰχρόνουν φέρνει διακόσια γουρούσια, τεῖνην; κουραμᾶ, τεῖνην; χαράτσιν, τεῖνην τούτου; τεῖνν ἠκείνου; ἦταν κή ὁ συχουρημένους «ὄπου δόξα κή παντέρα δόξου κή τούν Κύρ Νικόλαν», νοῦλλα ἢ νοῦλλα ἔφαήν τα βουῦλα, ἄρουστᾶ πῖρ εἶ κ' ἠδῶ κή μπαίννει κή διακόσια γουρούσια στοῦ χρείος κή φεύγει μεί τούν Παναέτακαν εἰς τού Τσάλιν. Κάμνει δυόμισυ χρόνια, ἔρχετη μεί τρακόσια γουρούσια ἴστούν κόρφουν του, ἠψόβησην κή τού μουλάριν του, κόβγουνην τά χέρια του κή τά πόδια του, ππέφτει κή δυό μήνης εἰς τού στρωῦμαν ἄν εἶχην κ' ἕνα δυό πακκούργια, βόχι στοῦς γιατρῶς, βόχι στά γιατρικά, κ' ἠδῶ κ' ἠκεῖ, νά τού σπῆτιν του «τάβλα πάνου τάβλα κάτου» μεί τῶφηκην κ' ἔφυην. Τᾶσημουμάχηρ' εἶνν ἠκεῖνα, κή τί ταξειδία; Μά κή τά ταξειδία του, μά κή τά καψίδια του. «Τού χαῖριν ἴπούκαμην ἠκείνους νά τού κάμης κή σύ». (καταρᾶται)

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Νά δά πλειόν, πάρπα, ἔτσια ἴνην ἴπου βγαίνν ὁ ἄθρωπος ἀπ' τήν πίστιν. Ἰσύ, μαρή, ἕν εἶση ἴπού τά σκούρπισης βουῦλα ἴστης γηνηναῖς σου; τώρα ξέρου του κ' ἠβῶ ἴπού τῶφηκης τού σπῆτιν ἔτσια ξηρόν.

ΡΗΙΝΑ:

«Τόσουν ἔκρυφα κή τόσουν ἔκλεψα τόσουν καλόν νά ἴδῃς κή τόσουν χαῖριν». Ἰβῶ, πρέ, ὕπηᾶ ἴστά χέργια του προικισμένη κή λυῖσμένη κι ἀπόμεινα μεί τήν ψυχὴν μου, κ' ἕν ἰντρέπηση κ' ἔππεσης ἀπού ἴπισου ἀπ' τού μερέσιν «πού νά ππέση φαῖνα ἴστά μηριά σου κ' εἰς τά κηργιάτα σου», ἔτσια ἴπού μεί τύραννᾶς νά σεί τυραννᾶ κή ὁ Θεός. Ἰηναῖ Θειέ μου, κή τόσην ἀλήθειαν

ἴμιλᾶ τόσουν καλόν νά δῆ ἴσθην νειότην του κ' εἰς τήν ὑγειάν του.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Σῶπα, μαρή. Σῶπα, πρέ! Μάρ Ρήϊνα δέκη ἴφτιν ἔτσι κουβέντης ἔν ἰχρειάζουντην. Ἡδώνην ἄγια Κλήρα¹²⁰. Κ' ἡμέξ ξέρουμούν τουν ποῦταν βούλουν τυλιμένους μεῖ τοῦ σάλιν, κ' ἡσολούτιννην ἀπ' τούς νίμους.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πρέ Θουρουδῆ, ἔχεις, πρέ, μάρτυρους; Νά κόβγουμουν τά λόγια αὐτῶς νά τούς ἀφήκης θά μάξ ἡξημηρώσουν. Ἡβῶ ξέρου τήν Καντάραν. Ἔχεις, πρέ μάρτυρους;

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ποῦ χά τούς εὔρου ἴβῶ τούς μάρτυρους; ἄντρας κῆ γυναικά τ' ἔκαμνάσιν ποῦ τοῦ ξέρει πᾶσα ἕνας; Βά-λητ' ἕναν ἀφφουρισμόν, δέκτητή την κ' ἕναν ἴμάσμαν, κῆ Θεῖός κῆ ψυχῆ της.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Μαρ' Ρήϊνα, ἀφφουρισμός θά διαβαστῆ! ἄνοιξη τά μμάτια σου. Ἰ ἄθρωπους ἰμιάν ψυχῆν ἔχει. Τοῦ κόσμου τά πρῶματα στούν κόσμουν ἀπουμένουν ἄνοιξη τά ἴμμάτια σου.

PHÏNA:

«Ἄς τούν ἔχη στήν ἰστράταν του κ' εἰς τήν νειότην του». Ἡβῶ τά καλά μου βοῦλα κῆ τ' ἄσημικά μου κῆ τά χρουσαφικά μου κῆ τά ἴμεγγίλια μου κῆ ἡ πουῖνναῖς μου, κῆ ἡ πούκνης μου κῆ ἡ βέργης μου κῆ τά κουμπιά μου κῆ κανέν μισόφλουρουν ἄν εἶχα ὤς κῆ τά πουκάμισά μου κῆ τά καβάδια μου, βοῦλα μου στήν ἰστράταν τάντροῦ μου ἐφυάσιν. Κιαπέν ποῦ θά βάλλ' ἀφφουρισμόν; Εἰς τήν καθαρουσύνην μου μήη ἀφφουρισμῶς φουούμου μήη μόσματα. Ἰ ἀφφουρισμός κόβγει κί ἀπ' τῆς ἰδυό μηριαῖς. Ἡβῶ εἴμου χάν ἀπουκαλαμιά ἴστουν

κάμπουν ἔν ἔχου ἴστουν νήλιον μέραν. (κλαίει) Μά ὁ
Θεῖός ὕψηλά θουρά κή χαμηλά ἄς κρίνη. Τοῦτα μήη πού
τάδην νά τά ἴδῃ μήη πού ἔν τάδην νά τά ἴπαντήξη. Ἰβῶ
ἔναν Θεῖόν ἔχου...

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἰ Χατζη Διάκου, ἡμές τούτους νά τούς ἀκούουμουν
θέλουμουν νά καθουμούστην; πάς ὀλμάζ¹²¹. Ἰν τούν ξέ-
ρουμουν τώρα τούν Παναῦρην τεῖχην κή τί ἔν εἶχην; Πρέ
σέ, ἔχεις μάρτυρους; (πρός τόν Θουρουδῆν) στά πρώ-
ματα πού γυρεύεις; ἔναν ἔναν θά τού κάμνης ἰσπά-
τιν¹²². Ἰβῶ ξέρου, την Καντάραν. Κιαπέν ὕσές... «Πᾶσα
ἔναν μεί τήν πήχην τού παννίν ἔν τούν μητροῦσιν». Λέη
πρέ! μέλλη πρέ, γιαντῖ ἔν μιλάς πρέ;

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ποῦ θά τούς εὔρου ἴβω τούς μάρτυρους μά ἴπού σας
τοῦπα δά!!

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Μαρή σύ Ρῆϊνα! Παλαμίνεις τήν ἀκόναν;

ΡΗΪΝΑ:

Πάνου ἴστην καθαρουσύνην μου παλαμίννου την, ἀφέντη.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

ἸΑῖ! Τῖ ἔν ὁ λόους τῖ ἔν τού ἴμόσμαν! Θεῖός κή ψυχή της.
Τίμησήτη τού σπῆτιν νά τοῖς τού κάμουμουν πάρτηης
κή νά νηττάρη ἡ δουλειά. Τί μοι τού τραβάτη ἔσα ἴπά-
νου κῖ ἔσα κάτου; Τού σπῆτιν νά τού κάμουμουν μεζά-
τιν¹²³. Ἰρτηράν ἀλήρ¹²⁴. Μέλλη, πρέ, ἴβῶ ἀπῖ τῆς Ρῆϊνας
τού μέρους δίου δέκα γουρούσια ἔββέλ μεζάτ¹²⁵.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Εἶκος ἴπού μέναν, ἀφηντικόν.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

ἸΑταμ! Τί τῆς θέλητη τῆς κουβέντης; Τιργιάντα οὔρου-

σια νά τάφήκουμουν πάνου 'στὴν Ρήϊναν. Τί λέεις Θουρουδῆ;

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ἡβῶ ἀπού τοῦ παππικόν μου τοῦ σπῆτιν ἔν βαζκετσίνου¹²⁶. Ἄς πάρ' ἡκείνη ἔ,τι τὴν ππέφτει κι ἄς τραβηχτῆ.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ποῦ θά τ'αὔρης, πρέ διάολου Σκύλλη, τά μαϊδιὰ νά τοῦ πάρης; Γιόξα θουρᾶς 'πού ἔν σοί 'μιλοῦ; ἀκόμια πρέ, τοῦ πάρπα σου τοῦ κουραμᾶ στέκητη, διάολου Μασκαρᾶ 'στὴν πλάκαν μέσα. Τί τούν 'μιλᾶς κή κάθηση τέτοιουν γαΐδαρουν Χατζῆ Διάκου; Πῶς τοῦ βρῖσκεις εὔλοουν;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τιργιάντα γουρούσια τοῦ σπῆτιν εἰς τὴν Ρήϊναν κεί νά δέκη ἢ Ρήϊνα τούν Θουρουδῆν δέκα γουρούσια κή δέκα τούν Δησπότην γιατί γένητ' ἀδαρφός, πού ἔν εἶχην πηδίν, κή τά δέκα τῆς Ρήϊνας νά πάρη τέλους.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εὔλοουν κή μινασίπιν. Ἔχεις μάρ' Ρήϊνα μαϊδιὰ;

ΡΗΪΝΑ:

Δέκη μου τη διορίαν νά κάμου τοῦ κολάϊν μου. Πού χά τᾶβρου τῶρα;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Αὔριουν, πρέ, ἔλα νά σοί δέκου τά δέκα τά οὔρούσια. Κι ἄς ιστέκητη πλειόν κ' ὁ πακκηγιᾶς¹²⁷ τοῦ Πάρπα σου.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ἄς εἶνην καλέ τί θά σάς ποῦ τῶρα;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Κάμη, Χατζῆ Διάκου τοῦ ἔγγραφουν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

(συντάξας ἀναγινώσκει) «Διά τού παρόντος καί κληρικοῦ ἡμῶν γραμάτος διλοπιγῶ κή φανηρόνου σίμερουν πιθάνοντος τοῦ Γέργι τις Χριστίνας ὁ γιός ὀνόματι Παναῦρις ἤλθεν πρὸς ἡμᾶς ἡ ἀξαδέρφι του Παναγύρι ὀνόματι Θουδόρις κέ ἐζίτισην ἀπού τήν γυναῖκαν τοῦ Παναγύρι τίν Ρήιναν τοῦ σπῆτιν του ἀπανού καί ἄλλα πρῶματα, τάντροῦ της του Παναγύρι. Καί αἰξαιτεξάμεν τίν Ριγίαν τήν γυνεκάν τοῦ Παναγύρι, διά πρᾶματα ποῦχην τάντροῦ της τοῦ Παναγύρι καί ἀρμιστίν πως δενέχιν τίοτις καί αἰξαιτεξάμεν καί ἰμές κέ ἦταν καθός τοῦ λέγι τις γυνέκας. Καί ἠθαίλισεν ὁ ἄνοθεν Θουρουδῆς νά δόκι ἐπιτίμιον τήν Ρηγίαν καί ἔλαβιν ἡ ἄνοθεν Ριγίνα ἐπιτίμιον πως γέν ἔχι τίοτις. Κιπιούν τέλος καί ἐτίμησαμιν ἔτου σπῆτιν τριαντά γούρουσα καί τό ἐκαμάμιν τρία μριτικά κατά τούς θείους καί ἱέρος νόμος τό ἔναν στίν γινέκαν τοῦ Παναγύρι, καί τοῦ ἄλλου διά ψιχκίν του σωτιριάν, καί τό τρίτον τους μερεττεξεηδούς¹²⁸, τοῦ Παναγύρι τούς καζαρφούς τοῦ ἄνοθεν Θουρουδῆν καί τούς ἄλλούς ἀδαρφός, κή ἀπόμινήτη τοῦ σπῆτιν ἔστην Ριγίαν τήν γυνεκάν του Παναγύρι, ἐστόντας καί νά ἐξοδέψιν κή διά τίν ψίχιν του καί εἰς τίν ἐξότεραν. Καί δέν ἔχουν νά καμούν του διακουμῆ τις Χριστίνας τα πιδγά. μήτεῦ Θουρουδῆς μήτε ἡ ἀδαρφέ τό ιαλλί. Κεδοθίντος πῆτιν στίν Ρηναν τήν γυνεκάν τοῦ Παναγύρι κέ ἐδοθίν τοπάρον γράμμαν ἰς χιράς τις ριγενᾶς ὑπό του κάτοθεν ἀξιοπιστούς μαρτυρόν 1755 Γενναρίου 20.

ΔΖανοεβρενις και ἐπίτροπος
τοῦ αγίου Πισιδειας¹²⁹.

βεβεγόνο

Χ. Σιβάστος προυγιστός βεγούνου

Ποππα σουτίρις πάρον».

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

(καθ' ἑαυτόν) Ἀνάθημαν κή τούς προηστώς κή τούς ἐπίτροπους μαζίν. Καδής γαμᾶ τήν μάναν σου κή σύ ποῦ πάεις νά κριθῆς. Ἔφασαν τήν κακκαμοῖραν οἱ ἀναθηματισμένοι κή τραβοῦσιν βουῖλοι γιατακεῖνην. Ἄμην κή σύ νά φανάννης ὅσων ἀμπουρᾶς! Δίουν σοι κή μίαν εἰς τήν κηφάλην «κή ἡ πέτρα στοῦ χέριν τουν κή τοῦ πουλλίν». Νά πάης κ' εἰς τούν Καδῆν, βάι! Κή ὁ Καδῆς ἔν ἱντρανά τατουννανοῦν τούν ἰστόμαν; ἴν εἰσίμι; πάρη Θουρουδῆ τά δέκα τά γουρούσια κή μην τά χάσης μη ἡκείνα κ' ἡντράνα τοῦ γιαλάκιν σου, κή τοῦ καζῆν σου, κή τοῦ κκουσμάττιν 'σου ἀπ' ἄλλην μηριάν. Γιατί τόμους θυμουθῆ ἡ Χ. Σηβαστός αὔριουν χαμέτα καί λα ὁ Θουρουδῆς εἰς τοῦ χάψουν κή ἡ τζερεμές χαζῆριν, κ' εἰς τοῦ κουραμᾶ τεέκεινα πόνου, ἄλλου κολάιν ἔν ἔχει.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Βάλη, πρέ τήν ἀπουγραφῆν σου.

ΘΟΥΡΟΥΔΗΣ:

Ἦβώ ἔν ξέρου γράμματα, Πάρπα.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄϊ βάλλουμούν την ἡμές.

Σκηνή Ε΄

[Μεταβαίνουνσιν εἰς τὴν οἰκίαν Ἀντιφάτου. Οὗτος κάθεται παρά τὴν ἐστίαν, φορῶν στρόφιον (σαρίκιον) ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ ράσον κοντόν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ καὶ καπνίζει μακρὰν καπνοσύριγγα, ἡ δὲ σύζυγός του καθημένη ἀπέναντί του κρατεῖ ἄτρακτον καὶ ἡλακᾶτην καὶ νήθει].

Χ. ΔΙΑΚΟΣ, Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ, Χ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ,
ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ

(Εἰσερχόμενοι ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον χαιρετίζουνσιν προσφωνοῦντες «Καλὴ ἵσπέρα Σας» ὁ δὲ Ἀντιφάτος ἀνίσταται ὡς ἐπτοημένος καὶ ὑποδέχεται ὑποκλινῶς αὐτούς, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ του μετὰ σπουδῆς στρώνει τᾶπητας καὶ προσκεφάλαια).

ΟΛΟΙ:

Καλὴ ἵσπέρα Σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλὴ σας ἵσπέρα.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί μαντάτα Νικόλα; Καλὰ ἵση;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Καλὰ ἵσπὴν ὑγειάν Σας, ἀφηντικόν ἡμές τί ἀθρῶποι εἴμουσπην κὴ θᾶμουσπην καλὰ;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

(πρός τόν Παππασωτήρη) Κιαπέν, ποππᾶ, πνευματικὸς θέλεις νά γινῆς καί ἴλα;

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Χαῖριν νᾶνην τοῦ ρώτημάν Σου! μή λᾶς κ' ἔν σ' ἔρεσην ἢ κουβέντα μου;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Βόχι. Γιατί ἔν θά μ' ἀρέση; «Ἔσκι, ραγπέτ κιονούλ σουλτανιντήρ¹³⁰». Τ' ἔχει νά κάμη; χάλπετ κή σύ ποππᾶς εἶση κή θέλεις τήν δόξαν σου. Ἄμ' εἶση ἀκόμη κηνήργιους ποππᾶς.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἡκείνου ἔν ξανοίει παλλήν κή κηνήργιουν. «Ππαραῖ βαρέν τουτουσῦ τσαλάρ¹³¹». Χάν μιλήσης ισύ τούν Δησπότην, κή δέκου κ' ἠβῶ τᾶσλαννιά¹³², βοῦλα γίνουνην μέλιν κή γάλας.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Στούν Δησπότην ἴπανου κουβένταν μὴν ρίχτης γιατ' εἶνην τοῦ κηφάλιν τῆς θρησκείας εἰς τύπον Χριστοῦ.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἄμ' ἠβῶ τώρα ὁ καυμένους τί εἶνην ποῦπα; Μή λᾶς κ' εἶπα καμμιάν ἄσκημην κουβένταν; ἔτσια ἴπού τοῦ λέου ἔν εἶνην; Πού ἴπαίρνει ὁ Δησπότης μαϊδιά; Κ' ἠκείνου τήν ἐπαρχίαν πεταχαβά τῆς τήν ἔδεκάσιν; ἔτσια πού τούν ἔφρασαν ἠκείνου τρώει κ' ἠκείνους. Χάλπετ θρόνους εἶνην, κ' ἔχει ὄξουδα μειάλα. Μειάλουν καράβιν μειάλη φουρτούνα.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἡβῶ τί τούν λέουν, κ' ἠκείνους τί μοί λέει; Ἡμαρτον Παναῖγια μου. (ποιεῖ τό σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὀργιζόμενος) Τέλλεια, χάϊ ποππᾶ, νᾶση πλειόν ὡς τούν κώλουν λουλλός;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μή παραξενεύεσθε, Κύριε Χ. Διάκε ὁ Παππᾶ Σωτήρης λέγει γυμνήν τήν ἀλήθειαν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἴναι ἅμ' εἴνην ποππᾶς κ' ἔν τηργιάννει. «Ἵ Θεός ἔδεκην τά δόντια νά δακκοῦν τήν ἰγλῶσσαν». Βοῦλα λέουν την; Θεῷ Κύριε φυλακήν τῷ στόματί μου.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Πῶς εἴμου ποππᾶς πλειόν νά μήν μιλοῦ ἠκείνου 'ποῦνην; Κύριε, ἐλέησον, (σταυροκοπεῖται) ἅμμα δά κή σύ Χ. Διάκο.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Νά μή μιλᾶς γιά, ἔν ξέρεις τούν ἀφέντην¹³³ σου; ἰσύ εἶση ποππᾶς. Ἵ Δησπότης ποιός εἴνην κή σύ ποιός εἶση; Βάλλει σοι τήν κηφάλην σου στούν χαραπᾶν, κάμνει σοι ἀργόν, κή τινάσσει ταῦτιά σου. Χάτε δά!

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Μάσαλλάχ! ἠπέρασάμουν καί 'λα 'στοῦ πουταμοῦ τήν ἄλλην μηρειάν, ξέρου του ποῦ μεί κάμν' ἀργόν κή φουούμου τουν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ποππᾶ, ποππᾶ, Διαολουποππᾶ, τώρα δά κάμνεις μου κή σηκῶνουμου κή τσιλλουπατοῦ ση χά! ἀταμήν ἱμαννήν κηζτήριμα¹³⁴. Ἔτσια 'νην πού βγαίνν' ὁ ἄθρωπους ἀπ' τά ὄριά του.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιατί, καλέ, θυμώννηση ἰσύ; πού μίλησην ὁ Ποππασουτήρης ἠκείνους ὁ ἄθρωπους τ' εἶπην τώρα; ἅμμα θά κή σύ τού παρῶτιν ἰγγλέζικουν τού κουλλαντᾶς, Χάι Χατζῆ.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Μήμμοι τούς παλταίρης τοῦ διάολου τούς υἱέδους, ἤμαρτου Θειέ μου, γιατί θά μεί κάμητη νά μ' ἔβγουν τά καμηλαύκια τουν ἀπού τοῦ Στούμπου¹³⁵ τήν λάκκαν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(καθ' ἑαυτόν) Ἴδου κατάστασις ἐπιτρόπου, ἡ μᾶλλον χωρεπισκόπου σαρικοφόρου! Ὁ ἱερεύς ἄνθρωπος ἀμαθής, ἀγνοεῖ τά πάντα. Μόνον ἀθλία ἀνάγνωσις καί ἡ ἀπλοϊκότης του εἶναι τά προσόντα του, ἐπαινεῖται δέ διότι ἐκφωνεῖ διά λαρυγγισμῶν τό ἱερόν Εὐαγγέλιον, ἀδιάφορον ὅτι δέν γινώσκει ἅ ἀναγινώσκει. Ὁ ἐπίτροπος ἄνθρωπος ἐπ' ἴσης ἀγράμματος καί βάρβαρος κοτσαβάσης θεωρεῖ τόν λειτουργόν τοῦ ὑψίστου ὡς σκύβαλον (πρός τόν X. Διάκον) Κύριε Ἐπίτροπε μή ὀργίζεσθε κατά τοῦ Παππασωτήρη, ἐνῶ γνωρίζετε τόν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Κή σύ X. Προκόπη, παλεταίρεις τουν; Ὑσές βουῶλοι σας ἕναν εἴστη. Πιάσ' τούν ἕναν σας κή χτύπα τούν ἄλλουνσας. «Κόρακας κοράκου ἄμμάτιν ἐν ἡβγάλλει». Ἰσύ ξέρεεις πουλλά γράμματα, ἄμ ἐν ξέρεεις ὀσμανηλῆκιν. Ὑ ἄθρουπους πρέπει νᾶννη ὀσμανλῆς¹³⁶.

X. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ὀσμαννιλίκι καί Ἰερωσύνη εἶνε δύο ἄκρα ἐνάντια. Μοί δίδετε τιμήν ὀμολογοῦντες, ὅτι ἀγνοῶ τόν γενιτσαρισμόν καί γνωρίζω τά γράμματα.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τά γράμματα ἡβῶ τί τά θέλου; βούλου εὐλοητός ὁ Θεός κή τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν κ' ἀντιλαβοῦ σῶσον ἐλέησον θᾶμουστην; Ἡβῶ θέλου νᾶν ὁ ἄθρουπους ἀρίφης, ἀρίφης¹³⁷!

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἐχετε δίκαιον, ἐάν νομίζετε, ὅτι γράμματα εἶνε μόνον ἡ

ἀπαγγελία τῶν προσευχῶν καί οὐδέν πλέον.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τά πουλλά τά γράμματα εἶνῃν γιά τούς ποππάδους. Ὑ ἄθρωπους χάν γέν κόβγει τού κηφάλιν του, βουῶλα εὐκαιρα τ' ἀραλόιν μοι 'πέ! Κιαπέν πού θά μοί διαβάν- νης τού βγαγγέλιν ἀπ' ὄξου, κή θά τούς ξηᾶς καί 'λα...

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Καθ' ὑμᾶς λοιπόν, ἅγιε ἐπίτροπε, πῶς πρέπει νά εἶνε ὁ ἄνθρωπος;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὑ ἄθρωπους πρέπει νᾶνν' ἀρίφης, ἀρίφης νά ξέρη πῶς θά μιλήση τήν κουβένταν, θέλει ποππᾶς ἄς εἶνῃν θέ- λει κουσμικός. Χάν γέν ξέρει νά 'μιλήση πάρμου νά σουπαίνῃ. Στού μειάλουν τού μεντζιλίσῃν ὁ ἄθρωπους πρέπει νᾶνῃν κή τού χέριν κουντόν κή ἡ γλῶσσα κου- ντή. Πογιούκ λοημᾶ γέτα πογιούκ σύζ σογλέμε¹³⁸ λέγει μιά τούρκικη κουβέντα. Ἡ τούρκικης ἡ κουβέντης ἔχουν βούλης τούν τόπουν τουν. Ἡμές ξέρουμουν τούρκικης κουβέντης.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἐπειδή ἀγνοεῖτε τήν ἐθνικήν σας γλῶσαν, δανεῖξεσθε ξένην γλῶσσαν, ξένας ιδέας καθῶς ὁ γυμνός πτωχός δα- νεῖζεται ἐμβαλλωμένα ράκη διά νά καλύψῃ τήν γύμνωσίν του, και διά τοῦτο εἶναι δυστυχής. Ἐάν ἐγνωρίζετε τήν θέσιν σας, ἠθέλετε θρηνη τοῦ ἔθνους τήν πτώχευσιν καί τήν ιδικήν σας. Ἐάν ἤκμαζε τό ἔθνος οἱ ἀμαθεῖς δέν ἠθελον εἶσθε ἱερεῖς καί Ὑμεῖς ἠθέλετε γνωρίζει νά προ- σφέρητε πρός τούς λειτουργούς τοῦ Ὑψίστου τόν ὀφει- λόμενον σεβασμόν, ἀλλά νυν γέγονεν ὁ Ἱερεὺς ὡς ὁ λαός.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἱμιάν κουβένταν λέουμουν. Τού φάριν βρουμᾶ ἀπ' τού κηφάλιν. Ἄς τ' ἀφήκουμουν αὐτά, κι ἄς ἔρτουμουν εἰς

τήν ἀπόθεσίν μας. (πρός τόν Ἀντιφάτην) Ἡμέσ ἤρτα-
 μουν γιά τήν κουβέντα πού σ' εἶπα γιά τοῦ Διουματά-
 ρη. Ἀκούεις Νικόλα ἠσέναν ἴμιλοῦ.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἵορσ' ἀφηντικόν. Τί κουβένταν; Μή λάς κ' εἶνην γιά τοῦ
 γαδάρου μεί συμπάθειουν τήν ἰδιαφουράν;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί γαδάρου διαφουράν;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Πού μ' ἔδεκην δά ἕναν γάδαρουν σολουάνιν κ' ἔστρεψά
 της τουν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τ' εἶνην πού λέεις, καλέ, ἰσύ; Σκύλλου παραμύθια μοί
 διαβάννεις; Καμπουτιναῖς¹³⁹ δουλειαῖς. Αὐτά ἠτηλειώ-
 σάσιν. Γιά τ' ἀντρούενούν σοι λέοι.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Μεί συμπάθειουν ἠβῶ ὁ νοῦς μου ὑπήγην ἠκει. Ἄμ' ἠμέσ
 ἀφηντικόν, εἴμουστην τζαχίληδοι ἀθρώποι κή πρέπει νά
 μάς τά συμπαθάτη. Πιζίμ κουσουραμουζᾶ πακμάζσαν
 ὀλοῦρ¹⁴⁰. (πρός τήν σύζυγόν του) Σούρτηση, μαρή τούν
 τζεβζέν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τέλους αὐτό τάντρούεννου πρέπει νά τηλειώση. ἸΑφηκη
 σύ. Ἀμύρισα τούν κεβζέν κή φέρη μας τά φλουριά.
 Ἡμέσ εἴμουστην κουφτηροί προυξενητάδοι.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μετά χαρᾶς, μεί τά φλουριά νά γένητη ἠ γνώμη σου.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τού λοιπόν χαμέτα καί ἴλα κή τά φλουριά; ἔ φηντικόν
 ἄμ' κ' ἠβῶ ἕναν πηδίν τῶχου ἴστούν σαγιάν¹⁴¹ σας. Μήη

τά προικιά νά μῆν τ' ἀκούσουμου;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί προικιά θ' ἀκούσης; «Τόπου συνήθειον νόμου κη-
φάληουν». Τίργια τίργια τά καλά κ' ἕναν παραπάνου.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄμ' τού παραπάνου τ' εἶνην;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἐναν ἀσημουμάχηρουν μεί τῆς πουῖννιαῖς.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Τί θά γινῆ τὰσημουμάχηρουν; Ἡβῶ θέλου χίτσο ὀλμάσ-
σα¹⁴² χάν θά γίνη ἡ λόους σας πλειόν κῆ καλά βούλου
τού χουράφιν.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ' τέλλεια πουλλά τού 'πήης! Ἄς σοι δέκη κῆ τού μι-
σόν του χουράφιν. Τί εἶπης X. Σηβαστέ;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τατηντάν γενμέζ¹⁴³, ἄκουσή μου Νικόλα. Αὐτό πού σοι
λέει ὁ Χατζῆ Διάκους νά 'ντρανᾶς κιαπέν τά πουλλά τά
λόγια τί τά θέλεις; Εἰς τού μέρους κ' εἰς τήν κόρην ἕν
ἔχει νά ρίξης κουβένταν. Ἡμέζ θέλουμουν πειά πουλ-
λά τού δικόν σου τού καλόν ξέρουμούν του πού τῶχεις
ἕναν πηδίν, νά τού χαίρηση, κῆ θέλουμουν νᾶψη τήν
φουτιάν σου. Μεί τῆς γυναῖκας τά πρῶματα ὁ ἄθθρω-
πους ἕν γένητη ἄθρωπους. Ἀλλαχᾶ σουκιούρ¹⁴⁴, ἰσύ ἕν
εἶση ἄθρωπους ἐξικληῖς¹⁴⁵ ἄς εἶν μεί τῆς ὑγειαῖς σου μεί
τά πάνου σου, κῆ μεί τά κάτου σου, ἕνας ἰχρουσός νοι-
κουκύρης. Ὅλάν σέν μάλ ἀσηκῆ τεγίλσιν¹⁴⁶. Ἰσύ θέλεις
νύφφην ἀπού σόιν νά βάλης εἰς τού σπῆτιν σου, «ἄθρω-
πουν ἀπού γηννειάν κῆ σκύλλουν ἀπού μάντραν». Ἡμέζ
θέλουμουν νά πάρης νύφφην ἔτσια πού πρέπει ἔτσι ἕν
εἶνην X. Προικόπιη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Κύριε Νικόλα, οί κύριοι προϊστάμενοι σέ παρακινούν ὑπέρ τοῦ οἰκογενειακοῦ σου συμφέροντος. Ἡ οἰκογένεια εἶνε ἐγγύησις τῆς ἠθικότητος, διότι προϋποθέτει ἠθικόν χαρακτῆρα οἰκογενειακόν. Διά τοῦτο ἡ περί ἧς ὁ λόγος κόρη ὑπό τήν ἔποψιν τῆς τιμιότητος τῆς σωματικῆς διαπλάσεως καί τῆς προικός φέρει ὄλα τά ἀπαιτούμενα προσόντα, καί μη διστάζετε ν' ἀποφανθῆτε ὑπέρ τοῦ υἱοῦ σας.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἡβῶ ἐν νυστάννου χέλας μου, κή καλόν τού λεεῖ σας, νᾶχου τήν ἠυκῆν σου ἄμ' ἔχουμον κ' ἡμέσ τούν λουαριασμό μας, ἠβῶ γιά ἕναν πηδίν τού χαττοῦριν σας ἐν τού χαλοῦ κή ξέρου του πού θέλητη βοῦλοι σας τού καλόν μου, κή σπουλλαέτή σας, ἄς εἴστη καλά, κή χάν ισές ἀθρῶποι νά ἀναβουργιάννουν κή νᾶν ἡμπρός εἰς τού πηδίν μου, ἄμ' ἔθελα νά μην τἀναβουργιάσου τού πηδίν μου, ὅσουν νά πάου ν' ἄρτου ἀπ' τήν ξηνητειάν. Γιατί ἡμέσ εἴμουστην λεσπέρηδοι ἀθρῶποι, ἀφηντικόν κή φέτι ἀπόμεινάμου εἰς τά κουντά, κι ἔχασάμου τούν σειράν μας. Ἡμέσ, ἀφηντικόν, χάν γέν κησλατίσουμου ἐν χουρταίνουμου.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Καλέ, ἡμέσ τώρα γάμου σεί γυρεύγουμου; Ἐναν σημάδιν θά μάς δέκης γιά νᾶνην τοῦ πηδιοῦ τῶνομαν πελλί κή πάλι ἄμη στήν δουλειάσου. Ἀπού τώρα και ἐξῆς θά γηννηθῆ ἡ κόρη πού θά πάρης εἰς τού πηδίν σου; Ἡμέσ χάλπετ ἄν γέν τῶβρισκάμου ὄβλοου, ἐν σ' οὔστελετινάμου. Ἡμέσ εἴμουστην ἀθρῶποι πού τά διαλουούμουστην βοῦλα. Ἡμέσ «γινενίν τελιγιντέν χιντισταί σείρ ἐτέριζ¹⁴⁷», ἠσύ ἐν ξέρεις. Σήκου, σήκου, φέρ' μας τά φλουριά νά πααίνουμου. (γίνεται διακοπή τῆς ὁμιλίας καί συλλογίζονται ἱκανήν ὥραν καπνίζοντες)

Ἄϊ! Ποῦ ἀπόμεινῃ ἡ κουβέντα μας; Ὑσές μουλααλ-
ζαγιαῖ ταλτηνῆζ¹⁴⁸ για; Σήκου, μάρ Ἀμύρισσα, ἡσύ νά
κουποῦν τά λόγια.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἄμ' ἔτσια χαμιᾶς τά δίουν ἀανά τά φλουριά; κῆ θά
μιλήσου κ' ἡβῶ πούμου μιά γυναίκα;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατί; μέλῃση, εἶπαμουν σει ἡμές νά μην μιλήσης; ἡ
κουβέντα ἀπού σέναν θά κουπῆ. Ἡβῶ ξέρου του. Ὑσές
«ἡ γυναίκες βάλλητη τούν πειρασμόν εἰς τήν πότσαν».
Ἔτσι ἔν εἶνῃ Χ. Σηβαστέ;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἔτσια πού τού λέεις εἶνῃ τοῦ διαόλου τῆς κόρης,
ἀμ' τί θά τῆς κάμῃς πού ἔν κάμνουμουν δίχως αὐταῖς;
«Μακρυά μαλλιά κῆ νοῦς κουντός», κῆ βοῦλα φτάννει
τα. Ἀναθημιάν της χέλιας μου, ἀμή τί θά κάμῃς, κετσι-
ντζεμέ ἰκκί παστάν ὀλούρ¹⁴⁹.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἄμ' ὕσές ἀανά οἱ ἀντράδοι χηρλή εἶστη; Μόνουν πλειόν
εἶστ' ἀντράδοι κῆ βοῦλα σκηπάνουν την.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἰνναί, μαρ' Ἀμύρισσα; Ἀπού 'σέναν θά κουπῆ ἡ κου-
βέντα κιαπέν τί τούν θέλου 'βῶ τούν Χ. Διάκουν ποῦ
τακκηλτίννητη; Κόβγητης τῆς κουβέντης.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἡβῶ χάϊ ἀφέντη, ἔν θέλου νά τὰναβουργιάσου τού πη-
δίν μου φέτι. Ἄς κάθουντην βαρειά στοῦ μέρους του
κί ἄς πάουσιν κί ἄς ἔρτουσιν κ' οἱ ἀπαταί τουν ἀπ'
τάλάργου, κιαπέν χάν εἶνῃ κουσματτιν ἀπού Θειοῦ,
ἡμές τούν λόουν σας ἔν τούν χαλούμουν. Πάλι ὕσές θά
τοῦ κάμητη κ' ὕσές θᾶστη μπρουστά.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τά λόγια σούνην καλά, ἀμ' ἔν παίρνουν μουσαφίρην.
Ἔτσι ἔν εἴνην, X. Σηβαστέ; K' ἠβῶ ἡ γνώμη μου εἴνην
ἄσκημη κῆ θά χουλιάσου μαζῆν σας.

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Ἔν χουλλιᾶς ἡσύ μητᾶ μέναν. Ἔτσι κάστουλα¹⁵⁰ τού λέεις.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ποππάζ ἐφέντη πουνναρά σόζ κετσιρέμετικ. Καρή Νού-
χτερ Πεῖγαμπέρ τεμέζ¹⁵¹. Ἡμές ἀπού δῶ ἔν ἔχει νά φύ-
ουμουν, λήη μας X. Πρικόπιη κανέν συναξάριν. Πιρκη-
ζέγ νεσινέ πολμελί¹⁵².

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Δέν πρέπει νά ἐπιμένωμεν, κύριοι, εἰς τήν πρότασίν
μας ἡμεῖς εἴμεθα μεσίται. Τοῦ λόγου των εἴνε κύριοι ν'
ἀποφασίσουν. Τό νά ἐπιμένωμεν δέν εἶναι ὀρθόν εἰς τά
συνοικέσια ἡ βία καί ἡ ἐπιμονή δέν ἔχουσι καλᾶς συνε-
πείας. Περί ὀρέξεως οὐδεὶς λόγος.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμμα κι' ἀφήννουση χά στήν ὄροξίν σου. Ξέρεις μου
ἡσύ ἡμέναν; ἠβῶ ἡκεῖ πού πάου ἔν ξαναπατοῦ, ἄς ἰδι-
αλουῖστοῦσιν. Τοῦ δικόν μου τού σῆκωμαν εἴνην βαρύν.

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἔ ἀφηντικόν, ἀμ ἡμές τώρα τί εἴπαμουν;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί εἴπητη; «ἐβαλήτη τού νηρόν 'στοῦ γδίν κῆ κουπανά-
τη του κῆ κάθηστη»,. Κάτσ πεῖτ ποῦ¹⁵³; Νᾶταν κανέν
ἄσκημουν μέρους κῆβῶ μαζῆν σας ἀμ' τί ἔχεις νά πῆς
εἰς τού πρῶμαν μας;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἄταμ εἰς τού πρῶμαν Σας ἔν ἔχου νά ρίξου κουβένταν
ἀμ' εἴπαμουν δά νά γένουντην βοῦλα μεί τού κολαῖν.

Ἔν ἔχουμον κ' ἡμέσ καμμιάν ἄσκημην κουβένταν.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

(πρός τόν X. Διάκον) Ἦσύ γιατ' ἀραθυμαῖς; ἔν μιλά ὁ ἄθρωπος ἄσκημα. Μήν ἰστηνουχουργήση. Πίρ παλτά ἰλέν ἀγάτσο κεσιλιμάζ¹⁵⁴.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Χαί Χατζῆ Σηβαστέ, μήν γένηση μαλακούς κή πάλ πιτσαγή¹⁵⁵. Ὑσές τούς σηκώννητη τήν μύττην τουν τούτους τούς ἰβλάχους μητά νά τούς δίγητη μούρην, κή καλλικούν μας.

[Ἀντιφάτης καί ἡ γυνή του παραμερίζουν εἰς τήν γωνίαν (ὀπισθόδομον) τῆς οἰκίας, καί συνεννοοῦνται μόνοι].

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Γυναῖκα, ἡβῶ αὐτῶς τούς ἰδιαβόλους φουούμου τους «κόρη κορμαζτάν, οὐττάν οὐττανμαζτάν». Γιατί χάν γέν τούς κάμης τούν λόουν τουν, παίρουν μας εἰς τού χοσουντοῦ, κι αὔριουν εἰς τού τεφτέριν θά μᾶς πάρη τάνάθημαν. Τίτοι εἶνην «κή ἡ πέτρα στοῦ χέριν τουν κή τού πουλλίν». Ἔλα κι ἄς τούς δέκουμον ἕναν ἰφλουρίν κ' εἰς τ' ἀνάθημαν 'πού τούς ἔχει. Κιαπέν ἔσα μεί τρία χρόννια γιά τεβέ γιά τεβετζῆ¹⁵⁶, αὐταί εἶνην πειραξίτηδοι σερινέ ναλέτ⁶².

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Γιατί χά τούς δέκου χαμιᾶς τού φλουρίν; ἄς φύουσιν, κι ἄς ξανάρτουσιν, κή πάλ' ἄς ξανάρτουσιν εἰς τούν μουνουγούν μου κ' εἰς τούν κανακάρην μου. Θεῖός τού ξέρει τί τούς ἔταξην ὁ Διουματάρης. Ξέρεις τους ἰσύ αὐτῶς; αὐταί «χάν γέν φάουσιν τήν κακκαμοῖραν ἔν ρίχτουν τού πόδιν τουν». Αὐτῶς 'πού ἔν τούς φουηθῆ... ἔν τούς ξέρουμον ἀνά;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Μάρ, γυναῖκα, κ' ἡβῶ ξέρου τους, ἀμ' τί θά κάμης πού
θά κετσιντίσουμον μητ' αὐτώς; Κιοππέϊλαν χαραρά
κιριλίρμι¹⁵⁷; πού φουούμου κή τού κουραμᾶ;
(τούτων ψιθυριστί διαλεγομένων)

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

(πρός τόν Προκόπιον) Χατζῆ Πρικόπιε ὁ Ποππασουτή-
ρης εἶνῃν ἀπού σήμερις ἀργός πάσης ἱεροπραξίας.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Σή ἴμεναν πάνου θά βγάλης πλειόν τούν θυμούν σου;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦσέναν ἡβῶ θά σοι κάμου καλά καλά ποππᾶν. Γιατί ἰσῷ
ἀκόμια ἔν ἡγένης σουστός ποππᾶς! Ὑ νοῦς σου εἶνῃν ὄξ'
ἀπ' τού καμηλαῦκιν σου, κή θά τούν βόλου μέσα.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἦσύ ξέρεις, Διάκ' ἀφέντη μου. Χέμ τογέρσιν, χέμ σε-
βέρσιν¹⁵⁸, ἄλλους νά μήν εἶνῃν κιαπέν ἡσύ ὅ,τι μοί κάμης
καπουλττοῦ¹⁵⁹ πάνου ἴστου κηφάλιν μου.

ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Εἶδης τουν τί Ὅσμάνους εἶνῃν; ἀφερίμ ποππᾶ. «Μπρου-
σκυνημένουν κηφάλην ἀκουνημένουν σπαθίν ἔν τού κό-
βγει» εἶδης τουν;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ' εἶνῃν κιοιτζούκῃς¹⁶⁰ χαμέτα κλίνει κηφάλιν.

ΠΑΠΠΑΣΩΤΗΡΗΣ:

Ἄμ τί θά σοί κάμη ὁ κακόμοιρους ὁ Ποππασουτήρης;
«τί ἔβρεξῃν ὁ οὐρανός κ' ἡ γῆ ἔν τό βάσταξῃν;» ἡμές
εἴμουστην αὐγά. «Χάν ἡκτυπήση ἡ πέτρα ταῦγόν, βαῖ
ταῦγόν ἄν ἡκτυπήση τήν πέτραν ταῦγόν, πάλι βαῖ ταῦ-
γόν», ἔν εὔσίμι¹⁶¹, ἡσύ ξέρεις, ἀφεντικόν, βέσσελάμ.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πρέ χέ μάνας υιέ! αὐτός εἶνην φουστήρα! X. Διάκου οἰλέ λακκηρετέ ὀλμάζ¹⁶². Τούν ποππᾶν μῆν τούν κάμης νά χουλλιάση.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἐβῶ ἠκείνου χάν γέν τούν μάθου τά χρέγη του, ἔν εἶμου ἐπίτροπος Πισσιδείγιας. Γιούζ βερτίκτζες ἀληγιά σητσῆ κεττί χαληγιά¹⁶³.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Παρακαλῶ, κύριε Ἐπίτροπε, να εἶσθε ἐπεικῆς πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, διότι αὐτοὶ προσκομίζουν τά ἄχραντα μυστήρια. Ὡς ἄνθρωποι δέν δυνάμεθα νά εἴπωμεν ὅτι εἶνε ἐλεύθεροι ἀπὸ ἐλαττώματα. Ἄλλ' ὅπωςδῆποτε εἶνε λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου καὶ διὰ τοῦτο σεβαστοί. Τουλάχιστον ἡ αἰδεσιμότης του εἶνε ἄνθρωπος ἀφελῆς καὶ ἀθῶος καὶ ὡς τοιοῦτος ἄξιος τῆς συμπαθείας Σας. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ν' ἀνακαλέσητε τόν λόγον Σας, ἄλλως τε καὶ ἐδῶ ἤλθομεν διὰ νά διαπραγματευθῶμεν μνηστείαν καὶ ὄχι νά δικάσωμεν ἱερεῖς! Καιρός παντί πράγματι.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ χάν ἀπόμεινάμου πλειόν εἰς ἡσέναν, τούν κλούππιν¹⁶⁴ εἶνην χεζῆριν¹⁶⁴. Καὶ ἄφες ἡμῖν τά ὀφειλήματα ἡμῶν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἄφετε καὶ ἀφεθῆσεται ὑμῖν εἶνε χρέος μας νά συγχωρῶμεν τά παραπτώματα τῶν πλησίων ἡμῶν ἕως ἐβδομηκοντάκισ ἐπτά.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

(πρὸς τόν Ἀντιφάτην ἐμφανισθέντα) Ἄϊ! ἔλαστη νά δούμου ἱμιάν ποῦ ἀπόμεινην ἢ κουβέντα μας; Γλυκά νά μιλάτη χά!

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄμ πλειόν τί νά κάμουμουν; ἔ,τι 'πήτη σές κ' ἡμές.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τί θά πῆς τώρα, Χ. Διάκου; ἔν σ' ἔλεα ἡβώ ὅτι πώς ὁ Νικόλας εἶνῃν τέκνον τῆς ἀπακουῆς;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Κ' ἡβώ ἔτσι τούν ἡλουάργιαννα, ἀμ' ἀπουρτηνῶν ἔν μ' ἔρεσην τοῦ στοματιοῦ του τοῦ τσαλημιν¹⁶⁵.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄμ τέτοιῃς δουλειαῖς χαμέτα γένουντην; Χάλπετ του-
σουνέ τουσουνέ ὀλούρ.

ΑΝΤΙΦΑΘΗΣ:

Ἄμ' ἡβώ τώρα τί θά ποῦ ὁ καῦμένους; χάν ὕσᾶς ἀθρῶ-
πους κουβέντα ππέφτει κάτου; «ἡσές εἴστη τού λύση
κῆ τού δόση»·ἡκείνου πού πήτη γένητη. Μόνουν νά φα-
νάξουμουν δά κῆ τῆς γηννιαις μας, ἡμές κ' ἡμές θάμου-
στην, ἔχει τούν τάταν του, τήν νάνναν του, τούς παρ-
πάδους του κῆ τῆς ἡθειαις του, νά μήν χαττηρολαντίσου-
σιν¹⁶⁶. Τούς δικῶς γιατί τούς θέλουν;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατ' εἶπαμούν Σας ἡμές νά μήν τούς φανάξητη; Φα-
νάξητη τους ἡμές ἔν νυστάννουμουν, ἔτσι ἔν εἶνῃν Χ.
Σεβαστέ;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Χάι! Χάι! Χαῖρλῆ ἱς γιλτά πιττέρ¹⁶⁷. Τοῦ Νικόλα τ'
Ἄντιφάτου ὁ γυός ἄτηλαν σάτηλαν ὄξ ὄξου ἦταν; Χάτε,
κουμπάρα μου, στέλητη κῆ φάναξή τη βούλης σας τῆς
γηννιαις. (πρός τόν Χ. Διάκον) αὐταί θέλουν νά παα-
ίννης εἰς τά νηρά τουν, ἅ καρτάς! Κιαπέν οἱ ἀθρῶποι
εἶνῃν χρήσιμοι ἀθρῶποι, φουμάκια τοῦ Χρουστοῦ. Τί
ση θέλου 'βω 'σέναν πού κουλλαντᾶς τού παρούτιν κῆ

βράτηκουν; εἶδης τους ἰμιάν πῶς ἦρταν εἰς τούν λου-
αργιασμόν; Σαπήρ ἤλάν κορούκ χαλζτά ὀλούρ ττούτ
γιαπραγή ἀτλάζ ὀλούρ¹⁶⁸, χατζῆ Διάκου. Χέμ τέτοιης
δουλειαῖς θέλει νᾶνην ἢ δουλειά σου μειάλη.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὅσουν νά συναχτοῦσιν, λέει μας Χ. Πρικόπιη καμμιάν
ἱστορίαν γιά νά μὴν νυστάννουμουν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἄντι πάσης ἱστορίας θεωρῶ ἐπάναγκες νά σᾶς συμ-
βουλευσω, ὡς προϊσταμένους τῆς Κοινότητος, νά φρο-
ντίσητε περὶ συστάσεως Σχολείου ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν
ἢ ἀμάθειά μας εἶνε ἐλεεινὴ καὶ ἀξιοδάκρυτος. Ἐγὼ τῇ
ἀληθείᾳ μετανοῶ διότι ἐγκατέλειψα τό Ἅγιον Ὅρος,
καὶ αἰσθάνομαι βαθεῖαν λύπην βλέπων τὴν ἀξιοθρήνη-
τον κατάστασιν τῆς πατρίδος μου. Τουλάχιστον μακράν
αὐτῆς διατρίβων δέν ἔβλεπον τὴν ἀθλιότητα ταύτην καὶ
δέν ἠσθανόμην τὴν ἀλγηδόνα ἣν αἰσθάνεται σήμερον ἢ
καρδιά μου βλέποντας τὴν κτηνώδη κατάστασιν ἐν ἣ
ἔρπει ἢ πατρίς μου. Πρὸ ὀλίγου ἢ μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ
Παππασωτήρη σκηνῆ δέν πηγάζει ἐκ τῆς ἀμαθείας; Πῶς
εἶνε δυνατόν νά συλλέξωμεν ἐξ ἀκανθῶν σταφυλήν;

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Γιατί ἐν ἔχουμουν λάατή μου, Δασκαλλεῖα; Τί τά θέλου-
μουν πειά καλλιὰ; Γραψίμιν κῆ λουαργιασμός. Ὅσουν
νά βγάλλη τοῦ μμάτιν του κῆ νά γράφη τούν Χασάνην
κῆ τουν Μουσταφᾶν κῆ νάχη μιάν φωτιάν κιαπέν τά πα-
ραπάνου τί τά θέλουσιν; βουλοῖ πωππαῖδοι θά μοί γινοῦ-
σιν κῆ καλούεροι; Σέν χότ πέν χότ ἀττά κίμ ἀτούν ὄτ¹⁶⁹;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Εἶνε περίεργον ἢ παρατήρησις αὕτη. Μόνον οἱ παππά-
δες ἔχουν ἀνάγκην γραμμάτων; καὶ ὁποῖων γραμμάτων;
ἀναγνώσεως μόνον μηχανικῆς; Ὁ ἔμπορος, ὁ τεχνίτης,

δεν ἔχουν ἀνάγκη παιδείας; Τοῦτο εἶνε τρομερά πλάνη ἔπειτα πρό ὀλίγου τί ἐλέγομεν περί ΠαππαΣωτηρίου; Μήπως τάχα οἱ ἱερεῖς μας γνωρίζουν γράμματα; ἢ νομίζετε γράμματα τήν ἀνάγνωσιν τῶν προσευχῶν;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμμή τά πούλλά τά διαβάσματα ἐν εἴνην τά πούλλά τά γράμματα; ἐν ἀκούεις πού λέει ἀκόμη ἔχει πούλλά γράμματα τάχατη πούλλά διαβάσματα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἀπατᾶσθε, κύριοι, γράμματα κυρίως εἶνε τά ἱερά γράμματα, ἦτοι ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ Παλαιά καί ἡ Νέα Διαθήκη, ἦτις εἶνε τό ταμεῖον τοῦ Θεοῦ λόγου, καί ἡ γνώσις αὐτῶν εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τόν Χριστιανόν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος γράφει πρὸς τόν Τιμόθεον «ὅτι ἀπό βρέφος τά ἱερά γράμματα ἦσαν τά δυνάμενα σέ σοφίσει εἰς σωτηρίαν», ἀλλ' ἐκτός τούτων, ὑπάρχουν καί τά ἑλληνικά γράμματα. Τό ὅποῖον εἶνε προγονικόν μας κληροδότημα. Καί οὔτε Χριστιανοί οὔτε Ἑλληνες δυνάμεθα νά ὀνομασθῶμεν ἐάν δέν ποτισθῶμεν ἀπό τά νάματα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καί ἐθνικῆς ἡμῶν παιδείας.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Χαί χά Προκόπιε, βοῦλα θέλουμουν τα ἀμμά... ἀλιατά κιοζουμούδ βάρ ἄμμα ἀντζαβελάκιν κουτουρέτ γιόκ¹⁷⁰. Ἐν θουράς ἡσύ πᾶσαν μέεραν κουραμᾶ πᾶσα ἡμέεραν ἀγγαρεία. Ἦ ἄς θέλει τουνᾶ ὁ ἄς θέλ' ἡκεινᾶ. Πᾶσα μμέεραν φέρη μαῖδιά. Ἐν πειρνᾶ βτουμάδα νά μῆν ἔρητη καβαλλάρης. Τί νά σοί κάμη κῆ ἡ φτουχουλουγιά; Ποῦ νά προυφτάζη ἡ ἀχαλῆς¹⁷¹; Ποιάν τύρπαν νά φράξη πρώτα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Αὐτά; κύριέ μου, εἶνε προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις. Τίποτε δέν εἶνε δύσκολον ὅταν ὑπάρχει θέλησις, ἀλλ' ἐδῶ

δυστυχώς ἡ παιδεία δέν ἔχει ἐκτίμησιν. Δέν θέλετε ν' ἀλλάξητε βίον θέλετε αἰωνίως βαναύσους. Ἐγώ θρηνώ καί ὀδύρομαι τῇ ἀληθείᾳ τήν τοιαύτην ἀβελτηριάν Σας! καί ἐλεεινολογῶ τήν Πατρίδα μου.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄμ θέλεις κῆ δάσκαλουν κῆ Δασκαλλειόν αὐτά βούλα ἔν γένουντην μεί τά μαϊδιά;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Βέβαια μέ τά χρήματα γίνονται, χωρίς χρήματα τί γίνεται εἰς τόν κόσμον; Καθώς διά νά φάγης καί νά ἐνδυθῆς ἔχεις ἀνάγκην χρημάτων οὕτω καί διά νά θρέψῃς τήν λιμασμένην ψυχὴν σου θέλεις χρήματα. Ὅπως ὁ ἄρτος τοῦ σώματος ἀγοράζεται μέ χρήματα, καί ὁ ἄρτος τῆς ψυχῆς ἢ μάθησις, ὁ λόγος ἀγοράζεται μέ χρήματα. Διατί ἀγοράζεις σῖτον; ἀγόρασε καί παιδείαν, μάθησιν, θρέψε καί τό σῶμα σου ὅσον δύνασαι, θρέψε καί τήν ψυχὴν σου.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

«Ἄσπρουν εἶδης ἄσπρα θέλει, μαύρουν εἶδης κι ἄλλα θέλει¹⁷²». Τί νά σοι κάμη κῆ ὁ φτουχουλουργιά χάι X. Πρικόπιη;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Νομίζετε ὅτι μέ τό νά πηγαίνητε εἰς τόν ἅγιον Τάφον καί λαμβάνετε τόν τίτλον τοῦ Προσκυνητοῦ ἢ τοῦ τουρικικοῦ Χατζῆ προσθέτετε εἰς τήν ψυχὴν σας καμμίαν λαμπηδόνα; «Ἐλεον θέλω καί οὐ θυσίαν» λέγει ὁ Θεός. Μήπως νομίζετε ὅτι μέ τάς μακράς ἀκολουθίας εἰς τάς ὁποίας παρίστασθε, ὡς ἄψυχα ἀγάλματα καί δίδετε ὀλίγα κερμάτια εἰς τούς ἱερεῖς καί εἰς τούς πτωχοὺς ἐκτελεῖτε ὅλα τά θρησκευτικά σας καθήκοντα; Ἀπατᾶσθε.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦ X. Πρικόπιους βούλους καλούερους θέλει νά τούς κάμη, μάνας υἱέ!

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἀπατᾶσθε κύριοι, εἶμαι μάλιστα ἐνάντιος τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὁ γάμος εἶναι θεσμός θεοσύστατος καί ἡ κοινωνία. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καί τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη, ἔζησεν ἐλάλησεν ἐδίδαξεν ἐθαυματουργήσεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὁ μοναχικός βίος θά κηρυχθῆ μίαν ἡμέραν βίος τῶν ἀποκλήρων τῆς κοινωνίας, ὅταν ἡ πολιτική ἐλευθερία ἐξαπλωθῆ εἰς τό ἔθνος καί ἡ κοινωνική ἀσφάλεια καί εὐημερία ἐξαπλωθῆ. Τώρα εἰς τούς σκληρούς τῆς δουλείας χρόνους τό μοναστήριον καί τά ὄρη εἶνε τό καταφύγιον τῆς ἐλευθερίας καί πάσης γενναίας ψυχῆς. Τό ράσον εἶνε τό πένθιμον ἔνδυμα τῆς πασχούσης πατρίδας καί εἶναι τό ἄσυλον, ὅπου ἡ ἀρετή καί ἡ εὐσέβεια εὗρον τήν ἐλευθερίαν.

Ἔσεται ἡμαρ, ὅτε τό ἔθνος θάναλάβῃ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἐλευθερίαν του, καί τότε τό ράσον θά μείνῃ σεμνόν ἔμβλημα τοῦ ἱερατείου καί τά μοναστήρια καταγῶγια τῶν ἀποκλήρων τῆς κοινωνίας. Δέν σας προσκαλῶ εἰς τήν μοναχικὴν ζωὴν, ἀλλ' εἰς τὴν πνευματικὴν παλλιγενεσίαν καί ἀνάπλασιν!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Καλόν τοῦ λέει σου γέροντά μου, νᾶχου τὴν ἠὺκὴν σου, ἄμ' ἡμές ὁ τόπους μας εἶνῃν λεσπέρικους τόπους. Τά γράμματα ἡδῶ ἐν δίουσιν ψουμίν. Ἡδῶ νᾶση γιά «σιρῆδένους γιά μαλαματένους». Μή λᾶς κ' ἔχουμουν ἡμές χάν ἄλλουν τόπους μειάλους πρωματητάδους, κή μειάλους ἀθρώπους; Ἡδῶ ὁ πειά μειάλους εἶνῃν ἡκείνους πού τρώει ἴδικόν του ψουμίν. Τοῦ μειάλου μας τοῦ νοικοκυργιόν εἶνῃν ἕναν ἰσπῆτιν, ἕναν χουράφιν, κ' ἕναν μααζίν εἰς τὴν Μάκρην, κ' ἡ σηρμαγιά ἡμές πειά πούλλά θέλουμουν τά τούρκικα τά γράμματα παρά τά ρουμάικα. Γιατί βουλοῖ μας εἴμουστην κουρπέτ ἐλλήδοι¹⁷³ ἡμαῖς, τά ὄξου μας ἰθρέφουσιν, ἴχαν γέν πάη ὁ καλαῖ-

τζής¹⁷⁴ στάλαργου κ' ὁ παπουτσῆς εἰς τούν Γεγλέν τί θά φάουσιν; θά φουβήσουν ἀπ' τήν πείναν. Τάλίσβερίσιν¹⁷⁵ ποῦ λέεις ἡσύ εἶνῃν ἰμιά ἀττουμιά παροῦτιν¹⁷⁶, ἡ σκάλα μας εἶνῃν ἰμιά μικρή σκάλα. Δυό φράγκοι νᾶρτουσιν ἡπίττησῃν. Νά γιάτ' εἶνῃν πού λέου ἔβω ὁ τόπους μας ἔν εἶνῃν γιά γραμματισμένους.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἐν ὄσω τά ἐπιτηδεύματα εἶνε βάνουσα, βάνουσος θά εἶνε καί ἡ ἀνατροφή τῶν κατοίκων ἀλλά μήπως τάχα δέν εἶνε δυνατόν ν' ἀλλάξητε ἐπιτηδεύματα; Αὐτό ἀκριβῶς δισχυρίζομαι ὅτι ἡ ἀνάπτυξις θά μεταβάλη τόν βίον τῶν συμπολιτῶν μας. Διότι ὁ πεπαιδευμένος εἶνε κοσμοπολίτης. Περιῆλθον πολλές πόλεις, ἐγνώρισα πολλούς ἀνθρώπους, καί εἶδον τ' ἀποτελέσματα τῆς ἀναπτύξεως. Γιατί δέν ἀποκαθίστανται οἱ συμπολίται μας εἰς μεγάλας πόλεις οἷον εἰς Σμύρνην, Κων/πολιν, Ἀλεξάνδρειαν, Τεργέστην, Μασσαλίαν, Ὁδησόν, Ταϊγάνιον καί ἀλλαχοῦ; Παρατηρήσατε τούς Χίους, τούς Ἡπειρώτας καί τούς συμπατριώτας μας μικρασιανούς, Καισαρεῖς, οἵτινες εἶνε πανταχοῦ παρόντες. Διατί δέν μιμείσθε αὐτούς; Διατί σεῖς ἐμάθετε στερεοτύπως τό Ἀϊδίνιον, τό Τσάλι, τό Ἀλάσεχίρι, τήν Μαγνησίαν, τό Κιολισάρι καί τόν Πεσκαζᾶν, τά μακράν σας καί τά κοντά σας; Διότι δέν δύνασθε νά ζήσητε εἰς μεγάλας πόλεις, ὅπου ἀπαιτοῦνται γνώσεις, διότι δέν τολμάτε νά ἐκτεθῆτε εἰς ἀνεπτυγμένας κοινωνίας, διότι δέν εἶσθε κοσμοπολίται καί ἐάν ὑπάγητε ἀλλαχοῦ θά σας ἐρωτοῦν ἐάν ὁ τόπος σας παράγει ρόβι. Δεῖξε με τήν συντροφιά σου να σε πῶ τήν ἀνθρωπιά σου.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Καλόν τού λέει σου γέροντά μου, ἀμμή σύ ἡμέναν δέκη μου τά γουρούσια, κή τά γράμματα ἔχητα γιά λλόουσου. «Τᾶσπρα κατηβάνουν τᾶστρα» κή Δησπότης

μεί τά μαϊδιὰ γένητη δησπότης. «Τούν ἰφτουχόν τούν ἄγιουν τίς τούν πηγιαντᾶ», ἄν εἶχεις κή σύ μαϊδιὰ ἔθελης νά γινῆς κή σύ Δησπότης μεί τήν πρικουπήν πόχεις. Βούλους ἢ κόσμους πάνου στούν παρᾶν κρέμμητη. Βούλοι οἱ Ἅγιοι Δησπουτάδοι κή πατριαρχάδοι ἦταν κί ἀρχουντάδοι κ' ἐγιασάσιν. Κή σές οἱ καλούεροι πού γένηκῆτη γιά νά σώσητη τήν ψυχὴν σας, γιατί τ' ἀπάτη τά γουρούσια, Παρᾶς κή πάλι παρᾶς τζιλασηνήμ¹⁷⁷! Τί θά τά κάμου βῶ τά φτουχά τά γράμματα; «Ἀνάθημαν τά γράμματα, Χριστέ κή 'πού τά θέλει».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λυποῦμαι, κύριε, διότι δέν συνεννοοῦμεθα. Τά χρήματα δέν εἶνε σκοπός τοῦ βίου εἶνε μέσον, καί πρέπει νά διακρίνηται ὁ σκοπός ἀπό τά μέσα. Ἰσα ἴσα καί ἐγώ Σᾶς λέγω ν' ἀναπτύξητε τοὺς πολίτας, διότι ὁ ἀνεπτυγμένος ἄνθρωπος ἀποκτᾶ εὐκολώτερα τά μέσα τοῦ βίου, καί ζῆ εὐτυχέστερον τοῦ ἀμαθοῦς. Ἡ παιδεία παράγει τόν ἔντιμον πλοῦτον. Διότι ἐκ κακῶν καί ἐξ ἀρπαγῆς καί ἀδικίας πλοῦτος εἶνε κτῆμα τῶν ληστῶν καί τῶν ἀπατεῶνων καί δέν ἔχει οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀξίαν.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ὑ Χατζῆ Πρικόπιος κή καλὰ βούλους ἡγραμματισμένους τοὺς θέλει, ἄμ' ἡμέσ εἴμουστην τζαχίληδοι κ' ἔν γίνουμούστην ἰζάφτιν¹⁷⁸ ἄμ' ἄν ἀννοίξουσιν κή τά μμάτια μας; ἄκουσῆ μου, Γέρουντά μου, οἱ Τοῦρκοι λέουσιν «ἰκκί πατζαλληγιά ἐϋλίκ γιαραμάζ¹⁷⁹». «Εἰς τούν ἄθρωπον τοῦ καλόν ἔν πειρνᾶ. Ἄν τούν κάμης κακόν φουάτη σοι. Ἄν τούν κάμης καλόν ἡβγάλη τοῦ μμάτιν σου». Ἡῦρης τουν σῆ μιάν πιθαμήν νηρόν ξάπλωσῆ τουν νά πάη παραμέσα, ἡῦρης τουν ἔσα μεί τά γόνατα στήν λάσπην μπήξῃ τουν ἔσα μη τούν λημόν. Σβάξῃ τουν μεί τούν κχετσέν τούν ἀναθηματισμένουν νά πειράσῃ χωρά^{180,2} Ἡσύ θουρᾶς πασαμμέραν τζερεμέδοι, κή πάλι

ππηδοῦσιν οἱ ἀναθηματισμένοι ἀπού τᾶ παναθοῦρια. Ὅσμανηλίκιν κῆ πάλ' ὄσμανηλίκιν! Ἡμέσ εἴμουστην ἄρσηζίκουιν μιλλέττιν¹⁸¹. Ὑ Θεῖός νά μήν μᾶς κάμη τοῦ Μεχεμμέτη τήν ττοππουζαν¹⁸² ἄζίκην ἀπού τήν κηφάλιν μας. Ἡμέσ θέλουμουιν ποῖντουρούκιν¹⁸³.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λυποῦμαι, κύριοι, διότι αἱ ἀρχαί μας εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι. Μεταξύ τῶν ἰδεῶν μου καί των ἰδεῶν σας χάσμα μέγα ἐστήρικται. Λυποῦμαι διότι παραγωνρίζετε τήν θεμελιώδη ἀρχήν τοῦ χριστιανισμοῦ τήν ἀγάπην, καί καθιεροῦτε ὡς νόμον τήν δυσμένειαν. Πόλεμος λοιπόν πάντων κατά πάντων εἶναι ἡ ἀρχή Σας, ἡ ἀγαπήσης τόν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν; Ἀπέχετε παρασάγκας ἀπό το πνεῦμα τῆς θρησκείας σας! Φεῦ τῆς ἀθλιότητος. Ὑμεῖς κύριοι, εἴσθε οἱ προῖστάμενοι τοῦ λαοῦ καί νά ἔχητε τόσην ἀναλγησίαν; ὁ Θεός μίαν ἡμέραν θά σᾶς ζητήση λόγον τῶν πράξεών Σας. Σεῖς ἐνῶ ὠφείλετε να εἴσθε οἱ πατέρες τοῦ λαοῦ εἴσθε ἡ μάχαιρα τοῦ δημίου τήν ὁποῖαν κρατεῖ μετέωρον ἐπί τῆς κεφαλῆς τοῦ θύματος. Ἦλεως εἶ, Κύριε! Οἷα ἀθλιότης καί κακοδαιμονία! Πόθεν νά ἐλπίσωμεν τήν θεραπείαν τῆς γαγγραινῆς ταύτης;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τ' εἶνῆν πού λέει Χατζῆ Διάκου ἡ Χ. Πρικόπιους; Ἡβῶ ἔν ταγνατοῦ γιατί λέει τᾶ περιγραμματοσίκα, ἄμμα πρικουπήν τήν ἔχει τῆς πουττάνας ἡ γυός! Ἐν καταλαβαίνεις τί ἴνῆν πού λέει βαθύς ἡδιαβασμένους πού λέουσιν, μάνας υἱέ!

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Καί ὄντως Χατζῆ Σηβαστέ ἔτσια πού τοῦ λέεις εἶνῆν. Κ' ἡβῶ ἔν ταγνατοῦ βοῦλα, ἄμ' χαρά στήν ἰγλῶσσαν τοῦ διαβόλου τούν καλούηρουν! Ὀλμαλή¹⁸⁴ ἄμμά πογλέ ὀλμαλή¹⁸⁵. Ἄμ' χάϊ Χατζῆ Σηβαστέ οἱ καλούεροι τῶρα

τί εἶνῃν ἢ δουλλειά τουν; Τά πηδιά τουν ἔχουν γιά τά σκυλλιά τουν; Τί θά διαλουῖστοῦσιν; Βούλουν συναξάρια κ' ἱστορίης ἡδιαβάννουσιν. Ἔλεην τάχατοι ποῦμουστην ἡμέες οἱ διαφνητηφτάδοι τοῦ ἀχαλῆ κή πρέπει να τούν κιοζετίννουμουν. Χάν πόλεην κή τοῦ μεχεμμέτη τήν μαχαῖραν κ' ἠχόλλιαννην, ἀμ' ἠκείνα ἔλεήντα φαθειά;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Μακάριος ὁ λαλῶν εἰς ὧτα ἀκουόντων!

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἡσύ, γέροντά μου «κουκκιά ἔφαης κή κουκκιά μαρτυρᾶς». Ξέρουμούν τα κ' ἡμέες βουῖλα, κη τήν θειότην ξέρουμούν την κή τήν ἀθρουπότην ξέρουμούν την ἄς εἶμουστην κή τζαχίληδοι, ἀμ' ὁ κετσιντζεμέες εἶνῃν ζῶριν, ζῶριν¹⁸⁶ εἰς τῆς ἠχρουνιαῖς πῶφταξάμουν. Κεμισινί κουρταρᾶν καπτάντηρ¹⁸⁷. Κιαπέν ποιός ἔχει κηρόν νά διαλουῖστη γιά τά δασκαλλειά κή τά γράμματα; Ἰπατέτσα κιονούλ σεννιγί ἰλέν ὀλούρ¹⁸⁸ λέει κή ὁ Τούρκους, ὀλιατά κιοζουμούζ βάρ ἄμμα κουτουρέτ γιόκ¹⁸⁹. Τούν κετσιντζεμέν νά δούμουν!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Μάρ Ἀμύρισσα, πούνην μαρή ὁ Νικόλας, ἔν ἠφάνηκην;

ΑΝΤΙΦΑΤΑΙΝΑ:

Μάντους πῶρχουντην βουῖλοι ἀμ ἄκουσῆμουτη νά σᾶς ποῦ χά! εἶδητη πού θά κάμουμουν τούν λόουν σας; βούλουν τοῦ χουράφιν θά δέκη.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἡμέες τούν λύουν σου ἔν τούν χαλούμουν, Ἔτσι ἔν εἶνῃν Χατζῆ Σεβαστέ;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Κι' ἀπ' ἄλλης¹⁹⁰! χάϊ χάϊ! Τί λόους εἶν' αὐτός; ἄς τοῦ δέκη. Τοῦ τουτζοῦκιν του θά τον δέκη ἡμᾶς θά τοῦ δέκη;

(Έρχονται πολλοί συγγενείς και φίλοι του Ἀντιφάτη και είσερχόμενοι χαιρετίζουν λέγοντες Καλησπέρα σας).

X. ΔΙΑΚΟΣ:

(πρός τόν ἐλθόντα Κοκκινιόν) Πρέ κή σύ ἡδῶ εἶση Κοκκινιέ;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ἄμ' λείπει ὁ Μάρτης ἀπ' τήν σαρακουστήν; χάν γέν εἴμου ἡβῶ ποιός θάνην; ἡβῶ ὁ Νικόλας εἶνην ὁ καλαδαρφός μου, κή ὁ καφατάρης μου ἄν ἀμπουρέση ἄς μὴ μεί φανάξη δά!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί νην πού λέει τούτους, Νικόλα;

ΑΝΤΙΦΑΤΗΣ:

Ἔτσι ποῦ τού λέει εἶνην, ἀφηντικόν, ἡβῶ ἕναν καλαδαρφόν ἔχου δίχως ἡκείνου δουλλεία γένητη;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦγλέϊσα κή γιά κείνου μας ἡκόρανης.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ἄμ πῶς ἰστιμάρης¹⁹¹ Χατζῆ Τσορπατζῆ, Κάζ κάζ ἰλάν πάζ πάζ ἰλάν¹⁹² κκελεταβούκ κκέλ φοροζουλαν¹⁹³ λέει κή ὁ Τούρκους.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Πρέ Κοκκινιέ ἡσύ ἔχεις ταβατζῆν ξέρεις του γ' ἔν τού ξέρεις;

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ἦσές νᾶστη καλά, ἀφηντικόν, κιαπέν ὁ Κουκκινιός χίλιους ταβατζῆδους νᾶχη ἴστουν σεγιάν σας ἔν τούς λουαργιάννει.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦνναί ἀμμά ὁ Ταβατζῆς σου τούτους εἶνην καλίπης.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ποιός εἶνν ὁ Ταβατζῆς μου; Κιαπέν...

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦ ἀξάαρφούς σου ὁ κουφτηρός.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Χά! Ἦβώ ἠκείουν μήη στούν νοῦν μου ἔν τούν βάλ-
λου ἄν ἔχη νά πῆ ἔχει ν' ἀκούση και ἴλα. Βερτιτζεγίν
κιπί ἀλτητζαγίν ὀλμάσσα βερτιτζεγίν χαράμ ὀλσούν¹⁹⁴.
Ἦβώ γύρευγ' ἀπού ἠκείουν τοῦ πάππου μου τά πρῶ-
ματα, πούνην εἰς τοῦ ζιλλέττιν¹⁹⁵ του. Κιαπέν ἠκείους
τί γυρεύγ' ἀπού μέναν; Ἦπῆα νά ποῦ κ' εἶπαν μου τά-
χατη. Ἦϊ! «Πᾶσα ἔναν μεί τήν πῆχην του παννίν ἔν τούν
μητροῦσιν». Τήν κουβένταν πού θά ππέση στήν μέσην
νά δούμουν κιαπέν ἔ,τι θέλει λέει πᾶσα ἔνας. «Τά λόγια
κουμέρκιν¹⁹⁶ ἔχουσιν»;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ποῦ τοῦ ξέρου βῶ; ἠκείους γυρεύγ' ἀπού σέναν, ἠσύ
γυρεύγεις ἀπού κείουν, ἠ καντάρα θά τά ξηπλύννη
ὄμως ταβᾶ μιρασά καλμάζ¹⁹⁷.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Τά δικά μου εἶνην μαρτυρημένα παρρησία μεί τούς
ἀθρώπους πού τᾶγραψάσιν, ἠβῶ γυρεύγου διακόσια
πουλίτικα, ἠκατόν μισιργιώτικα, πηνῆντα κηφαλάκια κῆ
δέκα ἠκάδης ἀσῆμιν ποῦταν στοῦ ζιλλέττιν τοῦ πάρπα
μου μαρτυρημένα. Ἦ μειάλους γυρεύγ' ἀπ' τούν μι-
κρόν, γιά ὁ μικρός ἀπ' τούν μειάλουν; ἠβῶ ὁ ἀφέντης
μου ἦταν ὁ μικρός.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦμ ἠκείους γυρεύγει μιάν ἀμουλουγιάν τ' ἀφέντη σου
κῆ τοῦ σπῆτιν τοῦ πατρικόν ποῦταν ἀμέραστοι μεί τούν
ἀφέντην σου, κῆ τούν ἔσκιγιάν τοῦ σπητιοῦ.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ἦσὺ τοῖς τούν βάλλεις αὐτόν τόν νοῦν; Πόσουν μάλλους ἦβῶ ὁ ἀφέντης μου νά κάθητη σή ξένουν ἰσπῆτιν; ἀλλάχ κκερίκ¹⁹⁸ κή γιά σέναν ἀφηνητικόν Σερί ἰλάν κκεσιλίν παρμάκ ἀτζιμάζ¹⁹⁹.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ξέρου του πούση κκεσκίνης, ἀμ' εἶνην κ' ἠκείνους κου-
φτηρός χάτε πακκαλούμ.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Τί θά μή κάμης;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦβῶ κή σύ τού ξέρουμουν.

ΚΟΚΚΙΝΙΟΣ:

Ἦπάτησής μου πλειόν εἰς τού ταμάριν, ὄλουμτάν ὅττέ
τζαβούρ κιοῖ βάρμου;

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἦφηκῆτη της πλειόν αὐταῖς τῆς κουβέντης νά τηλειώ-
σουμουν τηνηιάν τήν δουλλειάν, ἦσὺ, πρέ Κουκκινιέ, τήν
δουλειάν σου Νικόλα, φέρμας τή τάμανάτια²⁰⁰ μας νά
πααίννουμουν, γιαντ' ἠνέχτιασην.

[Ἡ σύζυγος τοῦ Ἀντιφάτου φέρει μανδήλιον μεταξω-
τόν εἰς τήν γωνίαν τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι προσδεδε-
μένα φλωριά (χρυσά νομίσματα) καί ποιουῖσα μεγάλην
μετάνοιαν (γονυκλησίαν) ἀσπάζεται τάς δεξιὰς τῶν
ἱερέων καί ἀποτίθησι τό μανδύλιον μέ τά φλωριά εἰς
χεῖρας τοῦ Προκοπίου].

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Καλουρρούζικα! Καλουρρούζικα' Κι' ἀπ' τά παντρέματα!

ΟΛΟΙ:

Καλουρρούζικα κι' ἀπ' τά παντρέματα! Κι' ἀπ' τούν ἀρ-
χουντοπουλλούν σας!

(Ἡ εὐχή αὕτη ἐπαναλαμβάνεται ὑφ' ἑνός ἐκάστου τῶν κεκλημένων ἰδία ἐν εἴδει προπόσεως, προσφερομένου οἴνου ἢ ρακῆς καί γλυκυσμάτων).

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(καθ' ἑαυτόν) Τώρα πρώτην φοράν ἐγνώρισα τί θά εἰπῆ κοτζαβασισμός. Ὅποια κατάστασις κτηνώδης! Αὐτοί οἱ θεομαίχται εἶνε μάστιγες τῶν ἀνά τήν Ἀνατολήν καί Τουρκίαν ἐν γένει χριστιανικῶν κοινοτήτων! Εἶνε οἱ προδόται καί λυμεῶνες τοῦ λαοῦ, ἐκμεταλλεῦόμενοι τήν ἀμάθειάν του καί τήν ἀγριότητα τῶν τυράννων. Παράσιτοι ἔρποντες ὡς κυνάρια ὑπό τούς πόδας τῶν ἀγάδων, γίνονται δῆμιοι τῶν ὑποδεεστέρων ὁμογενῶν των! Τρέμει αὐτούς ὁ χυδαῖος ὄχλος, ἐπισείοντας τήν μάστιγα τοῦ τυράννου διότι ἐμπαίζουσι τούς ἀπλοῖκούς καί ροφῶσιν ὡς βδέλλαι τό αἷμα των ἐνασμενίζοντες νά τούς διατηρῶσιν εἰς κτηνώδη ἀμάθειαν, διά νά διαιωνίζηται ἡ ἀθλιότης αὕτη. Φαρισαῖοι ὑποκριταί, κατεσθίοντες οἰκίας χηρῶν καί ὀρφανῶν, καί ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διακατέχοντες διακριτικὰς θέσεις, καί πλατύνοντες τά κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν, διά νά φαίνωνται πρόσχοντες ἢ ὑπερέχοντες τῶν ἄλλων ἐνῶ διανοητικῶς οὐδόλως διαφέρουσι τῶν ἀρχομένων φενακίζουσι δέ τούς ἀπλουστέρους μέ τήν δύναμιν τοῦ ἀγα, εἰς οὗ τήν εὐνοιαν στηρίζονται ὡς ὄνοι φέροντες λεοντήν. Ἄρά γε δέν θά ἔλθῃ μία ἡμέρα νά πνεύσῃ ἄνεμος σφοδρός, ὁ ἄνεμος τῆς προόδου τῶν φώτων, νά τούς ἀφαιρέσῃ τήν λεοντήν καί νά φανῶσιν εἰς τήν πραγματικὴν των κατάστασιν; Κοτσαβασισμός! τέρας γηγενές ὅμοιον πρὸς τόν μυθολογούμενον ἐκείνον τυφῶνα! καί ὅμως φεῦ! οἱ λαοὶ ὑπὸ μανδραγόρα καθεύδουσι, καί ὑποθάλλουσι τούς λυμεῶνας των.

(Ἀπέρχονται εὐχόμενοι καληνύκτα καί πορεύονται οἱ προξενηταί εἰς τήν οἰκίαν τοῦ Διαματάρη φέροντες τά μνηστρα).

Σκηνή ΣΤ΄

(Ο Χ. Διάκος, Χ. Σεβαστός, Προκόπιος καί Παππᾶ Σωτήρης παραλαβόντες τὰ μνηστρα ἔρχονται εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Διαματάρη διὰ νά παραδώσωσιν αὐτά).

Οἱ ἀνωτέρω, ὁ Διαματάρης καί ἡ σύζυγος αὐτοῦ Διαματάραινα. Μετά τούς συνήθεις καλησπερισμούς.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Καλησπέρα σας. Ἄμμ' ἔρηγξήτη χά!

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ' πλειόν τί θά κάμη; Κελμέκ σενίν ἔλιντέ, κετμέκ σενίν ἔλιντέ μι²⁰¹; ἐγί ἴς γιλτά πιττέρο⁸⁶. Ντράνηξη πού πίττησιν ἡ δουλειά μας. «Χώρους κόπουν καμμιά δουλειά ἔν πιττίνει στούν κοσμούν». Μόνουν τοῦ Σπανοῦ τὰ γέννεια ἔν πιττίνουσιν.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Στούν κόπουν σᾶς ἐβαλάμουν πλειόν ἀφηντικά, ἄμμα νά μᾶς συμπαθάτη. Αὐτά τὰ πρῶματα ἔτσ' ἠδόστηκάσιν. Γιατί ἔκαμην ὁ Θεῖος τούς μειάλους κή τούς μικρῶς; Γιά νά διαρττώνουν οἱ μειάλοι τίς δουλλειαῖς τούν μικρῶν. Ὑ Θεῖος νά σᾶς ἰστηρῶννει.

[Ἐνῶ λέγει ταῦτα ὁ Διαματάρης ἡ σύζυγός του περισπᾶται περί πολλήν διακονίαν, φέρει προσκεφάλαια, διορθώνει τὰ ὑποδήματα τῶν ξένων, ἐτοιμάζει τόν οἶ-

νον καί τά τρωγάλια ἐπί τραπεζιδίου, ὅπερ φέρει καί ἐναποτίθησιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας, συνδαυλίζει τήν πυράν ἢ δέ κόρη ἴσταται ὀρθία εἰς τήν γωνίαν τῆς οἰκίας (ὀπισθοδόμον) ἐνδεδυμένη καθαρίως καί παρατηρεῖ τά νεύματα τῆς μητρὸς της].

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

(προσφέρων τά μνηστρα) Λάβε, κύριε Διαματάρη τά μνηστρα τῆς θυγατρὸς σου Χρυσ αφίνης μετά τοῦ Ἐμμανουήλ Νικολάου Ἀντιφάτου. Σᾶς εὐχόμεθα τύχην ἀγαθὴν εἰς τό συνοικέσιον σας καί τέλος ἀγαθόν. Κύριος ὁ Θεός εὐλογήσει τά μνηστρα ταῦτα, καί εὐδώσει τόν παρ' αὐτοῖς λαληθέντα λόγον εἰς τό κάλλιστον τέλος.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(Ἀσπάζεται τήν δεξιάν τοῦ Προκοπίου καί τῶν ἄλλων κατά σειράν, καί ἡ σύζυγός του παραλαμβάνει τά μνηστρα ἀσπαζομένη πάντα τήν δεξιάν). Ἡ εὐχή σας Γέροντα. Κι ἀπ' τούν ἀρχουντόπουλλοῦν σας ἀφηντικά! Σπουλλαέτή σας, Χίλια χρόνια νᾶχητη. Ἦ Θειὸς νά μήν σᾶς κάμ' ἀζίκην.

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἡ συμπηθθέρα σας μᾶς ἠκόρανην κουμματάκιν, ἀμ' ὕστερα ἠγέσκιασην, ὁ συμπέθερούς σας εἴνην «τοῦ Χριστοῦ τοῦ φουμάκιν» ἤσυχους ἄθρωπους.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἦκείνη μητά μέναν ἔχει μίαν πηριβάρειν, ἄμ ἔν ἠφταίχου ἠβῶ ἢ κακουμοῖρα...

Χ. ΔΙΑΚΟΣ:

Τί πηριβάρειν ἔχει μαζίν σου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γυνηκίστικης κουβέντης!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Τούν γυνηκῶν καλεμέ λεκμέζ²⁰². Μακρυγιά μαλλιά κι' νοῦς κουντός. Ἄμ' ἄκουσέ μου τη νά Σᾶς ποῦ. Τού χουράφιν βούλουν εἴνην χᾶ! ἡμέες πουλλά ἠπάσκισάμουν ἄμ' πλειόν...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τού χουράφιν βούλουν! Καλέ τί ἴνην πού λέεις, ἀφηντικόν. Γιά τῶνομαν τοῦ Θειοῦ; ἄμ' τῆς ἄλλης τί θά τῆς κάμουμουν; πάνου μας κῆ κάτου μας ἕναν χουράφιν ἔχουμουν κ' ἕναν ισπῆτιν. Ἄς ἠγύρευγάσιν ὀγλέϊσα κῆ τού σπῆτιν κ' ἡμάς μαζῆν.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ τί θά κάμης πλειόν; Ἡμέες εἶπαμουν ἰνναί, ὅσων νά σκαρώσσομουν τήν δουλειάν. Κιαπέν σονοῦ πῖρ σουλφά βαρήρ.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

(πρός τόν ἄνδρα της) Σῶπα πλειόν κῆ χάλπετ, σῆ δυό λουλλῶς βάλλουν κ' ἕνα ἰφρένιμουν. Οἱ ἄθρώποι γισκαίννοντα βοῦλα.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἰσές ξέρητη, ἀφηντικόν, πάλι ὑσές θά τά γισκιάσητη πρῶτα κ' ὕστερα. Ἄς εἶστη καλά. Ἰ Θειός νά σᾶς πουλλουχρουνά!

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἀκούεις τα, X. Πρικόπη; Τί τραβοῦν οἱ γουνναί; Κιαπέν ἕκατσης κῆ λέεις μου σκουλλειά κῆ γράμματα, εἶδης τους τούς γαμπρῶς νάζια πού κάμνουσιν, ὅσων νά ποῦν τοῦ ἰνναί τουν; «Τ' ἄθρωπου ἠ κώλους ἠμπαίννει κ' ἠβγαίννει ὅσων νά βγάλη μῖαν κόρηνη», εἶδης τουν τούν κετσιντζεμέν; Τί ζῶριν εἴνην; Κῆ σύ ἕκατσης κῆ διαβάννεις μου συναξάρια. Ξέρουμούν τα κ' ἡμέες αὐτά τά συναξάρια, ἄμ εἴμουστην εἰς τοῦ γουμάριν ἀπού κά-

του. Τῆς κόρης τί θά τῆς κάμουμουν; «Τέτοια βάσανα ἔχῃ ῥῶκκα, ὅσων νά γημίση τὰρτάχτιν».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τί θέλετε νά εἰπῆτε, Κύριε Χ. Σεβαστέ;

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τάχατ' ὑσές οἱ καλούεροι ἔπου ἔν ἔχρητη μήη πηδιά, μήη κόρης, εἴστη φέγλι μαλαχτήρα²⁰³. Ξέρητη νάρμηνεύγητη τούν κοσμούν. «Πού εἶνν' ἄπ' ὄξ ἄπ τούν χουρόν πουλλά τραούδια ξέρει».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἔχετε λάθος ἐννοῶ πολύ καλά τήν θέσιν τῶν οἰκογενειάρχων ἀλλά τοῦτο δέν ἀκυροῖ τάς θεωρίας μου, τάς ὁποίας προηγουμένως ἀνέπτυξα. Ἐπαναλαμβάνω νά σάς εἶπω, ὅτι τό ἐπιχείρημά Σας στρέφεται ἐναντίον σας, διότι διῆσχυρίζομαι, ὅτι αἱ δυσκολαί τάς ὁποίας ὑποφέρετε εἰς ἀποκατάστασιν τῶν θυγατέρων σας καί αὗται προέρχονται ἀπό τήν ἀμάθειαν.

Χ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Τί ἔννην ἔπου λείεις, καλέ ἡσύ; Τί θά τά κάμης τά στραβά τά θήλυκα;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τά στραβά τά θήλυκα θέλουν καί στραβά ἀρσενικά καί τὰνάπαλιν, καί οὕτω περιστρεφόμεθα εἰς τόν αὐτόν φαῦλον κύκλον ὅπου ἐπικρατεῖ πυκνόν ἀμαθείας σκότος καί τύφλωσις. Ἐξηγοῦμαι. Ἡ μήτηρ εἶνε ἡ πρώτη διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ἤσουν εἰς τήν κούνιαν ἀπό ποῖον ἔμαθες τά πρῶτα φελλίσματα τῆς γλώσσης σου; ἀπό τήν μητέρα. Ὅταν ἤσο παιδίον τίς ἤτον ὁ πιστός σου σύντροφος; ἡ μήτηρ αὐτή σέ ὠδήγησεν εἰς τόν βίον. Ἐάν εἶχες μητέρα ἀνεπτυγμένην ἤθελες μάθει γλῶσσαν ὀρθήν, καί ἤθελες λάβει ἀνατροφήν, καί ἤθελες εἶσαι καλλίτερος. Πρῶτον λοιπόν δυστύχημά σου

εἶνε διότι ἐγεννήθης ἀπό μητέρα ἀμαθῆ. Δεύτερον δυστύχημά σου εἶνε τό ὅτι δέν ἐσπούδασες. Τά ἄλλα σου δυστυχήματα εἶνε συνέπεια τῶν δύο τούτων, καθῶς καί τό ἰδικόν μου δυστύχημα τό νά μή δύναμαι νά σᾶς πείσω. Διότι ἐνός ἀτόπου δοθέντος μύρια ἐπακολουθεῖ, καί τῆς κακῆς ἀρχῆς εἶνε καί τό τέλος κάκιστον. Ἐρχόμεθα τώρα εἰς τά στραβά τά θηλυκά. Πρῶτον δυστύχημα των εἶνε διότι εἶνε στραβά καθῶς τά ὀνομάζετε. Δεύτερον διότι προσέρχεσθε εἰς τοὺς γαμβρούς καί τοὺς παρακαλεῖτε νά νυμφευθοῦν τάς θυγατέρας σας. Καί γιατί δέν ἀφήνετε αὐτοί νά ἐκλέξουν τάς συζύγους των; Διατί βιάζεστε τήν φύσιν μνηστεύοντες μικρά τά τέκνα σας;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Γιάτ' εἶνῃν «τόπου συνήθεια, νόμου κηφάλῃον».

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τό συνήθειον τοῦτο εἶνε νόμος θεόγραφτος; ἢ συνθήκη σιωπηλῆ ἀνθρώπων ἀμαθῶν;

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Οἱ ἀθρῶποι τό καμάσῃν.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Λοιπόν κακῶς τό ἔκαμαν, διότι δέν ἤξευραν τι ἔκαμαν. Τήν πρωτοβουλίαν τοῦ γάμου τήν ἔχει ὁ ἀνήρ. Ὁ Ἄβραάμ ἀφοῦ ἠλικιώθη ὁ Ἰσαάκ ἔστειλε καί ἐζήτησε δι' αὐτόν σύζυγον.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἄμ' χάν γέν τούν γυρεύου ἡβῶ, θά τούν γυρέψῃ ἄλλους. Ἀφήνουν μου τουν;

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Ἰσα, ἴσα λοιπόν διότι θέλεις νά προλάβῃς σύ, ὥστε σύ μέν νά ἐπιτύχῃς, ὁ ἄλλος δέ ν' ἀποτύχῃ γίνεται ὁ γάμος δημοπρασία εἰς ἣν κερδίζει ὁ πλειοδότης. Ὑπάρχει δέ

καί ποιά τις κακοβουλία καί δυσμένεια εἰς τήν περιπτωσιν ταύτην, ἥτις προϋποθέτει τήν ἔλλειψιν τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἡμέσ ἔτσι τοῦβραμουν συνήθειαν, κ' ἔτσι θά πααίννει. Χίλλια κή νά κάμης ἔν κόβγητη.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ:

Τότε λοιπόν ὑμεῖς δημιουργεῖτε τήν τύχην σας, καί εἶσθε ἄξιοι τῆς τύχης σας. Δέν ἔχετε ἀγάπην, καί δέν δύνασθε νά συμφωνήσητε εἰς τά συμφέροντα τῆς κοινωνίας σας, διότι δέν κήδεσθε τῶν κοινῶν συμφερόντων, διότι δάκνετε καί κατεσθίετε ἀλλήλους καί ὑπ' ἀλλήλων ἀναλίσκεσθε ἀπούσης τῆς ἀγάπης τά πάντα νεκρά τά πάντα δύσκολα, τά πάντα ἀδύνατα.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄς τάφήκουμουν πλειόν αὐτά, κή ἡ κουβέντης ἔν ἔχουν τελειουμόν, κι ἄς πιούμουν τοῦ κρασίν μας, κι ἄς πααίνουμουν. «Τά λόγια εἶνην θηλυκά». Καλουρούζικα, Διουματάρη. Κι ἀπ' τά παντρέματα, κι ἀπ' τά πηρτέλοιπα.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Νᾶση καλά, ἀφηντικόν. Κι' ἀπ' τούν ἀρχουντόπουλλούν σας. Νά χά, ἀφηντικόν Ὑσές ξέρητη πλειόν. Τοῦ χουράφιν χίτσο ὀλμάσσα²⁰⁴ νᾶνην τοῦ μισόν. Γιατ' εἶν ἀδικία κή σή μέναν.

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄι! Μήν χουλλιᾶς, κή βοῦλα πιττίνου· μόνου τοῦ Σπανοῦ τά γέννεια ἔν πιττίνου. «Γιά γαμπρόν κή γιά μηλάνην τούν γαμπρόν μου ἔν τούν χάννου».

(Ἀπέρχονται ὄλοι ἐπευχόμενοι καλήν νύκτα καί καλόν ριζικόν). Χατζῆ Διάκος καί Χατζῆ Σεβαστός ἀπερχόμενοι.

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦ Χατζῆ Διάκου κῆ ὁ Χατζῆ Πρικόπιους, λῶ «σ' αὐκε-
ρα πιθάκια κλάννει».

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Ἄμ' τί εἶνῃν λάατῆ, Καλούερους δά! Τ' ἔχει νά διαλου-
ῖστῆ; «Ξέρει ὁ χουρτάτους ἀπού τούν πεινῶντα; στιμά-
ρει κ' εἶνῃν τά γέννεια μαλλιά».

X. ΣΕΒΑΣΤΟΣ:

Ἦτσια πού τού λέεις εἶνῃν. Ἄμ' εἶνῃν φουστῆρα, μάνας
υἰέ. Γλῶσσαν ἴπου τήν ἔχει τῆς πουττάνας ἡ γυός!

X. ΔΙΑΚΟΣ:

Κ' ἡβῶ ἔτσια φουστῆρα εἶμου χάν ἀρμηνεύγου «χίλλης
ξυλλαῖς ἴστουν ξένουν τούν κῶλουν».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

(πρός τήν σύζυγόν του) Μάρ' γυναίκα ἡβῶ αὐτήν τήν
ἄγγουρην τήν ἀχλάδαν ἔν χαμπορέσσου νά τήν φάου.
Χαρρεῖς κι ἀπουστάθηκῆν μου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἄμ' τί θά κάμῃς; πηδάκιν μου, ἔτσι εἶν' αὐτά τά πρώ-
ματα. Βοῦλοι θέλουσιν κῆ δίουν τα; «Βρέξῃ κῶλουν νά
φάῃς πατέλλαν».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τοῦ διάολου τήν δουλειάν! βούλουν τοῦ χουράφιν! ἄμη
φτουχέ νά ζήσης! Πῶς θά γινούμουν κ' ἔχουμουν κι ἄλ-
λης τόσσουρης; Παλλοῦκιν μάνας υἰέ!

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἦτσι πού κάμνει ἕνας μείας κόσμους θά κάμῃς κῆ σύ.
Μῆ σῆ σέναν ἡ ἀρχή, μή σῆ ἴσέν τού τέλους. Βοῦλος
ὁ κόσμος δίδει, κ' ἡμέσ ἔν θά δέκουμουν; καλά νᾶση
πλειόν κῆ βοῦλα τά ζουντανά πιττίνουν.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Βοῦλα πιττίνου, ἀμ' πιττίννει κή ὁ ἄθρωπος. Ἐδε-
κάμου τήν ἰμιάν τού χουράφιν. Τῆς ἄλλης τί θά τῆς
κάμουμου; Νά τῆς τουρκέφουμου θέλουμου; Αὐτή ἡ
δουλλειά ἔν εἴνην δουλλειά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἡσέναν θά διαλοῦιστοῦσιν; Βοῦλοι τού δικόν τουν
ἦντρανοῦσιν. Γιατί λέουσιν κόρη = κουρασιά, πηδιά²⁰⁵ =
πήδεψη, Νᾶταν καλαῖς ἡ κόρης ἔν ἤθελαν νά τῆς χουλ-
λιοῦσιν ἠκεῖνοι ποῦ τῆς ἔχουσιν. «Ἵ Βασιλλειᾶς τήν
ἔκαμην, λέ κ' ἠπγην τῆς πικρῆς ἠλλιᾶς τού φαρομάκιν».

ΔΙΟΥΜΑΤΑΡΗΣ:

Κιαπέν τήν κηφάλιν μας ἴστου τσελίκιν τήν ἔβαλά-
σιν; «ἡ ἀρκοῦδα λέ, τού κόκκαλου μητρᾶ του πρῶτα
ἴστου κῶλου τῆς κ' ὕστερα τού τρώει». Ἡβῶ αὐτό ἔν
θάμπουρέσου νά τού φάου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Βοῦλοι ἔν ἀμπουροῦσιν ἀμ' τρώουν του κή μήν ἴμιλλιά
του ἔν ἠβγαίννει. Ἐν ἠντρέπηση ἀντζαμμου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Διάολου κόρη, ἠσύ μ' ἔβαλης ἠμέναν σ' αὐτόν τούν κόρ-
του. Μήν ἴμιλλᾶς πάρομου. Ἀνάθθημάν σας! Γυναῖκης ἔν
εἴστη; «ἄντραν θέλου, τώρα δά τούν θέλου».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Σῶπα! Σῶπα! ἔ πηδάκιν μου, θέλουτου κ' ἠβῶ νά δέ-
κου; ἀμ' εὔρη μου τού κολάιν δά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἄς τήν λείπη ὁ ἄντρας τοῦ διάολου τήν κόρη.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἄς σ' ἔλειπην δά κ' ἠσέναν ἡ γυναῖκα ἔν τού ξέρεις ποῦ

«τά πίσ' ἀππίδια ἔχουν νουρραῖς»; Γιατί καλέ βλαστη-
μαῶς τού τσοτζίκιν²⁰⁶ σου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τοῦ διάολου τῆς γυναίκα, πρ' ἀδαρφέ, πῶς τούν κατα-
φέρουν τούν ἄθρωπου!

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γιατί καλέ στηνουχουργήση; μή τοῦ ζῶριν θά σή πά-
ρουν τού πρῶμαν σου ὕστερα ὕστερα;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μάρ' ἔ διάολου κόρη, «τ' ἀζῶν δέννουν τ' ἀπ' τού κηφά-
λιν κ' ὁ ἄθρωπους δέννητη μεί τούν λόουν του». Ἔστε-
λάμουν τοῦ τόπου τούς ἀθρώπους κ' ὕπηαν κ' ἔκαμάν
μας ἱμιάν δουλλειάν, ἀμπουρούμουν ν' ἀπουφύουμεν;
Ἡ κουβέντα ἠδῶστηκην. Ἀμπουρᾶς νά πῆς «ἔτσινά μου
κ' ἠκείνά μου»;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἦνναί «ἀμμά χάν γαμαῶς, λέ τούν ἰφτουχόν, νά ντρανάς
κῆ τούν Θεῖόν».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἄκου τέκεινα! Τούν Θεῖόν μοι λουαργιάννει! ποιός τά
διαλουάτη, μαρ' αὐτά; Πᾶσα ἕνας κεντί τσικκαρηνά
πακκάρ «ξένους πόνους κόπανους».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἔτσια 'πού τού λέεις εἶνην. Ἄμ' τί θά κάμουμουν; Μήν
κάμνης κακουσίμην, κ' εἶχην ὁ Θεῖός κῆ γιά τῆς ἄλ-
λης. Πᾶσα τσοτζούκιν μεί τού κκουσματίν του γηνητή.
Γιατί κόβγεις ἀπού τούν Θεῖόν τού μοῦτιν σου. Κιοῦν
τόγματαν, λέ νελερτογάρ²⁰⁷.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ἀλλάχ κχερίμ. Κχεριμίν κουγιουσοῦ τερίν²⁰⁸.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἔτσι πού παίρνεις κή νοικουκυρόπουλλον, κή μουνου-
γιόν αντίκιαστουν κή ζηλημένουν, κή θά γίνη ἡ κόρη σου
μιά χρουσουνοικουκυρά, «τῶναν της τού χέριν εἰς τού
μέλιν κή τᾶλλου της εἰς τού λάδιν». Πῶς ἰστιμάρεις;
ἦσὺ ἔν τά πήρης αὐτά εἴνην δανεικά ψουμιά.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τί ἠπῆρα ἠβῶ, μαρή: Δέκη την τά προικιά ἴποφερης ἀπ'
τάφέντη σου.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἦκεινης ἡ χρουννιαῖς ἦταν ἄλλης κή τίτης εἶνν' ἄλλης.
«Τ' ἄχυρουν σου θά πειράσης ἀπ' τού κουμέρκιν, ὅπως
ἀμπουρέσης».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Τοῦ διάολου τῆς κόρης! Πῶς τά σουφίννουσιν! Μή λαῶς,
μαρή, κ' ἔταξής του μέι τά λαδικά πῶστελλης;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Θειός ἀμήν τού ρούση! Ἦβῶ ἔν ἔταξα τίποτις «ἄμ' χώ-
ρους νά τάξης πιττίννει ἡ δουλειά σου»;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Μαρ' ἔφυήν μας κ' ἔναν κουττινί ἴστούν ἐπίτροπουν κ'
ἔναν εἰς τούν προηηστόν.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Ἄμ' κ' ἠκεινοὶ γιά τά μαῦρα σου τά μμάτια ἠτσασα-
λάτιννάσιν; Κ' ἠκεινοὶ αὐτά ἀλιμένουσιν ἔν τού ξερεις
πού λέει «τά κάμνουν πέντη δάκτυλα ἔν κάμνουν πέντη
ἄγιοι»;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Φέρ' μας ἴμαρ' ἔναν κρασίν, στ' ἀνάθημάν πλειόν,
ὅπου πάει ἄς πάει! «μητά ἴκατόν ἴστην φυλακῆν, κή μή
τά χίλλια μέσα».

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Μήν χουλλιᾶς, κή καλά κή καλουρρούζικα νᾶνην, κ' ἔχει ἡ Θεϊός κή γιά τῆς ἄλλης, ἀκόμια ὅσουν νᾶρτη ὁ κηρός τουν...

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Ὅσουν νά τρίψης τού μμάτιν σου ἠπλάκωσαν κ' ἠκείνης, ἔν θουρᾶς; ἀργειαῖς κή πήχης μειαλαίνουσιν τοῦ διάολου ἡ κόρης.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

Γιατί, καλέ ἠβλαστημᾶς τά μουρά μου κή χουλλιουῶσιν ἄς μην τᾶσπειρνης ὕστερα ὕστερα! ἔφερα καμμιάν ἀπ' τᾶφέντη μου;

ΔΙΑΜΑΤΑΡΗΣ:

Σῶπα πλειόν. Τζάνηνά σητζτηγγήμ²⁰⁹.

ΔΙΑΜΑΤΑΡΑΙΝΑ:

(ἡ μήτηρ πρὸς τὴν μνηστευθεῖσαν κόρην κατ' ἰδίαν)
Ἦσύ, κόρη μου, νά μήν ἀκούης τούν ἀφέντην σου. Ἄφης τουν κ' ἔ,τι θέλ' ἄς λέη. Αὔριουν ἡσύ τὴν αὐγὴν νά βάλῃς τού σσουπαννάκιν σου, κή νά δουστῆς κή τού μαντῆλιν σου τοῦ μηταξουτόν κή νά νιφτῆς ὄμορφ' ὄμορφα, κή νά κάμεις κή μιάν μάτσαν λουλούδια κή νά πάης νά γημίσης ἰμιάν βιτύναν νηρόν, κή νά τὴν πάης εἰς τοῦ πηθηροῦ σου. Κή νά τσακκίσης κή τὰ καρύδια τὴν νύχταν γιατί θά κάμουμουν τού πακλαβοῦ κή θά κάμουμουν ἀναβούρης, κ' ἡμέναν ἔστελήν μου του χαπάριν ἡ συμπηθθέρα μου. Καλουρούζικη νᾶση κόρη μου, Μὴν ἀκούης τούν ἀφέντην σου. Κή ὁ δικός μου ἔτσια ἦταν, οἱ ἀφηντάδοι τῶχουσιν.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ

**Σημειώσεις ἐρμηνευτικάι εἰς τόν
Γάμον τοῦ Ἀντιφάτου¹**

1. **Προξενητής**, θηλ. **Προξενήτρια**: Οἱ πεμπόμενοι ἐκ μέρους τῶν γονέων τῆς κόρης πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ οἰκείους τοῦ μελλονύμφου, ἵνα προτείνωσι τὴν χεῖρα αὐτῆς πρὸς ἐκεῖνον, ἢ πρᾶξις *προξενεία*. Αἱ γυναῖκες διαδραματίζουσιν σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ
2. **Χαῖριν**: Λέξ. τουρκική: αἴσιον, ἀγαθόν
3. **Κησμάττιν** (κησμέτ): Λέξ. τουρκική: μοῖρα, τύχη καὶ τὰ τυχηρά.
4. **Μάσαλλάχ**: Ἐπίρ. τουρκικόν: φυλάξαι Κύριος, λέγεται πρὸς ἀποτροπὴν βασκανίας
5. **Καρκάφιν**: Τουρκιστί *κερκέφ*, πλαίσιον ἐφ' οὗ πλατείνεται τό παννίον καὶ ποικίλλεται, ὅμοιον τῷ φραγκικῷ τελάρω (telaro) ποικιλτήριον
6. **Γρόπους**: Συγγενές τοῦ *γρίφος*, εἶδος ραφιδεύματος πολυπλόκου καὶ ποικίλου
7. **Μινασίπιν**: Κατάλληλον
8. **Πιττίνου**: Τελειώνω. **Ἡπίττησα**. Ἐτελείωσα
9. **Τζουάπιν**: Ἀπόκρισις, μήνυμα, σημάδι*
10. **Χάλπετ**: Βεβαίως, ὅπωςδήποτε
11. **Ατέττιν**: ἡ συνήθεια, το ἔθιμο*
12. **Κουρίν**: Κόρη, κοπέλλα
13. **Σόϊν**: Συγγένεια, γένος
14. **Δίου**: Ρῆμα·ἀόρ. ἔδεκα ἀντί ἔδωκα (δίδω-ἔδωκα), *δουσμένους* (δεδομένος). Συγγέεται μέ τό δένω, ἔδεσα, *δουμμένους* (δεδεμένος)
15. **Χαζήριν (το)** = το ἔτοιμο, το «παρών»*
16. **Τέγγιν**: Ἀντίρροπον, ἰσοζύγιον
17. **Μαρή**: πρὸς τὰς γυναῖκας, **μπρέ** πρὸς τοὺς ἄνδρας: ἐπιφωνήματα βάρβαρα

¹ Οἱ ἐρμηνευτικὲς σημειώσεις τῆς ἀρχικῆς ἐκδόσεως, τοῦ Μιχαὴλ Μουσαίου ἔχουν ἐμπλουτιστεῖ με ἐρμηνεῖες τῶν Ἀλέκου Κομπότη (*) καὶ Εὐαγγελίας Ἀγλάδη (**)

18. Ἄριφ ὀλάν ἀγνασὴν: Ὁ νοῶν νοεῖτο
19. **Κατηβασιά:** Κατάρρους προσωπαλγία, ὀδονταλγία, ὠταλγία, καὶ πᾶσα πάθησις τοῦ προσώπου
20. **Τιρλίκιν:** Μπελᾶς
21. **Χασταῖ πακκάν χαστά ὀλούρ:** Ὁ ἐπιβλέπων νοσοῦντα ἀσθενεῖ καὶ αὐτός
22. **Χασταλή σαγλήκ πιζίμ ἰτσίν:** Ἡ νόσος καὶ ἡ ὑγεία εἶνε δι' ἡμᾶς (τούς ἀνθρώπους δηλα δὴ)
23. **Ναφιλέ:** ἀχρηστα*
24. **Ττακκιά.** Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν γυναικῶν, ἐφ' οὗ ἔδεναν 5-6 μανδήλια, καθέτως καὶ ἐγκαρσίως καὶ ἐσχημάτιζον ἓνα πελώριον κεφαλόδεσμον. Ἐπ' ἴσης καὶ οἱ ἄνδρες εἶχον τό κιλάφιον (κητουλάχ) ἐφ' οὗ ἐτύλισσον στρόφιον (σαρίκι). Νῦν τό ὑγινοβαφές (φέσιον) ἀντικατέστησε τά καλύμματα ταῦτα εἰς ἀμφοτέρα τά φύλα
25. **Πασά κελέν τσεκκιλίρ:** ὅ,τι μας συμβεῖ θα το υπομεινουμε
26. **Σαμάν χαραρή κιπι τεπίπτουρούζ:** Ὡς σάκκον ἀχούρου πληροῦμεν πιέζοντες
27. **Κατέρ καὶ Μουκκατδέρ:** Λέγεται ἡ Μωαμεθανική Εἰμαρμένη. Τό πεπωμένον. Τό δόγμα τοῦτο πιστεύεται καὶ ὑπό τῶν Χριστιανῶν
28. **Νέβερο νε γιόκ πακκαλούμ:** γὰρ να δούμε, Πῶς τα πάμε;*
29. **Καβαλλάρης:** Ἰππότης. Οὕτως ἐλέγοντο συμβολικῶς οἱ εἰσπράκτορες τῶν φόρων, ἢ οἱ πεμπόμενοι ὑπό τῶν ἀνωτέρων διοικητῶν πρὸς τοὺς κατωτέρους ἀπεσταλμένοι, οἵτινες ἦσαν αὐθαίρετοι ὡς οἱ ἐντολεῖς αὐτῶν
30. **Κουραμαῶς (ὀ) καὶ τό Κουραμαῖ** εἶνε ἡ διανομὴ τοῦ φόρου εἰς τοὺς φορολογουμένους. Χαράτσι δέ ἦτο ὁ κεφαλικὸς φόρος. Πρὸ τοῦ Τανζιματίου οἱ φόροι ἦσαν αὐθαίρετοι κατὰ τό δοκοῦν τοῖς Τοπάρχαις ἐπιβαλλόμενοι. Μετὰ τό Τανζιμάτιον ὠρίσθησαν ὅσα ἐπληρῶνοντο καθ' ὄλον τό ἔτος κουραμαῖ εἰς πολλὰ κονδύλια νά πληρῶνωνται εἰς ἓν κονδύλιον ὀνομαζόμενον Βερκί

(δόσιμον, φόρον). Τό δέ χαράτσι μετεβλήθη εἰς στρατιωτικόν φόρον, εἰς ὃν ὑποβάλλεται πᾶς χριστιανός ἢ μὴ μουσουλμάνος ἀπὸ 15 ἐτῶν μέχρι ἐξήκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ κατ' ἀποκοπὴν φόρος (Βερκουί μακτουά) μετεβλήθη σήμερον εἰς ἐμλάκ βερκουσί (κτηματικόν φόρον) καὶ ττεμεττοῦ βερκουσί (φόρον ἐπιτηδεύματος). Μένοντος παγίου τοῦ στρατιωτικοῦ φόρου ὅστις αὐξομειοῦται ἀναλόγως τοῦ ἄρρενος πληθυσμοῦ, ἀναλογιζομένων 5.000 γροσίων εἰς 136 ἄρρενα

31. **Κιοττούρ ολάν σουνού σοκ ταμά αλ παρασηνή:** πάρτε τον ἀπὸ δω και χώστε τον στο...*
32. **Παρά ογλού, παρά:** χρήμα και πάλι χρήμα*
33. **Ποϊλέ και ποϊλέ κκετέρ:** τέτοια θλίψη, τέτοιος πόνος*
34. **Ἄρειου τήν Πόρταν** λέγοντες ἐννόουν τό Ὀθωμανικόν δικαστήριον ἀπὸ τοῦ αἰρεινάρχου Ἀρείου, ὃν ἐθεώρουν ἴσον τῷ Μωάμεθ, ὡς ἀρνούμενον τήν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ
35. **Τζερεμές και Τζεραίμ.** Χρηματικὴ ποινὴ ἦν ἐπέβαλλον αὐθαιρέτως οἱ Τοῦρκοι ἀγάδες και τυραννίσκοι πρό τοῦ Τανζιματίου ἤτοι πρό τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Τουρκία ἦν ἐκήρυξεν ὁ Σουλτάνος Μετζίτ τῷ 1840. Πρό τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης οἱ χριστιανοὶ ἐδέροντο, ἠγγαρεύοντο, ἐφυλακίζοντο και ἐπλήρωνον πρόστιμον ἐπὶ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ, ἔστιν ὅτε και ἐσφάζοντο ὑπὸ τῶν Βοεβοδῶν ἢ ἀγιάνιδων, Τερεπέηδων, Σπαχήδων κ.λπ.
36. **Χάφουν (το):** το κρατητήριο, ἡ φυλακὴ*
37. **Λεσπερλάρ πόκ γεμεγιντζέ, ἀαλάρ χαλβά γεμέζ:** Ἐάν ὁ γεωργός δέν φάγη κόπρανα, ὁ ἀγᾶς δέν τρώγει χαλβάν. Δῆλα δὴ ἐάν δέν σφάλῃ ὁ πρῶτος, ὁ δεῦτερος δέν εὐρίσκει εὐκαιρίαν νά ἀργυρολογήσῃ
38. **Μεζάριν (το):** ο τάφος*
39. **Κκερβάνια:** τα καραβάνια*
40. **Τάρμα-ταγάνιν:** ἄνω-κάτω*
41. **Καττηροτζίδοι (οι):** οἱ μουλαρίσιοι*
42. **Ζεϊπέκια:** οἱ ἀντάρτες
43. **Τομουζοῦν πουροῦν κουλαγηνή κκεσσάν** γίνε το-

μούζ γίνε τομούζ. Ἐάν κόψης τά ὄτα καί τήν μύτην τοῦ χοίρου, πάλιν χοῖρος, πάλιν χοῖροι εἶναι. Ἦτοι ἡ φύσις δέν μεταβάλλεται

44. **Τομούζ:** ο χοῖρος, το γουρούνι*
45. **Πιλτιγντέν βαζ κετομέζ:** αυτό που ξέρει δεν το αλλάζει ο ξεροκέφαλος*
46. **Σουνουνού τοςουνέν μουρατηνά ερμέζ:** αυτός που υπονομεύεται στο τέλος, δεν φτάνει το στόχο του*
47. **Λε πιρ εγινίν γιασατηγί λε πιρ ινάτ ιτσίν, πιρ μουράτ ιτσίν:** δεν έζησε ούτε για καλό, ούτε για πείσμα, αλλά για κάποιο σκοπό*
48. **Κατερί ποϊλέ ιτι:** αυτό ήτανε το πεπρωμένο του*
49. **Μουκκατερί ιμανίμβαρ, λε, αμ'πιρ πακκάρσαν:** αν προσέξεις, λείει, αλλά έχε πίστη στο πεπρωμένο σου*
50. **Καδής:** ιεροδικαστής, κριτής**
51. **Καντάρα:** Ἡ Ἱερά μουσουλμανική κρίσις (Τουρκικό δικαστήριο)
52. **Κασσέμιν (το):** το πουγγί*
53. **Μουζεβίρηδοι:** σπιούνοι, ρουφιάνοι*
54. **Ἄρκας:** Ὁ προστάτης
55. **Ὅφκέ ιλέν καλκάν ζιγιάν ιλέν ὄτουρούρ:** Ὁ ἀνιστάμενος μετ' ὀργῆς καθίζει μετά ζημίας
56. **Σουβλίν:** ἦτο ὀνομαστός τις στρεψοδίκης
57. **Μεντζελίσιν (το):** η αυστηρότης*
58. **Ἡβώ μεί τούν ἄαν μιλοῦ κι' ἄπού τού σακκοῦλλιν του γημίννου:** Λέγεται ὅτι τοῦτο εἶπεν ἕνας προεστώς ἀλαζονευόμενος διά τήν εὐνοίαν τοῦ Τούρκου Διοικητοῦ. Ἄλλος τις εἶπεν ἀλαζονευόμενος: «Εἶπην ὁ ἄας, αἶ Παρασκηγᾶ!» Τούτέστιν ἐθεώρουν οἱ ἄθλιοι τιμῆν ὑφίστην καί μόνον ἕαν ἐκάλει αὐτούς ὁ ἀγᾶς μέ τό ὄνομά των. Οἶα κατάπτωσις!
59. **Γεμλετίννου (ρήμα):** δωροδοκῶ*
60. **Ανσήζταν:** ξαφνικά*
61. **Τάς τα ελενιδέ κούστα ελλεριντέ:** το πουλί και η πέτρα στα χέρια τους*
62. **Σερινέ ναλέτ:** Ἀνάθημα εἰς τήν κακίαν των

63. **Κόρκ κορκαμζτάν, ουττάν ουττάν μαζτάν:** φοβού τον άφοβον, ντρέπου αυτόν που δεν ντρέπεται*
64. **Χηρλή (ο):** ο ανόητος*
65. **Για εγίμ για κιοττού:** ή καλός είμαι ή κακός*
66. **Κετσινταρίκ τηρ τσαρεσί:** δεν υπάρχει άλλη λύση από το να τον/το αντέξεις/να τα πας καλά μαζί του = μια είναι η λύση: “υπομονή” ιδιωματοπισμός που χρησιμοποιείται όταν κάποιος ή κάποια κατάσταση είναι τόσο δύσκολη ή και ανυπόφορη που την αποδεχόμαστε μοιρολατρικά σημαίνει «δεν υπάρχει άλλη λύση από το να τα πας καλά μαζί του, να τον αποδεχτείς, ο,τιδήποτε άλλο είναι πιο δύσκολο ή και αδύνατο»**
67. **Μερχαμέτιν:** η συμπόνια*
68. **Φουκαρανίν παπασί γιοκ:** ο φτωχός δεν έχει προστάτη*
69. **Βεσσελάμ:** χαιρετώ*
70. **Κεμεσινέ κουρταλάν καπιτάν τιο:** ο καπετάνιος είναι αυτός που σώζει το καράβι*
71. **Πιλέ:** πιά*
72. **Σόζ άγνάτ:** Δός νά έννοήση
73. **Έγριτζα:** ζωΰφιον
74. **Βηζήρ βηζήρ:** μάνι-μάνι*
75. **Έγλεντζέδοι:** Διασκεδάσεις
76. **Σαλτάν-σολτάν:** από δεξιά και από αριστερά*
77. **Μαντινάδα:** Κώμος - εύθυμη και θορυβώδης περιπλάνηση στους δρόμους συνοδεία λαμπάδων, φανών και οργάνων (κατάλοιπο αρχαίων διονυσιακών εορτών)
78. **Άτζαλεγά καλμέζ:** Δέν έρχονται εις τήν έπίσπευσιν, χρήζουσι σκέψεως καί ώρίμου σκέψεως
79. **Γιασαγιντζά κετσιντελεγινή γιάρου, λούντζαγιά κατάρ άραμαλή:** ‘Ο άνθρωπος τήν σύζυγον μεθ’ ης θά ζήση μέχρις οϋ άποθάνη πρέπει νά τήν ζητή (ψάχνει), έως ότου νά κουρασθῆ
80. **Χάλπετ τοσουνέ τοσουνέ ολούρ:** η βεβαιότητα αποκτάται με πολλή σκέψη*
81. **Κισματτίντηρ:** αυτή είναι η μοίρα σου*

82. **Αλλάχ ιτσίν:** προς Θεού*
83. **Χερσεϊ πιρ σεπέτιλε ολούρ:** όλα γίνονται για κάποιο λόγο*
84. **Σεπέπιν:** Αιτία
85. **Άταμ:** Άνθρωπε
86. **Τζάνινα σήτ στηγήμ:** να χέσω την ψυχή σου*
87. **Τεβεκκιννήδισσης:** εκ του τουρκικού ντεβεκινλή (ο μνησίκακος, ο έχων καμήλου πάθος)
88. **Αλλάχ σακλασίν αταμή καρκ σεριτέν:** ο Θεός να φυλάει τον πατέρα μου/πρόγονό μου από σαράντα κακά**
89. **Ααζηνά σητσαρήμ:** να χέσω το στόμα σου*
90. **Άγήρ παστήκτζα γεγνί καλκάρ τζάνουμ:** Όταν πατητό βαρύ, σηκώνεται τό ελαφρόν ψυχούλα μου
91. **Πιρ γιαβάς αττήν πασκηνί τουετά πελίριζ. Γιούκ αλτήν τα εσέκ καλήρ:** ενός αργού αλόγου η [πασκηνί] στο [πουετά] φαίνεται. Κάτω από το φορτίο το γαϊδούρι*
92. **Υ άās θέλει κιοστάκια:** Ο Διοικητής διατάττει νά δώσουν οί Χριστιανοί πέδικλα διά τούς ίππους του, παρεξηγείται δέ ότι ό Διοικητής μαινεται καί θέλει δεσμά! Τω όντι οί τυραννίσκοι οὔτοι άπήτουν παρά τών χριστιανών ό,τι ήθελον
93. **Καίναγιάν γρινέ τεκερσάν όλούρ:** Έάν χύνης εις τό βράζον μέρος κατορθοίς νά σβύσης τήν πυράν. Δήλα δή διά θυσιών άπαλλάττεται τις τών θλίψεων
94. **Κκεσίμιν:** Περικοπή, κόψιμο**
95. **Σετζατές:** Τάπης μαλλωτός. Για χρήση στο νιζάμι*
96. **Χαφταγιά κατάρ ούλαστηρινή:** Μέχρι τής προσεχοῦς έβδομάδος τά προφθάνω, τά πέμπω
97. **Πρε αμ'α καρτάς:** βρε αδερφέ*
98. **Πεσιγινί μι σαλλατήμ:** Μήπως εκούνησα τήν κούνιαν του; Μήπως τόν άνέθρεψα; Εϊνε τέκνον μου; ή άδελφός μου;
99. **Λε περς ουρέν κιοππέκ σουρουγέ κουρκεττιρήρ:** το σκυλί που σέρνει (τα πόδια του) φέρνει στο κοπάδι τον λύχο*
100. **Ογλέισα:** Αν είναι έτσι*

101. **Σούμα**: Καθαρή Δευτέρα*
102. **Τζάνημ κουρπάν όλοοϋν**: Ἡ ζωή μου ἄς θυσιασθῆ
103. **Μαλιματλής**: Εἰδήμων (τίμιος, εργατικός)**
104. **Χαζήριν**: Ἐτοιμος
105. **Τσορπατζή**: Πρό τῆς μεταρρυθμίσεως ἐκαλοῦντο οἱ προεστῶτες τῶν Χριστιανῶν *Κοτζαβάσιδες* (μεγαλοκέφαλοι Chef) καὶ *Κκεχαγιάδες* (Κκαχάδες) τιμητικός δέ τίτλος ἦτο τὸ *τσορπατζή*. Σήμερον τιτλοφορούμεθα μέ τὸ *ἐφένδη*, οἶον Γιάννη ἐφένδη, Δημητράκη ἐφένδη κ.λπ.
106. **Ἄφερίμ**: Εὐγε
107. **Ττεφεκκελῆς**: Εὐπιστος
108. **Τταλαπούριν**: ἡ δεξαμενή, ἡ χαβούζα, ἡ παспаτουρά όπου γινόταν ἡ επεξεργασία των δερμάτων των βυρσοδεφῶν*
109. **Γιαγλᾶς**: Θερινόν ἐνδιαίτημα
110. **Ταγνατού (ρήμα)**: γνοιάζομαι*
111. **Καπατσιτά (επίρρημα)**: δικαιολογημένο*
112. **Ἄτσο κιοζουνοϋ άτσάρημ κιοζουνοϋ**: Ἄνοιξε τούς οφθαλμούς σου διότι τούς ἀνοίγω ἐγώ ἢ ἄλλοι
113. **Κατσιντζεμές**. Ἡ πέρασις, ἡ ζήση, ἡ επιβίωση*
114. **Χαρίκιν (το)**: τὸ εμπόδιο, τὸ χαντάκι*
115. **Γερτιάννου (ρήμα)**: γιορτάζω*
116. **Πεταχαβάπιλε**: ἀμέσως, γρήγορα-γρήγορα, στο τάκα-τάκα*
117. **Πατιρντί τζαγούλ-τζουγούλ**: ἡ φασαρία*
118. **Ταβίν**: Ἀγωγή. **Ταβατζής**: Ὁ ἐνάγων
119. **Ππουσάτια (τα)**: τα εργαλεία τῆς δουλειᾶς*
120. **Ἡ Ἄγία Κλήρα** ἦτο τὸ συνέδριον τὸ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἐπιτρόπου του. Κληρικοί δέ ἦσαν οἱ Ἱερωμένοι, καὶ οἱ τιτλοφορούμενοι διὰ ὀφρικίων ἐκκλησιαστικῶν χριστιανοὶ λαϊκοί, οἵτινες ἦσαν μέλη τῆς ἁγίας Κλήρας. Σήμερον τὸ συνέδριον τοῦτο συγκροτεῖ ἢ Δημογεροντία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἐπιτροπεύοντος αὐτόν Ἱερωμένου. Ἐσωτέρα ἐλέγετο ἢ Κλήρα καὶ Ἐξωτέρα τὸ ὀθωμανικὸν δικαστήριον

121. Πας ολμάζ: δεν κρατιέται*
122. Ισπάττιν (το): η απόδειξη*
123. Μεζάττιν (το): η δημοπρασία*
124. Αρτηλάν αλήρ: όποιος δίνει τα πιο πολλά το παίρνει*
125. Εβέλλ μεζάτ: προ του πλειστηριασμού*
126. Βασκεστίννου (ρήμα): μπαφιάζω, αγανακτώ*
127. Πακκηγιάς (πληθ. πακκηγιάδοι): το χρέος*
128. Μερ εττετζήδοι: οι μερισματούχοι*
129. Ἡ δίκη τοῦ Θουρουδῆ εἶνε γεγονός, ὅπερ ἠρύσθη ἐκ παλαιοτάτου ἐγγράφου, καθ' ὃ ἐτιμήθη μία οἰκία ἀντί 30 γροσίων κατά τό 1720 ὅτε τό νόμισμα εἶχε μεγίστην ἀξίαν ἤτοι ἔν γρόσιον ἰσοῦτο μέ 20-30 σημερινά
130. Ἐσκι, ραγπέτ, κιονούλ σουλτανίντηρ: Ὁ ἔρωσ, ἡ τιμή, ἡ θέλησις εἶνε τοῦ αὐτοκράτορος, εἶνε ἀπαραβίαστα
131. Ππαραγί βαρέν τουτουγί τσαλάρ: Ὁ πληρώσας τά χρήματα θά παίξη τόν αὐλόν
132. Ἀσλαννιά: Γρόσια
133. Ἀφέντης (αὐθέντης): Οὕτως ὠνόμαζον πρότερον τόν πατέρα καί Μάνναν τήν μητέρα. Νῦν ἀκούονται αἱ ὠραῖαι λέξεις Πατέρα, Μητέρα
134. Ἀταμίν Ἰμαννή κηζτήρμα: Μή διερεθίζης τόν φανατισμόν τοῦ ἀνθρώπου (τό θρησκευτικόν συναίσθημα)
135. Στούμπους: Ἀγορά ἐν Λειβησίω· φαίνεται ὅτι ἀρχαιότερον εἶχαν εἰς τήν θέσιν ταύτην στοῦμπον (ἴγδην λιθίνην, ἐν ᾗ ἐλειοτριβεῖτο τό βαλανίδιον)
136. Ὁσμανλῆς: Ἐκ τοῦ Ὁσμάν ἢ Ὁθμάν, ἐξ οὗ καί ὀθωμανός. Οὕτω καλοῦνται οἱ Τοῦρκοι ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου Σουλτάνου. Ἡ λέξις αὕτη δίδεται κατ' ἐξοχήν εἰς τούς ὑπαλλήλους ἐν ᾧ οἱ κοινοί Τοῦρκοι καλοῦνται περιφρονητικῶς Turges. Ὁσμανλῆκι δέ λέγεται ὁ ἵπποτικός, ὁ ἄγριος, ὁ δόλιος, ὁ τυραννικός χαρακτήρ ἤτοι κρᾶμμα στρατιωτικῶν ἀρετῶν καί τυραννικῶν κακιῶν οἷος ἦτο ὁ ἐπί τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου Λύσανδρος «ὅπου οὐκ ἐφικνεῖτο ὡς Λεοντῆ προσραπτέον τήν ἄλωπεκῆν»
137. Ἀρίφης: Εἰδήμων, σοφός

138. **Πογιούκ λοημά γέτα πογιούκ συζ σογλέμε:** μεγάλη μπουκιά να φας, μεγάλο λόγο μην πεις*
139. **Καμποτιναϊς:** μηδαμινής αξίας
140. **Πιζίμ κουσουρουμουζά πακμάζσαν όλούρ:** Δέν πρέπει νά παρατηρής τά ιδικά μας σφάλματα
141. **Σεγιάς (ο):** στον ορισμό σας*
142. **Όλμάσσα:** Τουλάχιστον
143. **Τατηντάν γενμεζ:** είναι τόσο νόστιμο/γλυκό που δεν τρώγεται (ειρωνικό)**
144. **Άλλαχά σουκκιούρ:** Δόξα τῷ Θεῷ
145. **Εξικλής:** τυχαίος*
146. **Όλάν σέν μάλ άσηκή τεΐλσιν:** Βρέ σύ δέν άγαπάς πράγματα (περιουσία)
147. **Γινενίν τελγιντέν χιντιστανή σεΐρ έτέριζ:** Έκ τής όπής τής βελόνης θεωρούμεν τάς Ίνδίας (δηλ. είμεθα όξυδερκείς)
148. **Μουλάχλαγιατά ταλτηνήζ:** Έβυθίσθητε εις σκέψεις
149. **Κετσιντζεμέ ικκί παστόν όλούρ:** Η πέρασις (ό βίος) γίνεται έκ δύο κεφαλών (δύο συζύγων)
150. **Κάστουλα:** επίτηδες*
151. **Ποππάζ έφέντη πουνναρά σός κετσιρέμετικ. Καρή Νούχτερ Πείγαμπέρ τεμέζ:** Παππά εφέντη, δεν μπορέσαμε να την/τον/τους πείσουμε/να κάνουμε το λόγο μας να ακουστεί. Λέει Νώε αλλά δεν λέει προφήτης = είναι πολύ πεισματάρης. Ο παραπάνω ιδιωματισμός “αναγνωρίζει τον Νώε αλλά όχι τον προφήτη” χρησιμοποιείται για τον πολύ πεισματάρη άνθρωπο: Η λέξη “kari” σημαίνει γυναίκα και σύζυγος. Η πεισματάρα την οποία δεν μπόρεσε να νουθετήσει είναι η σύζυγος**
152. **Πιρκηζέγ νεσινέ πολμελί:** πώς μπορεί να μοιραστεί...**
153. **Κάτς πεΐτ ποϋ:** Πόσοι στίχοι είναι τό άσμα τουτο; δηλαδή διατί πολυλογία;
154. **Πίρ παλτά ιλέν άγάτς κεσιλιμέζ:** Τό δέντρον δέν κόπτεται διά μιās πληγής του πελέκεως
155. **Παλ πιταγί:** κυρήθρα**
156. **Γιά τεβέ, για τεβετζή:** Ή ή κάμηλος (ψοφά) ή ό καμη-

λάτης ἀποθνήσκει

157. **Κιοπέϊλεν χαραρά κιριλιμέζ:** Δέν δυνάμεθα νά ἔμβω-
μεν εἰς τόν σάκκον μέ τόν σκύλον
158. **Χέμ τογέρσιν, χέμ σεβέρσιν:** Καί μέ δέρεῖς καί μέ ἀγα-
πᾶς
159. **Καπουλττοῦ:** Εἶνε δεκτόν
160. **Κιουτζούκης:** Δειλός*
161. **Ἐν ἐϋσίμι:** Τό καλλίτερον εἶνε
162. **Ἐϋλέ λακκηρητή ὀλμάζ:** Τοιοῦτος λόγος δέν γίνεται
(δεν επιτρέπεται)**
163. **Γιούζ βερτίκζες ἀληγιά Σηητοτή κεττή χαληγέ:** Ὅσον
δίδεις πρόσωπον (θάρρος) εἰς τόν Ἄλῆν (βάρβαρον) τό-
σον χέζει τόν τάπητα (παρεκτρέπεται)
164. **Κλοῦπιν:** Ἡ λαβή τῶν ἀγγείων
165. **Τσαλημιν:** Κόψις, ὕφος, τρόπος
166. **Χαττηρολατίννου:** κάνω το χατήρι*
167. **Χαϊρὸλῆ ἰς γιλτά πιττέρ:** Ἡ καλή ἐργασία εἰς ἓν ἔτος
τελειώνει
168. **Σαπήρ ἰλάν κορούκ χαλζτά ολούρ τούτ γιαπραγί
ατλαζ ολούρ:** με το χρόνο η αγουρίδα γίνεται μέλι*
169. **Σέν χότ πέν χότ ἀττά κίμ ἀτόυν ὄτ:** Σύ αὐθέντης ἐγώ
αὐθέντης, τίς θά δώση εἰς τόν ἵππον χόρτον;
170. **Ἄλιατά κιοζουμουζ βαρ ἄμμα κουτρέτ γιόκ:** Ἀγαπῶ-
μεν τά ὠραῖα ἀλλά δέν δυνάμεθα
171. **Ἄχαλῆς:** Λαός, λαουτσίκος
172. **Ἄσπρουν εἶδης; ἄσπρα θέλει. Μαύρουν εἶδης; κι'
ἄλλα θέλει:** Ἐπειδή οἱ Τοῦρκοι ἐφόρουν λευκόν σα-
ρίκιον καί οἱ ἀρχιερεῖς καί Ἱερωμένοι μέλαν κάλυμμα,
διά τοῦ ἄσπρου ἐννοοῦνται οἱ Τοῦρκοι εἰσπράκτορες
καί διά τοῦ μαύρου οἱ Ἱερωμένοι Ἀξιωματικοί, οἵτινες
ἦσαν καταθλιπτικοί ἐπ' ἴσης εἰς τοὺς Χριστιανούς, διό
καί ἐσχηματίσθη τό δίστιχον τοῦτο ἐννοοῦν την χρημα-
τολογίαν ἀμφοτέρων
173. **Κουρπέτ ἐλλήδοι(οι):** πλανώδιοι, μετακινούμενοι*
174. **Καλαϊτζῆς.** Ὁ γανωτής κασιτερωτής
175. **Ἄλισβερίσιν:** Δοῦναι καί Λαβεῖν, ἐμπόριον, ληψοδοσία

176. **Άττουμιά παροῦτιν:** Πυρίτις διά μίαν βολήν πυροβόλου
177. **Τζιλασηνήμ:** Άγαπητόν
178. **Γένουμου ζάφτιν:** Διοικουμαι
179. **Ίκκί πατζακκληγιά ξϋλικ γιαραμάζ:** Είς τά δίποδα τό άγαθόν δέν χρησιμεύει οί άνθρωποι φύσει εΐνε άχάριστοι
180. **Πειρνᾶ χωρά:** Πιάνει τόπον
181. **Άρσούζικουν μιλλέττιν:** Έθνος αΰθαδες
182. **Ττοππουζα:** Έ σκυτάλη (ρόπαλο)*
183. **Ποϊντουρούκιν:** Ό ζυγός τών βοών δι' ὦν ζεύγνυνται
184. **Όλμαλή:** (Τοιούτος πρέπει) νά εΐνε ό άνθρωπος
185. **Αμμα πογλέ ολμαλί:** να γίνει αλλά όπως πρέπει*
186. **Υ κεντσιντεμές εΐνην ζῶριν:** Ο βίος είναι δύσκολος*
187. **Κεμισινί κουρταράν καπτάν τηρ.** Ό σώζων τό πλοΐον του εΐνε πλοίαρχος
188. **Ιπατέτσα κιονούλ σεννιγί ιλέν ολούρ:** αν είναι προσευχή να τελεστεί με χαρμόσυνη καρδιά*
189. **Ολιατά κιοζουμούζ βαρ άμμα κουτουρέτ γιόκ:** ριχνουμε τη ματιά μας ψηλά / στοχεύουμε σε δύσκολα πράγματα αλλά δεν έχουμε τη δύναμη**
190. **Κι' απ' άλης:** Άπ' άληθείας
191. **Στιμάρου:** Stimare, τιμῶ, λογαριάζω, νομίζω, υπολόηπτομαι τινά
192. **Πάζ πάζ ιλάν κάζ κάζ ιλάν.** Τά ὅμοια τοΐς ὁμοίοις πελάζουσι
193. **Κκελεταβούκ κκέλ φοροζούλαν:** και η κοπριά στα λάχανα**
194. **Βερτιτζεγίν κιπί άλτητζαγίν ὀλμασσα, βερτιτζεγίν χαράμ ὀλσούν:** Έάν ὅ,τι δώσης δέν εΐνε καθώς έκείνο τό ὁποΐον θά λάβης, ὅ,τι δώσης μή ἔστιν εϋλογημένον, ἤτοι ὅ,τι δώσης θά τό λάβης
195. **Ζιλλέτ:** Ζίλ γέτ, ό κάτοχος
196. **Κουμέρκιν:** Τό τελωνεΐον. -ιάρης. Ό τελώνης
197. **Ταβά μιρασά καλμάζ:** το τηγάνι δεν κληρονομείται (η άγωγή δέν κληρονομείται)*

198. **Αλλάχ κκερίκ:** ο Θεός είναι μεγάλος, δόξα το Θεό*
199. **Σερί ιλάν κκεσιλίν παρμάκ ατζιμάζ:** δάχτυλο που κόβεται (συχνά) δεν πονάει*
200. **Άμανάτιν:** Παρακαταθήκη, ύποθήκη και τό έτοιμόροπον
201. **Κελμέκ σενίν έλιντέ κιτμέκ σενίν έλιντέ μις:** Τό έλθειν έξαρτάται από Σέ, όχι όμως και τό άπελθειν
202. **Καλεμέ λεκμέζ:** Δέν έρχονται εις τόν κάλαμον, δέν γράφονται, εινε άκατανόματα
203. **Φέγλι-μαλαχτήρα:** Φαίλι-μουχτάρ. Αύτεξούσιος, ένηλιξ
204. **Χιτς ολμάσσα:** τουλάχιστον*
205. **Πηδίν.** Νέος (αγόρι)
206. **Τσοτσίκιν(το):** το παιδί, το σπλάχνο*
207. **Κιουν τόγματαν λε νελερτογάρ:** πριν να ξεμερώσει και τι δεν μπορεί να συμβεί (όσα φέρνει η ώρα δεν τα φέρνει ο χρόνος)**
208. **Αλλάχ κκεριμ Κκεριμού κουγιουσού τερίν:** ο Θεός είναι μεγάλος αλλά και το πηγάδι του Κερίμ είναι βαθύ. Είναι στίχος από ένα γνωστό ποίημα που κάνει λογοπαίγνιο με τη λέξη Κερίμ που σημαίνει μεγάλος αλλά είναι και αντρικό όνομα. Ο στίχος που χρησιμοποιείται πια σαν ιδιωματική έκφραση είναι ειρωνική. Ο Θεός μπορεί να είναι μεγάλος αλλά και το πηγάδι του Κερίμ βαθύ δηλαδή τα προβλήματά του είναι μεγάλα και ατελείωτα**
209. **Τζανηνά σητζτηγγήμ:** να σε χέσω και εσένα (βρισιά)**
210. **Φιλτζάν γιουκλού καττήρ ούρκιουτούρσην ταγιαά βάρ.** Έάν έξιππάζης ήμιόνους φορτωμένες φιλτζάνια (καφφεπόττερα κυμβία), έχει ξύλον, ήτοι θά σε δείρουν
211. **Κετέλ τταβισή κκέλ χαράζουλαν.** Έκαστος έκάστω, χήν χηνί και ή κασιδιάρα όρνια με τόν κονιδιάρην άλέκτορα
212. **Τταμασαλής.** Θεατρικός, άναιδής
213. **Ούγιούρ.** Άκκαλής, εύήθης
214. **Μίσσι-ππούφφου-άλαππούφφου.** Έπί τών όσφραινομένων και άηδιαζόντων επί τή δυσωδία και επί τών μή

- ἀρεσκομένων εις τίποτε
215. **Κουμανταίρου.** Διοικῶ, ἐξουσιάζω
216. **Ἀβουρτιν.** Ἀπόρητον. Ἀβουρτζής. Ραδιοῦργος
217. **Μαϊ-ματτιά.** Ὁ πρωταίτιος τινός πράξεως
218. **Παζαρτά πουλούνμαγίαν κχιουλάχ ὀλσοῦν.** Τό μή εὐρισκόμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔστω τό κάλυμμα τῆς κεφαλῆς (λέγεται ἐπί τῶν μή σπανίων ἀλλά κοινῶν καί εὐκόλως εὐρισκομένων πραγμάτων)
219. **Γιναττζής.** Ἰσχυρογνώμων
220. **Ἰστιλλάχουν.** Ὕφος, στόμφος
221. **Ττακμάνην.** Κόπανον
222. **Ἀϊκκηρητζής.** Ὁ ἀποπλανῶν, ἀπατεῶν
223. **Ταγαρτζίκιν.** Μάρουππος
224. **Κουβάνιν.** Κυψέλη μελισσῶν (κουβέλι)
225. **Πιγεντοῦ.** Ἀρέσκομαι
226. **Ἀναάττιν.** Εὐμένεια
227. **Ἴπνι-φασάτιν, κιούλλουν μουτζιρίμιν.** Κάκιστος (ἀραβ. φράσις)
228. **Κέφιν.** Ἡδονή, εὐθυμία
229. **Ἰλλαλλαχ.** Φυλάξοι Κύριος!
230. **Ζεμανέ ἀβλαττή.** Τέκνα τοῦ αἰῶνος
231. **Τουτοῦκιν.** Αὐλός ποιμενικός
232. **Σαμαριάτικουν.** Δικαίωμα τοῦ μαῖστορος διά τόν ἵππον ὅστις ὑπηρετεῖ τήν ἑταιρίαν τῶν γανωτῶν
233. **Τιγνατίννου.** Ὑπακούω
234. **Γιλτίννου.** Ἀπαυδῶ
235. **Κιουτσοῦς.** Ρωμαλαῖος
236. **Κάλφας.** Ὑπομήστωρ καί ἀρχιτέκτων
237. **Ἐυλικτάν μαμαζ κελίρ.** Ἐκ τῆς ἀγαθοεργίας ἔρχεται νόσος
238. **Μπούγιουν.** Ἐνθουσιασμός
239. **Ἵρταλίκην.** Ἔδαφος ἢ κοινωνία
240. **Κουρσάρικ.** Καταδρομεύς
241. **Σακκῖν τούν ράγιάν μου.** Προσέχετε τοὺς Ὑπηκόους μου

MICHAIL MOUSAIOS

THE MARRIAGE OF MALONIS ANTIFATIS

The drama *The marriage of Malonis Antifatis* (more exactly the first act of the theatrical work), is the only example of theatrical art from the region of Lycia (Livisi) on the southeast Aegean coast of Asia Minor. It is written in the local Greek dialect; its author is Michail I. Mousaios (1829-1896), one of the outstanding local scholars of the 19th century in that area, who is a characteristic representative of the «delayed enlightenment» of the Greek orthodox population of Asia Minor. His primary motive in the composition of the play was his belief that the purity of the spoken language offered unmistakable evidence of purity of the cultural origins. So the goal of one of his works, *Battarismoï*, a vocabulary of the Greek dialect of the region in the form of a lexicon, is firstly to describe the alienation and decadence of the spoken language in his homeland, and secondly to «improve» it, that is to purify the Greek and to eliminate the Turkish words which were in common use.

The same goal is served by the theatrical work *The marriage of Malonis Antifatis* which plays in 1823, two years after the outbreak of the Greek revolution, and reenacts all the phases and activities of a traditional engagement as well as the negotiations preparing the mar-

riage. But the author's interest is not a folkloristic one. It is, as he explains in the introduction, first a linguistic one, and secondly it aims at the cultural enlightenment of his compatriots. His intention is to give them an initial stimulus to purify their language and habits. The drama is characterised by an anticlerical attitude: the Orthodox priests and the great landowners (Kocabasi) try to stop any attempt at enlightenment and progress and they are responsible for the «Asiatic» decadence of the community. The Turkish words, sentences and proverbs in the text have not only the function of giving a sense of *couleur locale*, but they show expressively the decadence of language, culture and institutions. These are the ideological highlights of the drama, which the main figure, Prokopios, puts forward in extended soliloquies.

The drama was not written to be played on the stage. But it does not lack theatrical qualities: the dialogue between the father and mother of Malonis Antifatis is quick and vivid with stimulating turns, giving an interesting insight into folk mentality and strategies of match-making. But when Prokopios enters the stage, the style becomes more didactic, in a manner of giving lessons at school. Prokopios, who often addresses the public directly, uses the Greek «katharevousa», the purified language of scholars and literateurs in the 19th century. He, as «hieromonachos», is the idealised model of correcting language and manners as Mousaios puts it.

This unique drama from the Lycian province is an important cultural document of Asia Minor both for its content –language, habits and manners, customs, mental structures, ways of life– and for what it symbolizes the effort at enlightenment in the second half of the 19th century (when enlightenment in Greece was «de-mode» for some decades). The play is a didactic mani-

festos against uncultivated conservatism, ignorance, and provincial backwardness, as these things are institutionalised in the class of priests and landowners. The *Marriage of Antifatis* is an important literary and ideological document in the history of Greek literature and, last but not least, a theatrical monument from an area without theatrical tradition.

WALTER PUCHNER

Παράρτημα

Εις τους 1813: φευροῦαρίου α: πρικοσημφονον,

εις δόξαν τοῦ κυρίου ἰμῶν ἰησοῦ χριστοῦ & της υπέρευλό-
γιμένης ενδόξου δεσπίνης ημῶν θεοτόκου & αγί παρθένου
μαρίας τοῦ αγίου ενδόξου μεγαλομάρτιρος πρόκοπίου & πά-
ντων των αγίων αμὴν. ηθέλησα εγῶ ὁ βασιλιος χ'νῆκολάου
διά να παντρέψω την θύγατέραν μου μαρίαν με τον πέτρον
του κώνσταντή παπα θεοφανου. πρώτων τους δίδο την ευχήν
μου διότι ευχαί γωνέον στηρίζουσι θεμέλια οίκον, δεύτερον
τῆς δίδο διά πρικιά τω χοράφιν μου όπου είναι του αλέξι του
πουγκά άπω πάνου, & έναν μουλάριν, & μέτριτά γοροσία
χίλλια: νοῦμερον γρ. 1000 – χρισάφικα: έναν κουτιλλίδην,
ρουπιάδες 60, 1 ζηργάρην σκόλαρίκια (δυσανάγνωστη λέξη),
4 πουκνία χρισᾶ, 2 δακτιλίδια χρισᾶ, 4 πουκνία ασιμένα, 2
δακτιλίδια άσημένα - ροῦχικα καβάδια 6, γελέκια 3, κού-
ντογουνη 2, τω ένα δοῦλιμένουν, πουκάμησα 35, ρουχα των
πωδίων 12, ζόνην ταράπουλοῦσιαν 1, φέσια διό το ένα με
χρυσίν φούνταν, μαντίλια μετάξουτα 7, πωχτζήν μεγάλον με-
ταξουτόν 1, έτερα μαντίλια πανπακιρά 5, γαμπρίκια: σαλ-
βάρην 1, κουντουγούνην 1, ζουνάριν 1, γιαιτιην 1, πουκάρτιν
1, βρακέττου 1, & σουντώνην 1 & 2, μεταξουτά σερβέττης
6 πεσεκίρια, 3 στρωματικά: παπλώματα, 2 (δυσανάγνωστη
λέξη), σενζατες, 1 κχιλήμην, 1 τζόλλην 1, μάξιλλάρια 10, ψάθα
1, πουντούκια 2, ζημπίλην 1, κουφίνιν 1, πάννα 1, πακκουρικᾶ
ελεγένην 1, σινην 1, τζηνήν 1, χαρανία 2, τιγάνιν 1, ελιγένην
του κηντού, ττάσην (δυσανάγνωστη λέξη) 1, ττάσην ζημαρίου
1, ττασιν μη χέριν 1, πηνάκια 10.

αυτά όλα τῆς τα δίδο να τά ιξοῦσιάζη ος ἦδια νηκοκιρά &
να έχον & τα τριάκοσίον δέκα & οκτό θεοφόρων πατέρον την
ευχήν & πάντων των άγιον & την (δυσανάγνωστη λέξη) ευχήν
αμὴν. ο ανο ηρημένος βασιλιος χ'νῆκολάου μη ξευροντας
γράμματα βάλλο το σιμίον τοῦ σταυρου + & ηπροσχομένος ἦς
τα άνωθεν

Παπα θεοδόσιος οίκονόμος γράφον & βέβεόν

ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΥΣΑΙΟΣ (1829-1896)

Ότι πολιτιστικό έργο έγινε στο Λιβίσι τον περασμένο αιώνα οφείλεται στην προσπάθεια, στην παρότρυνση, στην αδάμαστη θέληση και επιμονή του Μιχαήλ Μουσαίου.

Γιος του φτωχού Γιάννη Κωνσταντίνου Καραγιάννη, ο Μουσαίος έμαθε τα πρώτα γράμματα από καλογήρους. Ο πατέρας του, πωλώντας το γάιδάρο του και με μικρή βοήθεια Αλεξανδρινού καλογήρου, τον έστειλε στη Ρόδο για σπουδές. Πριν ο χρόνος περάσει πεθαίνει ο πατέρας του και ο Μουσαίος επιστρέφει στο Λιβίσι. Ο Μητροπολίτης Πισιδίας τον παίρνει γραμματέα του για τις περιοδείες του. Ο Μουσαίος μελετά συστηματικά, εντατικά και ακούραστα. Αγοράζει με το υστέρημα του, από μία χήρα γιατρού, μια πλούσια βιβλιοθήκη και η μελέτη γίνεται βίωμα και σκοπός ζωής. Παράλληλα μαθαίνει βυζαντινή μουσική και τουρκική γραφή. Πέρασαν τρία χρόνια. Ο Μητροπολίτης τον παρακαλεί να πάει δάσκαλος στο Λιβίσι.

Επιστρέφει στην πατρίδα του και διδάσκει στο σχολείο. Στην Εκκλησία ψάλλει και εξηγεί τον Απόστολο, αναπτύσσει το Ευαγγέλιο. Στο καφενείο φέγει και καυτηριάζει τις κακές πράξεις. Ο ίδιος, ακέραιος χαρακτήρας, αγνός, αφεγάδιαστος, ουδέποτε ψεύδεται, πάντα δίκαια κρίνει. Οδηγεί και συμβουλεύει. Όλοι σ' αυτόν καταφεύγουν. Προτιμά την πικρή αλήθεια από την ψεύτικη κολακεία. Οι κοτζαμπάσηδες ενοχλούνται και ζητούν από το Δεσπότη να φύγει ο Μουσαίος. Ο Δεσπότης ξέρει ποιος είναι ο Μουσαίος και ξέρει καλά τα έργα των άλλων. Καλεί γενική συνέλευση. Κανείς Λιβισιανός δε λείπει από τη σύναξη. Η σεβάσμια μορφή του Δεσπότη μέσα σε απόλυτη σιγή εξηγεί στο πλήθος το αίτημα των κοτζαμπάσηδων, και λέει: «Όσοι θέλουν να φύγει ο Δάσκαλος, να μείνουν όρθιοι κι όσοι θέλουν να μη φύγει ο Δάσκαλος να καθίσουν κάτω». Ελάχιστοι μένουν όρθιοι, είναι τα όργανα των κοτζαμπάσηδων. Όταν το πλήθος έφυγε ο Δεσπότης λέει στους κοτζαμπάσηδες «Νομίζω πως εσείς πρέπει ν' αλλάξετε και να μη βαρύνετε το λαό!».

Ο Μιχαήλ Μουσαίος νυμφεύτηκε την Βαρβάρα θυγατέρα του άρχοντα Ακ Βασίλη και απέκτησε 6 παιδιά (Βασίλειο, Πλάτωνα, Δέσποινα, Ελένη, Ειρήνη, Δωροθέα).

Οι Καστελορίζιοι του προσφέρουν 120 εικοσόφραγκα και δώρα πολλά για να πάρουν στο Καστελόριζο το Δάσκαλο, μα ο Μουσαίος δεν δέχεται και απαντά: « Η Πατρίς μου διψά και έχω υποχρέωσιν να την υπηρετήσω». Το Λιβίσι του έδωσε 50 εικοσόφραγκα το χρόνο σε είδος και χρήματα.

Γιατρό δεν είχαν στο Λιβίσι, και σε ένα τυχαίο περιστατικό με τις γνώσεις του σώζει ένα ετοιμοθάνατο παιδάκι. Ύστερα από αυτό, όλοι οι άρρωστοι τον καλούν, μα ποτέ δε δέχεται αμοιβή. Ακούραστος και πάντα ακέραιος προσφέρεται, διδάσκει, καθοδηγεί. Οι συνειδήσεις αφυπνίζονται, το πνευματικό επίπεδο βρίσκεται σε συνεχή άνοδο. Οι μαθητές του φεύγουν στο εξωτερικό για σπουδές. Η κωμόπολη του Λιβισιού, η μικρή αυτή μικρασιατική γωνιά που ζώνεται ολόγυρα από τούρκικα χωριά, που δεν έχει μιναρέ και Τούρκο κάτοικο, γεμάτη εκκλησιές και ξωκλήσια, γίνεται κέντρο πνευματικό.

Με αγαλλίαση υποδέχεται τον πρώτο γιατρό. Αρνείται να πάει σε άρρωστο όταν τον καλούν: «Τώρα έχετε γιατρό, εγώ μπορεί να σας βλάψω». Έρχεται και πρώτος πτυχιούχος δάσκαλος και αμέσως παραδίδει τη διεύθυνση του σχολείου, γιατί θεωρεί τον εαυτό του κατώτερο!

Ελεύθερος πια έρχεται στην Αθήνα για να πάρει και εκείνος το δίπλωμά του! Ο καθηγητής Μητσόπουλος τον εξετάζει και μένει κατάπληκτος από τις γνώσεις του. Ήξερε όλη την Ιλιάδα απ' έξω, είχε μελετήσει και άλλους αρχαίους συγγραφείς. Οι φοιτητές και πρώην μαθητές του τον τιμούν με το συμβολικό όνομα «Μουσαίος». Το ψήφισμα φέρει 30 υπογραφές μαθητών του που αργότερα έγιναν εκλεκτοί και διαπρεπείς επιστήμονες.

Επιστρέφει στο Λιβίσι και πάλι παίρνει στα χέρια του τη διεύθυνση του σχολείου. Εκδίδει το βιβλίο του «Βατταρισμοί ήτοι λεξιλόγιον της Λειβισιανής διαλέκτου», Αθήνα 1884. Θεωρεί τη διάλεκτο βάρβαρη και αποτρέπει τη χρήση της. Ωστόσο προσπαθεί να την αποδώσει με ακρίβεια στο βιβλίο του, που έτσι μένει πολύτιμο βοήθημα για τη μελέτη της γλώσ-

σας και του πολιτισμού των Λιβισιανών. Καταγράφει τα ήθη και έθιμα, τα μνημεία του λόγου και μέρος των χειρογράφων του στέλνει στο σύλλογο «Κοραής» και ο καθηγητής Γ. Χατζιδάκης τον προτρέπει να εκδώσει και το δεύτερο μέρος των Βατταρισμών. Όμως ο Μουσαίος αναγκάζεται να κρύψει το έργο του. Τρεις μαθητές του, δύο δικηγόροι και ένας δάσκαλος, τον κατήγγειλαν στις οθωμανικές αρχές ότι «υβρίζει την ισλαμική θρησκεία και διαδίδει δια του τύπου ελληνικά φρονήματα». Και στην περίπτωση του Μουσαίου αληθεύει το γνωμικό «μη έλεγχε ίνα μη μισήσωσί σε». Η κρεμάλα τον περιμένει, το ξέρει καλά αλλά δεν δέχεται να φυγαδευθεί. «Αν ημάρτησα, πρέπει να τιμωρηθώ». Η άδικη καταγγελία ερεθίζει το δίκαιο Αλβανό ιεροδικαστή Μάκρης Αζίς εφέντην, που γνωρίζοντας την αγνότητα και αθωότητα του Μουσαίου, μα και την κακεντρέχεια των προδοτών, ξεπερνά τον εαυτό του, αντιμετωπίζει όλες τις δυσκολίες και με το κύρος του κατορθώνει να μαινώσει την καταγγελία!

Ο Μουσαίος εργάστηκε 42 ολόκληρα χρόνια. Βαριά άρρωστος με βρογχοπνευμονία, σε ηλικία 67 ετών, προαισθάνεται το θάνατό του. Το «Φως του Λιβισιού», γαλήνια και μεγαλόπρεπα αποχαιρετά την επίγεια ζωή. Στην κλίνη του θανάτου παρελαύνουν, ένας-ένας, όλοι οι Μακρηνολιβισιανοί, Τούρκοι, Εβραίοι, Χριστιανοί, παρηγορεί, παροτρύνει, επαινεί, αποχαιρετά. Ζητά κτένα και κτενίζει τα μαλλιά του, σταυρώνει τα χέρια του και ακούεται καθαρά η φράση: «Νυν απολύεις τον δούλο σου Δέσποτα».

Κηδεύεται δημόσια δαπάνη και η σορός του μεταφέρεται από τη Μάκρη στο Λιβίσι. Η αυλή του Ταξιάρχη τον δέχεται στους κόλπους της και στην πλάκα του τάφου του χαράσσεται το επίγραμμα:

Ενταύθα αναπαύεται το της Πατρίδος κλέος,
ο γηραιός διδάσκαλος ο ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΥΣΑΙΟΣ

Καλλιόπη Μουσαίου-Μπουγιούκου

ΜΙΧΑΗΛΗΣ Π. ΔΕΛΗΣΑΒΒΑΣ

ΣΥΝΤΟΜΟ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Μιχάλης Π. Δελησάββας γεννήθηκε στη Νέα Μάκρη Αττικής από Μακροβουλιβισιανούς γονείς πρόσφυγες της πρώτης γενιάς. Έβγαλε το γυμνάσιο στον Μαραθώνα, φοίτησε στην Ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι γιατρός-παιδιάτρος, διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλος της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

Με την Ιστορία, την παράδοση και τη λαογραφία του Λιβισίου και της Μάκρης της Λυκίας Μικράς Ασίας ασχολείται από το 1976. Σχετικά με τα παραπάνω εξέδωσε τα βιβλία: *Λαογραφικά Μάκρης & Λιβισίου Μικράς Ασίας* (α΄ έκδοση 1986, β΄ έκδοση 2002, εκδ. Λεξίτυπον), *Λαογραφικά Σύμμικτα* (εκδ. Λεξίτυπον, 2009), *Η Ιστορία μας: η ιστορία της Νέας Μάκρης Αττικής 1923-2000* (εκδ. Λεξίτυπον, 2010), *Λεξικό Μάκρης & Λιβισίου Μικράς Ασίας* (εκδ. Λεξίτυπον, 2013), *Αρσίζικα & Ετεμφίζικα: Θεατρικά δρώμενα* (2020).

Έχει εκδώσει επίσης ποιητικές συλλογές, διηγήματα, μυθιστορήματα, παραμύθια, θεατρικά, μελέτες συνολικά 32 βιβλία.